

НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Обн., ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от 29.04.2006 г., изм., бр. 46 от 12.06.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., изм. и доп., бр. 109 от 20.12.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., изм., бр. 69 от 5.08.2008 г., изм. и доп., бр. 109 от 23.12.2008 г., изм., бр. 12 от 13.02.2009 г., в сила от 1.01.2010 г. (*) - изм., бр. 32 от 28.04.2009 г., изм. и доп., бр. 27 от 10.04.2009 г., доп., бр. 33 от 30.04.2009 г., изм. и доп., бр. 15 от 23.02.2010 г., бр. 32 от 27.04.2010 г., в сила от 28.05.2010 г., изм., бр. 101 от 28.12.2010 г., изм. и доп., бр. 13 от 11.02.2011 г., в сила от 1.01.2012 г., изм., бр. 33 от 26.04.2011 г., в сила от 27.05.2011 г., доп., бр. 60 от 5.08.2011 г., изм., бр. 61 от 9.08.2011 г., изм. и доп., бр. 93 от 25.11.2011 г.; изм. с Решение № 10 от 15.11.2011 г. на Конституционния съд на РБ - бр. 93 от 25.11.2011 г.; доп., бр. 19 от 6.03.2012 г., в сила от 6.03.2012 г., изм., бр. 20 от 9.03.2012 г., в сила от 10.06.2012 г., изм. и доп., бр. 25 от 27.03.2012 г., в сила от 28.04.2012 г., доп., бр. 60 от 7.08.2012 г., в сила от 8.09.2012 г., бр. 17 от 21.02.2013 г., бр. 52 от 14.06.2013 г., в сила от 14.06.2013 г., изм. и доп., бр. 70 от 9.08.2013 г., в сила от 9.08.2013 г., бр. 71 от 13.08.2013 г., бр. 21 от 8.03.2014 г., бр. 14 от 20.02.2015 г., бр. 24 от 31.03.2015 г., в сила от 31.03.2015 г., бр. 41 от 5.06.2015 г., в сила от 6.07.2015 г., бр. 42 от 9.06.2015 г., доп., бр. 60 от 7.08.2015 г., изм. и доп., бр. 74 от 26.09.2015 г., изм., бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 1.11.2015 г., бр. 32 от 22.04.2016 г., изм. и доп., бр. 39 от 26.05.2016 г., в сила от 26.05.2016 г., бр. 62 от 9.08.2016 г., в сила от 9.08.2016 г., доп., бр. 81 от 14.10.2016 г., в сила от 14.10.2016 г., бр. 95 от 29.11.2016 г., изм. и доп., бр. 13 от 7.02.2017 г., в сила от 7.02.2017 г., бр. 63 от 4.08.2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 101 от 19.12.2017 г., изм. и доп., бр. 7 от 19.01.2018 г., бр. 44 от 29.05.2018 г.; изм. с Решение № 14 от 9.10.2018 г. на Конституционния съд на РБ - бр. 87 от 19.10.2018 г.; изм. и доп., бр. 96 от 20.11.2018 г., бр. 7 от 22.01.2019 г., доп., бр. 16 от 22.02.2019 г., бр. 83 от 22.10.2019 г., изм. и доп., бр. 98 от 17.11.2020 г., бр. 103 от 4.12.2020 г., бр. 110 от 29.12.2020 г., в сила от 30.06.2021 г., изм., бр. 9 от 2.02.2021 г., в сила от 6.02.2021 г., доп., бр. 16 от 23.02.2021 г., изм., бр. 20 от 9.03.2021 г.; Решение № 7 от 11.05.2021 г. на Конституционния съд на РБ - бр. 41 от 18.05.2021 г.; изм., бр. 80 от 24.09.2021 г.; Решение № 13 от 5.10.2021 г. на Конституционния съд на РБ - бр. 85 от 12.10.2021 г.; изм. и доп., бр. 32 от 26.04.2022 г., в сила от 28.07.2022 г., доп., бр. 62 от 5.08.2022 г., изм. и доп., бр. 48 от 2.06.2023 г., бр. 69 от 11.08.2023 г., бр. 84 от 6.10.2023 г., в сила от 1.03.2024 г., бр. 86 от 13.10.2023 г., бр. 18 от 1.03.2024 г., доп., бр. 36 от 23.04.2024 г., изм. и доп., бр. 39 от 1.05.2024 г.

Виж Таблица за съответствие между разпоредбите на НПК (отм.) и НПК (нов) (*) (Бел. ред. - относно влизането в сила на измененията на Наказателно-процесуалния кодекс с ДВ, бр. 12 от 13.02.2009 г., виж Параграф единствен от Закона за допълнение на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДВ, бр. 32 от 2009 г.)

ЧАСТ ПЪРВА ОБЩИ ПРАВИЛА

Глава първа ЗАДАЧИ И ПРЕДЕЛИ НА ДЕЙСТВИЕ

Задачи на Наказателно-процесуалния кодекс

Чл. 1. (1) Наказателно-процесуалният кодекс определя реда, по който се извършва наказателното производство, за да се осигури разкриване на престъпленията, разобличаване на виновните и правилно прилагане на закона.

(2) Като осъществява задачите по ал. 1, Наказателно-процесуалният кодекс осигурява защитата от престъпни посегателства срещу Република България, срещу живота, свободата,

честта, правата и законните интереси на гражданите, както и срещу правата и законните интереси на юридическите лица, и съдейства за предотвратяване на престъпленията и укрепване на законността.

Действие по предмет

Чл. 2. (1) (Доп. – ДВ, бр. 103 от 2020 г.) Наказателно-процесуалният кодекс се прилага за всички наказателни дела, образувани от органите на Република България, както и за образуваните от Европейската прокуратура, доколкото друго не е предвидено в Регламент (ЕС) 2017/1939 на Съвета от 12 октомври 2017 г. за установяване на засилено сътрудничество за създаване на Европейска прокуратура (ОВ, L 283/1 от 31 октомври 2017 г.), наричан по-нататък "Регламент (ЕС) 2017/1939".

(2) Наказателно-процесуалният кодекс се прилага и при изпълнението на съдебни поръчки на друга държава, направени по силата на договор или при условията на взаимност.

Действие по време

Чл. 3. Разпоредбите на Наказателно-процесуалния кодекс се прилагат от влизането им в сила и за процесуалните действия, които предстоят по незавършени наказателни производства.

Действие по място

Чл. 4. (1) Наказателното производство, образувано от орган на друга държава, или влязлата в сила присъда, издадена от съд на друга държава и непризната по реда на този кодекс, не са пречка да се образува наказателно производство от органите на Република България за същото престъпление и срещу същото лице.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 15 от 2010 г.) Влязлата в сила присъда, издадена от съд на друга държава и непризната по реда на българското законодателство, не подлежи на изпълнение от органите на Република България.

(3) Разпоредбите на ал. 1 и 2 не се прилагат, ако е предвидено друго в международен договор, по който Република България е страна, който е ратифициран, обнародван и влязъл в сила.

Действие спрямо лица с имунитет

Чл. 5. Спрямо лица с имунитет по отношение на наказателната юрисдикция на Република България процесуалните действия, предвидени в този кодекс, се извършват в съответствие с нормите на международното право.

Глава втора ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ

Осъществяване на правораздаването по наказателни дела само от съдилищата

Чл. 6. (1) Правораздаването по наказателни дела се осъществява само от съдилищата, установени с Конституцията на Република България.

(2) Извънредни съдилища за разглеждане на наказателни дела не се допускат.

Централно място на съдебното производство

Чл. 7. (1) Съдебното производство заема централно място в наказателния процес.
(2) Досъдебното производство има подготвителен характер.

Участие на съдебни заседатели в състава на съда

Чл. 8. (1) В случаите и по реда, предвидени в този кодекс, в състава на съда участват съдебни заседатели.

(2) Съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите.

Назначаемост

Чл. 9. В наказателното производство участват само съдии, съдебни заседатели, прокурори и разследващи органи, назначени по установения ред.

Независимост на органите на наказателното производство

Чл. 10. При осъществяване на своите функции съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и разследващите органи са независими и се подчиняват само на закона.

Равенство на гражданите в наказателното производство

Чл. 11. (1) Всички граждани, които участват в наказателното производство, са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние.

(2) Съдът, прокурорът и разследващите органи прилагат законите точно и еднакво спрямо всички граждани.

Състезателност. Равни права на страните

Чл. 12. (1) Съдебното производство е състезателно.

(2) Страните в съдебното производство имат равни процесуални права, освен в случаите, предвидени в този кодекс.

Разкриване на обективната истина

Чл. 13. (1) Съдът, прокурорът и разследващите органи в пределите на своята компетентност са длъжни да вземат всички мерки, за да осигурят разкриването на обективната истина.

(2) Обективната истина се разкрива по реда и със средствата, предвидени в този кодекс.

Вземане на решения по вътрешно убеждение

Чл. 14. (1) Съдът, прокурорът и разследващите органи вземат решенията си по вътрешно убеждение, основано на обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото, като се ръководят от закона.

(2) Доказателствата и средствата за тяхното установяване не могат да имат предварително определена сила.

Право на защита

Чл. 15. (1) Обвиняемият има право на защита.

(2) На обвиняемия и на другите лица, които участват в наказателното производство, се предоставят всички процесуални средства, необходими за защита на техните права и законни интереси.

(3) Съдът, прокурорът и разследващите органи разясняват на лицата по ал. 2 техните процесуални права и им осигуряват възможност да ги упражняват.

(4) На пострадалия се осигуряват необходимите процесуални средства за защита на неговите права и законни интереси.

Презумпция за невиновност

Чл. 16. Обвиняемият се смята за невинен до установяване на противното с влязла в сила присъда.

Неприкосновеност на личността

Чл. 17. (1) Спрямо гражданите, които участват в наказателното производство, не могат да се вземат мерки за принуда, освен в случаите и по реда, предвидени в този кодекс.

- (2) Никой не може да бъде задържан повече от 24 часа без разрешение на съда. Прокурорът може да разпорежи задържане на обвиняемия за довеждането му пред съда.
- (3) За задържането съответният орган е длъжен незабавно да уведоми лице, посочено от задържания.
- (4) Когато задържаният е чужд гражданин, незабавно се уведомява Министерството на външните работи.
- (5) Съдът, прокурорът и разследващите органи са длъжни да освободят всеки гражданин, който незаконно е лишен от свобода.

Непосредственост

Чл. 18. Съдът, прокурорът и разследващите органи основават решенията си върху доказателствени материали, които те събират и проверяват лично, освен в случаите, предвидени в този кодекс.

Устно извършване на наказателното производство

Чл. 19. Наказателното производство се извършва устно, освен в случаите, предвидени в този кодекс.

Публичност на съдебните заседания

Чл. 20. Съдебните заседания са публични, освен в случаите, предвидени в този кодекс.

Език, на който се води наказателно производство

- Чл. 21.** (1) Наказателното производство се води на български език.
- (2) Лицата, които не владеят български език, могат да се ползват от родния си или от друг език. В тези случаи се назначава преводач.

Разглеждане и решаване на делата в разумен срок

- Чл. 22.** (1) Съдът разглежда и решава делата в разумен срок.
- (2) Прокурорът и разследващите органи са длъжни да осигурят провеждането на досъдебното производство в предвидените в този кодекс срокове.
- (3) (Доп. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Делата, по които обвиняемият е задържан под стража, както и когато обвиняемият е непълнолетен, се разследват, разглеждат и решават с предимство пред останалите дела.

Глава трета

ОБРАЗУВАНЕ, ПРЕКРАТЯВАНЕ И СПИРАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО

Задължение за образуване на наказателно производство

- Чл. 23.** (1) Когато са налице условията, предвидени в този кодекс, компетентният държавен орган е длъжен да образува наказателно производство.
- (2) В предвидените в този кодекс случаи наказателното производство се счита за образувано с първото действие, с което започва разследването.

Основания, които изключват образуване на наказателно производство, и основания за прекратяването му

- Чл. 24.** (1) Не се образува наказателно производство, а образуваното се прекратява, когато:
1. (изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) деянието не е извършено или не съставлява престъпление;

2. деецът не носи наказателна отговорност поради амнистия;
 3. наказателната отговорност е погасена поради изтичане на предвидената в закона давност;
 4. деецът е починал;
 5. след извършване на престъплението деецът е изпаднал в продължително разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта;
 6. спрямо същото лице за същото престъпление има незавършено наказателно производство, влязла в сила присъда, постановление или влязло в сила определение или разпореждане за прекратяване на делото;
 7. в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи по дела от общ характер липсва тъжба от пострадалия до прокурора;
 8. деецът се освобождава от наказателна отговорност с прилагане на възпитателни мерки;
 - 8а. (нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) извършеното деяние съставлява административно нарушение, за което е приключило административнонаказателно производство;
 9. в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи пострадалият или ощетеното юридическо лице до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд направи искане за прекратяване на наказателното производство;
 10. по отношение на лицето е допуснат трансфер на наказателно производство в друга държава;
 11. (отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.).
- (2) В случаите по ал. 1, т. 2, 3 и 9 наказателното производство не се прекратява, ако обвиняемият или подсъдимият направи искане то да продължи. Амнистията или давността не са пречка за възобновяване на наказателното дело, ако осъденият направи искане за това или прокурорът внесе предложение за оправдателна присъда.
- (3) Производството по дела от общ характер се прекратява и когато съдът одобри споразумение за решаване на делото.
- (4) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Наказателното производство се прекратява на основание ал. 1, т. 8а, ако в случаите по чл. 25, т. 5 в едномесечен срок от спирането не е направено предложение за възобновяване на административнонаказателното производство или предложението не е уважено.
- (5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Освен в случаите по ал. 1, не се образува наказателно производство за престъпление, което се преследва по тъжба на пострадалия, а образуваното се прекратява и когато:
1. липсва тъжба;
 2. тъжбата не отговаря на условията, посочени в чл. 81;
 3. пострадалият и деецът са се помирили, освен ако деецът не е изпълнил условията на помирението без уважителни причини;
 4. частният тъжител оттегли тъжбата си;
 5. частният тъжител не е намерен на посочения от него адрес или не се яви в съдебното заседание на първоинстанционния съд без уважителни причини; тази разпоредба не се прилага, ако вместо частния тъжител се яви негов повереник.
- (6) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Наказателното производство се прекратява на основание ал. 5, т. 1 и в случаите по чл. 25, ал. 1, т. 6, ако в шестмесечния срок след получаване на съобщение за спирането пострадалият от престъплението не подаде тъжба по реда на чл. 81.

Спиране на наказателното производство

Чл. 25. (1) (Предишен текст на чл. 25 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Наказателното производство се спира, когато:

1. след извършване на престъплението обвиняемият е изпаднал в краткотрайно разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта, или има друго тежко заболяване, което пречи на провеждането на производството;

2. разглеждането на делото в отсъствие на обвиняемия би попречило да се разкрие обективната истина;
 3. деецът е лице с имунитет;
 4. (нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) съдът отправи преюдициално запитване до Съда на Европейския съюз;
 5. (нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) за същото деяние, което е престъпление, е приключило административнонаказателно производство;
 6. (нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) на досъдебното производство се установи, че престъплението се преследва по тѣжба на пострадалия.
- (2) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Наказателното производство може да бѣде спряно, когато се чака отговор на изпратена молба за международна правна помощ.

Спиране на наказателното производство за престѣпления, извършени в съучастие

Чл. 26. При престѣпления, извършени в съучастие, когато не са налице условията за разделяне, наказателното производство може да бѣде спряно по отношение на един или няколко обвиняеми, ако това няма да затрудни разкриването на обективната истина.

Глава четвърта

СЪД

Раздел I

Функция и състав на съда в съдебното производство.

Съдебни актове

Функция на съда в съдебното производство

Чл. 27. (1) След като прокурорът внесе обвинителния акт или пострадалият от престѣплението подаде тѣжба, съдът ръководи производството и решава всички въпроси по делото.

(2) В досъдебното производство съдът осъществява правомощията, предвидени в особената част на този кодекс.

Състав на съда

Чл. 28. (1) Съдът разглежда наказателните дела като първа инстанция в състав от:

1. един съдия, когато за престѣплението се предвижда наказание до пет години лишаване от свобода или друго по-леко наказание;
2. (изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) един съдия и двама съдебни заседатели, когато за престѣплението се предвижда наказание повече от пет години лишаване от свобода;
3. двама съдии и трима съдебни заседатели, когато за престѣплението се предвижда наказание не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание.

(2) При разглеждане на делата като въззивна инстанция съдът заседава в състав от трима съдии.

(3) При разглеждане на делата като касационна инстанция Върховният касационен съд заседава в състав от трима съдии.

(4) (Нова - ДВ, бр. 93 от 2011 г., изм., бр. 42 от 2015 г.) В производството по глава тридесет и трета компетентният съд заседава в състав от трима съдии, а при проверка на решенията по чл. 354, ал. 2, т. 2 и ал. 5 - в състав от петима съдии.

(5) (Предишна ал. 4 - ДВ, бр. 93 от 2011 г.) Председателят на съда, съдията-докладчик и председателят на състава се произнасят еднолично в случаите, предвидени в този кодекс.

Основания за отвеждане на съдиите и съдебните заседатели

Чл. 29. (1) Не може да участва в състава на съда съдия или съдебен заседател:

1. който е участвал в състава на съда, постановил:
 - а) присъда или решение в първата, въззивната или касационната инстанция, или при възобновяване на наказателното дело;
 - б) определение, с което се одобрява споразумение за решаване на делото;
 - в) определение, с което се прекратява наказателното производство;
 - г) (отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.);
 2. който е извършвал разследване по делото;
 3. който е бил прокурор по делото;
 4. който е бил обвиняем, настойник или попечител на обвиняемия, защитник или повереник по делото;
 5. който е бил или може да встъпи в наказателното производство като частен обвинител, частен тъжител, граждански ищец или граждански ответник;
 6. (изм. – ДВ, бр. 9 от 2021 г., в сила от 6.02.2021 г.) който е бил свидетел, поемно лице, вещо лице, преводач, преводач на български жестов език или специалист - технически помощник по делото;
 7. който е съпруг или близък роднина на лицата по т. 1 - 6;
 8. който е съпруг или близък роднина на друг член от състава на съда.
- (2) Не може да участва в състава на съда съдия или съдебен заседател, който поради други обстоятелства може да се счита предубеден или заинтересован пряко или косвено от изхода на делото.

Основания за отвеждане на съдебния секретар

Чл. 30. Не могат да участват в съдебно заседание като съдебни секретари лицата по чл. 29.

Ред за отвеждане на съдиите, съдебните заседатели и съдебния секретар

- Чл. 31.** (1) В случаите, предвидени в чл. 29 и 30, съдиите, съдебните заседатели и съдебният секретар са длъжни сами да си направят отвод.
- (2) Страните могат да правят отводи до началото на съдебното следствие, освен ако основанията за това са възникнали или са им станали известни по-късно.
- (3) Самоотводите и отводите трябва да бъдат мотивирани.
- (4) По основателността на самоотводите и отводите съдът се произнася незабавно в тайно съвещание с участието на всички членове на състава.

Видове съдебни актове

Чл. 32. (1) Съдът постановява:

1. присъда, когато като първа и въззивна инстанция решава въпросите за виновността и отговорността на подсъдимия;
 2. решение, когато се произнася по основателността на жалба и протест или на искане за възобновяване на наказателното дело;
 3. определение - в останалите случаи.
- (2) Председателят на съда, съдията-докладчик и председателят на състава постановяват разпореждания.

Ред за постановяване на актовете. Форма на съдебните актове
(Загл. доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.)

Чл. 33. (1) Съдът постановява актовете си в тайно съвещание.

- (2) Съдиите и съдебните заседатели са длъжни да пазят тайната на съвещанието.

- (3) Съдебните заседатели се изказват и гласуват преди съдиите. Председателят на състава се изказва и гласува последен.
- (4) Съдът се произнася с обикновено мнозинство, като членовете на състава имат равен глас.
- (5) Всеки член от състава има право да заяви особено мнение, което трябва да мотивира. Когато докладчикът е на особено мнение, мотивите се изготвят от друг член на състава.
- (6) В съдебното заседание определенията на съда и разпорежданията на председателя се произнасят устно и се вписват в протокола.
- (7) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Съдебните актове се изготвят като електронен документ в единната информационна система на съдилищата и се подписват с квалифициран електронен подпис.
- (8) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Когато следва да бъдат положени подписи на страни, съдебният акт се изготвя и на хартиен носител. Тези актове се въвеждат в електронна форма в единната информационна система на съдилищата.

Съдържание на актовете

Чл. 34. Всеки акт на съда трябва да съдържа: данни за времето и мястото на издаването му; наименованието на съда, който го издава; номера на делото, по което се издава; имената на членовете на състава, на прокурора и на съдебния секретар; мотиви; диспозитив и подписите на членовете на състава.

Раздел II

Подсъдност

Наказателни дела, подсъдни на районния съд и на окръжния съд като първа инстанция

Чл. 35. (1) На районния съд са подсъдни всички наказателни дела освен подсъдните на окръжния съд.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 27 от 2009 г., в сила от 10.04.2009 г., изм. и доп., бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., изм., бр. 33 от 2011 г., в сила от 27.05.2011 г., бр. 61 от 2011 г., изм. и доп., бр. 42 от 2015 г., изм., бр. 74 от 2015 г., доп., бр. 101 от 2017 г., изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) На окръжния съд като първа инстанция са подсъдни делата за престъпления по чл. 115, 116, 118, 119, 123, 124, чл. 131, ал. 1, т. 8 и ал. 2, т. 1 и 2, чл. 142, чл. 142а, ал. 2, предложение второ, чл. 143, ал. 2 и 4, чл. 143а, ал. 3, предложение второ, чл. 149, ал. 5, чл. 152, ал. 4, чл. 155, ал. 5, т. 1, чл. 156, ал. 3, т. 1, чл. 159, ал. 5, чл. 159г, предложение второ, чл. 162, ал. 3, предложение първо и ал. 4, чл. 195, ал. 1, т. 9, предложение второ, чл. 196а, 199, 203, чл. 206, ал. 4, чл. 208, ал. 5, предложение първо, чл. 212, ал. 5, чл. 213а, ал. 2, т. 5, предложение второ, ал. 3 и 4, чл. 214, ал. 2, чл. 219, 220, 224, 225б, 225в, чл. 235, ал. 4, предложение първо, чл. 242, 243 – 246, 248 – 250, 252 – 260, 260а – 260в, 277а – 278д, чл. 280, ал. 2, т. 5, чл. 282 – 283б, 287а, 301 – 307, 319а – 319е, 321, 321а, чл. 330, ал. 2 и 3, чл. 333, 334, 340 – 342, чл. 343, ал. 1, буква "в", ал. 3, буква "б" и ал. 4, чл. 346, ал. 6, предложение второ, чл. 349, ал. 2 и 3, чл. 350, ал. 3, чл. 354а, ал. 1 и 2, чл. 354б, чл. 354в, ал. 2 – 4, чл. 356б, ал. 2, чл. 356е – 356и, 357 – 360 и 407 – 419а от Наказателния кодекс.

(3) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) На окръжния съд като първа инстанция са подсъдни и делата за престъпления от общ характер по чл. 201 – 205, чл. 212, ал. 1 – 4, чл. 212а, 226, 251, 285, 287, 288 и 289, извършени от:

1. заместник-министри;
2. председатели на държавни агенции и държавни комисии, изпълнителни директори на изпълнителните агенции и техните заместници;
3. управителя на Националния осигурителен институт, управителя на Националната здравноосигурителна каса, изпълнителния директор и директорите на териториалните дирекции на Националната агенция за приходите;

4. директора на Агенция "Митници", началници на митници, митнически бюра и пунктове;
 5. (изм. – ДВ, бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) членовете на Комисията за противодействие на корупцията и на Комисията за отнемане на незаконно придобитото имущество и Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства;
 6. областни управители и заместник областни управители;
 7. членове на Висшия съдебен съвет, главния инспектор и инспекторите в Инспектората към Висшия съдебен съвет;
 8. кметовете и заместник-кметовете на общини, кметовете и заместник-кметовете на райони и председателите на общински съвети.
- (4) (Изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г., предишна ал. 3, изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) На Софийския градски съд като първа инстанция са подсъдни делата за престъпления от общ характер, извършени от съдии, прокурори и следователи, от други лица с имунитет, от членове на Министерския съвет, както и делата за престъпления по глава първа от особената част на Наказателния кодекс, освен ако не се прилагат особените правила на глава тридесет и първа.
- (5) (Нова – ДВ, бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) На Софийския градски съд са подсъдни и делата от компетентност на Европейската прокуратура.
- (6) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) Когато наказателната отговорност се смекчава поради последващи обстоятелства, това не се взема предвид при определяне на подсъдността.

Подсъдност по местоизвършване на престъплението

Чл. 36. (1) Делото е подсъдно на съда, в чийто район е извършено престъплението.

(2) Когато престъплението е започнало в района на един съд, а е продължило в района на друг, делото е подсъдно на съда, в района на който престъплението е довършено.

(3) Когато не може да се определи мястото, където е извършено престъплението, или обвинението е за няколко престъпления, извършени в района на различни съдилища, делото е подсъдно на съда, в чийто район е завършено досъдебното производство.

Подсъдност при престъпления, извършени в чужбина

Чл. 37. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Делата за престъпления, извършени в чужбина, са подсъдни:

1. на софийските съдилища, ако лицето е чужденец или престъплението е извършено в съучастие с чужденец;

2. на съда по местоживее на лицето, ако е български гражданин, или съучастниците са български граждани с местоживее в района на един и същ съд;

3. на съда, в района на който е завършено досъдебното производство, когато не са налице условията по т. 1 и 2.

(2) Когато престъплението е извършено на български кораб или самолет извън пределите на страната, делото е подсъдно на съда, в чийто район се намира пристанището или летището, към което се числи корабът или самолетът.

(3) Делата за престъпления, извършени от военнослужещи от въоръжените сили и от служещи в Министерството на вътрешните работи, които участват в международни военни или полицейски мисии в чужбина, са подсъдни на Софийския военен съд.

Подсъдност при няколко престъпления, извършени от едно и също лице

Чл. 38. Когато срещу едно и също лице е повдигнато обвинение за няколко престъпления, подсъдни на различни по степен съдилища, делото за всички престъпления е подсъдно на по-горния съд, а когато съдилищата са от еднаква степен - на съда, на който е подсъдно делото за най-тежкото престъпление.

Подсъдност при определяне на общо наказание по няколко присъди

Чл. 39. (1) Когато трябва да се определя общо наказание за няколко престъпления, за които има влезли в сила присъди, постановени от различни съдилища, компетентен е съдът, който е постановил присъдата, която последна е влязла в сила.

(2) Когато по една или повече от присъдите подсъдимият е бил освободен от изтърпяване на наказанието по реда на чл. 64, ал. 1 или на чл. 66 от Наказателния кодекс, съдът, който определя общото наказание, решава и въпроса за изтърпяването му.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 27 от 2009 г., в сила от 1.06.2009 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В случаите на ал. 1 и 2 съдът определя и първоначалния режим за изтърпяване на наказанието.

Подсъдност при съучастие

Чл. 40. Когато няколко лица са обвинени, че са извършили в съучастие едно или няколко престъпления и един от съучастниците подлежи на съдене от по-горен съд, делото е подсъдно на по-горния съд.

Подсъдност при връзка между дела

Чл. 41. (1) (Доп. - ДВ, бр. 19 от 2012 г., в сила от 6.03.2012 г.) Когато две или повече дела за различни престъпления или срещу различни лица имат връзка помежду си, те се обединяват, ако правилното им изясняване налага това.

(2) Когато някое от делата е подсъдно на по-горен съд, обединеното дело се разглежда от него, а когато делата са подсъдни на съдилища от еднаква степен - от съда, на който е подсъдно делото за най-тежкото престъпление.

(3) Съдът може да обедини две или повече дела за различни престъпления срещу един и същ подсъдим, когато по никое от тях не е започнало съдебното следствие. Когато някое от делата е подсъдно на по-горен съд, делото се разглежда от него.

Определяне на подсъдността и изпращане наказателното дело на компетентния орган

Чл. 42. (1) Съдът се произнася по въпроса за подсъдността, като изхожда от обстоятелствената част на обвинението.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г.; изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) Когато съдът намери, че делото е подсъдно на друг, равен по степен съд, прекратява съдебното производство и изпраща делото на този съд, а когато намери, че делото е подсъдно на по-горен съд, или на военен съд - прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор.

(3) Когато съдът намери, че делото не следва да се разглежда от съд, а от друг орган, прекратява наказателното производство и изпраща делото на съответния орган.

Разглеждане на наказателни дела от друг, еднакъв по степен съд

Чл. 43. Върховният касационен съд може да реши делото да се разгледа от друг, еднакъв по степен съд, когато:

1. много обвиняеми или свидетели живеят в района на другия съд;
2. подсъдимият или пострадалият е съдия, прокурор или следовател от района на съда, на който делото е подсъдно;
3. съдът, на който делото е подсъдно, не може да образува състав.

Спорове за подсъдност

Чл. 44. (1) Спорове за подсъдност между съдилищата се решават от Върховния касационен съд.

(2) Докато трае спорът за подсъдност, органите, при които делото е висящо, извършват само действията, нетърпящи отлагане.

Подсъдност пред въззивната и касационната инстанция

Чл. 45. (1) Наказателните дела, решени от районния съд, се разглеждат от окръжния съд като въззивна инстанция, а решенията от окръжния съд като първа инстанция - от апелативния съд като въззивна инстанция.

(2) Наказателните дела се разглеждат по касационен ред от Върховния касационен съд.

Глава пета

ПРОКУРОР

Функции на прокурора в наказателното производство

Чл. 46. (1) Прокурорът повдига и поддържа обвинението за престъпления от общ характер.

(2) В изпълнение на задачите по ал. 1 прокурорът:

1. ръководи разследването и осъществява постоянен надзор за законосъобразното му и своевременно провеждане като наблюдаващ прокурор;

2. може да извършва разследване или отделни действия по разследването и други процесуални действия;

3. участва в съдебното производство като държавен обвинител;

4. взема мерки за отстраняване на допуснатите закононарушения по реда, установен в този кодекс, и упражнява надзор за законност при изпълнение на принудителните мерки.

(3) (Нова – ДВ, бр. 103 от 2020 г.) Функциите на прокурора, предвидени в този кодекс, се изпълняват и от европейския прокурор и европейските делегирани прокурори съобразно тяхната компетентност по Регламент (ЕС) 2017/1939.

(4) (Доп. – ДВ, бр. 42 от 2015 г., изм., бр. 62 от 2016 г., в сила от 9.08.2016 г., предишна ал. 3, бр. 103 от 2020 г.) Прокурор от по-горестоящата прокуратура може служебно писмено да отмени или измени постановление на прокурор от по-ниската по степен прокуратура, което не е било разгледано по съдебен ред. Неговите писмени и мотивирани указания са задължителни за тях. В тези случаи той може и сам да извърши необходимите действия по разследването и други процесуални действия.

(5) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г., предишна ал. 4, изм., бр. 103 от 2020 г.) Прокурорът, получил указанията по ал. 4, може да направи възражение срещу тях пред прокурор от по-горестоящата прокуратура.

(6) (Нова – ДВ, бр. 103 от 2020 г.) Разпоредбите на ал. 4 и 5 не се прилагат за постановленията и процесуалните действия на европейския прокурор и европейските делегирани прокурори, когато те изпълняват функции по Регламент (ЕС) 2017/1939.

(7) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 42 от 2015 г., предишна ал. 5, доп., бр. 103 от 2020 г.) Главният прокурор на Република България осъществява надзор за законност и методическо ръководство върху дейността на всички прокурори, с изключение на дейността на европейския прокурор и европейските делегирани прокурори, когато те изпълняват функции по Регламент (ЕС) 2017/1939.

(8) (Нова – ДВ, бр. 16 от 2021 г.; обявена за противоконституционна с Решение № 7 на КС на РБ - бр. 41 от 2021 г.)

Разпоредбите на ал. 4, 5 и 7 не се прилагат, когато се извършва разследване или отделни действия по разследването и други процесуални действия от прокурора по разследването срещу главния прокурор или негов заместник.

Основания и ред за отвеждане на прокурора

Чл. 47. (1) Заинтересованите лица могат да поискат отвод на прокурора в случаите на чл. 29, ал. 1, т. 1, 4 - 8 и ал. 2.

(2) В случаите по ал. 1 прокурорът е длъжен сам да си направи отвод.

(3) Отводът и самоотводът трябва да бъдат мотивирани.

(4) По основателността на отвода и самоотвода в досъдебното производство се произнася прокурор от по-горестоящата прокуратура, а в съдебното производство - съдът, който разглежда делото.

Встъпване на прокурора в производството по дела за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия

Чл. 48. (1) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато пострадалият поради безпомощно състояние или зависимост от извършителя на престъплението не може да защити своите права и законни интереси, прокурорът може да встъпи в производството, образувано по тъжба на пострадалия, във всяко положение на делото и да поеме обвинението. В тези случаи наказателното производство не може да се прекрати на основание чл. 24, ал. 5, т. 3 - 5, но пострадалият може да поддържа обвинението наред с прокурора като частен обвинител.

(2) Ако прокурорът се оттегли от участие в производството, пострадалият може да продължи да поддържа обвинението като частен тъжител.

Образуване на наказателното производство от прокурора за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия

Чл. 49. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В изключителни случаи, когато пострадалият от престъпление, което се преследва по тъжба на пострадалия, не може да защити своите права и законни интереси поради безпомощно състояние или зависимост от извършителя на престъплението, прокурорът може служебно да образува наказателно производство, ако не е изтекъл срокът по чл. 81, ал. 3 и не са налице някои от пречките за образуване на наказателното производство, посочени в чл. 24, ал. 1, т. 1 - 8а и 10.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Образуваното наказателно производство се движи по общия ред и не може да се прекрати на основанията, посочени в чл. 24, ал. 5.

(3) Пострадалият може да участва в наказателното производство като частен обвинител и граждански ищец.

(4) Ако прокурорът се оттегли от участие в производството, пострадалият може да продължи да поддържа обвинението като частен тъжител.

Продължаване на производството за престъпления, които се преследват по тъжба на пострадалия

Чл. 50. (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 44 от 2018 г., изм., бр. 7 от 2019 г.) Когато на досъдебното производство се установи, че престъплението се преследва по тъжба на пострадалия, наказателното производство се спира, като прокурорът уведомява пострадалия за правото му да подаде тъжба по реда на чл. 81, ако не са налице основанията по чл. 49.

Предявяване на граждански иск от прокурора

Чл. 51. Когато пострадалият поради непълнолетие или физически или психически недостатъци не може да защити своите права и законни интереси, прокурорът може да предяви граждански иск в негова полза.

Глава шеста

РАЗСЛЕДВАЩИ ОРГАНИ

Разследващи органи

Чл. 52. (Изм. - ДВ, бр. 69 от 2008 г., бр. 109 от 2008 г.) (1) Разследващи органи са:

1. следователите;
 2. (доп. - ДВ, бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., бр. 52 от 2013 г., в сила от 14.06.2013 г., изм., бр. 14 от 2015 г., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) служителите от Министерството на вътрешните работи, назначени на длъжност "разследващ полицай", служителите от Агенция "Митници", назначени на длъжност "разследващ митнически инспектор" и служителите от Комисията за противодействие на корупцията, назначени на длъжност "разследващ инспектор";
 3. (нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., изм., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) полицейските органи в Министерството на вътрешните работи, митническите органи в Агенция "Митници" и органите в Комисията за противодействие на корупцията – в случаите, предвидени в този кодекс.
- (2) (Нова - ДВ, бр. 33 от 2009 г.) При извършване на разследването разследващите органи по ал. 1, т. 1 имат правата по чл. 46, ал. 2, т. 2.
- (3) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 33 от 2009 г.) Разследващите органи действат под ръководството и надзора на прокурор.

Основания и ред за отвеждане на разследващите органи

Чл. 53. (1) Разпоредбите на чл. 47, ал. 1 - 3 се прилагат съответно и за разследващите органи.

(2) По основателността на отвода и самоотвода се произнася прокурорът.

(3) До решаването на отвода органът, срещу който е предявен, извършва само онези действия, които не търпят отлагане.

Глава седма ОБВИНЯЕМ

Раздел I Общи положения

Лице, което има качество на обвиняем

Чл. 54. Обвиняем е лицето, което е привлечено в това качество при условията и по реда, предвидени в този кодекс.

Права на обвиняемия

Чл. 55. (1) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г., бр. 18 от 2024 г.) Обвиняемият има следните права: да научи за какво престъпление е привлечен в това качество и въз основа на какви доказателства; да дава или да откаже да дава обяснения по обвинението; да се запознава с делото, включително и с информацията, получена чрез използване на специални разузнавателни средства, и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в наказателното производство; да прави искания, бележки и възражения; да се изказва последен; да обжалва актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, и да има защитник. Обвиняемият има право на правна помощ, както и да му бъде предоставена информация за условията за нейното получаване по реда на Закона за правната помощ. Обвиняемият има право защитникът му да участва при извършване на действия по разследването и други процесуални действия с негово участие, освен когато изрично се откаже от това право. Искания, бележки, възражения, както и

обжалване на актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, могат да бъдат извършвани по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис.

(2) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Обвиняемият има право да му бъде предоставена обща информация, улесняваща неговия избор на защитник. Той има право свободно да осъществява връзка със защитника си, да се среща насаме с него, да получава съвети и друга правна помощ, включително преди започване и по време на провеждане на разпита и на всяко друго процесуално действие с участие на обвиняемия.

(3) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Подсъдимият има право и на последна дума.

(4) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.04.2011 г., изм., бр. 21 от 2014 г., предишна ал. 3, бр. 7 от 2019 г.) Обвиняем, който не владее български език, има право на устен и писмен превод в наказателното производство на разбираем за него език. На обвиняемия се предоставя писмен превод на постановлението за привличане на обвиняем, на определенията на съда за вземане на мярка за неотклонение, на обвинителния акт, на постановената присъда, на решението на въззивната инстанция и на решението на касационната инстанция. Обвиняемият има право да откаже писмен превод по реда на този кодекс, когато има защитник и не се нарушават процесуалните му права.

(5) (Нова – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Информацията по ал. 1 – 4 се предоставя на обвиняемия на разбираем език и по разбираем начин, като се отчитат специфичните му потребности.

Раздел II

Мярка за неотклонение и други мерки за процесуална принуда

Мярка за неотклонение

Чл. 56. (1) Спрямо обвиняемия по дело от общ характер може да се вземе мярка за неотклонение, когато от доказателствата по делото може да се направи обосновано предположение, че е извършил престъплението, и е налице основание по чл. 57.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Когато обвинението се повдига при условията на чл. 269, ал. 3, т. 2 - 4, мярка за неотклонение се взема след издирването на обвиняемия.

(3) При определяне на мерките за неотклонение се вземат предвид степента на обществената опасност на престъплението, доказателствата срещу обвиняемия, здравословното състояние, семейното положение, професията, възрастта и други данни за личността на обвиняемия.

Цел на мерките за неотклонение

Чл. 57. Мерките за неотклонение се вземат с цел да се попречи на обвиняемия да се укрие, да извърши престъпление или да осуети привеждането в изпълнение на влязлата в сила присъда.

Видове мерки за неотклонение

Чл. 58. Мерките за неотклонение са:

1. подписка;
2. гаранция;
3. домашен арест;
4. задържане под стража.

Акт за определяне на мярката за неотклонение

Чл. 59. (1) В акта, с който се определя мярката за неотклонение, се посочват: времето и мястото на издаването му; органът, който го издава; делото, по което се издава; трите имена на обвиняемия; престъплението, за което е привлечен като обвиняем, и мотивите за определената мярка.

(2) Актът се предявява на обвиняемия, който се задължава да не променя местоживеенето си, без да уведоми писмено съответния орган за новия си адрес.

Подписка

Чл. 60. (1) (Предишен текст на чл. 60 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Подписката се състои в поемане на задължение от обвиняемия, че няма да напуска местоживеенето си без разрешение на съответния орган.

(2) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Органът, взел мярката по ал. 1, уведомява структурите на Министерството на вътрешните работи.

(3) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Спазването на задължението по ал. 1 се контролира от структурите на Министерството на вътрешните работи. За констатирани нарушения на задължението се уведомяват прокурорът и съдът.

Гаранция

Чл. 61. (1) Гаранцията може да бъде в пари или ценни книжа.

(2) При определяне на гаранцията се взема предвид и имущественото положение на обвиняемия.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Гаранцията, взета от органи на досъдебното производство, може да се обжалва от обвиняемия или неговия защитник пред съответния първоинстанционен съд в тридневен срок от предявяване на акта за определянето ѝ. Съдът разглежда незабавно делото в закрито заседание и се произнася с определение, което е окончателно.

(4) Гаранцията може да бъде представена от обвиняемия или от друго лице. При първоначално вземане на мярка за неотклонение гаранция или при изменение на мярката за неотклонение от подписка в гаранция съответният орган определя срок за представянето ѝ, който не може да бъде по-малък от три дни и по-голям от петнадесет дни.

(5) Когато гаранцията не бъде представена в определения срок, съдът може да вземе на подсъдимия по-тежка мярка за неотклонение, а в досъдебното производство прокурорът може да направи искане по чл. 62, ал. 2 или чл. 64, ал. 1.

(6) При изменение на мярката за неотклонение от по-тежка в гаранция обвиняемият се освобождава след внасянето ѝ.

(7) Оттегляне на гаранцията не се допуска.

(8) Гаранцията се освобождава, когато обвиняемият бъде освободен от наказателна отговорност или от изтърпяване на наложеното наказание, оправдан, осъден на наказание без лишаване от свобода или задържан за изпълнение на наказанието.

Домашен арест

Чл. 62. (1) Домашният арест се състои в забрана обвиняемият да напуска жилището си без разрешение на съответния орган.

(2) Мярката за неотклонение домашен арест в досъдебното производство се взема и контролира от съда по реда на чл. 64 и 65.

(3) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Съдът определя адреса, на който ще се изпълнява домашният арест. Последваща промяна на адреса на изпълнение на мярката се разрешава от прокурора в досъдебното производство или от съда, пред който делото е висящо.

(4) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Съдът, съответно прокурорът уведомява структурите, които контролират изпълнението на мярката, за вземането ѝ, както и за последваща промяна на адреса на изпълнението ѝ.

(5) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Спазването на забраната по ал. 1 се контролира от структурите на Министерството на вътрешните работи. За констатирани нарушения на забраната се уведомяват съответният съд и прокурор.

(6) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Спазването на забраната по ал. 1 може да се контролира и чрез средства за електронно наблюдение по ред, предвиден в закон.

(7) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) За сроковете на мярката в досъдебното производство се прилага съответно чл. 63, ал. 4.

Задържане под стража

Чл. 63. (1) Мярка за неотклонение задържане под стража се взема, когато е налице обосновано предположение, че обвиняемият е извършил престъпление, което се наказва с лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, и доказателствата по делото сочат, че съществува реална опасност обвиняемият да се укрие или да извърши престъпление.

(2) Ако от доказателствата по делото не се установява противното, при първоначалното вземане на мярката за неотклонение задържане под стража, реалната опасност по ал. 1 е налице, когато:

1. лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, извършено повторно или при условията на опасен рецидив;

2. лицето е привлечено като обвиняем за тежко умишлено престъпление и е осъждано за друго тежко умишлено престъпление от общ характер на лишаване от свобода не по-малко от една година или друго по-тежко наказание, чието изпълнение не е отложено на основание чл. 66 от Наказателния кодекс;

3. лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, за което се предвижда наказание не по-малко от десет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание;

4. (нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм., бр. 44 от 2018 г.) лицето е привлечено като обвиняем при условията на чл. 269, ал. 3.

(3) Когато опасността обвиняемият да се укрие или да извърши престъпление отпадне, мярката за неотклонение задържане под стража се изменя в по-лека или се отменя.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 71 от 2013 г.) Мярката за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство не може да продължи повече от осем месеца, ако лицето е привлечено като обвиняем за тежко умишлено престъпление, и повече от една година и шест месеца, ако лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, за което се предвижда наказание не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание. Във всички останали случаи задържането под стража в досъдебното производство не може да продължи повече от два месеца.

(5) След изтичането на сроковете по ал. 4 задържаният се освобождава незабавно по разпореждане на прокурора.

(6) Когато в досъдебното производство се установи, че са налице основанията по ал. 3, прокурорът по свой почин изменя мярката за неотклонение задържане под стража в по-лека или я отменя.

(7) (Доп. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) За задържането под стража, както и за задържането на основание чл. 64, ал. 2, незабавно се уведомява:

1. (доп. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) семейството на обвиняемия или друго посочено от обвиняемия лице;

2. работодателят на обвиняемия, освен ако обвиняемият заяви, че не желае това;

3. (отм. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.).

(8) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Когато задържаният е чужд гражданин, по негово искане незабавно се уведомяват консулските органи на държавата, чийто гражданин е задържаният, чрез Министерството на външните работи. Ако задържаният е гражданин на две или повече държави, той може да избере консулските органи на коя държава да бъдат уведомени за задържането му и с които желае да осъществи връзка.

(9) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Уведомяването по ал. 7 по отношение на конкретно лице може да се отложи за срок до 48 часа, когато е налице неотложна необходимост да се предотврати настъпването на тежки неблагоприятни последици за живота, свободата или физическата неприкосновеност на лице или когато е наложително предприемане на действия от разследващите органи, чието възпрепятстване би затруднило сериозно наказателното производство. Отлагането на това уведомяване се прилага с оглед на особените

обстоятелства на всеки конкретен случай, като не надхвърля необходимото и не се основава само на вида или тежестта на извършеното престъпление.

(10) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Решението по ал. 9 се взема от прокурора на досъдебното производство, който се произнася с мотивирано постановление. Постановлението подлежи на обжалване от обвиняемия или от неговия защитник пред съответния първоинстанционен съд.

(11) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Съдът незабавно разглежда жалбата еднолично в закрито съдебно заседание и се произнася с определение. Определението на съда е окончателно.

(12) (Предишна ал. 8 - ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Децата на задържания, ако нямат близки, които да се грижат за тях, се настаняват незабавно чрез съответната община или кметство в детска ясла, детска градина или интернат.

Вземане на мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство

Чл. 64. (1) Мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство се взема от съответния първоинстанционен съд по искане на прокурора.

(2) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.; обявена за противоконституционна с Решение № 13 на КС на РБ относно изречение второ - бр. 85 от 2021 г.)

Явяването на обвиняемия пред съда се осигурява незабавно от прокурора, който при необходимост може да постанови задържане на обвиняемия до 72 часа за довеждането му пред съда. При обявено извънредно положение, военно положение, бедствие, епидемия, други форсмажорни обстоятелства или при изразено писмено съгласие на обвиняемия и неговия защитник, обвиняемият може да участва в делото и чрез видеоконференция, като в тези случаи самоличността му се удостоверява от началника на затвора или началника на ареста или от определен от тях служител.

(3) (Нова – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Съдът предоставя на обвиняемия и на неговия защитник възможност да се запознаят с всички събрани до момента доказателства по делото.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Съдът незабавно разглежда делото еднолично в открито заседание с участието на прокурора, обвиняемия и неговия защитник.

(5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Съдът взема мярка за неотклонение задържане под стража, когато са налице основанията по чл. 63, ал. 1, а ако не са налице тези основания, може да не вземе мярка за неотклонение или да вземе по-лека.

(6) (Предишна ал. 5 – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Съдът се произнася с определение, което се обявява на страните в съдебното заседание и се изпълнява незабавно. С обявяване на определението съдът насрочва делото пред въззивния съд в срок до седем дни в случай на частна жалба или частен протест.

(7) (Предишна ал. 6 – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Определението подлежи на обжалване с частна жалба и частен протест пред въззивния съд в тридневен срок.

(8) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г., предишна ал. 7, бр. 18 от 2024 г.) Въззивният съд разглежда делото в състав от трима съдии в открито заседание с участие на прокурора, обвиняемия и неговия защитник. Неявяването на обвиняемия без уважителна причина не е пречка за разглеждане на делото. При обявено извънредно положение, военно положение, бедствие, епидемия, други форсмажорни обстоятелства или при изразено писмено съгласие на обвиняемия и неговия защитник, обвиняемият може да участва в делото и чрез видеоконференция, като в тези случаи самоличността му се удостоверява от началника на затвора или началника на ареста или от определен от тях служител.

(9) (Предишна ал. 8 – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Въззивният съд се произнася с определение, което обявява на страните в съдебното заседание. Определението не подлежи на обжалване с частна жалба и частен протест.

(10) (Предишна ал. 9 – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Когато с влязлото в сила определение е взета мярка за неотклонение гаранция, задържаният под стража обвиняем се освобождава след внасянето ѝ.

Съдебен контрол върху задържането под стража в досъдебното производство

Чл. 65. (1) Обвиняемият или неговият защитник може по всяко време на досъдебното производство да поиска изменение на взетата мярка за неотклонение задържане под стража.

(2) Искането на обвиняемия или неговия защитник се прави чрез прокурора, който е длъжен незабавно да изпрати делото на съда.

(3) (Доп. – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Делото се насрочва в тридневен срок от постъпването му в съда и се разглежда в открито съдебно заседание с участие на прокурора, обвиняемия и неговия защитник. Делото се разглежда в отсъствие на обвиняемия, ако той заяви, че не желае да се яви, или довеждането му е невъзможно по здравословни причини. Когато това няма да попречи за упражняване на правото на защита, с негово съгласие задържаният обвиняем може да участва в делото и чрез видеоконференция, като в този случай самоличността му се удостоверява от началника на затвора, началника на ареста или определен от тях служител.

(4) Съдът преценява всички обстоятелства, свързани със законността на задържането, и се произнася с определение, което обявява на страните в съдебното заседание. С обявяване на определението съдът насрочва делото пред въззивния съд в срок до седем дни в случай на частна жалба или частен протест.

(5) Определението се изпълнява незабавно след изтичане на срока за обжалване, освен ако е подаден частен протест, който не е в интерес на обвиняемия.

(6) Когато искането е направено от обвиняемия или неговия защитник и с определението по ал. 4 се потвърждава мярката за неотклонение, съдът може да определи срок, в който ново искане на същите лица е недопустимо. Този срок не може да бъде повече от два месеца от влизане в сила на определението и не се прилага, когато искането се основава на влошаване на здравословното състояние на обвиняемия.

(7) Определението подлежи на обжалване с частна жалба и частен протест пред въззивния съд в тридневен срок.

(8) Въззивният съд разглежда делото в състав от трима съдии в открито заседание с участие на прокурора, обвиняемия и неговия защитник. Делото се разглежда в отсъствие на обвиняемия, когато заяви, че не желае да се яви или довеждането му е невъзможно по здравословни причини.

(9) Въззивният съд се произнася с определение, което обявява на страните в съдебното заседание. Определението не подлежи на обжалване с частна жалба и частен протест.

(10) Когато с влязлото в сила определение е взета мярка за неотклонение гаранция, задържаният под стража обвиняем се освобождава след внасянето ѝ.

(11) Алинеи 1 - 10 се прилагат съответно и в случаите, когато обвиняемият е задържан поради невнасяне на определената от съда гаранция.

Последици от неизпълнение на задълженията, свързани с мерките за неотклонение

Чл. 66. (1) Когато обвиняемият не се яви пред съответния орган без уважителни причини или промени местоживеенето си, без да го е уведомил за това, или наруши взетата мярка, му се взема мярка за неотклонение или взетата мярка се заменя с по-тежка по реда, предвиден в този кодекс.

(2) Ако мярката за неотклонение е гаранция, парите или ценните книжа се отнемат в полза на държавата. В тези случаи може да бъде определена и гаранция в по-голям размер.

Мерки за защита на пострадалия
(Загл. изм. – ДВ, бр. 41 от 2015 г., в сила от 6.07.2015 г.)

Чл. 67. (1) (Изм. – ДВ, бр. 41 от 2015 г., в сила от 6.07.2015 г.) По предложение на прокурора със съгласие на пострадалия или по искане на пострадалия съответният първоинстанционен съд може да забрани на обвиняемия:

1. да доближава непосредствено пострадалия;
2. да осъществява контакт с пострадалия под каквато и да е форма, включително по телефон, чрез електронна или обикновена поща и факс;
3. да посещава определени населени места, райони или обекти, в които пострадалият пребивава или посещава.

(2) (Нова – ДВ, бр. 41 от 2015 г., в сила от 6.07.2015 г.) Съдът уведомява пострадалия за възможността да бъде издадена Европейска заповед за защита.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 41 от 2015 г., в сила от 6.07.2015 г., доп., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Съдът разглежда незабавно предложението или молбата еднолично в открито заседание с изслушване на прокурора, обвиняемия и пострадалия. Определението на съда е окончателно.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 41 от 2015 г., в сила от 6.07.2015 г.) Забраната отпада след приключване на делото с влязла в сила присъда или когато производството бъде прекратено на друго основание.

(5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 41 от 2015 г., в сила от 6.07.2015 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Пострадалият по всяко време може да поиска от съда отмяна на забраната. Съдът се произнася по реда на ал. 3.

(6) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В съдебното производство правомощията по ал. 3 и 5 се осъществяват от съда, който разглежда делото.

Информиране на пострадалия със специфични нужди от защита във връзка с мерките за неотклонение

Чл. 67а. (Нов – ДВ, бр. 16 от 2019 г.) Прокурорът в досъдебното производство и съдът в съдебното производство незабавно уведомяват пострадалия със специфични нужди от защита в случаите, когато:

1. обвиняемият наруши взетата мярка за неотклонение домашен арест или задържане под стража;
2. взетата мярка за неотклонение домашен арест или задържане под стража бъде отменена или заменена с подписка или гаранция.

Забрана за напускане на пределите на Република България

Чл. 68. (1) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., доп., бр. 60 от 2012 г., в сила от 8.09.2012 г., изм., бр. 42 от 2015 г.) В досъдебното производство, когато обвиняемият е привлечен за тежко умишлено престъпление или за друго престъпление, с което е причинена смърт, прокурорът може да забрани на обвиняемия да напуска пределите на Република България, освен с негово разрешение. За наложената забрана незабавно се уведомяват компетентните структури на Министерството на вътрешните работи.

(2) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г., (*) в сила след влизане в сила на закона по чл. 68, ал. 2) Когато забраната по ал. 1 е потвърдена или наложена в съдебното производство след постановяване на присъда, на подсъдимия могат да се отнемат документите за самоличност по чл. 13, ал. 1, т. 1 и 2 от Закона за българските лични документи и му се издават заместващи документи по ред, предвиден в закон.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Прокурорът се произнася в тридневен срок по искането на обвиняемия или неговия защитник за разрешение по ал. 1.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Отказът на прокурора подлежи на обжалване пред съответния първоинстанционен съд.

- (5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Съдът незабавно разглежда жалбата еднолично в закрито заседание и се произнася с определение, с което потвърждава отказа на прокурора или разрешава на обвиняемия да напусне пределите на Република България за определен срок. Определението е окончателно.
- (6) (Предишна ал. 5, изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) По реда на ал. 5 по искане на обвиняемия или неговия защитник съдът може да отмени забраната по ал. 1, ако не съществува опасност обвиняемият да се укрие извън страната.
- (7) (Предишна ал. 6, изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) В съдебното производство правомощията по ал. 1 и 6 се осъществяват от съда, който разглежда делото. Определението подлежи на обжалване с частна жалба и частен протест.

Последици от нарушаване на мерките за защита на пострадалия и на забраната за напускане на пределите на Република България

Чл. 68а. (Нов – ДВ, бр. 41 от 2015 г., в сила от 6.07.2015 г.) Когато обвиняемият наруши мярката по чл. 67 или забраната по чл. 68, му се взема мярка за неотклонение или определената мярка за неотклонение се изменя в по-тежка по реда, предвиден в този кодекс.

Отстраняване на обвиняемия от длъжност

- Чл. 69.** (1) Когато обвиняемият е привлечен за умишлено престъпление от общ характер, извършено във връзка с работата му, и има достатъчно основания да се счита, че служебното му положение ще създаде пречки за обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото, съдът може да отстрани обвиняемия от длъжност.
- (2) В досъдебното производство съответният първоинстанционен съд се произнася по искане на прокурора еднолично в открито заседание с участието на прокурора, обвиняемия и неговия защитник.
- (3) Определението на съда подлежи на обжалване с частна жалба и частен протест пред въззивния съд в тридневен срок.
- (4) Въззивният съд се произнася в състав от трима съдии в открито заседание с участието на прокурора, обвиняемия и неговия защитник. Неявяването на обвиняемия без уважителни причини не е пречка за разглеждане на делото.
- (5) Когато отпадне нуждата от взетата мярка, в досъдебното производство отстраняването от длъжност се отменя от прокурора или по искане на обвиняемия или неговия защитник от съда по реда на ал. 1 и 2.
- (6) В съдебното производство правомощията по ал. 1 се осъществяват от съда, който разглежда делото.

Временно отнемане на свидетелство за управление

- Чл. 69а.** (Нов – ДВ, бр. 95 от 2016 г.) (1) Когато обвиняемият е привлечен за престъпление по глава единадесета, раздел II от особената част на Наказателния кодекс, в резултат на което е причинена смърт или телесна повреда, както и за престъпление по чл. 325, ал. 3 от Наказателния кодекс, прокурорът може да постанови временно отнемане на свидетелството за управление на моторно превозно средство или на друг документ, с който се признава право по чл. 37, ал. 1, т. 7 от Наказателния кодекс.
- (2) Постановлението се изпраща за изпълнение на органите, които признават това право и контролират упражняването му.
- (3) Обвиняемият и неговият защитник могат да обжалват постановлението на прокурора по ал. 1 пред съответния първоинстанционен съд.
- (4) Съдът незабавно разглежда жалбата еднолично в закрито заседание и се произнася с определение, с което потвърждава или отменя постановлението на прокурора по ал. 1. Определението е окончателно.
- (5) Когато отпадне нуждата от временното отнемане на свидетелството за управление на моторно превозно средство или на друг документ, с който се признава право по чл. 37, ал. 1,

т. 7 от Наказателния кодекс, то се отменя в досъдебното производство от прокурора или по искане на обвиняемия или неговия защитник от съда по реда на ал. 4.

(6) За отмяната на временното отнемане на свидетелството за управление на моторно превозно средство или на друг документ, с който се признава право по чл. 37, ал. 1, т. 7 от Наказателния кодекс, незабавно се уведомяват органите, които признават това право и контролират упражняването му.

(7) В съдебното производство правомощията по ал. 1, 5 и 6 се осъществяват от съда, който разглежда делото. Определението подлежи на обжалване с частна жалба и частен протест.

Настаняване за изследване в психиатрично заведение

Чл. 70. (1) В досъдебното производство съответният първоинстанционен съд в състав от един съдия и двама съдебни заседатели по искане на прокурора, а в съдебното производство - съдът, който разглежда делото, по искане на страните или по свой почин може да настави обвиняемия за изследване в психиатрично заведение за срок до тридесет дни.

(2) Съдът незабавно се произнася с определение в открито заседание, в което изслушва вещо лице - психиатър, и лицето, чието настаняване се иска. Участието на прокурор и защитник е задължително.

(3) Определението, постановено в досъдебното производство, подлежи на обжалване с частна жалба и частен протест пред въззивния съд в тридневен срок.

(4) Въззивният съд се произнася в състав от трима съдии в открито заседание с участието на прокурора, обвиняемия и неговия защитник. Неявяването на обвиняемия без уважителни причини не е пречка за разглеждане на делото.

(5) Ако срокът за изследване, определен от съда, се окаже недостатъчен, той може да бъде продължен еднократно с не повече от тридесет дни по реда на ал. 1 - 4.

(6) Времето, през което лицето е било настанено в психиатрично заведение, се зачита като задържане под стража.

Принудително довеждане

Чл. 71. (1) Когато не се яви на разпит без уважителни причини, обвиняемият се довежда принудително, ако явяването му е задължително или съответният орган намери, че то е необходимо.

(2) Обвиняемият може да бъде доведен принудително без предварително призоваване, когато се е укрил или няма постоянно местоживееене.

(3) Принудителното довеждане се извършва през деня, освен ако не търпи отлагане.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 69 от 2008 г., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., доп., бр. 52 от 2013 г., в сила от 14.06.2013 г., изм., бр. 14 от 2015 г., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.)

Принудителното довеждане се извършва от службите на Министерството на правосъдието, а в случаите, когато е постановено от разследващ полицай, от разследващ митнически инспектор или от разследващ инспектор – от службите на Министерството на вътрешните работи.

(5) (Нова - ДВ, бр. 21 от 2014 г., в сила от 9.04.2014 г., отм., бр. 80 от 2021 г.).

(6) (Предишна ал. 5 - ДВ, бр. 21 от 2014 г., в сила от 9.04.2014 г., изм., бр. 32 от 2016 г.) За принудително довеждане на затворници се прави искане пред администрацията на съответния затвор.

(7) (Предишна ал. 6 - ДВ, бр. 21 от 2014 г., в сила от 9.04.2014 г.) Военнослужещите се довеждат от съответните военни органи.

(8) (Предишна ал. 7 - ДВ, бр. 21 от 2014 г., в сила от 9.04.2014 г.) Актът за принудително довеждане се предявява на лицето, което трябва да бъде доведено.

Мерки за обезпечаване на глобата, конфискацията и отнемането на вещи в полза на държавата

Чл. 72. (1) По искане на прокурора съответният първоинстанционен съд еднолично в закрито заседание взема мерки за обезпечаване на глобата, конфискацията и отнемането на вещи в полза на държавата по реда на Гражданския процесуален кодекс.
(2) В съдебното производство съдът взема мерките по ал. 1 по искане на прокурора.

Управление на обезпечено имущество

Чл. 72а. (Нов – ДВ, бр. 7 от 2019 г., в сила от 23.07.2019 г., изм., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) Имуществото, обезпечено по реда на чл. 72 с цел конфискация или отнемане на вещи в полза на държавата, се управлява и пази по реда на Закона за отнемане на незаконно придобитото имущество.

Мерки за обезпечаване на гражданския иск

Чл. 73. (1) Съдът и органите на досъдебното производство са длъжни да разяснят на пострадалия, че има право да предяви в съдебното производство граждански иск за вредите, причинени от престъплението.
(2) По искане на пострадалия или на неговите наследници, или на ощетеното юридическо лице в досъдебното производство съответният първоинстанционен съд еднолично в закрито заседание взема мерки за обезпечаване на бъдещ иск по реда на Гражданския процесуален кодекс.
(3) В случаите по чл. 51 мерките по ал. 2 се вземат по искане на прокурора.
(4) В съдебното производство по исканията по ал. 2 и 3 се произнася съдът, който разглежда делото.

Мерки за обезпечаване на разноси по делото

Чл. 73а. (Нов – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) (1) По искане на прокурора, на пострадалия или на неговите наследници, или на ощетеното юридическо лице в досъдебното производство съответният първоинстанционен съд еднолично в закрито заседание взема мерки по реда на Гражданския процесуален кодекс за обезпечаване на направени и присъдени разноси по делото.
(2) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Съдът може да наложи обезпечителната мярка и върху парите и ценните книжа, представени като гаранция. Наложена обезпечителна мярка не възпрепятства отнемането в полза на държавата на основание чл. 66, ал. 2.
(3) В съдебното производство съдът взема мерките по ал. 1 и 2 по искане на прокурора, на гражданския ищец или на неговите наследници, или на частния обвинител.

Глава осма ПОСТРАДАЛ

Раздел I Общи положения

Лице, което има качеството на пострадал

Чл. 74. (1) Пострадал е лицето, което е претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението.
(2) При смърт на лицето това право преминава върху неговите наследници.
(3) Обвиняемият не може да упражнява правата на пострадал в същото производство.

Права на пострадалия в досъдебното производство

Чл. 75. (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) (1) (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г., бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г., относно думите "да бъде придружаван от лице, посочено от него") В досъдебното производство пострадалият има следните права: да бъде уведомен за правата си в наказателното производство; да получи защита за своята сигурност и тази на близките си; да бъде информиран за хода на наказателното производство; да участва в производството съгласно установеното в този кодекс; да прави искания, бележки и възражения; да обжалва актовете, които водят до прекратяване или спиране на наказателното производство; да има повереник; да бъде придружаван от лице, посочено от него; да получи писмен превод на постановлението за прекратяване или спиране на наказателното производство, ако не владее български език; да прави искане за ускоряване на досъдебното производство в предвидените в този кодекс случаи. Искания, бележки, възражения, както и обжалване на актовете, които водят до прекратяване или спиране на наказателното производство, могат да бъдат извършвани по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис.

(2) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Органът, който образува досъдебното производство, уведомява незабавно пострадалия за това, ако той е посочил адрес за призоваване в страната или електронен адрес.

(3) (Предишна ал. 2, доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., изм., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г., бр. 48 от 2023 г.) Пострадалият упражнява правата си, ако изрично поиска да участва в досъдебното производство и посочи адрес в страната за призоваване и уведомяване за хода на производството. При изрично съгласие на пострадалия, което може да бъде оттеглено по всяко време, призоваването и уведомяването може да се извърши и на посочен от него електронен адрес.

(4) (Нова - ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Пострадалият не може да бъде придружаван от лице, посочено от него, ако това противоречи на интересите на пострадалия или може да затрудни наказателното производство.

Раздел II

Частен обвинител

Лице, което може да участва като частен обвинител

Чл. 76. Пострадалият, претърпял имуществени или неимуществени вреди от престъпление, което се преследва по общия ред, има право да участва в съдебното производство като частен обвинител. След смъртта на лицето това право преминава върху неговите наследници.

Молба за участие като частен обвинител

Чл. 77. (1) Молбата за участие в съдебното производство като частен обвинител може да бъде устна или писмена.

(2) Молбата трябва да съдържа данни за лицето, което я подава, и за обстоятелствата, на които се основава.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Молбата се прави най-късно до започване на разпоредителното заседание пред първоинстанционния съд.

Функция на частния обвинител

Чл. 78. (1) Частният обвинител поддържа в съда обвинението наред с прокурора.
(2) Частният обвинител може да поддържа обвинението и след като прокурорът заяви, че не го поддържа.

Права на частния обвинител

Чл. 79. (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Частният обвинител има следните права: да се запознае с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в съдебното производство; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда, когато са накърнени неговите права и законни интереси. Искания, бележки, възражения, както и обжалване на актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, могат да бъдат извършвани по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис.

Раздел III

Частен тъжител

Лице, което може да участва като частен тъжител

Чл. 80. Пострадалият от престъпление, което се преследва по тъжба на пострадалия, може да повдига и да поддържа обвинение пред съда като частен тъжител. След смъртта на лицето това право преминава върху неговите наследници.

Тъжба

Чл. 81. (1) Тъжбата трябва да бъде писмена и да съдържа данни за подателя, за лицето, срещу което се подава, и за обстоятелствата на престъплението. Към тъжбата се прилага документ за внесена държавна такса.

(2) Тъжбата трябва да бъде подписана от подателя.

(3) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм., бр. 7 от 2019 г.) Тъжбата трябва да бъде подадена в шестмесечен срок от деня, когато пострадалият е узнал за извършване на престъплението, или от деня, в който пострадалият е получил съобщение за спиране на наказателното производство на основание чл. 25, ал. 1, т. 6.

Права на частния тъжител

Чл. 82. (1) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Частният тъжител има следните права: да се запознае с делото и да направи необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в съдебното производство; да прави искания, бележки и възражения; да обжалва актовете на съда, които накърняват неговите права и законни интереси, и да оттегля тъжбата си. Искания, бележки, възражения, обжалване на актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, както и оттегляне на тъжбата, могат да бъдат извършвани по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис.

(2) Частният тъжител може да се установи в съдебното производство и като граждански ищец в случаите и по реда, установени в този кодекс.

Съдействие от органите на Министерството на вътрешните работи

Чл. 83. Пострадалият и подсъдимият имат право да искат съдействие от органите на Министерството на вътрешните работи за събиране на сведения, които сами не могат да съберат.

Раздел IV

Граждански ищец

Лице, което може да участва като граждански ищец

Чл. 84. (1) Пострадалият или неговите наследници, както и юридическите лица, които са претърпели вреди от престъплението, могат да предявят в съдебното производство граждански иск за обезщетение на вредите и да се установят като граждански ищци.

(2) Гражданският иск не може да се предяви в съдебното производство, когато е предявен по реда на Гражданския процесуален кодекс.

Молба за предявяване на граждански иск

Чл. 85. (1) В молбата за предявяване на граждански иск се посочват: трите имена на подателя и на лицето, срещу което се предявява искът; наказателното дело, по което се подава; престъплението, от което са причинени вредите, и характерът и размерът на вредите, за които се иска обезщетение.

(2) Молбата може да бъде устна или писмена.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., бр. 7 от 2019 г.) Гражданският иск се предявява най-късно до започването на разпоредителното заседание, а при дела от частен характер до започването на съдебното следствие пред първоинстанционния съд.

Лица, срещу които може да се предяви граждански иск

Чл. 86. Гражданският иск в съдебното производство може да бъде предявен както срещу подсъдимия, така и срещу други лица, които носят гражданска отговорност за вредите, причинени от престъплението.

Права на гражданския ищец

Чл. 87. (1) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Гражданският ищец има следните права: да участва в съдебното производство; да иска обезпечаване на гражданския иск; да се запознава с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда, които накърняват неговите права и законни интереси. Искания, бележки, възражения, както и обжалване на актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, могат да бъдат извършвани по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис.

(2) Гражданският ищец упражнява правата по ал. 1 в пределите, необходими за доказване на основанието и размера на гражданския иск.

Ред за разглеждане на гражданския иск

Чл. 88. (1) Гражданският иск в съдебното производство се разглежда по правилата на този кодекс, а доколкото в него няма съответни правила, се прилага Гражданският процесуален кодекс.

(2) Разглеждането на гражданския иск не може да стане причина за отлагане на наказателното дело.

(3) Когато съдебното производство се прекрати, гражданският иск не се разглежда, но може да се предяви пред граждански съд.

Глава девета ГРАЖДАНСКИ ОТВЕТНИК

Лица, които участват като граждански ответници

Чл. 89. Лицата, срещу които е предявен граждански иск, с изключение на подсъдимия, участват в съдебното производство като граждански ответници.

Права на гражданския ответник

Чл. 90. (1) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Гражданският ответник има следните права: да участва в съдебното производство; да се запознава с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда, които накърняват неговите права и законни интереси. Искания, бележки, възражения, както и обжалване на актовете, които накърняват неговите права и законни интереси, могат да бъдат извършвани по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис.

(2) Гражданският ответник упражнява правата по ал. 1 в пределите, необходими за защита срещу предявления против него граждански иск.

Глава десета **ПРАВНА ПОМОЩ**

Раздел I **Защитник**

Лица, които могат да участват като защитници

Чл. 91. (1) Защитник на обвиняемия може да бъде лице, което упражнява адвокатска професия.

(2) Защитник може да бъде и съпругът, възходящ или низходящ роднина на обвиняемия.

(3) Не може да бъде защитник:

1. който е бил или е защитник и на друг обвиняем и защитата на единия противоречи на защитата на другия;
2. който е представлявал или е давал съвети на друг обвиняем, ако защитата, която му се възлага, противоречи на защитата на другия обвиняем;
3. който е представлявал или е давал съвети на противната страна;
4. който е участвал в производството в друго процесуално качество;
5. който е съпруг, роднина по права линия без ограничение, по съребрена линия до четвърта степен или по сватовство до трета степен на съдия, съдебен заседател, прокурор, или разследващ орган по делото.

Отвеждане на защитника

Чл. 92. Лицата, които не могат да бъдат защитници, са длъжни сами да се отведат. Ако те не направят това, съответният орган ги отстранява от участие в наказателното производство служебно или по искане на заинтересования.

Упълномощаване на защитника

Чл. 93. (1) Защитникът се избира и упълномощава от обвиняемия, освен в случаите, предвидени в този кодекс.

(2) Пълномощното се изготвя в писмена форма и се подписва от обвиняемия и защитника.

(3) Защитникът може да заверява преписи от даденото му пълномощно и да преупълномощава със съгласието на обвиняемия друго лице за защитник.

(4) Упълномощаването пред съд може да бъде извършено и устно в съдебното заседание. В този случай упълномощаването се вписва в протокола от съдебното заседание, който се подписва и от обвиняемия.

(5) Пълномощното важи за цялото наказателно производство, ако не е уговорено друго.

Задължително участие на защитник

Чл. 94. (1) Участието на защитник в наказателното производство е задължително, когато:

1. обвиняемият е непълнолетен;
2. обвиняемият страда от физически или психически недостатъци, които му пречат да се защитава сам;
3. делото е за престъпление, за което се предвижда лишаване от свобода не по-малко от десет години или друго по-тежко наказание;
4. обвиняемият не владее български език;
5. интересите на обвиняемите са противоречиви и един от тях има защитник;

6. (изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) е направено искане по чл. 64 или обвиняемият е задържан;

7. (отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.);

8. делото се разглежда в отсъствието на обвиняемия;

9. обвиняемият не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има защитник и интересите на правосъдието изискват това.

(2) В случаите на ал. 1, т. 4 и 5 участието на защитник не е задължително, ако обвиняемият заяви, че не желае да има защитник.

(3) Когато участието на защитник е задължително, съответният орган назначава за защитник адвокат.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Извън случаите по ал. 1, по дела за тежки престъпления прокурорът или съдът по реда на Закона за правната помощ може да назначи на обвиняемия резервен защитник, независимо от упълномощаването на защитник, когато това е от изключително значение за провеждане на наказателното производство в разумен срок.

(5) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) В случаите по ал. 1 назначеният защитник продължава участието си в наказателното производство като резервен защитник, когато обвиняемият упълномощи друг защитник или се откаже от защитник, ако са налице условията по ал. 4.

(6) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Резервният защитник се запознава с делото, прави необходимите извлечения и присъства при провеждане на процесуални действия с участието на обвиняемия. Другите права по чл. 99, ал. 1 упражнява по искане или със съгласие на обвиняемия, а без такова съгласие - когато защитата е задължителна и упълномощеният защитник, редовно призован, не се явява по неуважителни причини.

Отказ на защитника от приетата защита

Чл. 95. Защитникът не може да се откаже от приетата защита, освен ако стане невъзможно да изпълнява задълженията си по независещи от него причини. В последния случай той е длъжен да уведоми своевременно обвиняемия и съответния орган.

Отказ на обвиняемия от защитник и замяна на защитника

Чл. 96. (1) (Доп. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Обвиняемият може във всеки момент на производството да се откаже от защитник, освен в случаите на чл. 94, ал. 1, т. 1 - 3 и 6. На обвиняемия се разясняват последиците от отказа от защитник. Разяснението, както и причините, посочени от обвиняемия, поради които се отказва от защитник, се отразяват в протокола за съответното процесуално действие или в отделен протокол. Обвиняемият има право във всеки момент на производството да оттегли отказа си от защитник, като извършените до този момент процесуални действия запазват процесуалната си стойност. При оттегляне на отказа от защитник на обвиняемия незабавно се осигурява възможност да упражни правата си по чл. 55.

(2) Замяната на един защитник с друг може да стане само по молба или със съгласието на обвиняемия.

Встъпване на защитника в наказателното производство

Чл. 97. (1) Защитникът може да участва в наказателното производство от момента на задържането на лицето или на привличането му в качеството на обвиняем.

(2) Органът на досъдебното производство е длъжен да разясни на обвиняемия, че има право на защитник, и му осигурява възможност незабавно да се свърже с него. Той не може да извършва никакви действия по разследването и други процесуални действия с участието на обвиняемия, докато не изпълни това си задължение.

Задължения на защитника

Чл. 98. (1) Защитникът е длъжен да оказва правна помощ на обвиняемия и с цялата си дейност да съдейства за изясняване на всички фактически и правни положения, които са в полза на обвиняемия, като се ръководи от вътрешно убеждение, основано на доказателствата по делото и закона.

(2) Защитникът е длъжен да съгласува с обвиняемия основните линии на защитата. Когато защитникът счита, че основните линии на защитата, предложени от обвиняемия, са несъвместими с неговите задължения, той уведомява своевременно обвиняемия и продължава защитата, ако не бъде отстранен от наказателното производство по предвидения за това ред.

(3) Защитникът не може да отказва правна помощ на обвиняемия по отделни въпроси на обвинението под предлог, че обвиняемият има и друг защитник.

Права на защитника

Чл. 99. (1) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Защитникът има следните права: да се среща насаме с обвиняемия; да се запознава с делото и да прави необходимите извлечения; да представя доказателства; да участва в наказателното производство; да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете на съда и на органите на досъдебното производство, които накърняват правата и законните интереси на обвиняемия. Искания, бележки, възражения, както и обжалване на актовете, които накърняват правата и законните интереси на обвиняемия, могат да бъдат извършвани по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис. Защитникът има право да участва във всички действия по разследването с участие на обвиняемия, като неявяването му не възпрепятства тяхното извършване.

(2) Участието на защитника не е пречка обвиняемият да упражнява лично правата си по чл. 55.

Раздел II

Повереник и особен представител

Повереник

Чл. 100. (1) Частният обвинител, частният тъжител, гражданският ищец и гражданският ответник могат да упълномощават повереник.

(2) Когато частният обвинител, частният тъжител, гражданският ищец или гражданският ответник представи доказателства, че не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има повереник и интересите на правосъдието изискват това, съдът, който разглежда делото като първа инстанция, му назначава повереник.

(3) Разпоредбите на чл. 91, 92 и 93 се прилагат съответно и за повереника.

Особен представител

Чл. 101. (1) (Доп. – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Когато интересите на малолетния или непълнолетния пострадал и неговия родител, настойник или попечител са противоречиви, или родителят, настойникът и попечителят не упражняват правата и не изпълняват задълженията по чл. 125, 129, 164 и 168 от Семейния кодекс, съответният орган му назначава особен представител - адвокат.

(2) Особен представител - адвокат, се назначава и на пострадалия, когато той е недееспособен или ограничено дееспособен и интересите му противоречат на интересите на неговия настойник или попечител.

(3) Особеният представител участва в наказателното производство като повереник.

(4) Разпоредбите на чл. 91, ал. 3 и чл. 92 се прилагат съответно и за особения представител.

ЧАСТ ВТОРА ДОКАЗВАНЕ

Глава единадесета ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Предмет на доказване

Чл. 102. В наказателното производство подлежат на доказване:

1. извършеното престъпление и участието на обвиняемия в него;
2. характерът и размерът на вредите, причинени с деянието;
3. другите обстоятелства, които имат значение за отговорността на обвиняемия, включително и относно семейното и имущественото му положение.

Тежест на доказването

Чл. 103. (1) Тежестта да се докаже обвинението по дела от общ характер лежи върху прокурора и разследващите органи, а по дела, образувани по тъжба на пострадалия - върху частния тъжител.

(2) Обвиняемият не е длъжен да доказва, че е невинен.

(3) Не може да се правят изводи във вреда на обвиняемия, поради това, че не е дал или отказва да даде обяснения или не е доказал възраженията си.

Доказателства

Чл. 104. Доказателства в наказателното производство могат да бъдат фактическите данни, които са свързани с обстоятелствата по делото, допринасят за тяхното изясняване и са установени по реда, предвиден в този кодекс.

Доказателствени средства

Чл. 105. (1) Доказателствените средства служат за възпроизвеждане в наказателното производство на доказателства или на други доказателствени средства.

(2) Не се допускат доказателствени средства, които не са събрани или изготвени при условията и по реда, предвидени в този кодекс.

Способи на доказване

Чл. 106. Доказването в наказателното производство се извършва чрез способите, предвидени в този кодекс.

Събиране и проверка на доказателства

Чл. 107. (1) Органите на досъдебното производство събират доказателствата служебно или по искане на заинтересованите лица.

(2) Съдът събира доказателствата по направените от страните искания, а по свой почин - когато това се налага за разкриване на обективната истина.

(3) Съдът и органите на досъдебното производство събират и проверяват както доказателствата, които разобличават обвиняемия или отегчават неговата отговорност, така и доказателствата, които оправдават обвиняемия или смекчават отговорността му.

(4) Не може да се откаже събирането на доказателства само защото искането не е направено в определен срок.

(5) Всички събрани доказателства подлежат на внимателна проверка.

Действия по разследването и съдебни следствени действия по делегация или в друг район

Чл. 108. (1) Действия по разследването и съдебни следствени действия по делегация се допускат, когато трябва да бъдат извършени във от района на органа, който разглежда делото, и извършването им от този орган е свързано с особени затруднения.
(2) Когато е постановена от съд, делегацията се изпълнява от съответния районен съдия, а когато е постановена от орган на досъдебното производство - от съответния орган на досъдебното производство.
(3) Когато намери за необходимо, органът, който разглежда делото, може да извърши отделни действия по ал. 1 и в района на друг орган.

Глава дванадесета

ВЕЩЕСТВЕНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

Видове вещественни доказателства

Чл. 109. Като вещественни доказателства се събират и проверяват предметите, които са били предназначени или са послужили за извършване на престъплението, върху които има следи от престъплението или са били предмет на престъплението, както и всички други предмети, които могат да послужат за изясняване на обстоятелствата по делото.

Описване, фотографирание и прилагане на вещественни доказателства към делото

Чл. 110. (1) Веществените доказателства трябва да бъдат внимателно огледани, подробно описани в съответен протокол и по възможност фотографирани.
(2) Веществените доказателства се прилагат към делото, като се вземат мерки да не се повредят или изменят.
(3) Когато делото се предава от един орган на друг, веществените доказателства се предават заедно с него.
(4) Вещественни доказателства, които поради размерите си или по други причини не могат да бъдат приложени към делото, трябва да бъдат по възможност запечатани и оставени на съхранение в местата, посочени от съответния орган.
(5) Парите и другите ценности се предават за пазене в търговска банка, обслужваща държавния бюджет, или в Българската народна банка.

Пазене на веществените доказателства

Чл. 111. (1) Веществените доказателства се пазят, докато завърши наказателното производство.
(2) Предметите, иззети като вещественни доказателства, с разрешение на прокурора могат да бъдат върнати на правоимащите, от които са отнети, преди да завърши наказателното производство, само когато това няма да затрудни разкриването на обективната истина и не са предмет на административно нарушение.
(3) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) По искане за връщане прокурорът се произнася в тридневен срок. Отказът на прокурора по ал. 2 може да бъде обжалван от правоимащото лице пред съответния първоинстанционен съд. Съдът се произнася по жалбата в тридневен срок от постъпването ѝ еднолично в закрито заседание с определение, което е окончателно.
(4) Предметите, иззети като вещественни доказателства, които подлежат на бързо разваляне и не могат да се върнат на правоимащите, от които са отнети, с разрешение на прокурора се предават на съответните учреждения и юридически лица за ползване според предназначението им или се продават и получената сума се внася в търговска банка, обслужваща държавния бюджет.
(5) (Изм. и доп. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Наркотичните вещества, прекурсорите и растенията, съдържащи наркотични вещества, както и акцизните стоки, могат да бъдат унищожени преди приключване на наказателното производство при условия и по ред, предвидени в закон. В

този случай до приключване на производството се пазят само иззетите представителни проби.

Разпореждане с веществени доказателства

Чл. 112. (1) Освен в случаите, предвидени в чл. 53 от Наказателния кодекс, предметите, иззети като веществени доказателства, се отнемат в полза на държавата, когато не е установено на кого принадлежат и в едногодишен срок от завършването на наказателното производство не са били потърсени.

(2) Предметите, иззети като веществени доказателства, притежаването на които е забранено, се предават на съответните учреждения или се унищожават.

(3) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Извън случаите, предвидени в чл. 53 от Наказателния кодекс, моторните превозни средства, иззети като веществени доказателства, се отнемат в полза на държавата, когато не е установено на кого принадлежат и в петгодишен срок от изземването им не са били потърсени. В досъдебното производство отнемането се извършва с постановление на прокурора, а в съдебното производство - с определение на съда.

(4) (Предишна ал. 3 - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Писмата, книгата или други писмени актове, иззети като веществени доказателства, се оставят към делото или се предават на заинтересованите учреждения, юридически и физически лица.

Спор за право върху предмети, иззети като веществени доказателства

Чл. 113. Когато възникне спор за право върху предмети, иззети като веществени доказателства, който подлежи на разглеждане по реда на Гражданския процесуален кодекс, те се пазят, докато решението на гражданския съд влезе в сила.

Глава тринадесета ДОКАЗАТЕЛСТВЕНИ СРЕДСТВА

Раздел I Общи положения

Видове доказателствени средства

Чл. 114. Доказателствата се установяват чрез гласни, веществени и писмени доказателствени средства.

Раздел II Гласни доказателствени средства

Обяснения на обвиняемия

Чл. 115. (1) Обвиняемият дава обясненията си устно и непосредствено пред съответния орган.

(2) Обвиняемият не може да бъде разпитван по делегация или чрез видеоконференция, освен в случаите, когато се намира извън пределите на страната и това няма да попречи за разкриване на обективната истина.

(3) Обвиняемият може да дава обяснения във всеки момент на разследването и на съдебното следствие.

(4) Обвиняемият има право да откаже да дава обяснения.

Доказателствена сила на самопризнанието на обвиняемия

Чл. 116. (1) Обвинението и присъдата не могат да се основават само на самопризнанието на обвиняемия.
(2) Самопризнанието на обвиняемия не освобождава съответните органи от задължението им да събират и други доказателства по делото.

Показания на свидетеля

Чл. 117. Със свидетелски показания могат да се установят всички факти, които свидетелят е възприел и които допринасят за разкриване на обективната истина.

Лица, които не могат да бъдат свидетели

Чл. 118. (1) Не могат да бъдат свидетели лицата, които са участвали в същото наказателно производство в друго процесуално качество, освен:

1. обвиняемия, спрямо когото производството е прекратено или завършено с влязла в сила присъда;
 2. пострадалия, частния обвинител, гражданския ищец, гражданския ответник;
 3. (изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., изм. и доп., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., доп., бр. 52 от 2013 г., в сила от 14.06.2013 г., изм., бр. 14 от 2015 г.) поемните лица, както и служители на Министерството на вътрешните работи, на военната полиция или на Агенция "Митници", присъствали при извършване на оглед, претърсване, изземване, следствен експеримент и разпознаване на лица и предмети.
- (2) (Доп. – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Лицата, които са извършвали действия по разследването и съдебни следствени действия, както и разузнавателни беседи по смисъла на Закона за Министерството на вътрешните работи, не могат да бъдат свидетели, включително и когато протоколите за извършените от тях действия не са изготвени при условията и по реда, предвидени в този кодекс.
- (3) Не могат да бъдат свидетели и лицата, които поради физически или психически недостатъци не са способни да възприемат правилно фактите, имащи значение за делото, или да дават достоверни показания за тях.

Лица, които могат да откажат да свидетелстват

Чл. 119. Съпругът, възходящите, низходящите, братята и сестрите на обвиняемия и лицето, с което той се намира във фактическо съжителство, могат да откажат да свидетелстват.

Задължения на свидетеля

Чл. 120. (1) Свидетелят е длъжен: да се яви пред съответния орган, когато бъде призован; да изложи всичко, което знае по делото, и да отговаря на поставените му въпроси, както и да остане на разположение на органа, който го е призовал, докато това е необходимо.
(2) Свидетел, който не може да се яви поради болест или инвалидност, може да бъде разпитан там, където се намира.
(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Свидетел, който не се яви на определеното място и време да даде показания, се наказва с глоба до триста лева и се довежда принудително за разпит по реда на чл. 71. Ако свидетелят посочи уважителни причини за неявяването си, глобата и принудителното довеждане се отменят.
(4) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Свидетел, който извън случаите по чл. 119 и чл. 121 откаже да свидетелства, се наказва с глоба до хиляда лева.
(5) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато глобата по ал. 3 и 4 е наложена от орган на досъдебното производство, постановлението се обжалва пред съответния първоинстанционен съд в тридневен срок от съобщението за налагането ѝ. Съдът се произнася незабавно в закрито заседание с определение, което е окончателно.

(6) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Определението на съда, с което той отказва да отмени глобата по ал. 3 и 4, подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

Обстоятелства, по които свидетелят не е длъжен да дава показания

Чл. 121. (1) Свидателят не е длъжен да дава показания по въпроси, отговорите на които биха уличили в извършване на престъпление него, неговите възходящи, низходящи, братя, сестри или съпруг или лице, с което той се намира във фактическо съжителство.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 21 от 2014 г.) Свидателят не може да бъде разпитван относно обстоятелствата, които са му били поверени като защитник или повереник или са му станали известни като преводач при срещите на обвиняемия със защитника.

Права на свидетеля

Чл. 122. (1) Свидателят има следните права: да си служи с бележки за цифри, дати и други, които се намират у него и се отнасят до неговите показания; да получи възнаграждение за загубения работен ден и да му бъдат заплатени разноските, които е направил, както и да иска отмяна на актовете, които накърняват правата и законните му интереси.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Свидателят има право да се яви на разпит с адвокат, както и да се консултира с адвокат, ако смята, че с отговора на поставения въпрос се засягат правата му по чл. 121. При направено искане разследващият орган или съдът осигурява тази възможност. Неявяването на адвокат без уважителна причина не е пречка за провеждане на разпита.

Защита на свидетеля

Чл. 123. (1) (Изм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г.) Прокурорът или съдът по искане на свидетеля или с неговото съгласие вземат мерки за неговата незабавна защита, когато са налице достатъчно основания да се предполага, че в резултат на свидетелстването е възникнала или може да възникне реална опасност за живота или здравето на свидетеля, на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения.

(2) Защитата на свидетеля е временна и се осъществява чрез:

1. (изм. - ДВ, бр. 21 от 2014 г., в сила от 9.04.2014 г.) осигуряване на лична физическа охрана от:

а) органите на Министерството на вътрешните работи;

б) (изм. – ДВ, бр. 80 от 2021 г.) служителите на Бюрото по защита при министъра на правосъдието – при необходимост, в случаите, когато това им е изрично възложено от прокурор по ал. 1;

2. запазване в тайна на неговата самоличност.

(3) Лична физическа охрана може да се осигури и по отношение на възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които свидетелят се намира в особено близки отношения, с тяхно съгласие или със съгласие на законните им представители.

(4) В акта на съответния орган за осигуряване защита на свидетеля се посочват:

1. органът, който го издава;

2. датата, часът и мястото на издаване;

3. обстоятелствата, които налагат осигуряването на защита;

4. видът на взетата мярка;

5. данните за самоличността на лицето, чиято защита се осигурява;

6. идентификационният номер, който се дава на лицето, чиято самоличност се запазва в тайна;

7. подписите на органа и на лицето.

(5) Непосредствен достъп до защитения свидетел имат съответните органи на досъдебното производство и съдът, а защитникът и повереникът - ако свидетелят е посочен от тях.

(6) Мерките за защита по ал. 2 се отменят по молба на лицето, по отношение на което са взети, или при отпадане на необходимостта от прилагането им с акт на органа по ал. 1.

(7) За опазване на живота, здравето или имуществото на лицата по ал. 1, които са дали писмено съгласие за това, могат да се използват и специални разузнавателни средства.

(8) (Изм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г.) В срок до тридесет дни от вземането на мярка по ал. 2 прокурорът или съдът може да предложи включването на свидетеля или на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения, в програмата за защита при условията и по реда на Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство.

Защита на служител под прикритие в наказателния процес

Чл. 123а. (Нов - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) (1) Служител под прикритие не може да се разпитва като свидетел, когато са налице достатъчно основания да се предполага, че в резултат на свидетелстването може да възникне реална опасност за живота или здравето на служителя, на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения, както и ако това е пречка за изпълнение на функциите му.

(2) Ръководителят на структурата, която осигурява и прилага разследването чрез служител под прикритие, или оправомощено от него лице определя възможността за възникване на опасност по ал. 1 и уведомява писмено наблюдаващия прокурор и съда.

(3) Данните за самоличността на служителя под прикритие могат да бъдат предоставени на наблюдаващия прокурор и съда след мотивирано писмено искане до органа по чл. 175, ал. 2, който дава писмено разпореждане за разкриване на самоличността само ако няма да възникне опасност по ал. 1.

(4) Органите на досъдебното производство и съдът вземат всички възможни мерки за запазване в тайна на самоличността на служителя под прикритие.

Доказателствена сила на показанията, дадени от свидетел с тайна самоличност и от служител под прикритие

Чл. 124. (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Обвинението и присъдата не могат да се основават само на показанията на свидетели, дадени по реда на чл. 141 или 141а.

Раздел III

Веществени доказателствени средства

Изготвяне и прилагане към делото на веществени доказателствени средства

Чл. 125. (1) Когато веществените доказателства не могат да се отделят от мястото, където са намерени, както и в други предвидени в този кодекс случаи, се изготвят фотоснимки, диапозитиви, кинозаписи, видеозаписи, звукозаписи, записи върху носител на компютърни информационни данни, планове, схеми, отливки или отпечатъци.

(2) Съдът и органите на досъдебното производство събират и проверяват и веществените доказателствени средства, изготвени при използването на специални разузнавателни средства, в предвидените от този кодекс случаи.

(3) Материалите по ал. 1 и 2 се прилагат към делото.

Лица, които изготвят веществени доказателствени средства

Чл. 126. (1) Веществените доказателствени средства се изготвят по възможност от лицата, които извършват действията по разследване и съдебните следствени действия.

- (2) Когато за това са необходими специални знания и подготовка, назначава се специалист - технически помощник.
- (3) Не могат да бъдат специалисти - технически помощници, лицата, посочени в чл. 148, ал. 1.
- (4) Специалистът - технически помощник, изпълнява възложената му задача под непосредствен надзор и ръководство на органа, който го е назначил.
- (5) За неявяване или отказ да изпълни възложената му задача без уважителни причини специалистът - технически помощник, отговаря по чл. 149, ал. 5 като вещо лице.

Раздел IV

Писмени доказателствени средства

Видове писмени доказателствени средства

Чл. 127. (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) (1) (Предишен текст на чл. 127, доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм., бр. 44 от 2018 г.) Писмени доказателствени средства са протоколите за действията по разследване, съдебните следствени и другите процесуални действия, протоколите за изготвяне на веществени доказателствени средства и други документи, включително докладите и приложенията към тях документи относно разследванията на Европейската служба за борба с измамите, ревизионните актове, с които са установени данъчни задължения и задължения за задължителни осигурителни вноски и приложенията към тях ревизионни доклади, както и докладите по чл. 19 от Закона за държавната финансова инспекция от извършени финансови инспекции и одитните доклади по чл. 58 от Закона за Сметната палата и приложенията към тях документи.

(2) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм., бр. 44 от 2018 г.) Обвинението и присъдата не могат да се основават само на данните от ревизионните актове, докладите по чл. 19 от Закона за държавната финансова инспекция, одитните доклади по чл. 58 от Закона за Сметната палата, докладите относно разследванията на Европейската служба за борба с измамите и приложенията към тях документи.

Съставяне на протокол

Чл. 128. За всяко действие по разследване и съдебно следствено действие се съставя протокол на мястото, където то е извършено.

Съдържание на протокола

Чл. 129. (1) В протокола се посочват: датата и мястото на действията по разследване и съдебните следствени действия; времето, когато са започнали и завършили; лицата, които са участвали; направените искания, бележки и възражения; извършените действия в тяхната последователност и събраните доказателства.

(2) Протоколът се подписва от органа, извършил действието, както и от други участници в наказателното производство в случаите, предвидени в този кодекс.

Поправки, изменения и допълнения в протокола

Чл. 130. Всички поправки, изменения и допълнения в протокола трябва да бъдат удостоверени с подписа на лицата, които са го подписали.

Протоколите като доказателствено средство

Чл. 131. Протоколите, съставени при условията и по реда, предвидени в този кодекс, са доказателствени средства за извършване на съответните действия, за реда, по който са извършени, и за събраните доказателства.

Протокол за изготвяне на веществени доказателствени средства

Чл. 132. (1) Изготвянето на вещественни доказателствени средства се отразява в протокола за съответното действие или в отделен протокол, който се подписва от органа, извършил действията, и от специалиста - технически помощник.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Изготвянето на вещественни доказателствени средства, получени при използване на специални разузнавателни средства, се отразява в протокол, подписан от ръководителя на структурата, изготвила вещественото доказателствено средство, в който се посочват:

1. времето и мястото на прилагане на специалното разузнавателно средство и изготвянето на съответните вещественни доказателствени средства;

2. самоличността на контролираното лице;

3. използваните оперативни способности и технически средства;

4. текстово възпроизвеждане на съдържанието на вещественото доказателствено средство.

(3) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм., бр. 70 от 2013 г., в сила от 9.08.2013 г.) Към протокола по ал. 2 се прилагат: искането за използване на специалното разузнавателно средство, писменото съгласие на лицата по чл. 123, ал. 7, разрешението за използването му и разпореждането на председателя на Държавна агенция "Технически операции" или оправомощен от него заместник-председател или на председателя на Държавна агенция "Национална сигурност" или на оправомощен от него заместник-председател по реда на Закона за специалните разузнавателни средства.

(4) Неразделна част от протокола по ал. 2 са веществените доказателствени средства, които се прилагат към делото.

Снабдяване с документи

Чл. 133. (1) По искане на заинтересованото лице съдът или органът на досъдебното производство му издава удостоверение, по силата на което държавните и общинските органи, юридическите лица и едноличните търговци са длъжни да го снабдят с необходимите документи в рамките на тяхната компетентност.

(2) За неизпълнение на задължението по ал. 1 без уважителни причини на съответното длъжностно лице се налага глоба от сто до хиляда лева.

(3) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато глобата е наложена от орган на досъдебното производство, постановлението се обжалва пред съответния първоинстанционен съд в тридневен срок от съобщението за налагането ѝ. Съдът се произнася незабавно в закрито заседание с определение, което е окончателно.

(4) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Определението на съда, с което той отказва да отмени глоба по ал. 2, подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

Документ на чужд език

Чл. 134. Когато е съставен на чужд език, документът се придружава с превод на български език, заверен по надлежния ред, или се назначава преводач.

Хартиен носител на компютърни информационни данни

Чл. 135. Компютърни информационни данни трябва да бъдат записани и върху хартиен носител по реда на чл. 163, ал. 7.

Глава четиринадесета СПОСОБИ НА ДОКАЗВАНЕ

Раздел I Общи положения

Видове способности на доказване

Чл. 136. (1) Способи на доказване в наказателното производство са разпит, експертиза, оглед, претърсване, изземване, следствен експеримент, разпознаване на лица и предмети и специални разузнавателни средства.
(2) При прилагане на способите по ал. 1 по отношение на адвокати и нотариуси се прилагат разпоредбите на Закона за адвокатурата и Закона за нотариусите и нотариалната дейност.

Поемни лица

Чл. 137. (1) В досъдебното производство огледът, претърсването, изземването, следственият експеримент и разпознаването на лица и предмети се извършват в присъствието на поемни лица.
(2) Поемните лица се избират от органа, извършващ съответното действие по разследването, между лица, които нямат друго процесуално качество и не са заинтересовани от изхода на делото.
(3) Поемните лица са длъжни да се явят, след като бъдат поканени, и да останат на разположение, докато са необходими. За неизпълнение на тези задължения поемните лица отговарят като свидетели.
(4) Поемните лица имат следните права: да правят бележки и възражения по допуснатите непълноти и закононарушения; да искат поправки, изменения и допълнения на протокола; да подписват протокола при особено мнение, като писмено изложат съображенията си за това; да искат отмяна на актовете, които накърняват техните права и законни интереси; да получат съответно възнаграждение и да им се заплатят разноските, които са направили.
(5) Органът, който извършва съответното действие по разследването, запознава поемните лица с правата им по ал. 4.

Раздел II

Разпит

Разпит на обвиняемия

Чл. 138. (1) Разпитът на обвиняемия се извършва през деня, освен когато не търпи отлагане.
(2) Преди разпита съответният орган установява самоличността на обвиняемия.
(3) Разпитът на обвиняемия започва със запитване разбира ли обвинението, след което се поканва да изложи, ако желае, във форма на свободен разказ всичко, което знае по делото.
(4) На обвиняемия могат да се поставят въпроси за допълване на неговите обяснения или за отстраняване на непълноти, неясноти или противоречия.
(5) Въпросите трябва да бъдат ясни, конкретни и свързани с обстоятелствата по делото. Те не трябва да подсказват отговори или да подвеждат към определен отговор.
(6) Когато са привлечени няколко обвиняеми, разследващият орган ги разпитва поотделно.
(7) Обвиняемият не може да бъде разпитан по делегация или чрез видеоконференция, освен в случаите, когато се намира извън пределите на страната и това няма да попречи за разкриване на обективната истина.

Разпит на свидетел

Чл. 139. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Преди разпита се установява самоличността на свидетеля и в какви отношения се намира с обвиняемия и с другите участници в производството. В случаите по чл. 141 и 141а в протокола се вписва идентификационният номер на свидетеля вместо данните за самоличността.
(2) Органът, който извършва разпита, поканва свидетеля да даде добросъвестно показания и го предупреждава за отговорността, която носи пред закона, ако откаже да направи това, даде

неистински показания или премълчи някои обстоятелства, като му разяснява правото по чл. 121.

(3) Свидетелят дава обещание, че добросъвестно и точно ще изложи всичко, което знае по делото.

(4) На лицата, посочени в чл. 119, се разяснява правото им да се откажат да свидетелстват.

(5) Свидетелят излага във форма на свободен разказ всичко, което му е известно по делото.

(6) Разпоредбите на чл. 115, ал. 1 и чл. 138, ал. 4 и 5 се прилагат съответно и при разпита на свидетеля.

(7) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Разпит на свидетел извън страната може да се извърши и чрез видеоконференция или телефонна конференция в съответствие с разпоредбите на този кодекс.

(8) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Разпит на свидетел, намиращ се в страната, чрез видеоконференция или телефонна конференция може да се извърши в съдебното производство, а в досъдебното производство - при условията и по реда на чл. 223.

(9) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) В случаите по ал. 8 разпитът се извършва в съответствие с разпоредбите на този кодекс, като самоличността на свидетеля се проверява от съдия от първоинстанционния съд по местонахождението на свидетеля.

(10) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Разпит на свидетел със специфични нужди от защита се провежда при вземане на мерки за избягване на контакт с обвиняемия, включително чрез видеоконференция или телефонна конференция, в съответствие с разпоредбите на този кодекс.

(11) (Нова – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Разпит на защитен свидетел може да се извърши и чрез видеоконференция.

(12) (Нова – ДВ, бр. 39 от 2024 г.) Повторен разпит на свидетел, пострадал от престъпление, може да се извърши само когато това е необходимо за целите на наказателното производство.

Разпит на свидетел със специфични нужди от защита

Чл. 139а. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) (1) (Нова – ДВ, бр. 39 от 2024 г.) Ако това няма да затрудни сериозно наказателното производство, разпитът на свидетел със специфични нужди от защита се извършва:

1. в специално оборудвани помещения, предназначени за тази цел;
2. в присъствието на педагог или психолог;
3. от един и същ разследващ орган, ако е необходим повторен разпит.

(2) (Предишна ал. 1 – ДВ, бр. 39 от 2024 г.) Присъствието на педагог или психолог е задължително, когато свидетелят със специфични нужди от защита е малолетен или непълнолетен. Когато това е необходимо, разпитът се провежда и в присъствието на родителя, настойника или попечителя.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 39 от 2024 г.) По искане на свидетел, пострадал от престъпление, извършено в условията на домашно насилие, или от престъпление по глава втора, раздел VIII от особената част на Наказателния кодекс, разпитът се извършва от лице от същия пол, ако това няма да затрудни наказателното производство. Тази разпоредба не се прилага, когато разпитът се провежда от съдия или прокурор.

Разпит на малолетен и непълнолетен свидетел

Чл. 140. (1) Малолетният свидетел се разпитва в присъствието на педагог или психолог, а когато е необходимо, и в присъствието на родителя или настойника.

(2) Непълнолетният свидетел се разпитва в присъствието на лицата по ал. 1, ако съответният орган намери това за необходимо.

(3) С разрешение на органа, който извършва разпита, лицата по ал. 1 могат да задават въпроси на свидетеля.

- (4) Органът, който извършва разпита, разяснява на малолетния свидетел необходимостта да даде правдиви показания, без да му отправя предупреждения за отговорност.
- (5) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Разпит на малолетен и непълнолетен свидетел в страната може да се извърши при вземане на мерки за избягване на контакт с обвиняемия, включително в специално оборудвани помещения или чрез видеоконференция.

Разпит на свидетел с тайна самоличност

- Чл. 141.** (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Органите на досъдебното производство и съдът разпитват свидетеля с тайна самоличност и вземат всички възможни мерки за запазване в тайна на неговата самоличност, включително когато се провежда разпит на свидетел чрез видеоконференция или телефонна конференция.
- (2) Преписи от протоколите за разпит на свидетеля без неговия подпис се предявяват незабавно на обвиняемия и на неговия защитник, а в съдебното производство - на страните, които писмено могат да поставят въпроси на свидетеля.
- (3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Разпит по реда на чл. 139, ал. 8 на свидетел с тайна самоличност се извършва при променен глас, а чрез видеоконференция - и при променен образ на свидетеля. Преди началото на разпита съдия от първоинстанционния съд по местонахождението на свидетеля удостоверява, че разпитваното лице е същото, на което е даден идентификационният номер по чл. 123, ал. 4, т. 6.
- (4) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., изм., бр. 44 от 2018 г.) Алинеи 1 - 3 се прилагат съответно и при разпит на лица, по отношение на които е взета мярка за защита по чл. 6, ал. 1 и 2 от Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство.

Разпит на служител под прикритие като свидетел

- Чл. 141а.** (Нов - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) (1) Разпит на служител под прикритие като свидетел се извършва по реда на чл. 139, ал. 8, като се променя гласът, а при видеоконференция - и образът, на разпитвания служител под прикритие.
- (2) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г., бр. 42 от 2015 г.) Преди началото на разпита ръководителят на структурата, която осигурява и прилага разследването чрез служител под прикритие, или оправомощено от него лице свидетелства, че разпитваното лице е същото, на което е даден идентификационният номер по чл. 174, ал. 7.
- (3) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г., бр. 42 от 2015 г.) Към протокола за разпит се прилагат искането за използване на служителя под прикритие и разпорежданията по чл. 174, ал. 7 и чл. 175, ал. 2.

Разпит с преводач и преводач на български жестов език (Загл. изм. – ДВ, бр. 9 от 2021 г., в сила от 6.02.2021 г.)

- Чл. 142.** (Изм. - ДВ, бр. 21 от 2014 г.) (1) Когато свидетелят не владее български език, назначава се преводач.
- (2) (Изм. – ДВ, бр. 9 от 2021 г., в сила от 6.02.2021 г.) Когато свидетелят е глух или нем, назначава се преводач на български жестов език.
- (3) (Изм. – ДВ, бр. 9 от 2021 г., в сила от 6.02.2021 г.) За преводача и преводача на български жестов език се прилагат правилата на глава тридесета "а".
- (4) (Нова – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Разпитът може да бъде извършен и чрез видеоконференция.

Очна ставка

- Чл. 143.** (1) При съществено противоречие между обясненията на обвиняемите или между обясненията на обвиняемия и свидетелските показания може да се направи очна ставка, освен в случаите по чл. 123, ал. 2, т. 2.

- (2) Лицата, между които се прави очна ставка, преди разпита се запитват познават ли се и в какви отношения се намират помежду си.
- (3) С разрешение на съответния орган лицата, между които се прави очна ставка, могат да си задават въпроси.
- (4) (Нова – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Очна ставка може да се направи и чрез видеоконференция, когато обвиняемият се намира извън пределите на страната и това няма да попречи за разкриване на обективната истина.
- (5) (Предишна ал. 4, изм. – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Алинеи 1 - 4 се прилагат и при съществено противоречие между показанията на свидетелите, освен в случаите по чл. 123, ал. 2, т. 2.

Раздел III

Експертиза

Случаи, в които се назначава експертиза

Чл. 144. (1) Когато за изясняване на някои обстоятелства по делото са необходими специални знания из областта на науката, изкуството или техниката, съдът или органът на досъдебното производство назначава експертиза.

(2) Експертизата е задължителна, когато съществува съмнение относно:

1. причината на смъртта;
 2. характера на телесната повреда;
 3. вменяемостта на обвиняемия;
 4. способността на обвиняемия с оглед на неговото физическо и психическо състояние правилно да възприема фактите, които имат значение за делото, и да дава достоверни обяснения за тях;
 5. способността на свидетеля с оглед на неговото физическо и психическо състояние правилно да възприема фактите, които имат значение за делото, и да дава достоверни показания за тях;
 6. (нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) възрастта на обвиняемия.
- (3) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Експертиза може да се назначи и за установяване на специфични нужди от защита на свидетел във връзка с участието му в наказателното производство.

Съдържание на акта за назначаване на експертиза

Чл. 145. (1) (Изм. - ДВ, бр. 101 от 2010 г.) В акта, с който се назначава експертиза, се посочват: основанията, поради които се налага да се извърши експертизата; обектът и задачата на експертизата; материалите, представени на вещото лице; трите имена, образованието, специалността, научната степен и длъжността на вещото лице или наименование на учреждението, в което работи, наименованието на медицинското учреждение, в което ще се правят стационарните наблюдения.

(2) Когато експертизата е назначена на досъдебното производство, в акта по ал. 1 се посочва и срокът за представяне на заключението.

Вземане на образци за сравнително изследване

Чл. 146. (1) Органът, който назначава експертизата, може да изисква от обвиняемия образци за сравнително изследване, когато не е възможно да се набавят по друг начин.

(2) Алинея 1 се прилага и спрямо свидетелите, когато е необходимо да се провери дали те са оставили следи на местопрестъплението или върху веществените доказателства.

(3) Лицата по ал. 1 и 2 са длъжни да предоставят изискваните образци за сравнително изследване, а при отказ те се изземват принудително с разрешение на съответния първоинстанционен съд.

(4) Когато образците за сравнително изследване са свързани с вземане на кръвна проба или с други подобни интервенции с проникване в човешкото тяло, вземането на образците се извършва от лице с медицинска правоспособност под наблюдението на лекар по правилата на медицинската практика и без да се застрашава здравето на лицето.

Лица, на които се възлага експертиза

Чл. 147. Експертизата се възлага на специалисти от съответната област на науката, изкуството или техниката.

Лица, които не могат да бъдат вещи лица

Чл. 148. (1) Не могат да бъдат вещи лица:

1. лицата, спрямо които са налице основанията по чл. 29, ал. 1, т. 1 - 5 и 7 - 8 и ал. 2;
2. свидетелите по делото;
3. лицата, които се намират в служебна или друга зависимост от обвиняемия или неговия защитник, от пострадалия, частния тъжител, гражданския ищец, гражданския ответник или от техните повереници;
4. лицата, извършили ревизията, материалите от която са послужили като основание за започване на разследването;
5. лицата, които не притежават необходимата професионална правоспособност.

(2) В случаите по ал. 1 вещото лице е длъжно само да си направи отвод.

(3) Заинтересованите лица предявяват отвода пред органа, който е назначил експертизата.

Задължения на вещото лице

Чл. 149. (1) Вещото лице е длъжно да се яви пред съответния орган, когато бъде призовано, и да даде заключение по въпросите на експертизата.

(2) Вещото лице може да откаже да даде заключение само когато поставените въпроси излизат извън рамките на неговата специалност или материалите, с които разполага, не са достатъчни, за да си състави обосновано мнение.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Вещото лице представя заключението си в досъдебното производство в срок, определен от органа на досъдебното производство, а в съдебното производство - не по-късно от седем дни преди датата на съдебното заседание. Заключение може да бъде представено в електронна форма, подписано с квалифициран електронен подпис.

(4) Вещото лице представя заключението си в съда с преписи за страните.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) За неявяване или отказ да даде заключение без уважителни причини вещото лице се наказва с глоба до петстотин лева. Ако вещото лице посочи уважителни причини за неявяването си, глобата се отменя.

(6) (Нова - ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато глобата по ал. 5 е наложена от орган на досъдебното производство, постановлението се обжалва пред съответния първоинстанционен съд в тридневен срок от съобщението за налагането ѝ. Съдът се произнася незабавно в закрито заседание с определение, което е окончателно.

(7) (Нова - ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Определението на съда, с което той отказва да отмени глоба по ал. 5, подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

(8) (Предишна ал. 6, изм. - ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Разпит на вещо лице може да се извърши и чрез видеоконференция или телефонна конференция, когато това се налага от обстоятелствата по делото.

Права на вещото лице

Чл. 150. (1) Вещото лице има следните права: да се запознае с материалите по делото, които се отнасят до въпросите на експертизата; да изисква допълнителни материали и да взема участие при извършването на отделни действия по разследването, когато това е необходимо, за да изпълни възложената му задача; да получи възнаграждение за положения

труд и да му се заплатят разходите, които е направил, както и да иска отмяна на актовете, които накърняват неговите права и законни интереси.

(2) Когато вещите лица са повече от едно, те имат право да се съвещават, преди да дадат заключението. При единодушие вещите лица могат да възложат на едно от тях да изложи пред съответния орган общото заключение, а когато са на различно мнение - всяко от тях дава отделно заключение.

Проверка на условията, на които трябва да отговаря вещото лице, и връчване на акта за назначаването му

Чл. 151. (1) Органът, който е назначил експертизата, призовава вещите лица, проверява тяхната самоличност, специалност и компетентност, отношенията им с обвиняемия и пострадалия, както и наличността на основание за отвод.

(2) Актът за назначаване на експертизата се връчва на вещото лице, след което му се разясняват правата и задълженията, както и отговорността, която носи, ако даде невярно заключение.

Експертно заключение

Чл. 152. (1) След като извърши необходимите изследвания, вещото лице съставя писмено заключение, в което посочва: името си и на какво основание е извършена експертизата; къде е извършена; задачата, която е поставена; материалите, които са били използвани; изследванията, които са извършени и с какви научни и технически средства; резултатите, които са получени, и изводите от експертизата.

(2) Заключениеето се подписва от вещото лице.

(3) Ако при извършването на експертизата се открият нови материали, които имат значение по делото, но по които не му е била поставена задача, вещото лице е длъжно да ги посочи в заключението си.

Допълнителна и повторна експертиза

Чл. 153. Допълнителна експертиза се назначава, когато експертното заключение не е достатъчно пълно и ясно, а повторна - когато не е обосновано и възниква съмнение за неговата правилност.

Доказателствена сила на експертното заключение

Чл. 154. (1) Експертното заключение не е задължително за съда и за органите на досъдебното производство.

(2) Когато не е съгласен със заключението на вещото лице, съответният орган е длъжен да се мотивира.

Раздел IV

Оглед

Цел на огледа

Чл. 155. (1) Съдът и органите на досъдебното производство извършват оглед на местности, помещения, предмети и лица с цел да разкрият, непосредствено да изследват и да запазят по реда, установен в този кодекс, следи от престъплението и други данни, необходими за изясняване на обстоятелствата по делото.

(2) До извършване на огледа се вземат мерки да не се заличат следите от престъплението.

Извършване на огледа

Чл. 156. (1) Огледът се извършва в присъствието на поемни лица, освен в случаите, когато се провежда в съдебно заседание.

- (2) Когато е необходимо, огледът се извършва в присъствието на вещо лице или на специалист - технически помощник.
- (3) При извършване на огледа всичко се изследва, както е заварено, а след това се правят и необходимите размествания.
- (4) Огледът се извършва през деня, освен когато случаят не търпи отлагане.

Оглед на труп

- Чл. 157.** (1) Оглед на труп се извършва по възможност на мястото, където той е открит, в присъствието на вещо лице - съдебномедицински експерт, а когато няма такъв - в присъствието на друг лекар.
- (2) Погребението на трупа - предмет на огледа, се извършва с разрешение на прокурора.
- (3) Изравяне на труп се допуска по нареждане на съда или на прокурора в присъствието на вещо лице - съдебномедицински експерт.
- (4) Заравянето на трупа се допуска с разрешение на органа, който е наредил изравянето.

Освидетелстване

- Чл. 158.** (1) При оглед на лице не се допускат действия, които унижават неговото достойнство или са опасни за здравето му.
- (2) Когато се налага освидетелстваното лице да бъде съблечено, поемните лица трябва да бъдат от същия пол. Ако длъжностното лице, което следва да извърши освидетелстването, е от друг пол, същото се извършва от лекар.
- (3) Оглед на лице в досъдебното производство се извършва с писменото му съгласие, а без такова съгласие - с разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, по искане на прокурора.
- (4) В неотложни случаи, ако това е единствената възможност за събиране и запазване на доказателствата, органите на досъдебното производство могат да извършат оглед без предварително разрешение, като протоколът се представя от прокурора за одобрение от съдията незабавно, но не по-късно от 24 часа.

Раздел V

Претърсване и изземване

Задължение за предаване на предмети, книжа, компютърни информационни данни, данни за абоната на компютърно-информационна услуга и други данни
(Загл. изм. - ДВ, бр. 24 от 2015 г., в сила от 31.03.2015 г.)

- Чл. 159.** (1) (Предишен текст на чл. 159 - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., изм., бр. 24 от 2015 г., в сила от 31.03.2015 г.) По искане на съда или на органите на досъдебното производство всички учреждения, юридически лица, длъжностни лица и граждани са длъжни да запазят и предадат намиращите се у тях предмети, книжа, компютърни информационни данни и други данни, които могат да имат значение за делото.
- (2) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Органите на досъдебното производство или съдът могат да поискат от директора на Европейската служба за борба с измамите да им предостави докладите и приложенията към тях документи относно провеждани разследвания на службата.

Предоставяне на данни от предприятия, предоставящи обществени електронни съобщителни мрежи и/или услуги

- Чл. 159а. (*)** (Нов – ДВ, бр. 24 от 2015 г., в сила от 31.03.2015 г.) (1) По искане на съда в съдебното производство или въз основа на мотивирано разпореждане на съдия от съответния първоинстанционен съд, издадено по искане на наблюдаващия прокурор в

досъдебното производство, предприятията, предоставящи обществени електронни съобщителни мрежи и/или услуги, предоставят създадените при осъществяване на тяхната дейност данни, които са необходими за:

1. проследяване и идентифициране на източника на връзката;
2. идентифициране на направлението на връзката;
3. идентифициране на датата, часа и продължителността на връзката;
4. идентифициране на типа на връзката;
5. (изм. – ДВ, бр. 20 от 2021 г.) идентифициране на крайното устройство на потребителя или на това, което се представя за негово крайно устройство;
6. установяване на идентификатор на ползваните клетки.

(2) Данните по ал. 1 се събират, когато това се налага за разследването на тежки умишлени престъпления.

(3) Искането на наблюдаващия прокурор по ал. 1 се мотивира и задължително съдържа:

1. информация за престъплението, за разследването на което се налага използването на данни за трафика;
2. описание на обстоятелствата, на които се основава искането;
3. данни за лицата, за които се изискват данни за трафика;
4. (изм. – ДВ, бр. 20 от 2021 г.) разумен период от време, който да обхваща справката;
5. разследващия орган, на който да се предоставят данните.

(4) В разпореждането по ал. 1 съдът посочва:

1. данните, които следва да се отразят в справката;
2. (изм. – ДВ, бр. 20 от 2021 г.) разумен период от време, който да обхваща справката;
3. разследващия орган, на който да се предоставят данните.

(5) Периодът от време, за който се иска и разрешава предоставянето на данните по ал. 1, не може да бъде по-дълъг от 6 месеца.

(6) Когато справката съдържа данни, които не са свързани с обстоятелствата по делото и не допринасят за тяхното изясняване, по мотивирано писмено предложение на наблюдаващия прокурор, съдията, издал разрешението, разпорежда нейното унищожаване. Унищожаването се извършва по ред, определен от главния прокурор. В 7-дневен срок от получаване на разпореждането предприятия по ал. 1 и наблюдаващият прокурор предоставят на съдията, който го е издал, протоколите за унищожаване на данните.

(*) Бел. ред. - Относно прилагането на разпоредбата на чл. 159а от НПК и виж Решение на Съда на ЕС от 17.11.2022 г. по дело С-350/21 и Европейската съдебна практика и несъвместимостта на националните уредби с общностното право, вкл. в областта на облагането с ДДС.

Основание и цел на претърсването

Чл. 160. (1) Когато има достатъчно основание да се предполага, че в някое помещение или лице се намират предмети, книжа или компютърни информационни системи, съдържащи информационни данни, които могат да имат значение за делото, се извършва претърсване за откриването и изземването им.

(2) Претърсване може да се извърши и с цел да се издири лице или труп.

Органи, които вземат решение за претърсването и изземването

Чл. 161. (1) В досъдебното производство претърсване и изземване се извършват с разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, по искане на прокурора.

(2) В неотложни случаи, когато това е единствена възможност за събиране и запазване на доказателствата, органите на досъдебното производство могат да извършат претърсване и

изземване и без разрешението по ал. 1, като протоколът за извършеното действие по разследването се представя от наблюдаващия прокурор за одобряване от съдията незабавно, но не по-късно от 24 часа.

(3) В съдебното производство претърсване и изземване се извършват по решение на съда, който разглежда делото.

Лица, в присъствието на които се извършват претърсването и изземването

Чл. 162. (1) Претърсването и изземването се извършват в присъствието на поемни лица и на лицето, което използва помещението, или на пълнолетен член на семейството му.

(2) Когато лицето, което използва помещението, или член на семейството му не може да присъства, претърсването и изземването се извършват в присъствието на домоуправителя или на представител на общината или кметството.

(3) Претърсването и изземването в помещение, което се ползва от държавни или общински служби, се извършват в присъствието на представител на службата.

(4) Претърсването и изземването в помещение, което се ползва от юридическо лице, се извършват в присъствието на негов представител. Когато не може да присъства представител на юридическото лице, претърсването и изземването се извършват в присъствието на представител на общината или кметството.

(5) Претърсване и изземване в помещения на чуждестранни представителства на международни организации и в жилища на техни служители, които се ползват с имунитет по отношение на наказателната юрисдикция на Република България, се извършва със съгласието на ръководителя на представителството и в присъствието на прокурор и представител на Министерството на външните работи.

(6) Когато претърсването и изземването са свързани с компютърни информационни системи и програмни продукти, действията се извършват в присъствието на специалист - технически помощник.

Извършване на претърсването и изземването

Чл. 163. (1) Претърсването и изземването се извършват през деня, освен ако не търпят отлагане.

(2) Преди да пристъпи към претърсване и изземване, съответният орган представя разрешението за това и предлага да му се посочат търсените предмети, книжа и компютърни информационни системи, в които се съдържат компютърни информационни данни.

(3) Органът, който извършва претърсването, има право да забрани на присъстващите да влизат във връзка с други лица или помежду си, както и да напускат помещението, докато завърши претърсването.

(4) При претърсването и изземването не могат да се извършват действия, които не се налагат от тяхната цел. Помещения и хранилища се отварят принудително само при отказ да бъдат отворени, като се избягват ненужни повреди.

(5) Когато при претърсването и изземването се разкрият обстоятелства от интимния живот на гражданите, вземат се необходимите мерки те да не се разгласяват.

(6) Иззетите предмети, книжа и компютърни информационни системи, в които се съдържат компютърни информационни данни, се предявяват на поемните лица и другите присъстващи. Когато е необходимо, те се опаковат и запечатват на мястото на изземването им.

(7) Изземването на компютърни информационни данни се извършва чрез запис върху хартиен носител и друг носител. Когато носителят е хартиен, всяка страница се подписва от лицата по чл. 132, ал. 1. В останалите случаи носителят се запечатва с бележка, в която се посочват: делото, органът, извършил изземването, мястото, датата и имената на всички присъстващи съгласно чл. 132, ал. 1, които се подписват.

(8) Разпечатването на носителя, изготвен по реда на ал. 7, се допуска за нуждите на разследването само с разрешение на прокурора и се извършва в присъствието на поемни

лица и специалист - технически помощник. В съдебното производство разпечатването се извършва по решение на съда от специалист - технически помощник.

Обиск

Чл. 164. (1) Претърсване на лице в досъдебното производство без разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, се допуска:

1. при задържане;
 2. когато има достатъчно основание да се счита, че лицата, които присъстват при претърсването, са укрили предмети или книжа от значение за делото.
- (2) Обискът се извършва от лице от същия пол в присъствието на поемни лица от същия пол.
- (3) Протоколът за извършеното действие по разследването се представя за одобряване от съдията незабавно, но не по-късно от 24 часа.

Задържане и изземване на кореспонденция

Чл. 165. (1) Задържането и изземването на кореспонденция се допускат само когато това се налага за разкриване или предотвратяване на тежки престъпления.

(2) Задържането и изземването на кореспонденция в досъдебното производство се извършват по искане на прокурора с разрешение на съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието.

(3) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) В неотложни случаи, когато това е единствена възможност за събиране и запазване на доказателствата при разследване на престъпления по чл. 108а и чл. 354а от Наказателния кодекс, органите на досъдебното производство могат да извършат задържане на недоставена кореспонденция без разрешението по ал. 2. Наблюдаващият прокурор незабавно, но не по-късно от 24 часа, представя на съдия от съответния съд протокола за извършеното действие заедно с мотивирано писмено искане за изземване на задържаната кореспонденция. Изземването се извършва след писмено мотивирано разрешение на съдията, който се произнася незабавно, но не по-късно от 24 часа. При отказ съдията се произнася и относно задържаната кореспонденция.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Задържането и изземването на кореспонденция в съдебното производство се извършват по решение на съда, който разглежда делото.

(5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Задържането и изземването на кореспонденция се извършва по реда на чл. 162, ал. 1 - 4.

(6) (Предишна ал. 5, изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Разпоредбите на ал. 1, 2, 4 и 5 се прилагат и при задържането и изземването на електронна поща.

Раздел VI

Следствен експеримент

Цел на следствения експеримент

Чл. 166. Съдът и органите на досъдебното производство могат да направят следствен експеримент, за да проверят и уточнят данни, получени от разпита на обвиняемия и свидетелите или от друго действие по разследването или съдебно следствено действие.

Условия за допускане на следствен експеримент

Чл. 167. Следственият експеримент се допуска, при условие че не се унижава достойнството на лицата, които участват в него, и не се създава опасност за здравето им.

Ред за извършване на следствения експеримент

Чл. 168. (1) Следственият експеримент се извършва в присъствието на поемни лица, освен ако се прави в съдебно заседание.

(2) Когато е необходимо, при извършването на следствения експеримент присъства вещо лице или специалист - технически помощник.

Раздел VII

Разпознаване на лица и предмети

Основание и цел на разпознаването

Чл. 169. (1) Разпознаване се извършва, когато за изясняване на обстоятелствата по делото е необходимо да се потвърди идентичността на лица и предмети.

(2) Органите на досъдебното производство, а в съдебното производство - съдът, който разглежда делото, предлагат на обвиняемия или свидетеля да разпознае лица или предмети.

Разпит преди разпознаването

Чл. 170. Непосредствено преди да се извърши разпознаването, обвиняемият и свидетелите се разпитват дали познават лицето или предмета, които предстои да разпознаят; за особеностите, по които могат да ги разпознаят; за обстоятелствата, при които са наблюдавали лицата или предметите; както и за състоянието, в което са се намирали при възприемането на лицето или предмета, подлежащи на разпознаване.

Ред за извършване на разпознаването

Чл. 171. (1) Разпознаването се извършва в присъствието на поемни лица, освен когато се прави в съдебно заседание.

(2) Лицето се представя за разпознаване заедно с три или повече лица, сходни с него по външност, като се вземат мерки то да не осъществи предварително пряк контакт с разпознаващия.

(3) По преценка на органа, извършващ разпознаването, то може да се проведе така, че разпознаващото лице да не се срещне непосредствено с разпознаваното лице. Свидетел с тайна самоличност може да участва в разпознаване само като разпознаващо лице.

(4) Когато не е възможно да се покаже самото лице, показва се негова снимка заедно със снимките на три или повече лица, сходни с него по външност.

(5) Предметите се представят за разпознаване заедно с три или повече еднородни предмети.

(6) Когато няколко обвиняеми или свидетели трябва да извършат разпознаване на лица или предмети, те се показват поотделно на всяко от разпознаващите лица, като се вземат мерки разпознаващите лица да не осъществят пряк контакт помежду си. Едновременно разпознаване от няколко лица е недопустимо.

(7) На обвиняемия или свидетеля се предлага да посочи лицето или предмета, до който се отнасят дадените от него обяснения или показания, и да обясни по какво ги е разпознал.

(8) (Нова – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) В случаите по ал. 4 и 5 разпознаването може да се извърши и чрез видеоконференция.

Раздел VIII

Специални разузнавателни средства

Веществени доказателствени средства, изготвени при използване на специални разузнавателни средства

Чл. 172. (1) Органите на досъдебното производство могат да използват специални разузнавателни средства: технически средства - електронни и механични съоръжения и вещества, които служат за документиране на дейността на контролираните лица и обекти, и оперативни способности - наблюдение, подслушване, проследяване, проникване, белязване и

проверка на кореспонденция и компютърна информация, контролирана доставка, доверителна сделка и разследване чрез служител под прикритие.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 60 от 2011 г., бр. 17 от 2013 г., изм., бр. 42 от 2015 г., изм. и доп., бр. 39 от 2016 г., в сила от 26.05.2016 г.) Специалните разузнавателни средства се използват, когато това се налага при разследването на тежки умишлени престъпления по глава първа, глава втора, раздели I, II, IV, V, VIII и IX, глава трета, раздел III, глава пета, раздели I - VII, глава шеста, раздели II - IV, глава осма, глава осма "а", глава девета "а", глава единадесета, раздели I - IV, глава дванадесета, глава тринадесета и глава четиринадесета, както и за престъпления по чл. 219, ал. 4, предложение второ, чл. 220, ал. 2, чл. 253, чл. 308, ал. 2, 3 и 5, изречение второ, чл. 321, чл. 321а, чл. 356к и 393 от особената част на Наказателния кодекс, ако съответните обстоятелства не могат да бъдат установени по друг начин или установяването им е свързано с изключителни трудности.

(3) Доставчиците на компютърно-информационни услуги са длъжни да подпомагат съда и органите на досъдебното производство при събирането и записването на компютърни информационни данни чрез прилагане на специални технически средства само когато това се налага за разкриване на престъпления по ал. 2.

(4) Специалните разузнавателни средства - контролирана доставка и доверителна сделка, могат да служат за събиране на веществени доказателства, а служителът под прикритие се разпитва като свидетел.

(5) Материалите по ал. 1 - 4 се прилагат към делото.

Искане за използване на специални разузнавателни средства

Чл. 173. (1) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., доп., бр. 70 от 2013 г., в сила от 9.08.2013 г., бр. 62 от 2022 г.) За използване на специални разузнавателни средства по досъдебно производство се подава писмено мотивирано искане до съда от наблюдаващия прокурор. Преди подаване на искането наблюдаващият прокурор уведомява административния ръководител на съответната прокуратура. По дела от компетентност на Европейската прокуратура писменото мотивирано искане до съда се подава от европейския прокурор или от европейски делегиран прокурор.

(2) Искането трябва да съдържа:

1. информация за престъплението, за разследването на което се налага използването на специални разузнавателни средства;
2. описание на извършените до момента действия и резултатите от тях;
3. данни за лицата или обектите, спрямо които ще се прилагат специалните разузнавателни средства;
4. оперативните способи, които следва да се приложат;
5. (изм. - ДВ, бр. 70 от 2013 г., в сила от 9.08.2013 г.) срока, за който се иска ползването, и мотиви, които да обосновават продължителността му;
6. (нова - ДВ, бр. 70 от 2013 г., в сила от 9.08.2013 г.) мотиви за невъзможността необходимите данни да бъдат събрани по друг начин или описание на изключителните трудности, с които е свързано събирането им.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г.; изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) Когато искането е за разследване чрез служител под прикритие, ръководителят на структурата, която го осигурява и прилага, или оправомощено от него лице представя на органа по чл. 174, ал. 1 и 2 писмена декларация от служителя, че е запознат със задълженията си и задачите по конкретното разследване. Декларацията се съхранява от органа по чл. 174, ал. 1 и 2 и в нея вместо данни за самоличността на служителя се посочва личният му идентификационен номер, определен от структурата, която осигурява и прилага разследването чрез служител под прикритие.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., доп., бр. 62 от 2022 г.) В неотложни случаи, когато това е единствената възможност за осъществяване на разследването, служител под прикритие може да се използва и по разпореждане на наблюдаващия прокурор, на европейския прокурор или

европейския делегиран прокурор. Дейността на служителя под прикритие се прекратява, ако в срок до 24 часа не бъде дадено разрешение от съответния съд, който се произнася и по съхраняването или унищожаването на събраната информация.

(5) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Специални разузнавателни средства могат да се използват и спрямо свидетел по наказателното производство, който е дал съгласието си за това, за установяване на престъпна дейност на други лица по чл. 108а, чл. 143 – 143а, чл. 159а – 159г, чл. 301 – 305 и чл. 321 от Наказателния кодекс.

(6) (Предишна ал. 5, изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) В случаите по ал. 5, както и в случаите по чл. 123, ал. 7, към искането се прилага и писменото съгласие на лицето, спрямо което ще се използват специалните разузнавателни средства.

Разрешение за използване на специални разузнавателни средства

Чл. 174. (1) (Изм. - ДВ, бр. 70 от 2013 г., в сила от 9.08.2013 г.) Разрешението за използване на специални разузнавателни средства се дава предварително от председателя на съответния окръжен съд или от изрично оправомощен от него заместник-председател.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Разрешението за използване на специални разузнавателни средства по дела, подсъдни на военен съд, се дава предварително от председателя на съответния военен съд или от изрично оправомощен от него заместник-председател.

(3) (Нова - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.; отм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.).

(4) (Предишна ал. 3, изм. - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г.; изм., бр. 70 от 2013 г., в сила от 9.08.2013 г., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) Органът по ал. 1 и 2 се произнася с писмено мотивирано разпореждане, като преди произнасянето може да поиска да му бъдат предоставени всички материали по разследването, които имат отношение към информацията, съдържаща се в искането.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., предишна ал. 4, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.; бр. 42 от 2015 г., доп., бр. 81 от 2016 г., в сила от 14.10.2016 г., изм. и доп., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.)

Разрешението за използване на специални разузнавателни средства за престъпления, осъществени от съдии, прокурори и следователи, се дава предварително по отношение на всички участници, включително и лица и свидетели по чл. 12, ал. 2 и 3 от Закона за специалните разузнавателни средства, от председателя на Софийския апелативен съд или от изрично оправомощен от него заместник-председател, ако делото е подсъдно на Софийския градски съд, по искане на административния ръководител на Софийската апелативна прокуратура или на оправомощен от него заместник. В останалите случаи разрешението се дава от председателя на Военно-апелативния съд или от оправомощен негов заместник, по искане на административния ръководител на военно-апелативната прокуратура или на оправомощен негов заместник.

(6) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г., изм. и доп., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) Разрешението за използване на специални разузнавателни средства за престъпления, осъществени от председател на Софийския апелативен съд, Военно-апелативния съд и негов заместник, се дава предварително по отношение на всички участници, включително и лица и свидетели по чл. 12, ал. 2 и 3 от Закона за специалните разузнавателни средства, от заместник-председателя на Върховния касационен съд, ръководещ Наказателната колегия, по искане на заместник на главния прокурор при Върховната касационна прокуратура.

(7) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., предишна ал. 5, изм., бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г.; предишна ал. 6, бр. 42 от 2015 г., изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) Разпореждането за разследване чрез служител под прикритие съдържа престъплението, за което се разрешава разследването, и идентификационния номер на служителя, определен от органа по ал. 1 и 2.

(8) (Предишна ал. 6, изм. - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г.; предишна ал. 7, бр. 42 от 2015 г., изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) За направените искания и издадените разрешения по ал. 1 и 2 в съответния съд се води специален регистър, който не е публичен.

Ред и срок за прилагане на специални разузнавателни средства за нуждите на наказателното производство

Чл. 175. (1) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., бр. 70 от 2013 г., в сила от 9.08.2013 г., изм. и доп., бр. 14 от 2015 г.) Специалните разузнавателни средства се прилагат от съответните структури на Държавната агенция "Технически операции", на Държавната агенция "Национална сигурност" или на Министерството на вътрешните работи по реда на Закона за специалните разузнавателни средства.

(2) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм., бр. 70 от 2013 г., в сила от 9.08.2013 г., изм. и доп., бр. 14 от 2015 г.) Председателят на Държавна агенция "Технически операции" или писмено оправомощен от него заместник-председател, председателят на Държавна агенция "Национална сигурност" или писмено оправомощен от него заместник-председател или съответно главният секретар на Министерството на вътрешните работи дава писмено разпореждане за прилагане на специални разузнавателни средства от структурите по ал. 1 въз основа на разрешението по чл. 174.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 74 от 2015 г.) Срокът за прилагане на специални разузнавателни средства е:

1. до двадесет дни в случаите на чл. 12, ал. 1, т. 4 от Закона за специалните разузнавателни средства;

2. до два месеца в останалите случаи.

(4) (Доп. - ДВ, бр. 70 от 2013 г., в сила от 9.08.2013 г., изм., бр. 74 от 2015 г.) В случай на необходимост срокът по ал. 1 може да бъде продължен по реда на чл. 174:

1. до двадесет дни, но за не повече от шестдесет дни общо в случаите по ал. 3, т. 1;

2. за не повече от шест месеца общо в случаите по ал. 3, т. 2.

(5) (Нова - ДВ, бр. 74 от 2015 г.) В случаите по ал. 4 искането за продължаване на срока съдържа и пълно и изчерпателно посочване на резултатите, които са получени от прилагането на специалните разузнавателни средства.

(6) (Предишна ал. 5 - ДВ, бр. 74 от 2015 г.) Прилагането на специални разузнавателни средства се преустановява, когато:

1. е постигната предвидената цел;

2. прилагането им не дава резултати;

3. срокът за разрешението е изтекъл;

4. (нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) има опасност от разкриването на оперативните способности;

5. (нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) стане невъзможно тяхното прилагане;

6. (нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) възникне опасност за живота или здравето на служителя под прикритие или на неговите възходящи, низходящи, братя, сестри, съпруг или лица, с които се намира в особено близки отношения, когато опасността произтича от възложените задачи.

(7) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., предишна ал. 6, бр. 74 от 2015 г.) При преустановяване прилагането на специалните разузнавателни средства незабавно се уведомява писмено и мотивирано органът, дал разрешението. В случаите, когато събраната информация не се използва за изготвяне на веществен доказателствени средства, той разпорежда нейното унищожаване.

Изготвяне на веществените доказателствени средства, получени при използване на специални разузнавателни средства

Чл. 176. (1) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., предишен текст на чл. 176, изм., бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) При използване на специални разузнавателни средства веществените доказателствени средства се изготвят в два екземпляра, като в срок до 24 часа

от изготвянето им се изпращат запечатани съответно на прокурора, поискал разрешението, и на съда, дал разрешението.

(2) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) В случаите по чл. 177, ал. 3, когато това е необходимо за нуждите на наказателното производство, при използване на специални разузнавателни средства прокурорът, поискал разрешението, може да постанови веществените доказателствени средства да се изготвят в повече от два екземпляра. В срок до 24 часа от изготвянето на веществените доказателствени средства запечатан екземпляр се изпраща на съда, дал разрешението, а останалите екземпляри се изпращат на прокурора за прилагане към съответните наказателни производства.

Доказателствена сила на данните, получени при използване на специалните разузнавателни средства

Чл. 177. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Обвинението и присъдата не могат да се основават само на данните от специалните разузнавателни средства.

(2) В наказателното производство не могат да се ползват резултати, получени извън направеното искане по чл. 173, освен ако не съдържат данни за друго тежко умишлено престъпление по чл. 172, ал. 2.

(3) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) За доказване на тежко умишлено престъпление по чл. 172, ал. 2 могат да се ползват и данните, получени при прилагане на специални разузнавателни средства по друго наказателно производство или по искане на орган по чл. 13, ал. 1 от Закона за специалните разузнавателни средства.

Раздел IX **(Нов – ДВ, бр. 36 от 2024 г.)** **Защита на трети лица**

Трети лица

Чл. 177а. (Нов – ДВ, бр. 36 от 2024 г.) (1) Трети лица по смисъла на този раздел са лицата, чиито лични или имуществени права са пряко и непосредствено засегнати от прилагане на способите за доказване, с изключение на обвиняемия и пострадалия на досъдебното производство, и на страните в съдебното производство.

(2) Третите лица имат право да обжалват с частна жалба разпореждането за извършване на действията по прилагане на способи за доказване, както и начина на тяхното провеждане.

Производство по обжалване

Чл. 177б. (Нов – ДВ, бр. 36 от 2024 г.) (1) Частната жалба се подава в тридневен срок от узнаване на извършването на действието по чл. 177а.

(2) Частната жалба срещу разпореждане или действие по прилагане на способ на доказване в досъдебното производство се подава чрез наблюдаващия прокурор до съответния първоинстанционен съд, а в съдебната фаза – пред съда, който разглежда делото.

(3) Съдът разглежда делото в закрито заседание в 7-дневен срок от получаването му и се произнася с определение, което е окончателно.

(4) В това производство съдът преценява дали незаконосъобразно са били засегнати правата на третите лица.

Неприложимост на този раздел по отношение на специални разузнавателни средства

Чл. 177в. (Нов – ДВ, бр. 36 от 2024 г.) Този раздел не се прилага за установяване на вреди от разпоредени или изпълнени специални разузнавателни средства.

Глава петнадесета

ВРЪЧВАНЕ НА ПРИЗОВКИ, СЪОБЩЕНИЯ И КНИЖА. СРОКОВЕ И РАЗНОСКИ

Раздел I

Връчване на призовки, съобщения и книжа

Органи и лица, чрез които се връчват призовките, съобщенията и книжата

- Чл. 178.** (1) Връчването на призовки, съобщения и книжа се извършва от служител при съответния съд, орган на досъдебното производство, община или кметство.
- (2) Когато връчването не може да стане съгласно ал. 1, то се извършва чрез службите на Министерството на вътрешните работи или службите на Министерството на правосъдието.
- (3) Връчването на военнослужещи става чрез съответното поделение или учреждение.
- (4) На служители и работници връчването може да стане чрез работодателя или негов служител, натоварен да приема книжа.
- (5) Връчването на малолетни става чрез техните законни представители.
- (6) На лишените от свобода и на задържаните под стража връчването става чрез съответните учреждения.
- (7) На физически и юридически лица, както и на учреждения, които се намират в чужбина, връчването става съгласно договора за правна помощ със съответната държава, а когато няма договор - чрез Министерството на външните работи.
- (8) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Връчването на призовки, съобщения и книжа на обвиняем и на защитник в съдебната фаза може да се извършва по електронен път с тяхно съгласие, когато са посочили електронни адреси. Съгласието може да бъде оттеглено по всяко време.
- (9) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Връчването на призовки, съобщения и книжа в съдебната фаза на пострадад, оцетено юридическо лице, частен тжител, частен обвинител, граждански ищец, граждански ответник и на техните повереници, както и на свидетел, вецо лице, преводач, тълковник или специалист – технически помощник, може да се извършва по електронен път с тяхно съгласие, ако са посочили електронен адрес. Съгласието може да бъде оттеглено по всяко време.
- (10) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Когато връчването в съдебното производство не може да се извърши по реда на ал. 1 – 7, по преценка на органа призовки, съобщения и книжа може да се връчват и на посочен електронен адрес.
- (11) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., предишна ал. 8, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) В бързи случаи призоваването може да става по телефона, телекса или факса. Призоваването по телефона или факса се удостоверява писмено от длъжностното лице, което го е извършило, а по телекса - с писменото потвърждаване за получено съобщение.
- (12) (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., предишна ал. 9, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Присъствието на свидетелите по чл. 141 се осигурява от прокурора, а по чл. 141а - от ръководителя на структурата, която осигурява и прилага разследването чрез служител под прикритие, или от оправомощено от него лице.

Сдържание на призовката и на съобщението

- Чл. 179.** (1) В призовката се посочват: наименованието на учреждениято, което я изпраща, номерът на делото и годината на образуването му; името и адресът на призованото

лице; качеството, в което то се призовава; мястото, датата и часът, в който се призовава, и последиците от неявяването.

(2) В призовката, която се изпраща на обвиняемия, се вписва правото му да се яви със защитник.

(3) В призовката, която се изпраща на частния тъжител или на лицата, които могат да се установят като частен обвинител, граждански ищец и граждански ответник, се вписва правото им да се явят с повереник.

(4) В съобщението се посочва процесуалното действие, което е извършено или което лицето следва да извърши.

(5) Призовките и съобщенията се подписват от съответното длъжностно лице.

Връчване на призовките, съобщенията и книжата

Чл. 180. (1) Призовките, съобщенията и книжата се връчват срещу разписка, подписана от лицето, за което са предназначени.

(2) Когато лицето отсъства, те се връчват на пълнолетен член на семейството му, а ако няма пълнолетен член на семейството - на домоуправителя или портиера, както и на съквартирант или съсед, когато поеме задължение да ги предаде.

(3) Когато призовките, съобщенията и книжата са предназначени за обвиняем, частен обвинител, частен тъжител, граждански ищец и граждански ответник, който отсъства, и е невъзможно връчването им на лицата по ал. 2, те могат да се връчат и на защитника и повереника, ако те се съгласят да ги приемат.

(4) Ако получателят или лицето по ал. 2 и 3 не може или откаже да подпише, връчителят прави бележка за това в присъствието на поне едно лице, което се подписва.

(5) На учреждение или юридическо лице връчването става срещу подпис на длъжностно лице, натоварено да поема книжата.

(6) Лицето, чрез което става връчването, подписва разписка със задължение да предаде призовката, съобщението или книжата на лицето, за което са предназначени.

(7) Връчителят отбелязва в разписката името и адреса на лицето, чрез което става връчването, и отношението му с лицето, на което трябва да бъдат връчени призовката, съобщението или книжата.

(8) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) На посочения от лицето електронен адрес се изпраща съобщение, съдържащо информация за изтегляне на призовката, съобщението или книжата от информационната система за сигурно връчване или от единния портал за електронно правосъдие. Връчването чрез електронен адрес за връчване в единния портал за електронно правосъдие се удостоверява с копие от електронния запис от информационната система на портала, подпечатано с квалифициран електронен времеви печат на съда и с удостоверение точното време на всяко действие в системата чрез електронен квалифициран времеви печат по Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО (ОВ, L 257/73 от 28 август 2014 г.). При връчване чрез квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща – с електронните записи за връчването, създадени от квалифицирания доставчик на удостоверителни услуги. Те се смятат за връчени с изтеглянето им.

Потвърждаване на получаването не се изисква. Електронната идентификация на лицето се извършва по ред, определен в Закона за съдебната власт.

(9) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Когато страната не е изтеглила съобщението в 7-дневен срок от изпращането му, връчването се извършва по общия ред.

(10) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Връчването на адрес на електронна поща се удостоверява с копие от електронния запис за това. В 7-дневен срок от изпращане на електронното писмо с прикачени призовка, съобщение или книга лицето е длъжно да върне потвърждение на адреса на електронната поща на изпращащия орган. Когато лицето не върне потвърждение, връчването се извършва по общия ред.

(11) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Връчването на електронен адрес се смята за лично връчване.

Разписка за връчване

Чл. 181. (1) Длъжностното лице, извършило връчването, връща своевременно разписката, която се прилага по делото.

(2) В разписката се отбелязват датата на връчването, името и длъжността на лицето, което е извършило връчването.

Отговорност за неизпълнение на задълженията по връчването

Чл. 182. (1) Длъжностното лице, което наруши задълженията си по връчването, се наказва с глоба до петстотин лева.

(2) Същото наказание се налага и на лицето по чл. 180, ал. 2, 3 и 5, което не изпълни задълженията си по връчването.

(3) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато глобата е наложена от орган на досъдебното производство, постановлението се обжалва пред съответния първоинстанционен съд в тридневен срок от съобщението за налагането ѝ. Съдът се произнася незабавно в закрито заседание с определение, което е окончателно.

(4) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Определението на съда, с което той отказва да отмени глоба по ал. 1 и 2, подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

Раздел II Срокове

Изчисляване на срокове

Чл. 183. (1) Сроковете се изчисляват в дни, седмици, месеци и години.

(2) Срокът, който се изчислява в дни, започва да тече на следващия ден и изтича в края на последния ден.

(3) Срокът, който се изчислява в седмици и месеци, изтича в съответния ден на последната седмица или на съответното число на последния месец. Когато последният месец няма съответно число, срокът изтича в последния ден на месеца.

(4) Когато последният ден на срока е неприсъствен, срокът изтича в първия следващ присъствен ден.

Спазване на срока

Чл. 184. Срокът се счита спазен, ако до изтичането му молбата, жалбата или другите книжа са постъпили в съответния орган, в пощата, в друг съд, прокуратура или разследващ орган, в учреждението, където лицето изтърпява наказание или е задържано под стража, в поделението, където служи военнослужещият, или в дипломатическото или консулското представителство, когато лицето се намира в чужбина.

Продължаване на срока

Чл. 185. (1) Срокът, определен от съда или от органите на досъдебното производство, може да бъде продължен, ако за това съществуват уважителни причини и молбата е подадена преди изтичането му.

(2) Ако срокът по ал. 1 е пропуснат по уважителни причини, съответният орган може да даде нов срок.

Възстановяване на срока

- Чл. 186.** (1) Срокът, определен от закона, може да бъде възстановен, ако е бил пропуснат поради уважителни причини.
- (2) Молбата за възстановяване на срока се подава до съда или до органа на досъдебното производство в седемдневен срок от деня, в който са престанали да действат причините за пропускане на срока.
- (3) Едновременно с подаването на молбата за възстановяване на срока се извършва и действието, срокът за което е пропуснат.
- (4) По молба на заинтересованото лице изпълнението на действието, за което е пропуснат срокът, може да бъде спряно.
- (5) Молбата за възстановяване на срока се разглежда в седемдневен срок от постъпването ѝ.
- (6) Възстановяване на срока от съда се решава в съдебно заседание с призоваване на страните.

Раздел III

Разноски и възнаграждение

Посрещане на разноските

- Чл. 187.** (1) Разноските по наказателното производство се посрещат от сумите, предвидени в бюджета на съответното учреждение, освен в посочените от закона случаи.
- (2) По дела за престъпления, които се преследват по тѣжба на пострадалия до съда, разноските се внасят предварително от частния тѣжител, а ако не са внесени, дава му се седемдневен срок да ги внесе.
- (3) По дела за престъпления, които се преследват по тѣжба на пострадалия до съда, разноските по направените от подсъдимия доказателствени искания се поемат от бюджета на съда.

Определяне на разноските

- Чл. 188.** (1) Размерът на разноските се определя от съда или от органа на досъдебното производство.
- (2) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Възнаграждението на свидетели - работници или служители, се определя от съда или от органа на досъдебното производство.

Решение за разноските

- Чл. 189.** (1) Съдът решава въпроса за разноските с присъдата или с определение.
- (2) Разноските за преводач на досъдебното производство са за сметка на съответния орган, а разноските за преводач в съдебното производство са за сметка на съда.
- (3) Когато подсъдимият бъде признат за виновен, съдът го осъжда да заплати разноските по делото, включително адвокатското възнаграждение и другите разноски за служебно назначения защитник, както и разноските, направени от частния обвинител и гражданския ищец, ако са направили такова искане. Когато осъдените са няколко, съдът определя частта, която всеки от тях трябва да заплати.
- (4) Когато подсъдимият бъде оправдан по някои обвинения, съдът го осъжда да заплати само разноските, направени по обвинението, по което е признат за виновен.

Възлагане на разноските

- Чл. 190.** (1) Когато подсъдимият бъде признат за невинен или наказателното производство бъде прекратено, разноските по дела от общ характер остават за сметка на държавата, а разноските по дела, образувани по тѣжба на пострадалия до съда, се възлагат на частния тѣжител.
- (2) За присъдените разноски се издава изпълнителен лист от първоинстанционния съд.

ЧАСТ ТРЕТА

ДОСЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО

Глава шестнадесета

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Дела, по които се провежда досъдебно производство

Чл. 191. Досъдебно производство се провежда по дела от общ характер.

Стадии на досъдебното производство

Чл. 192. Досъдебното производство включва разследване и действия на прокурора след приключване на разследването.

Органи на досъдебното производство

Чл. 193. Органи на досъдебното производство са прокурорът и разследващите органи.

Разпределение на делата в досъдебното производство между разследващите органи

Чл. 194. (1) Разследването се провежда от следователи по дела:

1. (изм. - ДВ, бр. 33 от 2011 г., в сила от 27.05.2011 г., доп., бр. 42 от 2015 г.) за престъпления от общ характер по чл. 95 - 110, чл. 123, чл. 212, ал. 5, чл. 286 – 289, чл. 295, чл. 299, чл. 334, ал. 2, чл. 335, ал. 2, чл. 341а, чл. 341б, чл. 342, ал. 3 вр. с ал. 1, предложения първо, второ и четвърто, чл. 343, ал. 3 вр. с чл. 342, ал. 1, предложения първо, второ и четвърто, чл. 349а, чл. 353в, чл. 356г – 356к, чл. 357 - 360 и чл. 407 - 419а от Наказателния кодекс;

1а. (нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) за тежки умишлени престъпления по глава втора, раздели I, IV, V и VIII от особената част на Наказателния кодекс, извършени от непълнолетни лица;

2. (доп. - ДВ, бр. 109 от 2007 г., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., изм., бр. 42 от 2015 г., доп., бр. 7 от 2018 г., изм., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) извън случаите по ал. 6, за престъпления, извършени от лица с имунитет, с изключение на съдии, прокурори и следователи, от членове на Министерския съвет или от държавни служители по чл. 142, ал. 1, т. 1 от Закона за Министерството на вътрешните работи или по чл. 43, ал. 1, т. 1 от Закона за Държавна агенция "Национална сигурност", както и от служители на Агенция "Митници" в качеството им на разследващи органи, както и от служителите от Комисията за противодействие на корупцията;

2а. (нова – ДВ, бр. 7 от 2018 г., отм., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.);

3. за престъпления, извършени в чужбина;

4. (нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) с фактическа и правна сложност, възложени им от административния ръководител на съответната окръжна прокуратура.

(2) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Разследването по дела за престъпления по чл. 334, ал. 2, чл. 335, ал. 2, чл. 341а, чл. 341б, чл. 342, ал. 3 вр. с ал. 1, предложения първо, второ и четвърто, чл. 343, ал. 3 вр. с чл. 342, ал. 1, предложения първо, второ и четвърто, чл. 349а, чл. 353в, чл. 356г – 356к от Наказателния кодекс се извършва от следовател при Националната следствена служба. Главният прокурор или оправомощен от него заместник може да възложи разследването и по други дела по ал. 1 да бъде извършено от следовател при Националната следствена служба.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 69 от 2008 г., доп., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., предишна ал. 2, бр. 42 от 2015 г., доп., бр. 60 от 2015 г.) Извън случаите по ал. 1 разследването се извършва от разследващи полицаи, а за престъпления по чл. 234, 242, 242а и 251 от Наказателния кодекс и по чл. 255 от Наказателния кодекс по отношение на задължения за ДДС от внос и

акцизи - и от разследващи митнически инспектори, освен когато в извършване на престъплението е участвал служител от Агенция "Митници".

(4) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., предишна ал. 3, бр. 42 от 2015 г.)

Полицейските органи в Министерството на вътрешните работи могат да извършват действията по чл. 212, ал. 2, както и действия по разследването, възложени им от прокурор, следовател или от разследващ полицай.

(5) (Нова - ДВ, бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., предишна ал. 4, бр. 42 от 2015 г., доп., бр. 60 от 2015 г.) Митническите органи могат да извършват действията по чл. 212, ал. 2 в случаите на престъпления по чл. 234, 242, 242а и 251 от Наказателния кодекс и по чл. 255 от Наказателния кодекс по отношение на задължения за ДДС от внос и акцизи, както и действия по разследването, възложени им от прокурор, следовател или от разследващ митнически инспектор.

(6) (Нова - ДВ, бр. 16 от 2021 г.; обявена за противоконституционна с Решение № 7 на КС на РБ - бр. 41 от 2021 г.; нова, бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) За престъпления по чл. 201, чл. 202, ал. 1 и 2, чл. 203, ал. 1, чл. 219, ал. 3 и 4, чл. 220, 224, 225б, 225в, 254а, чл. 254б, ал. 2, чл. 282, 282а, 283, 283а, 283б, чл. 294, ал. 4 във връзка с ал. 2, чл. 301, 302, 302а, 304, 304а, 304б, 305, 305а, 307 и чл. 387, ал. 3 от Наказателния кодекс, както и всяко едно друго престъпление, извършено във връзка с изброените по-горе, извършени от лицата по чл. 6, ал. 1 от Закона за противодействие на корупцията, разследването се извършва от разследващи инспектори от Комисията за противодействие на корупцията, освен когато в извършване на престъплението е участвал служител от Комисията за противодействие на корупцията, като чл. 194, ал. 1, т. 4 не се прилага.

(7) (Нова - ДВ, бр. 16 от 2021 г., отм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г., нова, бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) Служителите на Комисията за противодействие на корупцията могат да извършват действията по чл. 212, ал. 2 в случаите на престъпления по чл. 201, чл. 202, ал. 1 и 2, чл. 203, ал. 1, чл. 219, ал. 3 и 4, чл. 220, 224, 225б, 225в, 254а, чл. 254б, ал. 2, чл. 282, 282а, 283, 283а, 283б, чл. 294, ал. 4 във връзка с ал. 2, чл. 301, 302, 302а, 304, 304а, 304б, 305, 305а, 307 и чл. 387, ал. 3 от Наказателния кодекс, както и всяко едно друго престъпление, извършено във връзка с изброените по-горе, извършени от лицата по чл. 6, ал. 1 от Закона за противодействие на корупцията, както и действия по разследването, възложени им от разследващ инспектор от Комисията за противодействие на корупцията.

Органи на досъдебното производство по дела от компетентност на Европейската прокуратура

Чл. 194а. (Нов - ДВ, бр. 109 от 2007 г., изм., бр. 109 от 2008 г., отм., бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., нов, бр. 52 от 2013 г., в сила от 14.06.2013 г., отм., бр. 14 от 2015 г., нов, бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) (1) Органи на досъдебното производство по дела от компетентност на Европейската прокуратура, подсъдни на Софийския градски съд, са европейският прокурор, европейският делегиран прокурор и разследващите органи.

(2) Разследващи органи по дела от компетентност на Европейската прокуратура са следователите от Националната следствена служба, разследващите полицаи, определени със заповед на министъра на вътрешните работи, и разследващите митнически инспектори, определени със заповед на министъра на финансите по предложение на директора на Агенция "Митници".

Район, в който се извършва досъдебното производство

Чл. 195. (1) Досъдебното производство се извършва в района, който съответства на района на съда, компетентен да разгледа делото.

(2) Досъдебното производство може да се извърши в района, където е разкрито престъплението или където е местоживеенето на обвиняемия, или където е местоживеенето на повечето обвиняеми или повечето свидетели, когато:

1. привличането като обвиняем е за няколко престъпления, извършени в района на различни съдилища;
2. това се налага, за да се осигури бързина, обективност, всеостранност и пълнота на разследването.
- (3) Въпросите по ал. 2 се решават от прокурора, в района на който е започнало досъдебното производство. До произнасянето на прокурора се извършват само онези действия по разследването, които не търпят отлагане.
- (4) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В случаите на чл. 43, т. 2 или когато са отведени всички прокурори от съответната прокуратура, главният прокурор или оправомощен от него заместник определя досъдебното производство да се извърши в района на друга, еднаква по степен прокуратура.
- (5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Извън случаите по ал. 2, с разрешение на главния прокурор досъдебното производство може да бъде извършено и в друг район с оглед по-пълно разследване на престъплението.

Ръководство и надзор на прокурора върху разследването

Чл. 196. (1) При упражняване на ръководство и надзор прокурорът може да:

1. контролира непрекъснато хода на разследването, като проучва и проверява всички материали по делото;
 2. дава указания по разследването;
 3. участва при извършването или извършва действия по разследването;
 4. отстранява разследващия орган, ако е допуснал нарушение на закона или не може да осигури правилното провеждане на разследването;
 5. изземва делото от един разследващ орган и го предава на друг;
 6. (доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм. и доп., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., доп., бр. 7 от 2018 г., изм., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) възлага на съответните органи на Министерството на вътрешните работи, на Комисията за противодействие на корупцията, на Държавна агенция "Национална сигурност" или на Агенция "Митници" извършването на отделни действия, свързани с разкриване на престъплението;
 7. отменя по свой почин или по жалба на заинтересованите лица постановленията на разследващия орган.
- (2) Освен правомощията по ал. 1, наблюдаващият прокурор непосредствено следи за законосъобразното провеждане на разследването и приключването му в определения срок.

Задължителни указания на прокурора

Чл. 197. Писмените указания на прокурора до разследващия орган са задължителни и не подлежат на възражение.

Разгласяване на материалите по разследването

Чл. 198. (1) (Доп. – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Материалите по разследването не могат да се разгласяват без разрешение на прокурора. Прокурорът не може да разреши разгласяване на информация, събрана чрез използване на специални разузнавателни средства, извън нейното предназначение за опазване на националната сигурност или за целите на наказателното производство.

(2) Когато е необходимо, органът на досъдебното производство предупреждава срещу подпис лицата, които присъстват при извършване на действията по разследването, че не могат да разгласяват без разрешение материалите по делото и в противен случай носят отговорност по чл. 360 от Наказателния кодекс.

Актове на органите на досъдебното производство

Чл. 199. (1) В досъдебното производство прокурорът и разследващите органи се произнасят с постановления.

(2) Всяко постановление съдържа: данни за времето и мястото на издаването му, за органа, който го издава, за делото, по което се издава; мотиви; диспозитив и подпис на органа, който го издава.

Обжалване на постановленията

Чл. 200. (Доп. – ДВ, бр. 103 от 2020 г., бр. 16 от 2021 г., изм., бр. 48 от 2023 г.) Постановленията на разследващия орган се обжалват пред прокурора. Постановленията на прокурора, които не подлежат на съдебен контрол, с изключение на постановленията на европейския прокурор и европейските делегирани прокурори се обжалват пред прокурор от по-горестоящата прокуратура, чието постановление не подлежи на обжалване.

Жалба срещу постановленията

Чл. 201. (1) Жалбата срещу постановленията на органите на досъдебното производство може да бъде устна или писмена. Писмената жалба трябва да бъде подписана от подателя, а за устната жалба се съставя протокол, който се подписва от подателя и от лицето, което я приема.

(2) Жалбата се подава чрез органа, който е издал постановлението, или направо до прокурора, който е компетентен да я разгледа. В първия случай тя се изпраща незабавно на съответния прокурор с писмено становище.

Действие на жалбата и срок за произнасяне по нея

Чл. 202. (1) Жалбата не спира изпълнението на обжалваното постановление, освен ако съответният прокурор постанови друго.

(2) Прокурорът е длъжен да се произнесе по жалбата в тридневен срок от получаването ѝ.

Задължение за осигуряване на законосъобразно и своевременно разследване

Чл. 203. (1) Разследващият орган взема всички мерки за осигуряване на своевременно, законосъобразно и успешно извършване на разследването.

(2) Разследващият орган е длъжен в най-кратък срок да събере необходимите доказателства за разкриване на обективната истина, като се ръководи от закона, вътрешното си убеждение и указанията на прокурора.

(3) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм., бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) При промяна в компетентността и в други случаи, когато един разследващ орган по чл. 52, ал. 1 бъде заменен с друг, извършените действия по разследването и други процесуални действия запазват процесуалната си стойност.

(4) (Предишна ал. 3 - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Разследващият орган системно докладва на прокурора за хода на разследването, като обсъжда с него възможните версии и всички други въпроси от значение за законосъобразното и успешно приключване на разследването.

(5) (Предишна ал. 4 - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Разследващият орган извършва действия по разследването и други процесуални действия и по времето, когато делото е изпратено в съда във връзка с мярка за процесуална принуда.

Съдействие на обществеността

Чл. 204. Органите на досъдебното производство използват широко съдействието на обществеността за разкриване на престъплението и изясняване на обстоятелствата по делото.

Задължение на гражданите и длъжностните лица за уведомяване

Чл. 205. (1) Когато узнаят за извършено престъпление от общ характер, гражданите са обществено задължени да уведомят незабавно орган на досъдебното производство или друг държавен орган.

(2) Когато узнаят за извършено престъпление от общ характер, длъжностните лица трябва да уведомят незабавно органа на досъдебното производство и да вземат необходимите мерки за запазване на обстановката и данните за престъплението.

(3) В случаите на ал. 1 и 2 органът на досъдебното производство незабавно осъществява правомощията си за образуване на наказателното производство.

Разследване в отсъствие на обвиняем

Чл. 206. (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Когато няма да попречи за разкриване на обективната истина, разследването може да се проведе в отсъствие на обвиняемия при условията на чл. 269, ал. 3, т. 1, 2 и 4.

Глава седемнадесета

РАЗСЛЕДВАНЕ

Раздел I

Образуване на досъдебно производство и провеждане на разследване

Условия за образуване на досъдебно производство

Чл. 207. (1) Досъдебно производство се образува, когато са налице законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление.

(2) В предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи производство от общ характер се образува по тѣжба на пострадалия до прокурора и не може да се прекрати на основание чл. 24, ал. 1, т. 9.

(3) Тѣжбата трябва да съдържа данни за подателя и да е подписана от него.

(4) При подаването на тѣжбата не се дължи държавна такса.

Законни поводи

Чл. 208. Законни поводи за започване на разследване са:

1. съобщение до органите на досъдебното производство за извършено престъпление;
2. информация за извършено престъпление, разпространена чрез средствата за масово осведомяване;
3. лично явяване на дееца пред органите на досъдебното производство с признание за извършено престъпление;
4. непосредствено разкриване от органите на досъдебното производство на признаци за извършено престъпление.

Съобщение за извършено престъпление

Чл. 209. (1) Съобщението за извършено престъпление трябва да съдържа данни за лицето, от което изхожда. Анонимните съобщения не са законен повод за започване на разследване.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г., доп., бр. 39 от 2024 г.) Съобщенията могат да бъдат устни или писмени. Писмените съобщения могат да бъдат законен повод за започване на разследване само ако са подписани. Те могат да бъдат изпратени и по електронен път, ако са подписани с квалифициран електронен подпис при спазване на изискванията на закона. За устните съобщения се съставя протокол, който се подписва от заявителя и от органа, който ги приема. Когато не владее български език, заявителят има право на превод на разбираем за него език на документа, който се съставя за получаването на подаденото съобщение.

(3) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Със съобщението лицето може да изрази съгласието си да бъде призовавано и да получава съобщения на посочен от него електронен адрес.

Лично явяване на дееца

Чл. 210. При личното явяване на дееца органът на досъдебното производство установява самоличността му и съставя протокол, в който се излага подробно направеното признание. Протоколът се подписва от явилите се и от органа, пред който е направено признанието.

Достатъчно данни за образуване на досъдебно производство

Чл. 211. (1) Достатъчно данни за образуване на досъдебно производство са налице, когато може да се направи основателно предположение, че е извършено престъпление. (2) За образуване на досъдебно производство не са нужни данни, от които могат да се направят изводи относно лицата, извършили престъплението, или относно правната му квалификация.

Образуване на досъдебното производство

Чл. 212. (1) Досъдебното производство се образува с постановление на прокурора. (2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Досъдебното производство се счита за образувано със съставянето на протокола за първото действие по разследването, когато се извършва оглед, включително освидетелстване, претърсване, изземване и разпит на свидетели, ако незабавното им извършване е единствената възможност за събиране и запазване на доказателства, както и когато се извършва обиск при условията и по реда на чл. 164. (3) Разследващият орган, извършил действието по ал. 2, уведомява прокурора незабавно, но не по-късно от 24 часа.

Отказ на прокурора да образува досъдебно производство

Чл. 213. (1) (Доп. – ДВ, бр. 62 от 2016 г., в сила от 9.08.2016 г., бр. 103 от 2020 г.) Прокурорът може да откаже да образува досъдебно производство, за което уведомява пострадалия или неговите наследници, ощетеното юридическо лице и лицето, направило съобщението. Постановлението подлежи на обжалване пред по-горестоящата прокуратура, с изключение на постановлението на европейския прокурор и европейския делегиран прокурор.

(2) (Отм. – ДВ, бр. 62 от 2016 г., в сила от 9.08.2016 г., нова, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Когато не владее български език, пострадалият има право да получи писмен превод на разбираем за него език на постановлението за отказ от образуване на досъдебно производство.

(3) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Препис от постановлението на прокурора от по-горестоящата прокуратура, с което се потвърждава отказът за образуване на досъдебно производство, се изпраща на лицата по ал. 1.

(4) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Потвърденото постановление за отказ да се образува досъдебно производство за тежко престъпление по смисъла на чл. 93, т. 7 от Наказателния кодекс, както и за престъпления по чл. 119 – 122, чл. 124, ал. 1, 2 и 4, чл. 126, ал. 1, чл. 127, ал. 4, чл. 131, 132, 133, 134 – 141, чл. 151, ал. 3 и 4, чл. 153, чл. 154а, чл. 155, ал. 1, чл. 159, ал. 3, 6 и 7, чл. 162 – 165, чл. 167, ал. 1, чл. 169, чл. 169а, чл. 184 – 187, чл. 188, ал. 1 и 2, чл. 225в, чл. 282, чл. 283, чл. 304б, ал. 2, чл. 305а, чл. 307, чл. 331, ал. 3, чл. 335, чл. 343, 343а, чл. 349а, чл. 352, ал. 1, 2 и 4, чл. 353б, ал. 4, чл. 353в, ал. 1, 4 и 5, чл. 353д, ал. 1, 2, 3 и 5, чл. 379, чл. 387 и чл. 419а от Наказателния кодекс подлежи на обжалване от лицата по ал. 1 пред съответния първоинстанционен съд в 7-дневен срок от получаване на преписа. Лицата по ал.

1 имат право на достъп до материалите от проверката по чл. 145, ал. 1, т. 2 и 3 от Закона за съдебната власт.

(5) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Съдът разглежда делото еднолично в закрито заседание не по-късно от един месец от постъпването на материалите по преписката, като се произнася по обосноваността и законосъобразността на постановлението за отказ да се образува досъдебно производство с определение, което е окончателно.

(6) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) При отмяна на постановлението за отказ съдът връща преписката на прокурора със задължителни указания относно прилагането на закона.

(7) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Жалбата срещу актовете, които водят до отказ за образуване на наказателно производство, може да бъде подадена по електронен път, подписана с квалифициран електронен подпис.

(8) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Когато съобщението по чл. 208, т. 1 съдържа данни за престъпление, извършено в друга държава – членка на Европейския съюз, което не е подсъдно на български съд, прокурорът уведомява компетентния орган на другата държава членка за извършеното престъпление и му препраща съобщението по реда на чл. 482, ал. 1.

Чл. 213а. (Нов – ДВ, бр. 16 от 2021 г., отм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.).

Обжалване на отказ на прокурора да образува досъдебно производство по искане на Комисията за противодействие на корупцията

Чл. 213б. (Нов – ДВ, бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) (1) Когато прокурорът откаже да образува наказателно производство за престъпление по чл. 201, чл. 202, ал. 1 и 2, чл. 203, ал. 1, чл. 219, ал. 3 и 4, чл. 220, 224, 225б, 225в, 254а, чл. 254б, ал. 2, чл. 282, 282а, 283, 283а, 283б, чл. 294, ал. 4 във връзка с ал. 2, чл. 301, 302, 302а, 304, 304а, 304б, 305, 305а, 307 и чл. 387, ал. 3 от Наказателния кодекс, както и всяко едно друго престъпление, извършено във връзка с изброените по-горе, извършени от лицата по чл. 6, ал. 1 от Закона за противодействие на корупцията, препис от постановлението за отказ се изпраща на Комисията за противодействие на корупцията, която може да обжалва постановлението пред съответния първоинстанционен съд в 14-дневен срок от получаването на преписа.

(2) Съдът разглежда делото еднолично в закрито заседание не по-късно от един месец от постъпване на делото, като се произнася по обосноваността и законосъобразността на постановлението за прекратяване на наказателното производство.

(3) При отмяна на постановлението съдът може да дава само мотивирани указания относно прилагането на закона, без да се засяга вътрешното убеждение на прокурора.

(4) При отмяна на постановлението съдът указва какви действия за установяване или проверка на какви факти следва да се извършат.

(5) Определението по ал. 3 може да се обжалва и протестира пред съответния въззивен съд в седемдневен срок от съобщаването му.

(6) Въззивният съд се произнася в състав от трима съдии в закрито заседание с определение, което е окончателно.

Съдържание на акта за образуване на досъдебно производство

Чл. 214. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Когато досъдебното производство се образува с постановление на прокурора, в постановлението се посочват: датата и мястото на съставянето му; органът, който го съставя; законният повод и данните, въз основа на които се образува досъдебното производство, и органът, който да извърши разследването.

(2) Когато досъдебното производство се образува по реда на чл. 212, ал. 2, освен обстоятелствата по чл. 129 в протокола за първото действие по разследването се посочват законният повод и данните за извършеното престъпление.

(3) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В акта за образуване на досъдебно производство по ал. 1 и 2 не се посочват имената на лицето, за което има данни, че е извършило престъплението.

Действия при неизвестен извършител

Чл. 215. (1) (Доп. - ДВ, бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., бр. 7 от 2018 г., изм., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) Когато извършителят на престъплението е неизвестен, наред с действията по разследване прокурорът възлага на съответните органи на Министерството на вътрешните работи, на Държавна агенция "Национална сигурност", на Комисията за противодействие на корупцията или на Агенция "Митници" установяването и издирването на извършителя.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., бр. 7 от 2018 г., изм., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) В случаите по ал. 1, когато съответните органи на Министерството на вътрешните работи, на Държавна агенция "Национална сигурност", на Комисията за противодействие на корупцията или на Агенция "Митници" преценят, че са събрани данни, уличаващи определено лице в извършване на престъплението, те предават събраните материали на съответния разследващ орган и незабавно уведомяват прокурора.

Разделяне на делото

Чл. 216. (1) Когато по делото се съберат доказателства за участие на повече лица, прокурорът може да отдели материалите за неустановените и неиздирените лица в отделно дело.

(2) Когато по делото се съберат доказателства за няколко престъпления, извършени от едно лице, прокурорът може да отдели материалите за някои от престъпленията в отделно дело.

Обединяване на дела

Чл. 217. (1) Когато две или повече дела за различни престъпления или срещу различни лица имат връзка помежду си, прокурорът може да ги обедини, ако това се налага за разкриване на обективната истина.

(2) Прокурорът може да обедини две или повече дела за различни престъпления срещу един и същи обвиняем.

Запазване на стойността на процесуалните действия

Чл. 217а. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Извършените действия по разследването и другите процесуални действия преди разделянето или обединяването на дела запазват процесуалната си стойност по отделеното, съответно по обединеното дело.

Процесуални действия, извършени от Европейската прокуратура

Чл. 217б. (Нов – ДВ, бр. 103 от 2020 г.) Всички процесуални действия, извършени от компетентен орган на Европейската прокуратура в съответствие с Регламент (ЕС) 2017/1939, имат в Република България процесуалната стойност на действия, извършени от български орган.

Съдействие от други органи

Чл. 218. (1) Когато е необходимо, разследващият орган може да поиска от друг разследващ орган да извърши отделни действия по разследването.

(2) Когато разследващият орган поиска, органите на Министерството на вътрешните работи са длъжни да му окажат съдействие при извършване на отделни действия по разследването.

Привличане на обвиняем и предявяване на постановлението

Чл. 219. (1) Когато се съберат достатъчно доказателства за виновността на определено лице в извършване на престъпление от общ характер и не са налице някои от основанията за прекратяване на наказателното производство, разследващият орган докладва на прокурора и привлича лицето като обвиняем със съставяне на съответно постановление.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Разследващият орган може да привлече лицето като обвиняем и със съставянето на протокола за първото действие по разследването срещу него, за което докладва на прокурора.

(3) В постановлението за привличане на обвиняем и в протокола за действието по ал. 2 се посочват:

1. датата и мястото на издаването му;
2. органът, който го издава;
3. трите имена на лицето, което се привлича като обвиняем, деянието, за което се привлича, и правната му квалификация;
4. доказателствата, на които се основава привличането, ако това няма да затрудни разследването;
5. мярката за неотклонение, ако такава се взема;
6. правата му по чл. 55, включително и правото му да откаже да даде обяснения, както и правото му да има защитник по пълномощие или по назначение;
7. (нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) правата по чл. 385а, когато обвиняемият е непълнолетен.

(4) (Изм. и доп. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Разследващият орган предявява постановлението за привличане на обвиняемия и неговия защитник, като им дава възможност да се запознаят с пълното му съдържание, а при нужда дава допълнителни разяснения. Ако обвиняемият е непълнолетен, разследващият орган го уведомява за правата му в наказателното производство и устно, на достъпен за него език. Разследващият орган връчва срещу подпис препис от постановлението на обвиняемия.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Освен обстоятелствата по чл. 179, ал. 1 в призовката се вписват конкретните действия, за които се призовава лицето, правото му да се яви със защитник и възможността да му бъде назначен защитник в случаите по чл. 94, ал. 1, както и възможността за принудително довеждане при неявяване без уважителни причини. Призовката се връчва не по-късно от три дни преди предявяване на обвинението.

(6) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 21 от 2014 г., в сила от 9.04.2014 г.) Когато обвиняемият е редовно призован и не се яви без уважителни причини, се довежда принудително по реда на чл. 71, ал. 3 - 8.

(7) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Когато обвиняемият се яви без упълномощен защитник или бъде принудително доведен, разследващият орган извършва действията, за които е призован обвиняемият, като в случаите по чл. 94, ал. 1 му назначава защитник.

(8) (Предишна ал. 7, изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Разследващият орган не може да извършва действия по разследването с участие на обвиняемия, докато не изпълни задълженията си по ал. 1 - 7.

Действия по отношение на лице с имунитет

Чл. 220. (1) Не се привлича като обвиняем лице с имунитет. Наказателното преследване срещу това лице за същото престъпление се възбужда след отпадането на имунитета, ако не са налице други пречки за това.

(2) Когато обвиняемият придобие имунитет, наказателното производство се спира, като се отменят взетите по отношение на него мерки за процесуална принуда. В този случай производството може да продължи по отношение на останалите обвиняеми, ако това няма да попречи за разкриване на обективната истина.

Разпит на обвиняемия

Чл. 221. След предявяване на постановлението за привличане на обвиняем органът на досъдебното производство незабавно пристъпва към разпит на обвиняемия по реда на чл. 138.

Разпит на обвиняемия пред съдия

Чл. 222. (1) По преценка на органа на досъдебното производство разпитът се извършва пред съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието, с участието на защитник, ако има такъв. В този случай делото не се предоставя на съдията.

(2) За разпита по ал. 1 съответният орган осигурява явяването на обвиняемия и на неговия защитник.

(3) Доколкото няма особени правила, разпитът по ал. 1 се провежда по правилата на съдебното следствие.

Разпит на свидетеля пред съдия

Чл. 223. (1) Когато съществува опасност свидетелят да не може да се яви пред съда поради тежка болест, продължително отсъствие от страната или по други причини, които правят невъзможно явяването му в съдебно заседание, а също и когато е необходимо да се закрепят показания на свидетел, които са от изключително значение за разкриване на обективната истина, разпитът се извършва пред съдия от съответния първоинстанционен съд или от първоинстанционния съд, в района на който се извършва действието. В този случай делото не се предоставя на съдията.

(2) Органът на досъдебното производство осигурява явяването на свидетеля и възможност на обвиняемия и неговия защитник, ако има такъв, да участват при провеждането на разпита.

(3) Доколкото няма особени правила, разпитът по ал. 1 се провежда по правилата на съдебното следствие.

(4) Обвиняемият или неговият защитник могат да поискат от органа на досъдебното производство разпит на свидетел по ал. 1. Отказът се отразява в протокол, подписан от съответния орган, обвиняемия и защитника.

Присъствие при извършването на действия по разследването

Чл. 224. Когато разпоредбите на този кодекс не предвиждат присъствието на обвиняемия, на неговия защитник или на пострадалия и неговия повереник при извършването на съответни действия по разследването, органът на досъдебното производство може да им разреши да присъстват, ако това няма да затрудни разследването.

Ново привличане на обвиняемия

Чл. 225. Когато при разследването се разкрият основания да се приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление или съществено се изменят фактическите обстоятелства, или се налага да се включат нови престъпления или да се привлечат нови лица, разследващият орган докладва на прокурора и извършва ново привличане на обвиняемия.

Действия преди предявяване на разследването

Чл. 226. (1) Когато намери, че са извършени всички действия по разследването, необходими за разкриване на обективната истина, разследващият орган докладва делото на прокурора.

(2) Прокурорът проверява дали разследването е проведено законосъобразно, обективно, всестранно и пълно.

(3) Когато прокурорът установи, че при разследването е допуснато съществено нарушение на процесуалните правила или че не са събрани доказателствата, необходими за разкриване на обективната истина, или че се налага ново привличане, той сам извършва необходимите действия или указва на разследващия орган да ги извърши.

Предявяване на разследването

- Чл. 227.** (1) След извършване на действията по чл. 226 разследващият орган предявява разследването.
- (2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Обвиняемият и неговият защитник, пострадалият и неговият повереник се призовават за предявяването на разследването, ако са поискали това.
- (3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Призоваването се извършва на посочените по делото адреси за призоваване в страната, като призовката се връчва не по-късно от три дни преди датата за предявяване на разследването.
- (4) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Разследването не се предявява, ако лицето не е намерено на посочените по делото адреси за призоваване в страната или е редовно призовано, но не е посочило уважителни причини за неявяването си.
- (5) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато обвиняемият се яви без упълномощен защитник, разследващият орган му предявява разследването, като в случаите по чл. 94, ал. 1 му назначава резервен защитник, независимо от упълномощаването на защитник.
- (6) (Отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.).
- (7) Преди предявяването разследващият орган разяснява на явилите се лица техните права.
- (8) Разследването се предявява, като разследващият орган предоставя на явилите се лица всички материали по него за проучване.
- (9) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Прокурорът може да предяви разследването, когато сам е извършил действията по чл. 226, ал. 3.
- (10) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г., отм., бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.).

Запознаване с материалите

- Чл. 228.** (1) Разследващият орган определя срок за проучване на материалите в зависимост от фактичката и правната сложност на делото, от неговия обем и от други обстоятелства, които могат да имат значение за времетраенето на проучването.
- (2) Когато някое от явилите се лица не е в състояние да проучи материалите, разследващият орган е длъжен да му ги разясни, а при нужда да му ги прочете.
- (3) Когато някой откаже да проучи материалите, отказът и причините за това се отбелязват в протокола за предявяване на разследването.

Искания, бележки и възражения

- Чл. 229.** (1) След като проучат материалите, съответните лица могат да правят искания, бележки и възражения.
- (2) Писмените искания, бележки и възражения се прилагат към делото, а устните се вписват в протокола за предявяване на разследването.
- (3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) По исканията, бележките и възраженията по ал. 2 наблюдаващият прокурор се произнася в срок до седем дни с постановление, което не подлежи на обжалване.

Допълнителни действия по разследването

- Чл. 230.** (1) При извършване на допълнителни действия по разследването могат да присъстват и лицата, по искане на които те са предприети.
- (2) След извършване на допълнителните действия разследващият орган повторно предявява разследването.

Чл. 231. (Отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.).

Чл. 232. (Отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.).

Чл. 233. (Отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.).

Срок за извършване на разследването.

Срок за мерките за процесуална принуда

Чл. 234. (1) Разследването се извършва и делото се изпраща на прокурора най-късно в двумесечен срок от деня на образуването му.

(2) Прокурорът може да определи по-кратък срок. Ако този срок се окаже недостатъчен, той може да го продължи до изтичане на срока по ал. 1.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм., бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) При фактическа и правна сложност на делото прокурорът може да удължи срока по ал. 1 до 4 месеца. Ако и този срок се окаже недостатъчен, административният ръководител на съответната прокуратура или оправомощен от него прокурор може да го удължава по искане на наблюдаващия прокурор. Срокът на всяко удължаване не може да бъде повече от два месеца.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Мотивираното искане за удължаване на срока се изпраща преди изтичането на сроковете по ал. 1 - 3.

(5) (Отм. - ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

(6) Прокурорът, който удължава срока за извършване на разследването, се произнася и по мерките за процесуална принуда.

(7) Действия по разследването, извършени извън сроковете по ал. 1 - 3, не пораждаат правни последици, а събраните доказателства не могат да се ползват пред съда при постановяване на присъдата.

(8) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 71 от 2013 г.) Вземите по отношение на обвиняемия мерки за процесуална принуда, както и мярката за обезпечаване на гражданския иск, ако основаниято за нейното налагане е отпаднало, се отменят от прокурора след изтичане на повече от една година и шест месеца от привличането в случаите на тежко престъпление и повече от осем месеца - в останалите случаи. В тези срокове не се включва времето, през което наказателното производство е било спряно от прокурора на основание чл. 25.

(9) Ако прокурорът не изпълни задължението си по ал. 8, мерките за процесуална принуда се отменят по искане на обвиняемия или на неговия защитник от съответния първоинстанционен съд.

(10) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Съдът се произнася еднолично в закрито заседание с определение, което е окончателно.

(11) (Отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.).

Изпращане на делото на прокурора

Чл. 235. (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., бр. 44 от 2018 г., бр. 7 от 2019 г.) След окончателното приключване на разследването разследващият орган незабавно изпраща с писмено мнение делото на прокурора и прилага: списък на лицата, които трябва да бъдат призовани в съдебното заседание; справка за взетата мярка за неотклонение, в която се посочва датата на задържането на обвиняемия, ако мярката е задържане под стража или домашен арест; справка за документите и веществените доказателствени материали; справка за направените разnosки и справка за взетите мерки за обезпечение, както и справка за настаняването на децата в случаите по чл. 63, ал. 12.

Раздел II

Протоколи за действия по разследването.

Звукозаписи и видеозаписи

Представяне и връчване на протоколи за действия по разследването

- Чл. 236.** (1) Органът на досъдебното производство представя протокола за действията по разследване на лицата, които са взели участие в извършването им, за да се запознаят с него, или по тяхно искане го прочита.
- (2) На всяко лице органът на досъдебното производство разяснява правото му да иска поправки, изменения и допълнения на протокола. Направените искания се вписват в протокола.
- (3) Когато някое от лицата, участвало в действията по разследване, откаже или няма възможност да подпише протокола, органът на досъдебното производство отбелязва това, като посочва и причините.
- (4) Препис от протокола за обиск, претърсване, изземване и освидетелстване се връчва на лицето, спрямо което са извършени тези действия по разследването.

Протоколи за действия по разследването, извършени чрез видеоконференция

- Чл. 236а.** (Нов – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) (1) За проведените действия по разследването чрез видеоконференция се изготвя протокол, в който се посочват данните по чл. 129, ал. 1 и се вписват данните на всички участници в действието и на лицето, установило самоличността им. Протоколът се подписва от разследващия орган и от участниците, намиращи се при него.
- (2) За проведените действия по разследването чрез видеоконференция се изготвя видеозапис по реда на чл. 239 и 240, за което всички участници изрично се уведомяват.

Протокол за разпит

- Чл. 237.** (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) В протокола за разпит се посочват следните данни за разпитания: трите имена, дата и място на раждане, гражданство, националност, образование, семейно положение, занятие, месторабота и длъжност, местоживеене, съдимост и други, които могат да имат значение за делото. В случаите на чл. 141 и 141а данните за самоличността не се вписват в протокола.
- (2) Обясненията и показанията се записват в първо лице, по възможност дословно.
- (3) Когато е необходимо, въпросите и отговорите се записват отделно.
- (4) Разпитаният удостоверява с подписа си, че неговите обяснения или показания са записани правилно. Ако протоколът е написан на няколко страници, разпитаният се подписва на всяка страница.
- (5) Разпитаният може, ако поиска, да изложи собственоръчно обясненията или показанията, които е дал устно. В този случай органът на досъдебното производство може да задава допълнителни въпроси.

Звукозапис

- Чл. 238.** (1) По искане на разпитания или по почин на органа на досъдебното производство може да се изготви звукозапис, за което разпитаният се уведомява до започване на разпита.
- (2) Звукозаписът трябва да съдържа сведенията, посочени в чл. 129, ал. 1 и чл. 237.
- (3) Звукозапис на част от разпита или повтаряне специално за звукозаписа на част от разпита не се допуска.
- (4) След завършване на разпита звукозаписът се възпроизвежда изцяло на разпитания. Допълнителните обяснения и показания също се отразяват в звукозаписа.
- (5) Звукозаписът завършва със заявление на разпитания, че той правилно отразява дадените обяснения и показания.

Протокол за разпит при изготвяне на звукозапис

Чл. 239. (1) Органът на досъдебното производство съставя протокол за разпит и когато има звукозапис.

(2) (Нова – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Звукозаписът се изготвя върху електронен носител за еднократен запис, върху който се полагат подписите на органа на досъдебното производство и участниците, които се намират при него, и датата на проведеното действие по разследването.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Протоколът съдържа: основните обстоятелства на разпита, решението да се изготви звукозапис; уведомяването на разпитания за звукозаписа; бележки на разпитания във връзка със звукозаписа; възпроизвеждането на звукозаписа пред разпитания и заявлението на органа на досъдебното производство и разпитания за правилността на звукозаписа.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Звукозаписът се прилага към протокола, след като се запечата с бележка, в която се посочват: органът, извършил разпита, делото, името на разпитания и датата на разпита. Бележката се подписва от органа на досъдебното производство и от разпитания.

(5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Разпечатването на звукозаписа за нуждите на разследването се допуска само с разрешение на прокурора и в присъствието на разпитания. При прослушването на звукозаписа присъства и разпитаният.

(6) (Предишна ал. 5 – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) След прослушването звукозаписът отново се запечатва по реда на ал. 3.

Видеозапис

Чл. 240. Разпоредбите на чл. 237 - 239 се прилагат съответно и при изготвянето на видеозапис.

Звукозапис и видеозапис и при други действия по разследването

Чл. 241. Звукозапис и видеозапис може да се изготвят и при други действия по разследването, като се прилагат разпоредбите на чл. 237 - 239.

Глава осемнадесета ДЕЙСТВИЯ НА ПРОКУРОРА СЛЕД ЗАВЪРШВАНЕ НА РАЗСЛЕДВАНЕТО

Правомощия на прокурора

Чл. 242. (1) След като получи делото, прокурорът прекратява, спира наказателното производство, внася предложение за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание или предложение за споразумение за решаване на делото, или повдига обвинение с обвинителен акт, ако са налице основанията за това.

(2) Когато при предявяване на разследването разследващият орган е допуснал съществени процесуални нарушения, прокурорът му указва да ги отстрани или ги отстранява сам.

(3) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г., доп., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато намери за необходимо, прокурорът може да извърши и допълнителни действия по разследването, както и други процесуални действия, след което предявява разследването.

(4) (Предишна ал. 3, изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Прокурорът осъществява правомощията си по ал. 1 - 3 в най-кратък срок, но не по-късно от един месец от получаване на делото.

(5) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато делото представлява фактическа и правна сложност, срокът по ал. 4 може да бъде удължен с един месец от административния ръководител на съответната прокуратура или оправомощен от него прокурор по мотивирано искане на наблюдаващия прокурор.

Прекратяване на наказателното производство от прокурора

Чл. 243. (1) Прокурорът прекратява наказателното производство:

1. (доп. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) в случаите на чл. 24, ал. 1 и 6;
2. (изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) когато намери, че обвинението не е доказано.
- (2) С постановлението прокурорът се произнася и по въпроса за веществените доказателства и отменя наложените на обвиняемия мерки за процесуална принуда, както и мярката за обезпечаване на гражданския иск, ако основанията за нейното налагане е отпаднало.
- (3) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато прекратява наказателното производство на основание чл. 24, ал. 1, т. 1 поради това, че деянието съставлява административно нарушение, прокурорът изпраща материалите заедно с веществените доказателства по компетентност на съответния административнонаказващ орган.
- (4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Препис от постановлението за прекратяване на наказателното производство се изпраща на обвиняемия, на пострадалия или неговите наследници, или на ощетеното юридическо лице, които могат да обжалват постановлението пред съответния първоинстанционен съд в седемдневен срок от получаването на преписа.
- (5) (Предишна ал. 4, изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Съдът разглежда делото еднолично в закрито заседание не по-късно от един месец от постъпване на делото, като се произнася по обосноваността и законосъобразността на постановлението за прекратяване на наказателното производство.
- (6) (Предишна ал. 5 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) С определението съдът може да:
 1. потвърди постановлението;
 2. измени постановлението относно основанията за прекратяване на наказателното производство и разпореждането с веществените доказателства;
 3. отмени постановлението и да върне делото на прокурора със задължителни указания относно прилагането на закона.
- (7) (Предишна ал. 6, изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Определението по ал. 6 може да се протестира от прокурора и да се обжалва от обвиняемия, от неговия защитник, от пострадалия или от неговите наследници, или от ощетеното юридическо лице пред съответния въззивен съд в седемдневен срок от съобщаването му.
- (8) (Предишна ал. 7 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Въззивният съд се произнася в състав от трима съдии в закрито заседание с определение, което е окончателно.
- (9) (Предишна ал. 8 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Не се съставя постановление за частично прекратяване на наказателното производство в случаите на ново привличане на същото лице за същото деяние.
- (10) (Доп. - ДВ, бр. 71 от 2013 г., предишна ал. 9, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато не са били налице основанията по ал. 1, постановлението за прекратяване на наказателното производство, което не е било обжалвано от обвиняемия или от пострадалия или неговите наследници, или от ощетеното юридическо лице, може служебно да бъде отменено от прокурор от по-горестоящата прокуратура. Отмяната може да се извърши в срок до две години, когато производството е образувано за тежко престъпление, и в срок до една година - в останалите случаи, от издаването на постановлението за прекратяване на наказателното производство. В изключителни случаи главният прокурор може да отмени постановлението за прекратяване на наказателното производство и след изтичането на този срок.
- (11) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г., предишна ал. 10, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) При отмяна на постановлението за прекратяване на наказателното производство започва да тече нов срок по чл. 234 за извършване на разследването.
- (12) (Нова – ДВ, бр. 103 от 2020 г.) Алинея 10 не се прилага за постановленията на европейския прокурор и европейските делегирани прокурори.

(13) (Нова – ДВ, бр. 16 от 2021 г.) Алинея 10 не се прилага за постановленията на прокурора по разследването срещу главния прокурор или негов заместник.

Спиране на наказателното производство от прокурора

Чл. 244. (1) Прокурорът спира наказателното производство:

1. в случаите на чл. 25 и 26;
2. когато извършителят на престъплението не е разкрит;
3. (изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) при невъзможност единствен свидетел очевиден да бъде разпитан, включително по делегация, чрез видеоконференция или телефонна конференция.
- (2) Ако в случаите по ал. 1, т. 2 има привлечен обвиняем, наказателното производство спрямо него се прекратява.
- (3) (Доп. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) При спиране на наказателното производство прокурорът изпраща препис от постановлението на обвиняемия, както и на пострадалия или неговите наследници, а в случаите на чл. 25, ал. 1, т. 6 и ги уведомява за правата по чл. 80.
- (4) (Отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.).
- (5) Постановлението по ал. 1 може да се обжалва от обвиняемия, пострадалия или неговите наследници пред съответния първоинстанционен съд в седемдневен срок от получаването на преписа. Съдът се произнася еднолично в закрито заседание не по-късно от седем дни от постъпване на делото в съда с определение, което е окончателно.
- (6) (Отм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.).
- (7) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) При отмяна на постановлението за спиране на наказателното производство по реда на ал. 5 започва да тече нов срок по чл. 234 за извършване на разследването.
- (8) (Предишна ал. 7 - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) В случаите по ал. 1, т. 3 наказателното производство се спира за срок не повече от една година.

Действия по спряно наказателно производство

- Чл. 245.** (1) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм. и доп., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., доп., бр. 7 от 2018 г., изм., бр. 84 от 2023 г., в сила от 1.03.2024 г.) Когато спира наказателното производство поради неразкриване на извършителя, прокурорът изпраща делото на съответните органи на Министерството на вътрешните работи, на Държавна агенция "Национална сигурност", на Комисията за противодействие на корупцията или на Агенция "Митници" за продължаване на издирването. Тези органи съобщават на прокурора за резултатите от издирването и му предоставят събраните материали.
- (2) Прокурорът възобновява спряното наказателно производство след като отпадне основанието за спиране или е възникнала необходимост от допълнителни действия по разследването.
- (3) При възобновяване на спряното производство разследването се извършва в сроковете по чл. 234. Те не включват времето, през което наказателното производство е спряно.
- (4) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Прокурорът прекратява наказателното производство, ако в шестмесечния срок от получаване на съобщението за спиране на основание чл. 25, ал. 1, т. 6 пострадалият от престъплението подаде тѣжба по реда на чл. 81.

Обвинителен акт

- Чл. 246.** (1) Прокурорът съставя обвинителен акт, когато е убеден, че са събрани необходимите доказателства за разкриване на обективната истина и за повдигане на обвинение пред съда, няма основание за прекратяване или спиране на наказателното производство и не е допуснато съществено нарушение на процесуалните правила, което е отстранимо.
- (2) В обстоятелствената част на обвинителния акт се посочват: престъплението, извършено от обвиняемия; времето, мястото и начинът на извършването му; пострадалото лице и

размерът на вредите; пълни данни за личността на обвиняемия, налице ли са условията за прилагане на чл. 53 от Наказателния кодекс; обстоятелствата, които отегчават или смекчават отговорността на обвиняемия; доказателствените материали, от които се установяват посочените обстоятелства.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) В заключителната част на обвинителния акт се посочват: данни за самоличността на обвиняемия; правната квалификация на деянието; има ли основание за прилагане на чл. 53 от Наказателния кодекс; има ли основание за трансфер на наказателното производство; датата и мястото на съставянето на обвинителния акт и името и длъжността на съставителя.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., бр. 44 от 2018 г., бр. 7 от 2019 г.) Към обвинителния акт се прилагат: списък на лицата, които трябва да бъдат призовани за съдебното заседание; справка за взетата мярка за неотклонение, в която се посочва датата на задържането на обвиняемия, ако мярката е задържане под стража или домашен арест; справка за документите и веществените материали; справка за направените разноси; справка за взетите мерки за обезпечение; както и справка за настаняването на децата в случаите на чл. 63, ал. 12.

ЧАСТ ЧЕТВЪРТА СЪДЕБНО ПРОИЗВОДСТВО

Глава деветнадесета ПРЕДАВАНЕ НА СЪД И ПОДГОТВИТЕЛНИ ДЕЙСТВИЯ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛОТО В СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ

(Загл. изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

(Раздел I

Предаване на съд)

(Загл. отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Образуване на производството пред първата инстанция

Чл. 247. (1) Производството пред първата инстанция се образува:

1. по обвинителен акт и

2. (изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) по тѣжба на пострадалия от престѣплението.

(2) (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., нова, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Обвинителният акт и тѣжбата могат да бъдат подадени чрез единния портал за електронно правосѣдие, подписани с квалифициран електронен подпис. В останалите случаи те се въвеждат в единната информационна система на съдилищата по реда на чл. 360ж от Закона за съдебната власт.

(3) Обвинителният акт и тѣжбата се представят в съда с толкова преписи, колкото са обвиняемите.

Поставяне на началото на производството в информационната система на първоинстанционния съд

Чл. 247а. (Нов – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) (1) При извършване на процесуално действие, което поставя началото на съдебно производство, в информационната система на съда се образува електронно дело.

(2) Изявленията и актовете, подавани до съда на хартиен носител, както и всички документи и информация на хартиен носител, се въвеждат в информационната система на съда чрез снемане на електронен образ по реда на чл. 360ж от Закона за съдебната власт във вид и по начин, позволяващи възпроизвеждането им.

(3) Доказателствата, които поради естеството си не могат да се преобразуват в електронна форма, се прилагат към делото и се съхраняват във вида, в който са представени пред съда.

(4) Цялото или част от електронното дело може да се възпроизвежда в необходимия брой документи на хартиен носител със значението на официални преписи след заверка от служител, овластен от административния ръководител на съответния орган на съдебната власт. За възпроизвеждането се събира такса като за заверен препис.

(5) По искане на страните по делото съдът им предоставя незаверено копие на цялото или на част от електронното дело, възпроизведено на хартиен носител. За възпроизвеждането на копие се заплаща такса. Такса не се дължи в случаите на освобождаване от държавна такса, както и в други случаи, предвидени в закон.

(6) Документите и информацията, представени на електронен носител, постъпили по електронен път или въведени в информационната система на съда, се обработват и съхраняват по начин, гарантиращ защитата от грешки, подправяне и загуба.

Определяне на съдия-докладчик и проверка на подсъдността на делото

Чл. 247б. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., предишен чл. 247а, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) (1) След образуване на делото се определя съдия-докладчик.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Когато съдията-докладчик намери, че делото е подсъдно на съда:

1. прекратява наказателното производство в случаите по чл. 250, ал. 1;

2. насрочва образуваното по обвинителен акт дело, за което не са налице основанията за прекратяване по чл. 250, ал. 1, в разпоредително заседание в двумесечен срок от постъпването му, а когато делото представлява фактическа или правна сложност, както и в други изключителни случаи, председателят на съда може писмено да разреши разпоредителното заседание да бъде насрочено в определен от него по-дълъг срок, но не повече от три месеца;

3. осъществява правомощията по чл. 252, ал. 4, когато делото е образувано по тѣжба на пострадалия.

(3) Съдията-докладчик прекратява съдебното производство, когато намери, че делото не е подсъдно на съда.

Съобщения за насрочване на разпоредителното заседание

Чл. 247в. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., предишен чл. 247б, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) (1) По разпореждане на съдията-докладчик препис от обвинителния акт се връчва на подсъдимия. С връчването на обвинителния акт на подсъдимия се съобщава за насрочването на разпоредителното заседание и за въпросите по чл. 248, ал. 1, за правото му да се яви със защитник и за възможността да му бъде назначен защитник в случаите по чл. 94, ал. 1, както и че делото може да бъде разгледано и решено в негово отсъствие при условията на чл. 269.

(2) За разпоредителното заседание и за въпросите по чл. 248, ал. 1 се уведомяват прокурорът и защитникът, както и пострадалият или неговите наследници и оцетеното юридическо лице, на които се съобщава за правото да упълномощят повереник.

(3) В 7-дневен срок от връчването на съобщението прокурорът и лицата по ал. 1 и 2 могат да дадат отговор по въпросите, които се обсъждат в разпоредителното заседание, и да направят своите искания.

(4) В 7-дневен срок от връчването на съобщението пострадалият или неговите наследници могат да направят искания за конституиране като частен обвинител и граждански ищец, а ощетеното юридическо лице – като граждански ищец.

(5) Съдията-докладчик осигурява възможност на лицата, които могат да участват в разпоредителното заседание да се запознаят с материалите по делото и да направят необходимите извлечения.

Участници в разпоредителното заседание

Чл. 247г. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., предишен чл. 247в, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) (1) Разпоредителното заседание се отлага, когато не се яви:

1. прокурорът;
2. подсъдимият, ако явяването му е задължително, освен в случаите по чл. 269, ал. 3;

3. (обявена за противоконституционна с Решение № 14 на КС на РБ в частта "в случаите по чл. 94, ал. 1" - ДВ, бр. 87 от 2018 г.) защитникът – в случаите по чл. 94, ал. 1.

(2) (Доп. – ДВ, бр. 96 от 2018 г.) Неявяването на пострадалия или неговите наследници и ощетеното юридическо лице, както и на защитника, извън случаите на чл. 94, ал. 1, без уважителна причина не е пречка за провеждане на разпоредителното заседание.

(3) Разпоредителното заседание не се отлага, ако пострадалият или неговите наследници, както и ощетеното юридическо лице не са намерени на посочен от тях адрес за призоваване в страната.

Въпроси, които се обсъждат в разпоредителното заседание
(Загл. изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Чл. 248. (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) В разпоредителното заседание се обсъждат следните въпроси:

1. подсъдно ли е делото на съда;
2. има ли основание за прекратяване или спиране на наказателното производство;
3. допуснато ли е на досъдебното производство отстранимо съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия, на пострадалия или на неговите наследници;
4. налице ли са основания за разглеждане на делото по реда на особените правила;
5. (изм. – ДВ, бр. 9 от 2021 г., в сила от 6.02.2021 г.) разглеждането на делото при закрити врати, привличането на резервен съдия или съдебен заседател, назначаването на защитник, вещо лице, преводач или преводач на български жестов език и извършването на съдебни следствени действия по делегация;
6. взетите мерки за процесуална принуда;
7. искания за събиране на нови доказателства;
8. насрочването на съдебното заседание и лицата, които следва да се призоват за него.

(2) Съдът се произнася по направените искания за конституиране на страни в производството.

(3) В съдебно заседание на първоинстанционния, въззивния и касационния съд не могат да се правят възражения за допуснатите нарушения на процесуалните правила по ал. 1, т. 3, които не са били поставени на обсъждане в разпоредителното заседание, включително по почин на съдията-докладчик, или които са приети за несъществени.

(4) В разпоредителното заседание не се обсъждат нарушения, свързани с допускането, събирането, проверката и оценката на доказателствата и доказателствените средства.

(5) (Изм. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) След изслушване на прокурора и лицата по чл. 247в, ал. 1 и 2 съдът се произнася с определение, с което:

1. прекратява съдебното производство;
 2. прекратява наказателното производство;
 3. спира наказателното производство;
 4. насрочва делото и уведомява явилите се лица, когато не са налице основания за разглеждането му по реда на глава двадесет и седма, глава двадесет и осма и глава двадесет и девета или когато е констатирал очевидни фактически грешки в обвинителния акт.
- (6) Определението се обявява в разпоредителното заседание.

Отстраняване на очевидни фактически грешки в обвинителния акт

Чл. 248а. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Когато съдът установи очевидни фактически грешки в обвинителния акт, определя 7-дневен срок, в който прокурорът следва да ги отстрани.

(2) Съдията-докладчик еднолично, в закрито заседание отменя определението за насрочване на делото и прекратява съдебното производство, ако прокурорът не внесе обвинителен акт в срока по ал. 1 или не е отстранил очевидните фактически грешки. Разпореждането не подлежи на обжалване и протестиране.

(3) Препис от разпореждането на съдията-докладчик се изпраща на страните и се уведомяват призованите лица.

Прекратяване на съдебното производство от съда
(Загл. изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Чл. 249. (Доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм. и доп., бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 42 от 2015 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Съдът прекратява съдебното производство в случаите на чл. 248, ал. 1, т. 1 и 3.

(2) Когато прекратява съдебното производство на основание чл. 248, ал. 1, т. 3, съдът връща делото на прокурора, като с определение посочва допуснатите нарушения. В тези случаи прокурорът отстранява допуснатите процесуални нарушения по реда на чл. 242, като започва да тече нов срок от получаване на делото.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г.) Определението по чл. 248, ал. 1, т. 3 и 6, както и по чл. 248, ал. 5, т. 4, когато са констатирани очевидни фактически грешки в обвинителния акт, и отказът на съда по чл. 248, ал. 2 да допусне частен обвинител подлежат на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора. Съдът изпраща делото на горната инстанция след изтичането на срока по чл. 248а, ал. 1.

(4) Допуснато на досъдебното производство нарушение на процесуалните правила е съществено и отстранимо, когато са нарушени правата на:

1. (изм. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) обвиняемия – да научи за какво престъпление е привлечен в това качество; да дава или да откаже да дава обяснения по обвинението; да участва в производството; да има защитник и да получи писмен или устен превод на разбираем за него език по чл. 55, ал. 4, когато не владее български език;
2. пострадалия или на неговите наследници – да бъде уведомен за образуването на досъдебното производство; да бъде уведомен за правата си и да участва в производството; да получи писмен превод на постановлението за прекратяване или спиране на наказателното производство, ако не владее български език.

(5) (Отм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г.).

Прекратяване на наказателното производство от съда
(Загл. изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Чл. 250. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Съдът прекратява наказателното производство:

1. в случаите по чл. 24, ал. 1, т. 2, 3, 4, 6, 7, 8, 8а, 9 и 10, а когато производството е образувано по тѣжба на пострадалия – и в случаите по чл. 24, ал. 5;
2. (изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) когато деянието, описано в обвинителния акт или в тѣжбата, не съставлява престѣпление.
- (2) (Изм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г., бр. 48 от 2023 г.) Когато прекратява наказателното производство, съдът се произнася по въпроса за веществените доказателства и отменя наложените на обвиняемия мерки за процесуална принуда, както и мярката за обезпечаване на гражданския иск, ако основанието за нейното налагане е отпаднало. В случаите, в които деянието, описано в обвинителния акт или тѣжбата, съставлява административно нарушение, съдът изпраща делото заедно с веществените доказателства по компетентност на съответния административнонаказващ орган.
- (3) (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Препис от разпореждането за прекратяване на наказателното производство за престѣпление, което се преследва по тѣжба на пострадалия, се връчва на частния тѣжител.
- (4) (Изм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г., бр. 48 от 2023 г.) Определението за прекратяване на наказателното производство подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и първа. Разпореждането за прекратяване на наказателното производство за престѣпление, което се преследва по тѣжба на пострадалия, подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

Спиране на наказателното производство от съда
(Загл. изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Чл. 251. (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Съдът спира наказателното производство в случаите по чл. 25, ал. 1, т. 1 – 3 и ал. 2 и чл. 26.

(2) Съдът се произнася относно мерките за процесуална принуда.

(3) Съдът отменя и мярката за обезпечаване на гражданския иск, ако основанието за нейното налагане е отпаднало.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г.) Препис от разпореждането на съдията-докладчик за спиране на наказателното производство за престѣпление, което се преследва по тѣжба на пострадалия, се връчва на частния тѣжител и на подсъдимия.

(5) (Изм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г., бр. 7 от 2019 г.) Определението и разпореждането за спиране на наказателното производство подлежат на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора.

Подготовка на съдебното заседание
(Загл. изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Чл. 252. (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Когато са налице основания за разглеждане на делото по реда на глава двадесет и девета, а по искане на страните – и по реда на глава двадесет и седма и глава двадесет и осма, съдът разглежда делото незабавно след провеждане на разпоредителното заседание.

(2) Когато не са налице основания за разглеждане на дело, образувано по обвинителен акт, по реда на глава двадесет и седма, глава двадесет и осма и глава двадесет и девета или когато е констатирал очевидни фактически грешки в обвинителния акт, съдебното заседание се насрочва в едномесечен срок от разпоредителното заседание.

(3) За насрочване на съдебното заседание се уведомяват неявилите се в разпоредителното заседание лица.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г., изм. и доп., бр. 48 от 2023 г.) Съдията-докладчик насрочва в едномесечен срок образуваното по тѣжба на пострадалия производство, когато са налице основания за разглеждането ѝ в съдебно заседание. В разпореждането за насрочване, с което се дава ход на тѣжбата, съдията-докладчик определя правната квалификация на фактите, изложени в тѣжбата. Препис от разпореждането на съдията-докладчик и от тѣжбата се връчват на подсъдимия, като му се съобщава за датата на съдебното заседание, както и че

делото може да бъде разгледано и решено в негово отсъствие при условията на чл. 269. В седемдневен срок от връчването на книжата подсъдимият може да даде отговор, в който да изложи възраженията си и да направи нови искания.

Страни в съдебното производство

Чл. 253. Страни в съдебното производство са:

1. прокурорът;
2. подсъдимият и защитникът;
3. частният тъжител и частният обвинител;
4. гражданският ищец и гражданският ответник.

Раздел II

(Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание

Чл. 254. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Чл. 255. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Чл. 256. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Чл. 257. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Глава двадесета СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ

Раздел I Общи положения

Неизменност на състава

Чл. 258. (1) Делото се разглежда от един и същ състав на съда от започването до завършването на съдебното заседание.
(2) Когато някой член от състава на съда не може да продължи да участва в разглеждането на делото и се налага да бъде заменен, съдебното заседание започва отначало.

Непрекъснатост на съдебното заседание

Чл. 259. След изслушване на съдебните прения и последната дума на подсъдимия членовете от състава на съда не могат преди постановяване на присъдата да разглеждат друго дело.

Резервни съдии и съдебни заседатели

(Загл. изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Чл. 260. (1) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато разглеждането на делото изисква продължително време, може да се привлече резервен съдия или съдебен заседател.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Резервният съдия или съдебен заседател присъства при разглеждането на делото от началото на съдебното заседание с права на член от състава, освен правото да взема участие в съвещанията и в решаването на въпросите по делото.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато някой член от състава на съда не може да продължи участието си в разглеждането на делото, резервният го замества с всички права на член от състава и разглеждането на делото продължава.

Мерки за осигуряване възпитателно въздействие на съдебното заседание

Чл. 261. Съдът взема необходимите мерки, за да осигури възпитателно въздействие на съдебното заседание.

Провеждане на съдебно заседание извън помещението на съда

Чл. 262. Когато е необходимо, съдебното заседание или отделни съдебни действия се провеждат извън помещението на съда.

Разглеждане на делото при закрити врати

Чл. 263. (1) Разглеждането на делото или извършването на отделни съдопроизводствени действия става при закрити врати, когато това се налага за запазване на държавната тайна или на нравствеността, както и в случаите на чл. 123, ал. 2, т. 2.

(2) Разпоредбата на ал. 1 може да се приложи и когато това е необходимо, за да се предотврати разгласяването на факти от интимния живот на гражданите.

(3) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Малолетен или непълнолетен свидетел - пострада от престъпление, може да бъде разпитан при закрити врати.

(4) (Предишна ал. 3 - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Във всички случаи присъдата се обявява публично.

Лица, които могат да присъстват на съдебно заседание при закрити врати

Чл. 264. (1) На съдебно заседание, провеждано при закрити врати, могат да присъстват лицата, на които председателят разреши това, и по едно лице, посочено от всеки подсъдим.

(2) Разпоредбата на ал. 1 не се прилага, когато има опасност да се разгласи държавна или друга защитена от закон тайна, както и в случаите на чл. 123, ал. 2, т. 2.

Лица, които не могат да присъстват на съдебно заседание

Чл. 265. На съдебно заседание не могат да присъстват:

1. лица, които не са навършили осемнадесетгодишна възраст, ако не са страни по делото или свидетели;

2. въоръжени лица, освен охраната.

Функция на председателя на състава

Чл. 266. (1) Председателят на състава ръководи съдебното заседание така, че да се осигури обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото, както и точно спазване на закона.

(2) Председателят на състава поддържа реда в съдебната зала, като за груби нарушения може да налага глоба до петстотин лева на всеки присъстващ.

(3) Разпорежданията на председателя са задължителни за всички, които се намират в съдебната зала.

(4) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Разпорежданията на председателя могат да бъдат отменени от състава на съда. Определението на съда, с което той отказва да отмени глоба по ал. 2, може да се обжалва и протестира по реда на глава двадесет и втора.

Отстраняване от съдебната зала

Чл. 267. (1) Когато подсъдимият, частният обвинител, частният тъжител, гражданският ищец или гражданският ответник не спазва реда на съдебното заседание, председателят го предупреждава, че при повторно нарушение ще бъде отстранен от

съдебната зала. Ако той продължава да нарушава реда, съдът може да го отстрани от съдебната зала за определено време.

(2) След като отстраненият се завърне в съдебната зала, председателят му съобщава действията, които са били извършени в негово отсъствие, чрез прочитане на съдебния протокол.

(3) Когато прокурорът, защитникът или повереникът и след предупреждението на председателя продължава да нарушава реда в съдебната зала, съдът може да отложи разглеждането на делото, ако не е възможно да бъде заменен по съответния ред с друго лице без вреда за делото. За нарушаването председателят съобщава на съответния орган.

(4) Когато други лица нарушават реда, председателят може да ги отстрани от съдебната зала.

Задължително участие на прокурора

Чл. 268. Участието на прокурора в съдебното заседание по дела от общ характер е задължително.

Присъствие на подсъдимия в съдебното заседание

Чл. 269. (*) (1) По дела с обвинение за тежко престъпление присъствието на подсъдимия в съдебно заседание е задължително.

(2) Съдът може да разпреди подсъдимият да се яви и по дела, по които присъствието му не е задължително, когато това е необходимо за разкриване на обективната истина.

(3) Когато това няма да попречи за разкриване на обективната истина, делото може да бъде разгледано в отсъствие на подсъдимия, ако:

1. не е намерен на посочения от него адрес или е променил същия, без да уведоми съответния орган;

2. местожiveенето му в страната не е известно и след щателно издирване не е установено;

3. (нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) редовно е призован, не е посочил уважителни причини за неявяването си и е изпълнена процедурата по чл. 247в, ал. 1;

4. (предишна т. 3 - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) се намира извън пределите на Република България и:

а) местожiveенето му не е известно;

б) не може да бъде призован по други причини;

в) е редовно призован и не е посочил уважителни причини за неявяването си.

(*) Бел. ред. - Относно прилагането на разпоредбите на чл. 269 виж РЕШЕНИЕ на Съда от 15 септември 2022 г. по дело С-420/20.

Произнасяне по мярката за неотклонение и другите мерки за процесуална принуда в съдебното производство

Чл. 270. (1) Въпросът за изменение на мярката за неотклонение може да се поставя по всяко време на съдебното производство. Ново искане по мярката за неотклонение в съответната инстанция може да се прави при промяна на обстоятелствата.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Съдът се произнася с определение в открито заседание. При обявено извънредно положение, военно положение, бедствие, епидемия, други форсмажорни обстоятелства или по писмено искане на подсъдимия и неговия защитник и по преценка на

съда подсъдимият може да участва в делото и чрез видеоконференция, като в тези случаи самоличността му се удостоверява от началника на затвора или от негов представител.

(3) По реда на ал. 1 и 2 съдът се произнася и по исканията относно забраната на подсъдимия за напускане на пределите на Република България и отстраняването на подсъдимия от длъжност.

(4) Определението по ал. 2 и 3 подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора.

Раздел II

Действия по даване ход на делото в съдебното заседание

Решаване на въпроса за даване ход на делото

Чл. 271. (1) След откриване на съдебното заседание по делото председателят проверява дали са се явили всички призовани лица и ако някои от тях не са се явили - по какви причини.

(2) Съдебното заседание се отлага, когато не се яви:

1. прокурорът;

2. подсъдимият, ако явяването му е задължително, освен в случаите по чл. 269, ал. 3;

3. защитникът, ако не е възможно да бъде заменен с друг, без да се накърни правото на защита на подсъдимия.

(3) Ако защитниците са повече от един, неявяването на някой от тях не е основание за отлагане на делото.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато не се яви без уважителни причини частният тъжител, съдът прилага чл. 24, ал. 5, т. 5.

(5) Съдебното заседание не се отлага, ако пострадалият или неговите наследници не са намерени на посочения от тях адрес за призоваване в страната.

(6) (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

(7) Когато частният обвинител или неговият повереник, гражданският ищец или неговият повереник, гражданският ответник или неговият повереник не се яви без уважителни причини, съдът разглежда делото в негово отсъствие, а когато не се яви по уважителни причини, съдебното заседание се отлага, освен ако изрично е поискано продължаването му.

(8) Неявяването на свидетел или вещо лице не е основание за отлагане на съдебното заседание, ако съдът намери, че и без тях обстоятелствата по делото могат да бъдат изяснени.

(9) Във всички случаи на неявяване на призовани лица съдът изслушва страните по въпроса следва ли да се даде ход на делото.

(10) Във всички случаи на отлагане на делото то се насрочва в разумен срок, но не по-късно от три месеца.

(11) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато делото се отлага поради неявяване без уважителна причина на страна, свидетел или вещо лице, съдът им налага глоба до хиляда лева. Определението на съда, с което той отказва да отмени глобата, може да се обжалва и протестира по реда на глава двадесет и втора.

Проверка на самоличността на явилите се лица

Чл. 272. (1) Председателят проверява самоличността на подсъдимия, като го запитва за трите имена, за датата и мястото на раждането, за неговата народност, гражданство, местоживее, образование, семейно положение и единния му граждански номер, както и дали е осъждан.

(2) При съмнение за самоличността на подсъдимия идентификацията може да се извърши по фотоснимки или по сведения на граждани с установена самоличност, които познават лицето.

(3) След това председателят проверява самоличността и на другите явили се лица, като в случаите по чл. 123, ал. 2, т. 2 това става по начин, недопускащ разкриване на самоличността на свидетеля.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Председателят проверява и връчени ли са преписите и съобщенията по чл. 247в.

Отстраняване на свидетелите от съдебната зала

Чл. 273. (1) Свидетелите се отстраняват от съдебната зала до разпита им, с изключение на тези, които участват в производството като частни обвинители, граждански ищци и граждански ответници.

(2) В случаите по чл. 123, ал. 2, т. 2 свидетелите не присъстват в съдебната зала.

Отводи

Чл. 274. (1) (Изм. – ДВ, бр. 9 от 2021 г., в сила от 6.02.2021 г.) Председателят разяснява на страните правото им на отводи срещу членовете на състава, прокурора, защитниците и съдебния секретар, вещите лица, преводача и преводача на български жестов език, както и правото им да възразят срещу разпита на някои свидетели.

(2) След като съдът се произнесе по отводите и възраженията, председателят разяснява на страните правата им, предвидени в този кодекс.

Нови искания

Чл. 275. (1) Страните могат да правят нови искания по доказателствата и по реда на съдебното следствие.

(2) Съдът се произнася по направените искания, след като изслуша страните.

Раздел III

Съдебно следствие

Ръководство на съдебното следствие

Чл. 276. (1) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм., бр. 7 от 2019 г.) Съдебното следствие се ръководи от председателя на състава и започва с доклад, в който се посочват основанията за образуване на съдебното производство и предявените граждански иски.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Председателят предоставя възможност на прокурора, на частния тъжител и на гражданския ищец да изложат обстоятелствата, включени в обвинението и предявените иски.

(3) Председателят запитва подсъдимия разбрал ли е в какво се обвинява.

Разпит на подсъдимия

Чл. 277. (1) Председателят поканва подсъдимия да даде обяснения по обвинението.

(2) Подсъдимият може да дава обяснения във всеки момент на съдебното следствие.

(3) На подсъдимия се поставят въпроси най-напред от прокурора или частния тъжител, частния обвинител и неговия повереник, гражданския ищец и неговия повереник, гражданския ответник и неговия повереник, другите подсъдими и техните защитници и защитника на подсъдимия.

(4) Председателят и другите членове на съдебния състав могат да поставят въпроси на подсъдимия след изчерпване на въпросите на страните.

Разпит на подсъдимия в отсъствие на други подсъдими

Чл. 278. (1) Разпит на подсъдимия в отсъствие на други подсъдими се допуска, когато това се налага за разкриване на обективната истина.

(2) След завръщането в съдебната зала на подсъдимия председателят го запознава с обясненията, дадени в негово отсъствие, чрез прочитане на съдебния протокол.

Прочитане обясненията на обвиняемия или подсъдимия

Чл. 279. (1) Обясненията на обвиняем или подсъдим, дадени по същото дело на досъдебното производство пред съдия или пред друг състав на съда, се прочитат, когато:

1. лицето е починало и на делото е даден ход по отношение на другите подсъдими;
2. делото се разглежда в отсъствие на подсъдимия;
3. между обясненията, дадени в досъдебното производство и на съдебното следствие, има съществено противоречие;
4. подсъдимият отказва да даде обяснения или твърди, че не си спомня нещо.

(2) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Обясненията на обвиняем, дадени в присъствието на защитник по същото дело пред орган на досъдебното производство, се прочитат при условията по ал. 1, т. 3 и 4, а когато подсъдимият е един - и при условията по ал. 1, т. 2.

(3) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Когато обяснения, дадени в присъствието на защитник по същото дело пред орган на досъдебното производство, се отнасят до повдигнатото обвинение на друг подсъдим, прочитането им при условията по ал. 1, т. 1 и 2 е допустимо само със съгласието на този подсъдим. Преди получаване на съгласието съдът разяснява на подсъдимия, че прочетените обяснения могат да се ползват при постановяване на присъдата. За това съдебно следствено действие по искане на подсъдимия съдът му назначава защитник, ако няма такъв.

(4) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Осъдителната присъда не може да се основава единствено на обяснения, прочетени по реда на ал. 2 и 3.

(5) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Ползване на звукозапис и видеозапис не се допуска, преди да се прочетат обясненията на подсъдимия.

Разпит на свидетели

Чл. 280. (1) Най-напред се разпитват свидетелите, посочени от обвинението, а след това другите свидетели. Когато е необходимо, съдът може да промени този ред.

(2) На свидетелите се задават въпроси по реда, установен в чл. 277, ал. 3 и 4. Страната, която е посочила свидетеля, задава въпросите си преди другите страни.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Разпитаните свидетели не могат да напускат съдебната зала преди приключване на съдебното следствие, освен с разрешение на съда, взето след изслушване на страните. В случаите по чл. 141 и 141а свидетелят остава на разположение на съда в подходящо помещение извън съдебната зала.

(4) След като дадат показанията си, непълнолетните свидетели се отстраняват от съдебната зала, ако съдът не постанови друго.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) В случаите по чл. 141 и 141а разпитът на свидетелите се провежда по начин, недопускащ разкриване на самоличността им.

(6) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Малолетен свидетел или свидетел със специфични нужди от защита, който е бил разпитан в наказателното производство, се разпитва отново само когато показанията му не могат да се прочетат при условията и по реда на чл. 281 или новият разпит е от изключително значение за разкриване на истината. Разпитът се провежда при вземане на мерки за избягване на контакт с подсъдимия, включително в специално оборудвани помещения.

Прочитане на показанията на свидетел

Чл. 281. (*) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) (1) Показанията на свидетел, дадени по същото дело пред съдия в досъдебното производство или пред друг състав на съда, се прочитат, когато:

1. между тях и показанията, дадени на съдебното следствие, има съществено противоречие;
2. свидетелят отказва да даде показания или твърди, че не си спомня нещо;
3. свидетелят, редовно призован, не може да се яви пред съда за продължително или неопределено време и не се налага или не може да бъде разпитан по делегация;
4. свидетелят не може да бъде намерен, за да бъде призован, или е починал;
5. свидетелят не се явява и страните са съгласни с това;
6. (доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) свидетелят е малолетен или със специфични нужди от защита и при разпита му са присъствали обвиняемият и неговият защитник.

(2) По реда на ал. 1 могат да бъдат прочетени обясненията, дадени по същото дело от обвиняем, който се разпитва на основание чл. 118, ал. 1, т. 1.

(3) При условията по ал. 1, т. 1 - 6 показанията на свидетел, дадени пред орган на досъдебното производство, се прочитат, когато при разпита са участвали обвиняемият и неговият защитник, ако такъв е упълномощен или назначен. Когато подсъдимите са повече, за прочитане на показанията е необходимо съгласие на тези от тях, които не са били призовани за разпита или са посочили уважителни причини за неявяването си, и прочетените показания се отнасят до повдигнатото им обвинение.

(4) Когато не могат да бъдат прочетени по реда на ал. 3, показанията на свидетел, дадени пред орган на досъдебното производство, се прочитат, ако са налице условията по ал. 1, т. 1 или 2.

(5) При условията по ал. 1, т. 1 - 6 показанията на свидетел, дадени пред орган на досъдебното производство, могат да се прочетат със съгласието на подсъдимия и неговия защитник, гражданския ищец, частния обвинител и техните повереници.

(6) При условията по ал. 1, т. 1 - 6 показанията на свидетел, дадени пред орган на досъдебното производство, могат да се прочетат по искане на подсъдимия или на неговия защитник, когато не е уважено искането им по чл. 223, ал. 4.

(7) В случаите по ал. 3 и 5 преди получаване на съгласие от подсъдимия за прочитане на показанията съдът му разяснява, че прочетените показания могат да се ползват при постановяване на присъдата. За това съдебно следствено действие по искане на подсъдимия съдът му назначава защитник, ако няма такъв.

(8) Осъдителната присъда не може да се основава само на показания, прочетени по реда на ал. 4.

(9) Използването на звукозапис и видеозапис не се допуска, преди да се прочетат показанията на свидетеля.

(10) Когато свидетелят е разпитан по делегация, прочита се протоколът за разпит.

(*) Бел. ред. - Относно прилагането на разпоредбите на чл. 281, ал. 1, т. 4 и чл. 281, ал. 3 от НПК виж Решение на Съда на ЕС от 08.12.2022 г. по дело С-348/21 и Европейската съдебна практика и несъвместимостта на националните уредби с общностното право, вкл. в областта на облагането с ДДС.

Разпит на вещо лице

Чл. 282. (1) На вещото лице се поставят въпроси, след като се прочете заключението му.

(2) Въпросите се задават по реда, установен в чл. 277, ал. 3 и 4.

(3) Разпит на вещото лице може да не се проведе, ако то не се яви и страните са съгласни с това.

Прочитане на протоколите и другите документи

Чл. 283. Съдът прочита протоколите за оглед и освидетелстване, за претърсване и изземване, за следствен експеримент и за разпознаване на лица и предмети, както и другите документи, приложени към делото, ако те съдържат факти, които имат значение за изясняване на обстоятелствата по делото.

Предявяване на веществените доказателства

Чл. 284. Веществените доказателства се предявяват на страните, а когато е необходимо - и на вещото лице или на свидетелите.

Оглед

Чл. 285. Огледът се извършва от целия състав на съда в присъствието на страните, а когато е необходимо - и в присъствието на вещото лице и свидетели.

Приключване на съдебното следствие

Чл. 286. (1) Когато са извършени всички съдебни следствени действия, председателят на съдебния състав запитва страните имат ли искания за извършване на нови съдебни следствени действия, необходими за обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото.

(2) Ако страните не направят искания или направените са неоснователни, председателят обявява съдебното следствие за приключено.

Изменение на обвинението

Чл. 287. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Прокурорът повдига ново обвинение, когато на съдебното следствие установи основания за съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението или за прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г.; изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) Съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор, когато новото обвинение е за престъпление, подсъдно на по-горен съд, или на военен съд.

(3) Извън случаите по ал. 2, съдът отлага съдебното заседание, когато страните поискат да се подготвят по новото обвинение.

(4) Когато съществено е изменена обстоятелствената част на обвинението, разпоредбите на чл. 279 не се прилагат за обяснения, дадени преди повдигане на новото обвинение.

(5) Когато на съдебното следствие прокурорът или частният обвинител установи, че престъплението се преследва по тѣжба на пострадалия, и наказателното производство е образувано преди изтичане на срока по чл. 81, ал. 3, прокурорът на основание чл. 48 или частният обвинител може да поиска съдът да се произнесе с присъдата и за престъплението, което се преследва по тѣжба на пострадалия.

(6) Когато наказателното производство е образувано по тѣжба на пострадалия и на съдебното следствие се установи съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, частният тѣжител може да повдигне ново обвинение, ако не е изтекъл срокът по чл. 81, ал. 3. В този случай съдът отлага съдебното заседание, ако подсъдимият или неговият защитник поискат да се подготвят по новото обвинение.

(7) Когато наказателното производство е образувано по тѣжба на пострадалия и на съдебното следствие се установи, че престъплението е от общ характер, съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на прокурора.

Прекратяване на съдебното производство и изпращане на делото на съответния прокурор

Чл. 288. (1) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г., предишен текст на чл. 288, бр. 42 от 2015 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.,

бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) Съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор, когато на съдебното следствие се установи, че престъплението подлежи на разглеждане от по-горен съд, или от военен съд.

(2) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г., отм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Прекратяване на наказателното производство в съдебно заседание

Чл. 289. (1) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Съдът прекратява наказателното производство в случаите на чл. 24, ал. 1, т. 2 - 10 и ал. 5.

(2) Когато основанията по чл. 24, ал. 1, т. 2 и 3 се разкрият в съдебно заседание и подсъдимият направи искане производството да продължи, съдът се произнася с присъда.

(3) Когато прекратява наказателното производство, съдът се произнася по веществените доказателства, отменя наложените на подсъдимия мерки за процесуална принуда, а мярката за обезпечаване на гражданския иск - ако основанията за нейното вземане е отпаднало.

(4) Определението подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и първа.

Спиране на наказателното производство в съдебно заседание

Чл. 290. (1) Съдът спира наказателното производство в случаите на чл. 25 и 26.

(2) Определението подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора.

Раздел IV

Съдебни прения

Ред на съдебните прения

Чл. 291. (1) След приключване на съдебното следствие съдът пристъпва към изслушване на съдебните прения.

(2) Съдебните прения започват с реч на прокурора, съответно на частния тъжител. След това се дава последователно думата на частния обвинител и неговия повереник, на гражданския ищец и неговия повереник, на гражданския ответник и неговия повереник, на защитника и на подсъдимия.

Данни, на които може да става позоваване при съдебни прения

Чл. 292. Страните, които участват в съдебните прения, могат да се позовават само на доказателства, които са били събрани и проверени на съдебното следствие по реда, установен в този кодекс.

Заявление на прокурора, че не поддържа обвинението

Чл. 293. Заявлението на прокурора, че наказателното производство следва да се прекрати или да бъде постановена оправдателна присъда, не освобождава съда от задължението му да се произнесе по вътрешно убеждение.

Възобновяване на съдебното следствие

Чл. 294. (1) Страните могат да искат извършването на нови съдебни следствени действия.

(2) Когато намери, че искането е основателно, съдът прекратява съдебните прения, възобновява съдебното следствие и след извършване на новите съдебни следствени действия отново пристъпва към изслушване на съдебните прения.

Право на реплика

Чл. 295. (1) Всяка страна има право да направи реплика по повод на твърденията и доводите на другите страни.

(2) Защитникът и подсъдимият имат право на последна реплика.

Забрана за ограничаване на съдебните прения по време

Чл. 296. (1) Съдът не може да ограничи по време съдебните прения.

(2) Председателят на състава може да прекъсне страните само когато те явно се отклоняват по въпроси, които не се отнасят до делото.

Раздел V

Последна дума на подсъдимия

Осигуряване на подсъдимия на последна дума

Чл. 297. (1) След завършване на съдебните прения председателят дава на подсъдимия последна дума.

(2) Съдът е длъжен да осигури на подсъдимия пълна възможност да изрази в последната си дума своето окончателно отношение към обвинението.

(3) При последната дума подсъдимият не може да бъде подлаган на разпит.

Забрана за ограничаване на времето за последната дума

Чл. 298. (1) Съдът не може да ограничава времето за последната дума на подсъдимия.

(2) Председателят може да прекъсне подсъдимия само когато той явно се отклонява по въпроси, които не се отнасят до делото.

Възобновяване на съдебното следствие

Чл. 299. Ако при последната дума подсъдимият посочи нови данни, които имат значение по делото, съдът възобновява съдебното следствие и отново изслушва пренията на страните и последната дума на подсъдимия.

Раздел VI

Постановяване на присъдата

Оттегляне на съда на съвещание

Чл. 300. След като изслуша последната дума на подсъдимия, съдът се оттегля на тайно съвещание, за да постанови присъдата.

Въпроси, които съдът решава при постановяване на присъдата

Чл. 301. (1) При постановяване на присъдата съдът обсъжда и решава следните въпроси:

1. има ли извършено деяние, извършено ли е то от подсъдимия и извършено ли е виновно;
2. съставлява ли деянието престъпление и правната му квалификация;
3. подлежи ли подсъдимият на наказание, какво наказание да се определи, а в случаите на чл. 23 - 25 и 27 от Наказателния кодекс какво общо наказание да му се наложи;
4. налице ли са основанията за освобождаване от наказателна отговорност по чл. 61, ал. 1 и чл. 78а, ал. 1 от Наказателния кодекс;
5. да се освободи ли подсъдимият от изтърпяване на наказанието, какъв да бъде изпитателният срок при условно осъждане, а в случаите по чл. 64, ал. 1 от Наказателния кодекс - каква възпитателна мярка да се наложи;
6. (доп. - ДВ, бр. 27 от 2009 г., в сила от 1.06.2009 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) какъв първоначален режим за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода да се определи;
7. на кого да се възложи възпитателната работа с подсъдимия в случаите на условно осъждане;

8. (изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) налице ли са условията по чл. 68 - 69а и чл. 70, ал. 7 от Наказателния кодекс и какво наказание подсъдимият да изтърпи;
9. налице ли са условията на чл. 53 от Наказателния кодекс;
10. да се уважи ли гражданският иск и в какъв размер;
11. какво да стане с веществените доказателства;
12. на кого да се възложат разносните по делото.
- (2) Когато подсъдимият е обвинен в няколко престъпления или няколко лица са участвали в извършването на едно или няколко престъпления, съдът обсъжда и решава въпросите по ал. 1 за всяко лице и за всяко престъпление поотделно.
- (3) Когато е пропуснал да се произнесе по гражданския иск, съдът се произнася по него с допълнителна присъда в срока за обжалването.
- (4) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) При решаване на въпроса по ал. 1, т. 2 съдът се произнася и дали извършеното деяние съставлява административно нарушение.

Възобновяване на съдебното следствие

Чл. 302. Когато при съвещанието съдът намери, че обстоятелствата по делото не са достатъчно изяснени, той възобновява съдебното следствие.

Признаване на подсъдимия за виновен

Чл. 303. (1) Присъдата не може да почива на предположения.

(2) Съдът признава подсъдимия за виновен, когато обвинението е доказано по несъмнен начин.

Признаване на подсъдимия за невинен

Чл. 304. Съдът признава подсъдимия за невинен, когато не се установи, че деянието е извършено, че е извършено от подсъдимия или че е извършено от него виновно, както и когато деянието не съставлява престъпление.

Съдържание на присъдата

Чл. 305. (1) Присъдата се издава в името на народа.

- (2) В уводната част на присъдата се посочват: датата на издаването ѝ; съдът, имената на членовете на състава, на съдебния секретар и на прокурора; делото, по което се издава присъдата; името на подсъдимия и престъплението, за което е повдигнато обвинението.
- (3) В мотивите се посочват установените обстоятелства, въз основа на кои доказателствени материали и какви са правните съображения за взетото решение. При противоречия на доказателствените материали се излагат съображения защо едни от тях се приемат, а други се отхвърлят.
- (4) В диспозитива се посочват данни за самоличността на подсъдимия и се излага решението на съда по въпросите, посочени в чл. 301. В него се посочва и съдът, пред който присъдата може да бъде обжалвана и в какъв срок.
- (5) В случаите на чл. 24, ал. 1, т. 2 и 3 във връзка с чл. 289, ал. 2 съдът признава подсъдимия за виновен и прилага съответния закон за амнистията или правилата за давност; в случаите на чл. 61, ал. 2, предложение първо от Наказателния кодекс - признава подсъдимия за виновен, освобождава го от наказателна отговорност и му налага възпитателна мярка, в случаите по чл. 78а от Наказателния кодекс - признава подсъдимия за виновен, освобождава го от наказателна отговорност и му налага административно наказание.
- (6) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В случаите по чл. 301, ал. 4 съдът признава подсъдимия за невинен и му налага административно наказание, когато извършеното деяние се наказва по административен ред в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи или когато съставлява административно нарушение, предвидено в закон или указ.

(7) (Предишна ал. 6 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Оправдателната присъда не може да съдържа изрази, които поставят под съмнение невинността на оправдания.

Въпроси, по които съдът може да се произнесе и с определение

Чл. 306. (1) Съдът може да се произнесе и с определение по въпросите относно:

1. (*) определяне на общо наказание на основание чл. 25, 27 и прилагането на чл. 53 от Наказателния кодекс;
 2. (доп. - ДВ, бр. 27 от 2009 г., в сила от 1.06.2009 г., изм., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) първоначалния режим на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, когато е пропуснал да направи това с присъдата;
 3. (доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) налице ли са условията по чл. 68, 69, 69 а и чл. 70, ал. 7 от Наказателния кодекс и какво наказание следва да изтърпи подсъдимият; Първоинстанционният съд, постановил условното наказание лишаване от свобода, се произнася за прилагането на чл. 68, ал. 3 от Наказателния кодекс, а окръжният съд, постановил условното предсрочно освобождаване от изтърпяване на наказанието лишаване от свобода - за прилагането на чл. 70, ал. 7, изречение първо, предложение второ от Наказателния кодекс;
 4. веществените доказателства и разноските по делото.
- (2) В случаите по ал. 1, т. 1 - 3 съдът се произнася в съдебно заседание с призоваване на осъдения.
- (3) Определението по ал. 1, т. 1 - 3 може да се обжалва и протестира по реда на глава двадесет и първа, а по ал. 1, т. 4 - по реда на глава двадесет и втора.

(*) Бел. ред. - Относно прилагането на разпоредбата на чл. 306, ал. 1, т. 1 виж РЕШЕНИЕ на Съда от 21 октомври 2021 г. по съединени дела С-845/19 и С-863/19 и Европейската съдебна практика и несъвместимостта на националните уредби с общностното право, вкл. в областта на облагането с ДДС (вкл. и преюдициално запитване от български съд).

Произнасяне по гражданския иск

Чл. 307. Съдът се произнася по гражданския иск и когато признае, че подсъдимият е невинен, наказателната отговорност е погасена или подсъдимият следва да бъде освободен от наказателна отговорност.

Срок за излагане на мотивите на присъдата

Чл. 308. (1) Мотивите могат да бъдат изготвени и след обявяване на присъдата, но не по-късно от петнадесет дни.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) По дела, които представляват фактическа или правна сложност, мотивите могат да бъдат изготвени и след обявяването на присъдата, но не по-късно от шестдесет дни.

Произнасяне по мярката за неотклонение и по мярката за обезпечаване на гражданския иск, на глобата и на конфискацията

Чл. 309. (1) След постановяване на присъдата съдът се произнася и по мярката за неотклонение.

(2) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Когато подсъдимият е признат за виновен, осъден е на наказание лишаване от свобода, изпълнението на което не е отложено по чл. 66 от

Наказателния кодекс и е налице реална опасност да се укрие, съдът може да замени мярката за неотклонение с по-тежка или да вземе такава.

(3) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Когато подсъдимият е признат за виновен и е осъден на наказание не по-малко от десет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, реалната опасност подсъдимият да се укрие е налице, освен ако от доказателствата по делото не се установява противното.

(4) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Когато подсъдимият е освободен от наказателна отговорност, осъден е условно, осъден е на наказание, по-леко от лишаване от свобода, или е оправдан, мярката за неотклонение се отменя или се заменя с най-леката, предвидена в закона. В този случай задържаният подсъдим се освобождава още в съдебната зала.

(5) (Предишна ал. 3, доп. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Когато подсъдимият е оправдан, съдът се произнася и по мярката за обезпечаване на гражданския иск, на разносните по делото, на глобата и на конфискацията.

(6) (Предишна ал. 4, изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Определението по ал. 2 - 5 подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора.

Подписване и обявяване на присъдата

Чл. 310. (1) (Изм. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Присъдата се изготвя в единната информационна система на съдилищата и се обявява от председателя незабавно, след като е подписана с квалифициран електронен подпис от всички членове на състава на съда.

(2) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато изготвянето на мотивите е отложено, председателят обявява само диспозитива, подписан от всички членове на състава на съда, и срока за изготвяне на мотивите по чл. 308. Подписването на мотивите от съдебните заседатели е задължително, когато присъдата е подписана при особено мнение.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Особеното мнение се отбелязва при подписване на присъдата, съответно на диспозитива, и се излага в писмена форма в сроковете по чл. 308.

(4) Когато е наложено наказание лишаване от свобода на гражданин на друга държава, с която Република България има договор за трансфер на осъдени лица, съдът уведомява осъдения за възможността да поиска да изтърпи наложеното му наказание в държавата, чийто гражданин е.

(5) (Нова – ДВ, бр. 41 от 2015 г., в сила от 6.07.2015 г.) В случаите на наложена пробационна мярка по чл. 42б, ал. 3, т. 1 от Наказателния кодекс съдът уведомява пострадалия за възможността да бъде издадена Европейска заповед за защита.

Раздел VII

Протокол за съдебното заседание

Съдържание на протокола

Чл. 311. (1) В протокола за съдебното заседание, освен данните по чл. 129, ал. 1, се посочват:

1. неявилите се лица и причините за неявяването;
2. данни за личността на подсъдимия; датата, на която му е връчен препис от обвинителния акт или от тъжбата с разпореждането;
3. обясненията на подсъдимия, показанията на свидетелите и отговорите на вещите лица;
4. всички разпореждания на председателя и определения на съда;
5. прочетените документи и протоколи, както и използваните кинозаписи, звукозаписи или видеозаписи;
6. кратко съдържание на съдебните прения и на последната дума на подсъдимия;

7. обявяването на присъдата по съответния ред и разясненията на председателя относно реда и срока за нейното обжалване.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Протоколът за съдебното заседание се изготвя в единната информационна система на съдилищата, като се подписва с квалифициран електронен подпис от председателя и от съдебния секретар.

(3) Съдът може да разпорежи изготвянето и на звукозапис и видеозапис на съдебното заседание при спазване разпоредбите на чл. 237 - 239.

Поправки и допълнения в протокола

Чл. 312. (1) Страните имат право в тридневен срок от датата на изготвянето на протокола да направят писмени искания за поправки и допълнения.

(2) Исканията се разглеждат от председателя, а при отказ на председателя да ги уважи - от състава на съда в закрито заседание.

Глава двадесет и първа ВЪЗЗИВНО ПРОИЗВОДСТВО

Раздел I Общи положения

Предмет на въззивната проверка

Чл. 313. Въззивната инстанция проверява правилността на невлязлата в сила присъда.

Предел на въззивната проверка

Чл. 314. (1) Въззивната инстанция проверява изцяло правилността на присъдата, независимо от основанията, посочени от страните.

(2) Въззивната инстанция отменя или изменя присъдата и в необжалваната част, а също и по отношение на лицата, които не са подали жалба, ако има основания за това.

Доказателства, които се допускат във въззивната инстанция

Чл. 315. Във въззивната инстанция се допускат всички доказателства, които могат да бъдат събрани по предвидения в този кодекс ред.

Установяване на нови фактически положения

Чл. 316. Въззивният съд може да установява нови фактически положения.

Прилагане на правилата за първата инстанция

Чл. 317. Доколкото в тази глава няма особени правила, прилагат се правилата за производството пред първата инстанция.

Раздел II Образуване на производство пред въззивната инстанция

Право на жалба или протест

Чл. 318. (1) Производството пред въззивната инстанция се образува по протест на прокурора или по жалба на страните.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Прокурорът подава протест, когато намери, че постановената присъда е неправилна.

- (3) Подсъдимият може да обжалва присъдата във всичките ѝ части. Той може да я обжалва и само относно мотивите и основанията за оправдаването му.
- (4) Частният тъжител и частният обвинител могат да обжалват присъдата, ако са накърнени техните права и законни интереси. Те не могат да обжалват присъдата, ако тя е постановена в съгласие с направените от тях искания.
- (5) Гражданският ищец и гражданският ответник могат да обжалват присъдата само относно гражданския иск, ако са накърнени техните права и законни интереси.
- (6) Жалби могат да подават и защитниците и поверениците.

Срок и ред за подаване на жалбата и протеста

Чл. 319. (1) Жалбата и протестът се подават в петнадесетдневен срок от обявяването на присъдата.

(2) Жалбата и протестът се подават чрез съда, който е постановил присъдата.

Форма и съдържание на жалбата и протеста

Чл. 320. (1) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Жалбата и протестът са писмени. Те могат да бъдат подадени по електронен път. В тях се посочват: съдът, до който се подават; от кого се подават и какво искане се прави. В жалбата и протеста се посочват неизяснените обстоятелства и доказателствата, които следва да се съберат и проверят от въззивния съд.

(2) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) С жалбата и протеста не могат да се правят възражения за допуснати съществени нарушения на процесуалните правила в досъдебното производство, с изключение на тези, свързани с допускане, събиране, проверка и оценка на доказателствата и доказателствените средства.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Жалбата и протестът се подписват от подателя, а ако са подадени по електронен път, се подписват с квалифициран електронен подпис.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) До даване ход на делото в съдебно заседание страните могат да правят допълнителни писмени изложения за допълване на доводите, посочени в жалбата и протеста.

(5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Към жалбата и протеста се прилагат преписи според броя на заинтересованите страни, с изключение на подадените по електронен път.

(6) (Предишна ал. 5 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., изм., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Когато по делото са привлечени да отговарят няколко подсъдими като съучастници, всеки от тях може да се присъедини към вече подадената жалба, като направи устно, писмено или по електронен път, подписано с квалифициран електронен подпис искане за това до даване ход на делото.

Съобщение за постъпила жалба или протест

Чл. 321. Съдът, чрез който е подадена жалбата или протестът, незабавно съобщава за това на заинтересованите страни, като им изпраща преписи от тях.

Писмени възражения на страните

Чл. 322. (Изм. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Страните могат да подават писмени възражения срещу подадената жалба или протест и по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис, до даване ход на делото пред въззивната инстанция.

Връщане на жалбата и протеста

Чл. 323. (1) Съдия от първоинстанционния съд връща жалбата и протеста, когато:

1. (изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) не отговарят на изискванията по чл. 320, ал. 1 и 3, ако в седемдневен срок от поканата пропускът или несъответствието не бъде отстранено;

2. не са подадени в срока по чл. 319, ал. 1;

3. не са подадени от лице, което има право на жалба или протест.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Връщането на жалбата и протеста подлежи на обжалване по реда на глава двадесет и втора.

Оттегляне на жалбата и протеста

Чл. 324. (1) Жалбата и протестът могат да бъдат оттеглени от жалбоподателя и от прокурора, който участва в заседанието на въззивната инстанция, до започване на съдебното следствие, а ако такова не се провежда - до започване на съдебните прения. Протестът може да бъде оттеглен и от прокурора, който го е подал, до образуване на производството пред въззивната инстанция.

(2) Защитникът не може да оттегли жалбата си без съгласието на подсъдимия, а поверениците - без съгласието на техните доверители.

Изпращане на делото на въззивната инстанция

Чл. 325. Делото, заедно с постъпилите жалби, протести и възражения, се изпраща на въззивната инстанция, след като изтече срокът по чл. 319, ал. 1.

Произнасяне на въззивния съд по оттегляне на жалбата и протеста

Чл. 326. В случаите по чл. 324 въззивният съд се произнася в закрито заседание.

Допускане на доказателства

Чл. 327. (1) (Изм. - ДВ, бр. 93 от 2011 г.) Допускането на исканите доказателства се решава в закрито заседание, а когато съдът намери за необходимо - в разпоредително заседание с призоваване на страните.

(2) Съдът се произнася по необходимостта от разпит на подсъдимия.

(3) Свидетелите и вещите лица, разпитани в първоинстанционния съд, се допускат във въззивната инстанция, ако съдът приеме, че е необходим техният повторен разпит, или когато техните показания или заключения ще се отнасят до новооткрити обстоятелства.

(4) Нови свидетели и вещи лица се допускат, когато съдът счете, че техните показания или заключения ще имат значение за правилното решаване на делото.

(5) (Отм. - ДВ, бр. 93 от 2011 г.).

Раздел III

Постановяване на решението

Призоваване

Чл. 328. Страните и другите лица, които следва да вземат участие във въззивното производство, се призовават по реда на чл. 178 - 182, освен ако датата за разглеждане на делото им е съобщена от първата инстанция.

Участие на страните в съдебно заседание

Чл. 329. (1) Участието на прокурора в съдебното заседание по делата от общ характер е задължително.

(2) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г., доп., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) По дела с обвинение за тежко престъпление присъствието на подсъдимия в съдебно заседание е задължително, освен в случаите на чл. 269, ал. 3.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Невявяването на другите страни без уважителни причини не е пречка за разглеждане на делото.

Действия по даване ход на делото

Чл. 330. След откриване на съдебното заседание съдът изслушва страните за даване ход на делото и се произнася по направените искания, бележки и възражения.

Доклад на съдията-докладчик

Чл. 331. (1) Жалбата и протестът се разглеждат в съдебно заседание.

(2) Разглеждането на делото започва с доклад на съдията-докладчик.

(3) В доклада се излага същността на присъдата и съдържанието на жалбите, протестите и възраженията, както и допуснатите доказателства.

Съдебно следствие

Чл. 332. При провеждане на съдебно следствие съдът може да използва всички способности за събиране и проверка на доказателствата.

Съдебни прения и последна дума на подсъдимия

Чл. 333. (1) (Изм. и доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В съдебните прения се излагат съображения по постановената присъда, по съществуването на обвинението и по мярката за неотклонение по реда на чл. 291, ал. 2.

(2) След завършване на съдебните прения председателят дава на подсъдимия последна дума.

Правомощия на въззивния съд

Чл. 334. Въззивният съд може:

1. (изм. – ДВ, бр. 44 от 2018 г.) да отмени присъдата и да върне делото за ново разглеждане на първоинстанционния съд;
2. да отмени първоинстанционната присъда и да постанови нова присъда;
3. да измени първоинстанционната присъда;
4. (изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., доп., бр. 71 от 2013 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) да отмени присъдата и да прекрати наказателното производство в случаите по чл. 24, ал. 1, т. 2 – 8а и 10 и ал. 5;
5. да спре наказателното производство в случаите по чл. 25;
6. да потвърди първоинстанционната присъда.

Отмяна на присъдата и връщане на делото за ново разглеждане

Чл. 335. (1) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Въззивният съд отменя присъдата и изпраща делото на прокурора, когато се установи, че престъплението, за което е образувано производството по тъжба на частния тъжител, е от общ характер.

(2) Въззивният съд отменя присъдата и връща делото на първата инстанция в случаите по чл. 348, ал. 3, освен ако сам може да отстрани допуснатите нарушения или те са неотстраними при новото разглеждане на делото.

(3) (Нова - ДВ, бр. 93 от 2011 г.) Когато са налице повторно условията на ал. 2, въззивният съд не връща делото за ново разглеждане, а го решава по същество.

(4) (Предишна ал. 3 - ДВ, бр. 93 от 2011 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Въззивният съд не може да отмени присъдата по ал. 1 или да отмени оправдателната присъда по ал. 2, ако няма съответен протест от прокурора, съответна жалба от частния тъжител или частния обвинител.

Отмяна на присъдата и постановяване на нова присъда

Чл. 336. (1) Въззивният съд отменя присъдата и постановява нова присъда, когато се налага да:

1. приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление, ако е имало обвинение за това престъпление в първата инстанция;
 2. осъди оправдан подсъдим, ако е имало съответно обвинение в първата инстанция;
 3. оправдае подсъдим, осъден от първоинстанционния съд;
 4. (нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) да оправдае подсъдимия и да му наложи административно наказание, когато извършеното деяние се наказва по административен ред в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи или когато съставлява административно нарушение, предвидено в закон или указ.
- (2) Правомощията по ал. 1, т. 1 и 2 се упражняват, ако има съответен протест от прокурора, съответна жалба от частния тъжител или частния обвинител.
- (3) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) След постановяване на присъдата съдът се произнася и по мярката за неотклонение, като прилага чл. 309, ал. 2 – 4.

Изменение на първоинстанционната присъда

Чл. 337. (1) Въззивният съд може да:

1. намали наказанието;
 2. приложи закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление;
 3. освободи подсъдимия от изтърпяване на наказанието съгласно чл. 64, ал. 1 или чл. 66 от Наказателния кодекс;
 4. освободи подсъдимия от наказателна отговорност съгласно чл. 78 и 78а от Наказателния кодекс;
 5. (нова – ДВ, бр. 44 от 2018 г.) намали или отмени административното наказание.
- (2) Когато има съответен протест от прокурора, съответна жалба от частния тъжител или частния обвинител, въззивният съд може да:
1. увеличи наказанието;
 2. отмени освобождаването от изтърпяване на наказанието по чл. 64, ал. 1 или чл. 66 от Наказателния кодекс;
 3. (нова – ДВ, бр. 44 от 2018 г.) увеличи административното наказание;
 4. (нова – ДВ, бр. 44 от 2018 г.) наложи административно наказание, когато извършеното деяние се наказва по административен ред в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи или когато съставлява административно нарушение, предвидено в закон или указ.
- (3) Въззивната инстанция може да се произнесе и само относно мотивите и основанията за оправдаването на подсъдимия или по гражданския иск.

Потвърждаване на присъдата

Чл. 338. Въззивният съд потвърждава присъдата, когато намери, че не са налице основания за нейната отмяна или изменение.

Съдържание на решението на въззивната инстанция

- Чл. 339.** (1) В решението си въззивната инстанция посочва: по чия жалба или протест се е произнесла, основното съдържание на присъдата, жалбата и протеста, кратко съдържание на доводите, изложени от страните в съдебното заседание, и решението си по жалбата или протеста.
- (2) Когато потвърди присъдата, въззивната инстанция посочва основанията, поради които не приема доводите, изложени в подкрепа на жалбата или протеста.
- (3) Когато въззивната инстанция постановява нова присъда, прилагат се изискванията на чл. 305.

Срок за изготвяне и обявяване на решението

Чл. 340. (1) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Решението на въззивната инстанция заедно с мотивите се изготвя не по-късно от тридесет дни от съдебното

заседание, в което делото е обявено за решаване, а в случаите по чл. 308, ал. 2 – не по-късно от шестдесет дни.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Решението заедно с мотивите се обявява в съдебно заседание с призоваване на страните или им се съобщава по реда на чл. 178, че е изготвено.

(3) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Когато постанови подлежащо на касационна проверка решение, с което на основание чл. 337, ал. 2 се изменя осъдителна присъда и се определя наказание лишаване от свобода, изтърпяването на което не е отложено по чл. 66 от Наказателния кодекс, или друго по-тежко наказание, съдът се произнася по мярката за неотклонение, като прилага съответно чл. 309, ал. 2 или 3. Определението подлежи на обжалване и протестиране пред Върховния касационен съд.

(4) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Когато постанови окончателно решение, с което на основание чл. 337, ал. 2 се изменя осъдителна присъда и се определя наказание лишаване от свобода, изтърпяването на което не е отложено по чл. 66 от Наказателния кодекс, или друго по-тежко наказание, въззивният съд изпраща незабавно препис от решението на прокурора.

(5) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Получилият препис от влязлото в сила решение прокурор от съответната на въззивния съд прокуратура може да разпорежи привеждането на лицето в съответния или в най-близкия до седалището на съда затвор. В тези случаи издаденият разпореждане прокурор уведомява първоинстанционния прокурор, който предприема действие по изпълнение на присъдата след получаването ѝ от съда.

Глава двадесет и втора

ПРОИЗВОДСТВО ПРЕД ВЪЗВИВНАТА ИНСТАНЦИЯ ЗА ПРОВЕРКА НА ОПРЕДЕЛЕНИЯТА И НА РАЗПОРЕЖДЕНИЯТА

Актове, които подлежат на проверка

Чл. 341. (1) (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Определенията и разпорежданията, с които се прекратява наказателното преследване, както и определенията по чл. 306, ал. 1, т. 1 - 3, чл. 431, 436, чл. 452, ал. 1 и чл. 457, ал. 2 се проверяват по реда на глава двадесет и първа.

(2) По реда на тази глава се проверяват определенията и разпорежданията, за които това е изрично предвидено в този кодекс.

(3) Всички останали определения и разпореждания не подлежат на проверка от въззивната инстанция отделно от присъдата.

Срок за подаване на частна жалба и частен протест и на възражения по тях

Чл. 342. (1) Частната жалба и частният протест срещу акт по чл. 341, ал. 2 се подават в седемдневен срок от постановяването му, а когато е постановен в закрито заседание - в седемдневен срок от връчването на преписа.

(2) За постъпилия частен протест се съобщава на подсъдимия, който в седемдневен срок от съобщението може да направи възражение.

Действие на частната жалба и частния протест

Чл. 343. Частната жалба и частният протест не спират производството по делото и изпълнението на определението, освен ако първата или въззивната инстанция постанови друго.

Отмяна на определението от съда, който го е постановил

Чл. 344. Съдът, който е постановил определението, може сам да го отмени или измени в закрито заседание. В противен случай съдът изпраща на въззивната инстанция делото заедно с постъпилата частна жалба или частен протест.

Ред за разглеждане на частната жалба и частния протест

Чл. 345. (1) Въззивната инстанция разглежда частната жалба и частния протест в закрито заседание в седемдневен срок, а когато намери за необходимо - в съдебно заседание с призоваване на страните, което се насрочва в разумен срок, но не повече от един месец.
(2) Когато отмени определението, въззивната инстанция решава въпросите по частната жалба и частния протест.
(3) Доколкото в тази глава няма особени правила, прилагат се правилата на производството по глава двадесет и първа.

Глава двадесет и трета **КАСАЦИОННО ПРОИЗВОДСТВО**

Предмет на касационното обжалване

Чл. 346. По касационен ред могат да бъдат обжалвани:

1. решенията и новите присъди на апелативния съд, освен тези, с които деецът е бил освободен от наказателна отговорност с налагане на административно наказание на основание чл. 78а от Наказателния кодекс, и тези по чл. 334, т. 1;
2. (доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) новите присъди, постановени от окръжния съд като въззивна инстанция по дела от общ характер, освен тези, с които деецът е бил освободен от наказателна отговорност с налагане на административно наказание на основание чл. 78а от Наказателния кодекс;
3. определенията на окръжния и на апелативния съд по чл. 306, ал. 1, постановени в случаите на нова присъда;
4. решенията и определенията на окръжния или апелативния съд, постановени за първи път във въззивното производство, с които се прекратява, спира или прегражда пътят на наказателното производство.

Предел на касационната проверка

Чл. 347. (1) Касационната инстанция проверява присъдата или решението само в обжалваната част и по отношение на обжалвалите лица, като се произнася в двумесечен срок.
(2) Касационната инстанция отменя или изменя присъдата или решението и по отношение на необжалвалите подсъдими, ако основанията за това са в тяхна полза.

Касационни основания

Чл. 348. (1) Присъдата и решението подлежат на отмяна или изменение по касационен ред:

1. когато е нарушен законът;
 2. когато е допуснато съществено нарушение на процесуални правила;
 3. когато наложеното наказание е явно несправедливо.
- (2) Нарушение на закона има, когато той е приложен неправилно или не е приложен закон, който е трябвало да бъде приложен.
- (3) Нарушението на процесуални правила е съществено, когато:
1. (изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) е довело до ограничаване на процесуалните права на страните, ако не е отстранено;
 2. няма мотиви или протокол за съдебното заседание на първата или въззивната инстанция;
 3. присъдата или решението са постановени от незаконен състав;

4. тайната на съвещанието е била нарушена по време на постановяване на присъдата или решението.

(4) Процесуално нарушение, което не може да бъде отстранено при новото разглеждане на делото, не съставлява основание за отмяна на присъдата.

(5) Наказанието е явно несправедливо, когато:

1. очевидно не съответства на обществената опасност на деянието и дееца, на смекчаващите и отегчаващите отговорността обстоятелства, както и на целите по чл. 36 от Наказателния кодекс;

2. неправилно е приложено или неправилно е отказано прилагането на условното осъждане.

Право на касационна жалба и протест

Чл. 349. (1) Производството пред касационната инстанция се образува по протест на прокурора или по жалба на другите страни.

(2) Прокурорът може да подава касационен протест както в интерес на обвинението, така и в интерес на подсъдимия.

(3) Останалите страни могат да подават касационна жалба, когато са нарушени техните права и законни интереси.

Срок и ред за подаване на касационната жалба и протеста

Чл. 350. (1) Жалбата и протестът срещу присъдата на въззивния съд се подават в сроковете по чл. 319, ал. 1.

(2) Жалбата и протестът срещу решението на въззивния съд се подават в петнадесетдневен срок от обявяването му по реда на чл. 340, ал. 2.

(3) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Жалбата и протестът се подават чрез съда, който е постановил обжалваната присъда или решение. Те могат да бъдат подадени по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис.

(4) (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Към жалбата и протеста се прилагат преписи според броя на заинтересованите страни, с изключение на подадените по електронен път.

Съдържание на касационната жалба и протеста

Чл. 351. (1) В касационната жалба и в протеста се посочват: от кого се подава; присъдата, решението и частта, която се обжалва; в какво се състои касационното основание и данните, които го подкрепят; искането, което се прави.

(2) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.; обявена за противоконституционна с Решение № 14 на КС на РБ - бр. 87 от 2018 г.; изм., бр. 96 от 2018 г.) С касационната жалба и протест не могат да се правят възражения за съществени нарушения на процесуалните правила в досъдебното производство с изключение на тези, свързани с допускане, събиране, проверка и оценка на доказателствата и доказателствените средства.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Жалбата и протестът се подписват от подателя, освен ако са подадени по електронен път, подписани с квалифициран електронен подпис.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Възражение срещу подадена жалба и протест, както и допълнение към тях, може да се направи писмено до даване ход на делото, а ако са подадени по електронен път, се подписват с квалифициран електронен подпис.

(5) (Предишна ал. 4 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Жалбата и протестът се връщат от съдия от въззивния съд, чрез който са подадени, когато:

1. (изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) не отговарят на изискванията по ал. 1 и 3, ако в дадения от съдия от въззивния съд седемдневен срок пропускат или несъответствието не е отстранено;

2. не са подадени в срок или от лице, което има право на жалба или протест;

3. не подлежат на разглеждане по касационен ред.

(6) (Предишна ал. 5, доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Връщането на жалбата и протеста подлежи на обжалване в седемдневен срок от съобщението пред Върховния касационен съд, който се произнася в закрито заседание.

Оттегляне на касационната жалба и протеста

Чл. 352. (1) Жалбата и протестът могат да се оттеглят от страните, които са ги подали, до даване ход на делото в съдебно заседание.

(2) Защитникът може да оттегли жалбата само със съгласието на осъдения, а повереникът - със съгласието на своя доверител.

Ред за разглеждане на касационната жалба и протеста

Чл. 353. (1) Касационната жалба и протестът се разглеждат в съдебно заседание с призоваване на страните.

(2) Участието на прокурор е задължително.

(3) Неявяването на другите страни без уважителни причини не е пречка за разглеждане на делото. Делото се разглежда в отсъствие на страната, когато не е намерена на посочения от нея адрес.

(4) В доклада на съдията-докладчик се излагат обстоятелствата по делото, съдържанието на обжалваната присъда или решение и оплакванията срещу тях.

(5) (Доп. - ДВ, бр. 19 от 2012 г., в сила от 6.03.2012 г.) Съдебно следствие не се провежда, освен в случаите по чл. 354, ал. 5, изречение второ.

(6) Страните се изслушват по ред, установен от съда.

Правомощия на касационната инстанция при постановяване на решение

Чл. 354. (1) След разглеждане на подадената жалба и протест касационната инстанция може да:

1. остави в сила присъдата или решението;

2. отмени присъдата или решението и да прекрати или спре наказателното производство в предвидените от закона случаи, а в случая по чл. 24, ал. 1, т. 1 - да оправдае подсъдимия;

3. (нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) отмени присъдата или решението, да оправдае подсъдимия и да му наложи административно наказание, когато извършеното деяние се наказва по административен ред в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи или когато деянието съставлява административно нарушение, предвидено в закон или указ;

4. (предишна т. 3 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) измени присъдата или решението;

5. (предишна т. 4 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) отмени присъдата или решението изцяло или отчасти и да върне делото за ново разглеждане.

(2) Касационната инстанция изменя присъдата, когато се налага да се:

1. намали наказанието;

2. приложи закон за еднакво или по-леко наказуемо престъпление;

3. приложи чл. 64, ал. 1 или чл. 66 от Наказателния кодекс;

4. приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление, което не изисква увеличаване на наказанието, ако е имало обвинение за това престъпление в първата инстанция;

5. уважи или отхвърли гражданският иск, когато е нарушен законът, или да се увеличи или намали присъденото обезщетение за неимуществени вреди или да се прекрати производството по гражданския иск.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Касационната инстанция отменя присъдата изцяло или отчасти и връща делото за ново разглеждане на първата или въззивната инстанция, когато се налага да се:

1. увеличи наказанието;

2. отстранят допуснати съществени процесуални нарушения;
3. отстранят нарушения на материалния закон, допуснати при постановяване на оправдателната присъда.
- (4) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Решението на касационната инстанция се изготвя по правилата на чл. 339, ал. 1 и 2 и се обявява не по-късно от тридесет дни от съдебното заседание, в което делото е обявено за решаване, а по дела, които представляват фактическа и правна сложност – не по-късно от шестдесет дни. Това решение не подлежи на обжалване.
- (5) (Нова - ДВ, бр. 93 от 2011 г.) Ако отмени повторно обжалваната или протестирана присъда или решение, касационната инстанция връща делото за окончателното му решаване по същество само на въззивната инстанция. При жалба или протест срещу присъдата или решението на въззивната инстанция Върховният касационен съд решава делото, без да го връща за ново разглеждане, като има и правомощията на въззивната инстанция.
- (6) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Касационният съд изпраща незабавно препис от решението на прокурора, участвал в съдебното заседание, когато с решението е определено наказание лишаване от свобода, което не е отложено по реда на чл. 66 от Наказателния кодекс, или друго по-тежко наказание.
- (7) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Получилият препис от касационното решение прокурор може да разпреди привеждането на осъдения в съответния или в най-близкия затвор, за което уведомява прокурора от първоинстанционната прокуратура, който предприема действията по изпълнение на присъдата след получаването ѝ от съда.

Задължителни указания на касационната инстанция и условия, при които може да се утежни положението на подсъдимия

Чл. 355. (1) При новото разглеждане на делото указанията на касационната инстанция са задължителни относно:

1. стадия, от който трябва да започне новото разглеждане на делото;
 2. прилагането на закона, освен в случаите, когато се установят други фактически положения;
 3. отстраняване на допуснатите съществени нарушения на процесуални правила.
- (2) Съдът, на който делото е върнато за ново разглеждане, може да наложи по-тежко наказание или да приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление, когато присъдата е била отменена по протест на прокурора, жалба на частния тъжител или на частния обвинител поради искане за утежняване положението на подсъдимия.
- (3) Съдът, на когото делото е върнато за ново разглеждане, може да осъди оправдания подсъдим, ако присъдата е била отменена по протест на прокурора, жалба на частния тъжител или на частния обвинител поради искане за осъждане.

ЧАСТ ПЕТА

ОСОБЕНИ ПРАВИЛА

Глава двадесет и четвърта

БЪРЗО ПРОИЗВОДСТВО

Дела, по които се провежда бързо производство

Чл. 356. (1) Бързо производство се провежда, когато:

1. лицето е заловено при или непосредствено след извършване на престъплението;
2. върху тялото или дрехите на лицето има явни следи от престъплението;
3. лицето се е явило лично пред съответните органи на Министерството на вътрешните работи, разследващия орган или прокурора с признание за извършеното престъпление;

4. очевидец посочи лицето, извършило престъплението.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Прокурорът може да разпорежи провеждането на бързо производство за престъпление, за което се предвижда наказание до три години лишаване от свобода или друго по-леко наказание, с изключение на такива, от които е настъпила смърт или тежка телесна повреда.

(3) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Бързото производство се счита образувано със съставянето на акта за първото действие по разследването, за което разследващият орган незабавно уведомява прокурора.

(4) Лицето, за което има обосновано предположение, че е извършило престъплението, се счита за обвиняем от момента на съставянето на акта за първото действие по разследването срещу него.

(5) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Разследващият орган приключва разследването в срок до седем дни от установяване на съответното основание по ал. 1, а в случаите по ал. 2 – в срок до четиринадесет дни.

(6) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В случаите по ал. 2 при фактическа и правна сложност на делото прокурорът може да продължи срока за разследване с още четиринадесет дни.

(7) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) При предявяване на разследването не се призовава пострадалият.

Действия на прокурора

Чл. 357. (1) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Наблюдаващият прокурор се произнася в тридневен срок от приключване на разследването по чл. 356, ал. 1, а в случаите по чл. 356, ал. 2 – в седемдневен срок, като:

1. прекратява наказателното производство на основание чл. 24, ал. 1;
2. спира наказателното производство при условията на чл. 25 и 26;
3. повдига обвинение с обвинителен акт и внася делото за разглеждане в съда;
4. внася делото с постановление за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание или с предложение за споразумение за решаване на делото;
5. постановява допълнително разследване за събиране на нови доказателства или за отстраняване на допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, като определя срок не по-дълъг от седем дни.

(2) Когато случаят представлява фактическа и правна сложност, наблюдаващият прокурор постановява разследването да се извърши по общия ред.

(3) В случаите на ал. 1, т. 5 наблюдаващият прокурор може и сам да извърши допълнителните действия по разследването в най-кратък срок, но не по-късно от седем дни.

Действия на съдията-докладчик

Чл. 358. (1) В случаите по чл. 357, ал. 1, т. 3 съдията-докладчик:

1. прекратява наказателното производство в случаите и по реда на чл. 250;
2. спира наказателното производство в случаите и по реда на чл. 251;
3. (доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) прекратява съдебното производство и връща делото на наблюдаващия прокурор, когато е допуснато отстранимо съществено нарушение на процесуалните правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия по чл. 249, ал. 4, т. 1;
4. (доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) насрочва делото за разглеждане в седемдневен срок от постъпването му, като не провежда разпоредително заседание по чл. 248.

(2) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В случаите по ал. 1, т. 3 делото не може да бъде върнато повторно на същото основание.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 109 от 2008 г., предишна ал. 2, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В случаите на ал. 1, т. 4 съдията-докладчик разпорежда на наблюдаващия прокурор да връчи

незабавно препис от обвинителния акт на подсъдимия и да призове подсъдимия, свидетелите и вещите лица за съдебното заседание. В този случай наблюдаващият прокурор може да ползва съдействието на съответните органи на Министерството на правосъдието или на Министерството на вътрешните работи.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В тридневен срок от връчването на преписа от обвинителния акт подсъдимият има право да даде отговор, в който да изложи възраженията си и да направи нови искания.

Разглеждане на делото в първата инстанция

Чл. 359. (1) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато не са налице основанията по чл. 358, ал. 1, т. 1 - 3, съдът разглежда делото и произнася присъдата заедно с мотивите, а когато делото представлява фактическа и правна сложност, мотивите могат да бъдат изготвени и след обявяването на присъдата, но не по-късно от седем дни.

(2) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор, когато е допуснато отстранимо съществено нарушение на процесуалните правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия по чл. 249, ал. 4, т. 1.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В това производство не се допуска граждански иск.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) По тези дела не участва частен обвинител.

Срок за подаване на жалбата и протеста

Чл. 360. (1) (Предишен текст на чл. 360 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В случаите по чл. 359, ал. 1 жалбата и протестът се подават в седемдневен срок от обявяването на присъдата, а когато изготвянето на мотивите е отложено - в петнадесетдневен срок.

(2) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) С жалбата и протеста не могат да се правят искания, основани на съществени нарушения на процесуалните правила в досъдебното производство, с изключение на тези, свързани с допускане, събиране, проверка и оценка на доказателствата и доказателствените средства.

Прилагане на общите правила

Чл. 361. Доколкото за производството по тази глава няма особени правила, прилагат се общите правила.

Глава двадесет и пета **(Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)** **НЕЗАБАВНО ПРОИЗВОДСТВО**

Чл. 362. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Чл. 363. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Чл. 364. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Чл. 365. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Чл. 366. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Чл. 367. (Отм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Глава двадесет и шеста **(Отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., нова,**

бр. 71 от 2013 г.)
УСКОРЯВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНОТО
ПРОИЗВОДСТВО
(Загл. изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Ускоряване на досъдебното производство
(Загл. изм. - ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Чл. 368. (*) (Доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., отм., бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., нов, бр. 71 от 2013 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Ако в досъдебното производство от привличането на определено лице като обвиняем за тежко престъпление са изтекли повече от две години и повече от шест месеца в останалите случаи, обвиняемият, пострадалият и ощетеното юридическо лице могат да направят искане за ускоряване на разследването. В тези срокове не се включва времето, през което делото е било в съда или е било спряно на основание чл. 25.
(2) Искането по ал. 1 се прави чрез прокурора, който е длъжен незабавно да изпрати делото в съда.
(3) Съдът се произнася еднолично в закрито заседание в 15-дневен срок.

(*) Бел. ред. - Относно прилагането на разпоредбата на чл. 368 виж РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав) от 5 юни 2018 година по дело С-612/15 (Специализирана прокуратура срещу Николай Колев и Стефан Костадинов).

Ускоряване на съдебното производство

Чл. 368а. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Ако от образуването на производството пред първата инстанция са изтекли повече от две години или повече от една година във въззивното производство, страните могат да направят искане за ускоряване. В този срок не се включва времето, през което делото е било спряно на основание чл. 25.
(2) Искането се подава чрез съда, който разглежда делото. В него се посочват неизвършените действия, които забавят съдебното производство.
(3) Искането се счита за оттеглено, ако в едномесечен срок от постъпването му съдът, който разглежда делото, извърши съответните действия.
(4) По дела на районен съд искането се разглежда от окръжния съд, а по дела, разглеждани от окръжния съд като първа и въззивна инстанция – от апелативния съд. По дела на апелативния съд искането се разглежда от Върховния касационен съд.
(5) След изтичането на срока по ал. 3 съдията-докладчик изпраща делото заедно с искането на компетентния съд, който го разглежда в състав от трима съдии в закрито заседание. Съдът се произнася в 7-дневен срок с определение, което не подлежи на обжалване и протест.

Произнасяне на съда. Мерки за ускоряване на наказателното производство
(Загл. изм. - ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

Чл. 369. (*) (Доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., отм., бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., нов, бр. 71 от 2013 г., изм., бр. 42 от 2015 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Съдът се произнася, като преценява фактическата и правната сложност на делото, има ли забавяния при провеждане на дейността по събиране, проверка и оценка на доказателствата и доказателствените средства и причините за това.

- (2) Когато констатира неоправдано забавяне, съдът определя подходящ срок за извършване на действията. Определението е окончателно.
- (3) Нови искания за ускоряване могат да се правят след изтичането на срока по ал. 2.
-

(*) Бел. ред. - Относно прилагането на разпоредбата на чл. 369 виж РЕШЕНИЕ НА СЪДА (голям състав) от 5 юни 2018 година по дело С-612/15 (Специализирана прокуратура срещу Николай Колев и Стефан Костадинов).

Глава двадесет и седма

СЪКРАТЕНО СЪДЕБНО СЛЕДСТВИЕ В ПРОИЗВОДСТВОТО ПРЕД ПЪРВАТА ИНСТАНЦИЯ

Основания, при които не се допуска съкратено съдебно следствие

Чл. 369а. (Нов - ДВ, бр. 27 от 2009 г., отм., бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., нов, бр. 83 от 2019 г.) Съкратено съдебно следствие в случаите по чл. 371, т. 2 не се допуска при умишлено причиняване на смърт.

Решение за предварително изслушване на страните

Чл. 370. (1) Решение за предварително изслушване на страните се взема от съда служебно или по искане на подсъдимия.

(2) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Съдът не може да отхвърли искане на подсъдимия за предварително изслушване, когато са налице условията по тази глава.

(3) (Нова - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Когато подсъдимите са повече от един, съкратено съдебно следствие се допуска само ако условията по тази глава са налице за всички подсъдими.

(4) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Съдът разпорежда предварително изслушване на страните без призоваване на свидетелите и вещите лица.

Въпроси, които се решават при предварителното изслушване на страните

Чл. 371. При предварителното изслушване на страните:

1. подсъдимият и неговият защитник, гражданският ищец, частният обвинител и техните повереници могат да дадат съгласие да не се провежда разпит на всички или на някои свидетели и вещи лица, а при постановяване на присъдата непосредствено да се ползва съдържанието на съответните протоколи и експертни заключения от досъдебното производство;

2. подсъдимият може да признае изцяло фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт, като се съгласи да не се събират доказателства за тези факти.

Ред за провеждане на предварително изслушване на страните

Чл. 372. (1) Съдът разяснява на подсъдимия правата му по чл. 371 и го уведомява, че съответните доказателства от досъдебното производство и направеното от него самопризнание по чл. 371, т. 2 ще се ползват при постановяване на присъдата.

(2) Съдът назначава на подсъдимия защитник, ако няма такъв.

(3) В случаите по чл. 371, т. 1 съдът с определение одобрява изразеното съгласие, ако съответните действия по разследването са извършени при условията и по реда, предвидени в този кодекс.

(4) В случаите по чл. 371, т. 2, когато установи, че самопризнанието се подкрепя от събраните в досъдебното производство доказателства, съдът с определение обявява, че при постановяване на присъдата ще ползва самопризнанието, без да събира доказателства за фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт.

Последици от предварителното изслушване на страните

Чл. 373. (1) В случаите по чл. 372, ал. 3 при провеждане на съдебното следствие от първата инстанция не се извършва разпит на свидетелите и вещите лица, за които се отнася одобреното от съда съгласие, като съответните протоколи за разпит и експертни заключения се прочитат по реда на чл. 283.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 27 от 2009 г.) В случаите по чл. 372, ал. 4 при провеждане на съдебното следствие не се извършва разпит на подсъдимия, на свидетелите и вещите лица за фактите, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт, като съдът, ако постанови осъдителна присъда, определя наказанието при условията на чл. 58а от Наказателния кодекс .

(3) В случаите по чл. 372, ал. 4 съдът в мотивите на присъдата приема за установени обстоятелствата, изложени в обвинителния акт, като се позовава на направеното самопризнание и на доказателствата, събрани в досъдебното производство, които го подкрепят.

Прилагане на общите правила

Чл. 374. Доколкото за производството по тази глава няма особени правила, прилагат се общите правила.

Глава двадесет и осма

ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ С НАЛАГАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНО НАКАЗАНИЕ

Предложение на прокурора за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание

Чл. 375. (Доп. – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) Когато прокурорът установи, че са налице основанията на чл. 78а от Наказателния кодекс, той внася делото в съответния първоинстанционен съд с мотивирано постановление, с което прави предложение за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание. Постановлението може да бъде подадено чрез единния портал за електронно правосъдие, подписано с квалифициран електронен подпис, а в останалите случаи то се въвежда в единната информационна система на съдилищата по реда на чл. 360ж от Закона за съдебната власт.

Решаване на делото със споразумение за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание

Чл. 375а. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) (1) След приключване на разследването, когато са налице основанията на чл. 78а от Наказателния кодекс, по предложение на прокурора или на защитника може да бъде изготвено споразумение между тях за решаване на делото по реда на глава двадесет и девета, с което подсъдимият се освобождава от наказателна отговорност с налагане на административно наказание.

(2) Със споразумението по ал. 1 може да се наложи административно наказание глоба под минималния размер, предвиден в чл. 78а, ал. 1 от Наказателния кодекс, както и да не се наложи кумулативно предвиденото наказание.

(3) При условията и по реда на глава двадесет и девета първоинстанционният съд може да одобри споразумение за решаване на делото, постигнато след образуване на съдебното производство, но преди приключване на съдебното следствие.

Насрочване на делото за разглеждане

Чл. 376. (1) Когато установи, че са налице условията за разглеждане на делото, съдът го насрочва в едномесечен срок.

(2) Препис от постановлението се изпраща на обвиняемия, който може в седемдневен срок от връчването му да даде отговор, като изложи възраженията си и направи нови искания.

(3) В това производство не се допуска граждански иск.

(4) По тези дела не участва частен обвинител.

Прекратяване на съдебното производство и връщане на делото на прокурора

Чл. 377. (1) (Предишен текст на чл. 377 – ДВ, бр. 42 от 2015 г., изм., бр. 7 от 2019 г.) Когато не са налице основанията на чл. 78а от Наказателния кодекс или когато е допуснато отстранимо съществено нарушение на процесуалните правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия по чл. 249, ал. 4, т. 1, съдът прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора.

(2) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Разпореждането по ал. 1 подлежи на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора.

Разглеждане на делото от първоинстанционния съд

Чл. 378. (1) Съдът разглежда делото еднолично в открито съдебно заседание, за което се призовават прокурорът и обвиняемият. Неявяването на страните, които са редовно призовани, не е пречка за разглеждане на делото.

(2) При разглеждане на делото могат да се преценяват събраните в наказателното производство доказателства и да се събират нови доказателства.

(3) Съдът разглежда делото в рамките на фактическите положения, посочени в постановлението. Когато установи нови фактически положения, съдът прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора.

(4) Съдът постановява решение, с което:

1. освобождава обвиняемия от наказателна отговорност и му налага административно наказание;

2. оправдава обвиняемия;

3. прекратява наказателното производство в предвидените от закона случаи.

(5) Решението на съда подлежи на обжалване и протест по реда на глава двадесет и първа.

Прилагане разпоредбите на Закона за административните нарушения и наказания

Чл. 379. При решаване на делото се прилагат и разпоредбите на чл. 17 - 21 от Закона за административните нарушения и наказания.

Възобновяване на делото

Чл. 380. (1) Предложението за възобновяване на делото по тази глава се прави от апелативния, съответно военно-апелативния прокурор и се разглежда от апелативния, съответно военно-апелативния съд по реда и в сроковете, определени в Закона за административните нарушения и наказания.

(2) Когато предложението е основателно, съдът се произнася и по същество, като събира доказателства, ако това е необходимо.

Глава двадесет и девета РЕШАВАНЕ НА ДЕЛОТО СЪС СПОРАЗУМЕНИЕ

(*) Бел. ред. - Относно прилагането на разпоредбите на Глава двадесет и девета виж Определение на Съда (втори състав) от 24 септември 2019 година по дело С-467/19 PPU (Наказателно производство срещу QR).

Споразумение за решаване на делото в досъдебното производство

Чл. 381. (1) След приключване на разследването по предложение на прокурора или на защитника може да бъде изготвено споразумение между тях за решаване на делото. Когато обвиняемият не е упълномощил защитник, по искане на прокурора съдия от съответния първоинстанционен съд му назначава защитник, с когото прокурорът обсъжда споразумението.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 60 от 2012 г., в сила от 8.09.2012 г.) Споразумение не се допуска за тежки умишлени престъпления по глава първа, глава втора, раздели I и VIII, глава осма, раздел IV, глава единадесета, раздел V, глава дванадесета, глава тринадесета, раздели VI и VII и по глава четиринадесета от особената част на Наказателния кодекс. Споразумение не се допуска и за всяко друго престъпление, с което е причинена смърт.

(3) Когато с престъплението са причинени имуществени вреди, споразумението се допуска след тяхното възстановяване или обезпечаване.

(4) Със споразумението може да се определи наказание при условията на чл. 55 от Наказателния кодекс и без да са налице изключителни или многобройни смекчаващи отговорността обстоятелства.

(5) Споразумението се изготвя в писмена форма и съдържа съгласие по следните въпроси:

1. има ли извършено деяние, извършено ли е то от обвиняемия и извършено ли е виновно, съставлява ли деянието престъпление и правната му квалификация;

2. какъв да бъде видът и размерът на наказанието;

3. (доп. - ДВ, бр. 27 от 2009 г., в сила от 1.06.2009 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) какъв да бъде първоначалният режим на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, когато не се прилага чл. 66 от Наказателния кодекс;

4. на кого да се възложи възпитателната работа в случаите на условно осъждане;

5. каква възпитателна мярка да се наложи на непълнолетния обвиняем в случаите по чл. 64, ал. 1 от Наказателния кодекс;

6. какво да стане с веществените доказателства, когато не са необходими за нуждите на наказателното производство по отношение на други лица или други престъпления, и на кого да се възложат разносните по делото.

(6) Споразумението се подписва от прокурора и защитника. Обвиняемият подписва споразумението, ако е съгласен с него, след като декларира, че се отказва от съдебно разглеждане на делото по общия ред.

(7) Когато производството е срещу няколко лица или за няколко престъпления, споразумение може да бъде постигнато за някои от лицата или за някои от престъпленията.

(8) (Изм. - ДВ, бр. 93 от 2011 г.) Ако с едно деяние обвиняемият е извършил няколко престъпления или ако един обвиняем е извършил няколко отделни престъпления, със споразумението се прилага само чл. 23 от Наказателния кодекс.

Произнасяне по споразумението от съда

Чл. 382. (1) Споразумението се внася от прокурора в съответния първоинстанционен съд незабавно след изготвянето му заедно с делото.

(2) Съдът насрочва делото в седемдневен срок от постъпването му и го разглежда еднолично.

(3) В съдебното заседание участват прокурорът, защитникът и обвиняемият.

(4) Съдът запитва обвиняемия разбира ли обвинението, признава ли се за виновен, разбира ли последиците от споразумението, съгласен ли е с тях и доброволно ли е подписал споразумението.

- (5) Съдът може да предлага промени в споразумението, които се обсъждат с прокурора и защитника. Последен се изслушва обвиняемият.
- (6) В съдебния протокол се вписва съдържанието на окончателното споразумение, което се подписва от прокурора, защитника и обвиняемия.
- (7) Съдът одобрява споразумението, когато не противоречи на закона и морала.
- (8) Когато съдът не одобри споразумението, той връща делото на прокурора. В този случай самопризнанието на обвиняемия, направено по реда на ал. 4, няма доказателствена стойност.
- (9) Определението на съда е окончателно.
- (10) За определението по ал. 7 се съобщава на пострадалия или неговите наследници с указание, че могат да предявят граждански иск за неимуществени вреди пред гражданския съд.

Последици от решаване на делото със споразумение

- Чл. 383.** (1) Одобреното от съда споразумение за решаване на делото има последиците на влязла в сила присъда.
- (2) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Съдът определя общо наказание на основание чл. 25 и 27 от Наказателния кодекс и се произнася по прилагането на чл. 53 от Наказателния кодекс по реда на чл. 306, ал. 1, т. 1.
- (3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато споразумението е за деяние, извършено при условията на чл. 68, ал. 1 от Наказателния кодекс, съдът се произнася и относно изтърпяването на отложеното наказание по реда на чл. 306, ал. 1, т. 3.
- (4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато споразумението е за деяние, извършено при условията на чл. 68, ал. 2 от Наказателния кодекс, отложеното наказание не се изтърпява.

Споразумение за решаване на делото в съдебното производство

- Чл. 384.** (1) При условията и по реда на тази глава първоинстанционният съд може да одобри споразумение за решаване на делото, постигнато след образуване на съдебното производство, но преди приключване на съдебното следствие.
- (2) Съдът назначава защитник на подсъдимия, когато той сам не е упълномощил.
- (3) В този случай споразумението се одобрява само след съгласието на всички страни.

Произнасяне по споразумението, постигнато с някой от подсъдимите или за някое от престъпленията

- Чл. 384а.** (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Когато след образуване на съдебното производство, но преди приключване на съдебното следствие, е постигнато споразумение с някой от подсъдимите или за някое от престъпленията, съдът отлага разглеждането на делото.
- (2) По постигнатото споразумение в 7-дневен срок от получаване на делото се произнася друг съдебен състав.
- (3) Съдебният състав по ал. 1 продължава разглеждането на делото след произнасянето по споразумението.

Глава тридесета

ОСОБЕНИ ПРАВИЛА ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛА ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, ИЗВЪРШЕНИ ОТ НЕПЪЛНОЛЕТНИ

Досъдебно производство

Чл. 385. (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) По делата за престъпления, извършени от непълнолетни, досъдебното производство се провежда от определени разследващи органи и от прокурори със специална подготовка в областта на правата на детето или които имат ефективен достъп до специализирано обучение.

Права на непълнолетния обвиняем

Чл. 385а. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Освен правата по чл. 55 непълнолетният обвиняем има право:

1. родител, попечител или друго лице, което по закон полага грижи за него, да получи пълна информация за правата му в наказателния процес;
2. да бъде придружаван в съдебните заседания от родител, попечител или друго лице, което по закон полага грижи за него, а когато това е в неговия най-добър интерес и няма да затрудни наказателното производство, и в действията по разследването и в другите процесуални действия, които се провеждат с участието на непълнолетния обвиняем на досъдебното производство;
3. на медицински преглед при задържане;
4. на установяване на личностните му особености;
5. да получи защита на правото на личен и семеен живот.

Информирание на други лица за правата на непълнолетния обвиняем

Чл. 385б. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) (1) След предявяване на постановлението за привличането на непълнолетния като обвиняем информацията за правата му в наказателното производство се предоставя в писмен вид на родител, попечител или на друго лице, което по закон полага грижи за него.

(2) Вместо на лицето по ал. 1, информацията се предоставя на друго пълнолетно лице, посочено от непълнолетния обвиняем и одобрено от наблюдаващия прокурор, когато:

1. информирането на родителя, на попечителя или на лицето, което по закон полага грижи за обвиняемия, е в противоречие с неговия най-добър интерес или може да затрудни наказателното производство;

2. родителят, попечителят или лицето, което по закон полага грижи за обвиняемия, не може да бъде намерен или неговата самоличност е неизвестна.

(3) Когато непълнолетният не е посочил пълнолетно лице или посоченото лице не е одобрено от наблюдаващия прокурор, се информира дирекция "Социално подпомагане" за определяне на социален работник, на когото да бъде предоставена информацията по ал. 1.

(4) Родителят, попечителят или лицето, което по закон полага грижи за непълнолетния обвиняем, се информира при отпадане на обстоятелствата по ал. 2.

Придружаване на непълнолетния обвиняем

Чл. 385в. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) (1) Непълнолетният обвиняем се придружава в съдебното заседание, в което участва, от пълнолетен, различен от родител, попечител или друго лице, което по закон полага грижи за него, когато:

1. присъствието на родителя, на попечителя или на лицето, което по закон полага грижи за него, е в противоречие с най-добрия интерес на обвиняемия или може да затрудни наказателното производство;

2. родителят, попечителят или лицето, което по закон полага грижи за обвиняемия, не е намерен или неговата самоличност е неизвестна.

(2) В случаите по ал. 1 непълнолетният посочва пълнолетно лице, което се одобрява от съда.

(3) Когато непълнолетният не е посочил пълнолетно лице или посоченото лице не е одобрено от съда, в съдебното заседание присъства социален работник, определен от дирекция "Социално подпомагане".

(4) При отпадане на обстоятелствата по ал. 1 родителят, попечителят или лицето, което по закон полага грижи за обвиняемия, придружава непълнолетния занапред.

(5) Непълнолетният обвиняем може да бъде придружаван и в досъдебното производство, когато, по преценка на наблюдаващия прокурор, това е в най-добрия интерес на непълнолетния и няма да затрудни действията по разследване и другите процесуални действия, които се провеждат с участието му.

Медицински преглед

Чл. 385г. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) (1) Медицински преглед по чл. 385а, т. 3 за оценка на общото физическо и психическо състояние на непълнолетния обвиняем се извършва:

1. без неоправдано забавяне след задържането му;
 2. по инициатива на компетентния орган, когато са налице конкретни здравословни причини, или
 3. по искане на непълнолетния, на неговия защитник или на лицето по чл. 385б, ал. 1 – 3.
- (2) Резултатите от прегледа се вземат предвид при извършване на всички процесуални действия, освен в неотложни случаи, когато това е единствена възможност за запазване и събиране на доказателствата, както и при определяне на мярка за неотклонение или друга мярка за процесуална принуда.

Мерки за неотклонение

Чл. 386. (1) Спрямо непълнолетни могат да се вземат следните мерки за неотклонение:

1. надзор на родителите или на попечителя;
2. надзор на администрацията на възпитателното заведение, в което непълнолетният е настанен;
3. надзор на инспектора при детска педагогическа стая или на член на местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните;
4. задържане под стража.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Мярката за неотклонение задържане под стража се взема в изключителни случаи. Явяването на непълнолетния обвиняем пред съда се осигурява незабавно от прокурора, който при необходимост може да постанови задържане на обвиняемия до 48 часа за довеждането му пред съда. Мярката за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство не може да продължи повече от пет месеца, ако лицето е привлечено като обвиняем за тежко умишлено престъпление, и повече от една година, ако лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, за което се предвижда наказание, не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода, или друго по-тежко наказание, и повече от два месеца – във всички останали случаи.

(3) Предаването на непълнолетни под надзор на лицата и на органите по ал. 1, т. 1 - 3 става срещу подписка, с която те се задължават да упражняват възпитателен надзор върху непълнолетния, да следят за поведението му и да осигурят явяването му пред разследващия орган и съда. При виновно неизпълнение на поетите задължения на тези лица може да се налага глоба до петстотин лева.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) В случаите на задържане непълнолетните се настаняват в подходящи помещения отделно от пълнолетните, като незабавно се съобщава на техните родители, попечители или други лица, които по закон полагат грижи за тях, и на директора на учебното заведение, когато задържаният е ученик. Ако не са отпаднали обстоятелствата по чл. 385б, ал. 2, за задържането се уведомява друго пълнолетно лице, посочено от непълнолетния обвиняем и одобрено от наблюдаващия прокурор.

(5) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) С цел да се защити най-добрият интерес на непълнолетния, уведомяването на конкретно лице по ал. 4 може да се отложи за срок до 24 часа, когато е налице неотложна необходимост, за да се предотврати настъпването на тежки неблагоприятни последици за живота, свободата или физическата неприкосновеност на лице

или когато е наложително предприемане на действия от разследващите органи, чието възпрепятстване би затруднило сериозно наказателното производство. Отлагането на това уведомяване се прилага с оглед на особените обстоятелства на всеки конкретен случай, като не надхвърля необходимото и не се основава само на вида или тежестта на извършеното престъпление. В този случай за задържането и за отлагане на уведомяването незабавно се уведомява Държавната агенция за закрила на детето.

(6) (Нова – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) В случаите по ал. 5 се прилагат разпоредбите на чл. 63, ал. 10 и 11.

Събиране на данни за личността на непълнолетния

Чл. 387. (1) (Предишен текст на чл. 387 – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) При разследването и съдебното следствие се събират доказателства за деня, месеца и годината на раждането на непълнолетния, за образованието, за средата и условията, при които е живял, и доказателства дали престъплението не се дължи на влияние на пълнолетни лица.

(2) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Възрастта на лицето се определя на основата на собствените му обяснения, чрез проверка на актовете за гражданско състояние, проучване на документи и други доказателства и ако такива не бъдат установени или съществува съмнение, се извършва медицинска експертиза. Когато съмненията относно възрастта на лицето не могат да бъдат отстранени, лицето се счита за ненавършило 18-годишна възраст.

(3) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) След предявяване на постановлението за привличането на непълнолетен като обвиняем органът на досъдебното производство изисква от инспектор при детска педагогическа стая по местоживее на лицето изготвянето на характеристика за установяване на личностните особености на обвиняемия, която се представя по делото в 14-дневен срок.

(4) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Когато това се налага от обстоятелствата по делото, органът на досъдебното производство изисква от съответната дирекция "Социално подпомагане" изготвянето на социален доклад за семейната и социалната среда на непълнолетния. Докладът се предоставя в 14-дневен срок и се счита за неразделна част от характеристиката.

(5) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Характеристиката се изготвя с участието на непълнолетния, а когато е подходящо, в изготвянето ѝ участват родител, попечител или друго лице, което по закон полага грижи за обвиняемия, както и други лица, които разполагат с информация за личността му, включително лица, посочени от него.

(6) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Характеристиката се основава на данни за личността, достигнатата степен на емоционална и социална зрялост на непълнолетния, за неговото икономическо положение, социалната и семейната му среда, предпоставки за уязвимост, предходни противоправни прояви и мерките, взети по тях, както и всички рискови фактори, свързани с обстоятелствата по делото.

(7) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Целта на характеристиката е да подпомогне органите на досъдебното производство и съда при вземане на решение относно мярката за неотклонение и другите мерки за процесуална принуда, при провеждане на процесуалните действия и при определяне на вида и размера на наказанието и на наложените възпитателни мерки.

(8) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Когато в хода на наказателното производство възникнат нови обстоятелства, които значително изменят или допълват данните по ал. 6, органът на досъдебното производство или съдът разпореждат актуализиране на характеристиката.

Лица, които могат да участват при разпита на непълнолетния обвиняем

Чл. 388. (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) (1) Когато е необходимо, на разпита участва педагог, психолог, лекар, притежаващ подходяща специалност, или друг специалист.

(2) На разпита в досъдебното производство може да присъства и родител, попечител или друго лице, което по закон полага грижи за обвиняемия, когато по преценка на наблюдаващия прокурор това е в най-добрия интерес на непълнолетния и няма да затрудни наказателното производство.

(3) С разрешение на разследващия орган лицата по ал. 1 и 2 могат да поставят въпроси на непълнолетния обвиняем. Те имат право да се запознаят с протокола за разпит и да направят бележки по точността и пълнотата на записаното в него.

Звукозапис и видеозапис на разпит на непълнолетния обвиняем

Чл. 388а. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) (1) На досъдебното производство при разпит на непълнолетния обвиняем, който е задържан или е обвинен за престъпление, за което се предвижда наказание не по-малко от десет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, се изготвят звукозапис и видеозапис, като се прилагат разпоредбите на чл. 238 – 240.

(2) Изготвянето на звукозапис и видеозапис по ал. 1 не е задължително, ако на разпита са присъствали лица по чл. 388, ал. 1 и 2.

Разгласяване на материалите по разследването

Чл. 388б. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Характеристиката на непълнолетния обвиняем по чл. 387 и изготвените звукозапис и видеозапис не могат да се разгласяват, включително по реда на чл. 198, ал. 1.

Предявяване на разследването

Чл. 389. (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) (1) За предявяване на разследването задължително се уведомяват и родителите, попечителят или други лица, които по закон полагат грижи за непълнолетния обвиняем.

(2) В случаите, когато не са отпаднали обстоятелствата по чл. 385б, ал. 2 и 3, за предявяване на разследването се уведомява друго пълнолетно лице, посочено от непълнолетния обвиняем и одобрено от наблюдаващия прокурор, или социалният работник, определен от дирекция "Социално подпомагане".

(3) Лицата по ал. 1 и 2 присъстват на предявяването, ако поискат това.

Състав на съда и препращане на делото на друг съд

Чл. 390. (1) В случаите по чл. 28, ал. 1, т. 1 и 2 делата срещу непълнолетни като първа инстанция се разглеждат в състав от един съдия и двама съдебни заседатели, а в случаите по чл. 28, ал. 1, т. 3 - от двама съдии и трима съдебни заседатели.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Съдиите трябва да притежават специална подготовка в областта на правата на детето или да имат ефективен достъп до специализирано обучение, а съдебните заседатели трябва да бъдат учители или възпитатели.

(3) Когато непълнолетният е военнослужещ, делото се разглежда по реда на глава тридесет и първа.

Съдебно заседание

Чл. 391. (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) (1) Съдебното заседание по дела срещу непълнолетни се води при закрити врати, освен ако непълнолетният не поиска публично разглеждане на цялото дело или публично извършване на отделни съдопроизводствени действия.

(2) Искането на подсъдимия по ал. 1 се отхвърля, когато това се налага за запазване на държавната тайна или нравствеността, в случаите на чл. 123, ал. 2, т. 2, както и за да се предотврати разгласяването на факти от интимния живот на гражданите.

(3) По преценка на съда освен лицето, посочено от непълнолетния подсъдим по реда на чл. 264, ал. 1, в съдебното заседание могат да бъдат поканени представители на учебното заведение, в което той учи, както и инспектор при детска педагогическа стая.

Лица, които участват при разглеждането на делата

Чл. 392. (1) (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) При разглеждането на дела срещу непълнолетни задължително се призовават техните родители, попечители или други лица, които по закон полагат грижи за непълнолетните. Те имат право да участват в събирането и проверката на доказателствените материали и да правят искания, бележки и възражения.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Неявяването на лицата по ал. 1 не е пречка за разглеждане на делото, освен ако съдът намери участието им за необходимо.

(3) По дела срещу непълнолетни участието на прокурор е задължително.

(4) По тези дела не участва частен обвинител.

Временно отстраняване на непълнолетния от съдебната зала

Чл. 393. (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Когато е необходимо да се изяснят факти, които могат да повлияят отрицателно върху непълнолетния подсъдим, съдът може да го отстрани временно от съдебната зала, след като изслуша защитата, родителите, попечителя или други лица, които по закон полагат грижи за непълнолетния, и прокурора.

Разглеждане по общия ред на дела за престъпления, извършени от непълнолетни

Чл. 394. (1) Когато пълнолетният е привлечен като обвиняем за престъпление, извършено от него, преди да навърши пълнолетие, делото се разглежда по общия ред.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Когато непълнолетният е привлечен като обвиняем за деяние, извършено в съучастие с пълнолетен, делата не се разделят и производството се разглежда при спазване на особените правила на тази глава.

(3) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) В случаите по ал. 2 съставът на съда се определя по реда на чл. 390, като включените в него съдии трябва да притежават специална подготовка в областта на правата на детето или да имат ефективен достъп до специализирано обучение.

(4) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) Съдът може да разгледа делото в открито съдебно заседание след преценка на най-добрия интерес на непълнолетния.

Привеждане на присъдата в изпълнение

Чл. 395. (1) Когато отложи изпълнението на наказанието спрямо непълнолетния, съдът уведомява съответната местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните за организиране на необходимите възпитателни грижи.

(2) Когато съдът определи възпитателна мярка, изпраща препис от присъдата на съответната местна комисия.

(3) Предложението на прокурора или на местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните по чл. 64, ал. 2 от Наказателния кодекс за замяна на настаняването във възпитателно училище-интернат с друга възпитателна мярка след постановяване на присъдата се разглежда в съдебно заседание с призоваване на непълнолетния и неговия защитник.

Глава тридесета "а" **(Нова - ДВ, бр. 21 от 2014 г.)**

ОСОБЕНИ ПРАВИЛА ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛА ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ, ИЗВЪРШЕНИ ОТ ЛИЦА, КОИТО НЕ ВЛАДЕЯТ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Осигуряване на устен и писмен превод в наказателното производство

Чл. 395а. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2014 г.) (1) (Изм. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Когато обвиняемият не владее български език, съдът и органите на досъдебното производство осигуряват устен превод на разбираем за него език, както и писмен превод на актовете по чл. 55, ал. 4.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Съдът и органите на досъдебното производство по свой почин или по мотивирано писмено искане на обвиняемия или на неговия защитник могат да предоставят писмен превод и на други документи по делото, освен актовете по чл. 55, ал. 4, когато те са от съществено значение за упражняване на правото на защита.

(3) По изключение вместо писмен превод по ал. 1 и 2 може да се извърши устен превод или устно резюме, когато обвиняемият е съгласен, има защитник и не се нарушават процесуалните му права.

Проверка за владееене на български език от обвиняемия

Чл. 395б. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2014 г.) (1) Съдът и органите на досъдебното производство могат във всяко положение на делото да установяват обстоятелството, че обвиняемият не владее български език.

(2) Постановлението на разследващия орган, с което се установява, че обвиняемият владее български език, подлежи на обжалване пред наблюдаващия прокурор.

(3) Определението или разпореждането на съда, с което се установява, че обвиняемият владее български език, се обжалва по реда на глава двадесет и втора.

Отказ от правото на превод на документи

Чл. 395в. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2014 г.) (1) Съдът и органите на досъдебното производство разясняват на обвиняемия правото да откаже писмен или устен превод на актовете и документите по чл. 395а.

(2) Отказът се отразява в протокол, който се подписва от обвиняемия и неговия защитник, освен когато е направен в съдебно заседание.

Отказ за предоставяне на писмен или устен превод на документи

Чл. 395г. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2014 г.) (1) Съдът и разследващият орган могат да откажат предоставянето на писмен или устен превод на документите по чл. 395а, ал. 2, когато те не са от съществено значение за упражняване на правото на защита, както и да откажат писмен превод на части от тях, когато те са неотнормими към правото на обвиняемия на защита.

(2) Постановлението на разследващия орган, с което на обвиняемия се отказва писмен или устен превод на документи или на части от тях, подлежи на обжалване пред наблюдаващия прокурор в тридневен срок. Постановлението на наблюдаващия прокурор е окончателно.

(3) Определението или разпореждането на съда, с което на обвиняемия се отказва писмен или устен превод на документи или на части от тях, се обжалва по реда на глава двадесет и втора.

Възражение срещу точността на превода

Чл. 395д. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2014 г., в сила от деня на влизане в сила на наредбата по чл. 403, ал. 2 от Закона за съдебната власт) (1) Обвиняемият има право на възражение срещу точността на превода във всяко положение на делото.

(2) Когато установи, че възражението е основателно, съответният орган отстранява преводача и назначава нов или разпорежда повторен превод.

Назначаване на преводач

Чл. 395е. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2014 г.) (1) Съдът и органите на досъдебното производство посочват в акта, с който се назначава преводач, данни за езиците, които владее обвиняемият, трите имена, образованието и специалността на преводача или наименованието на учредението, в което работи, и вида на превода.

(2) Органът, който назначава преводача, го призовава, проверява неговата самоличност, образование и специалност, отношенията му с обвиняемия и пострадалия, както и наличието на основание за отвод.

(3) Не могат да бъдат преводачи лицата, посочени в чл. 148, ал. 1, т. 1 – 3.

(4) Актът за назначаване се връчва на преводача, след което му се разясняват правата и задълженията, както и отговорността, която носи, ако извърши неверен превод.

Правила за участие на преводача

Чл. 395ж. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2014 г.) (1) Преводачът участва във всички действия, в които участва и обвиняемият, както и при срещите му със защитника по повод провеждане на разпит на обвиняемия или негови искания, бележки, възражения и жалби.

(2) Когато това няма да попречи за упражняване на правото на защита, устният превод може да се извърши чрез видеоконференция, телефонна конференция или чрез друго техническо средство.

(3) За неявяване или отказ да извърши превода без уважителни причини преводачът се наказва с глоба до петстотин лева. Ако преводачът посочи уважителни причини за неявяването си, глобата се отменя.

Преводач на български жестов език

(Загл. изм. – ДВ, бр. 9 от 2021 г., в сила от 6.02.2021 г.)

Чл. 395з. (Нов - ДВ, бр. 21 от 2014 г.) (1) (Изм. – ДВ, бр. 9 от 2021 г., в сила от 6.02.2021 г.) Когато обвиняемият е глух или нем, назначава се преводач на български жестов език.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 9 от 2021 г., в сила от 6.02.2021 г.) Правилата на тази глава се прилагат и по отношение на преводача на български жестов език.

Глава тридесет и първа ОСОБЕНИ ПРАВИЛА ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛА, ПОДСЪДНИ НА ВОЕННИТЕ СЪДИЛИЩА

Дела, подсъдни на военните съдилища

Чл. 396. (1) На военните съдилища са подсъдни делата за престъпления, извършени от:

1. (изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) военнослужещи;
2. (нова - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);
3. (предишна т. 2 - ДВ, бр. 109 от 2007 г.) генерали, офицери и лица от сержантския и редовия състав от други министерства и ведомства;
4. (предишна т. 3 - ДВ, бр. 109 от 2007 г., изм., бр. 20 от 2012 г., в сила от 10.06.2012 г.) резервистите при изпълнение на активна служба в доброволния резерв и лицата на военновременна служба;
5. (предишна т. 4 - ДВ, бр. 109 от 2007 г., отм., бр. 109 от 2008 г.);
6. (предишна т. 5, изм. и доп. - ДВ, бр. 109 от 2007 г., изм., бр. 109 от 2008 г., бр. 79 от 2015 г., в сила от 1.11.2015 г.) гражданските лица на служба в Министерството на отбраната, в

Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната, в Националната служба за охрана, в Държавна агенция "Разузнаване", при или по повод изпълнение на службата им.

(2) (Доп. – ДВ, бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) На военните съдилища са подсъдни и делата за престъпления, в осъществяването на които са участвали и граждански лица, освен когато делото е от компетентност на Европейската прокуратура.

Подсъдност пред въззивната и касационната инстанция

Чл. 397. Делата, решени от военните съдилища, се разглеждат като въззивна инстанция от Военно-апелативния съд, а като касационна инстанция - от Върховния касационен съд, който разглежда и предложенията за възобновяване на наказателните дела на военните съдилища.

Спорове за подсъдност

Чл. 398. Спорове за подсъдност между първоинстанционните военни съдилища се решават от Военно-апелативния съд.

Органи на военното досъдебно производство

Чл. 399. (1) Органи на военното досъдебно производство са военният прокурор и военните разследващи органи.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 69 от 2008 г.) Военни разследващи органи са военните следователи и военните разследващи полицаи.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 69 от 2008 г.) Военните разследващи полицаи се определят със заповед на министъра на отбраната.

Правомощия на органите на военната полиция

Чл. 400. (Доп. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Органите на военната полиция имат правомощията на съответните органи на Министерството на вътрешните работи по чл. 60, ал. 3, чл. 62, ал. 5, чл. 196, ал. 1, т. 6, чл. 212, ал. 2, чл. 215, чл. 218, чл. 245, ал. 1 и чл. 356, ал. 1, т. 3.

Мерки за неотклонение

Чл. 401. (1) (Изм. - ДВ, бр. 46 от 2007 г., бр. 109 от 2007 г.) Спрямо лицата по чл. 396, ал. 1, т. 4 се взема една от следните мерки за неотклонение:

1. поставяне под най-близко наблюдение в частта;
 2. задържане под стража в казармено помещение или в общите места за лишаване от свобода.
- (2) Спрямо кадровите военнослужещи и гражданските лица в Министерството на отбраната, в Българската армия и в структурите на подчинение на министъра на отбраната се взема една от мерките за неотклонение по чл. 58.

Ред за вземане на мерки за процесуална принуда във военното досъдебно производство

Чл. 402. (1) Мерките за процесуална принуда се вземат по реда на глава седма, раздел II, освен временното отстраняване от длъжност по чл. 403.

(2) Поставянето под най-близко наблюдение в частта се взема от разследващия орган или от съответния военен прокурор.

(3) За задържане под стража на офицери и граждански лица се съобщава незабавно на съответния министър.

Временно отстраняване от длъжност

Чл. 403. (1) Когато спрямо обвиняемия бъде взета мярка за неотклонение задържане под стража или домашен арест, той се отстранява временно от длъжност, докато тези мерки за неотклонение бъдат отменени или заменени с по-леки.

(2) Когато взетата мярка за неотклонение е по-лека от посочените в ал. 1, обвиняемият може да бъде временно отстранен от длъжност с определение на военния съд по мотивирано искане на началника, на военния прокурор или на военния разследващ орган.

Съдействие за изпълнение на взетата мярка за неотклонение

Чл. 404. За взетата мярка за неотклонение разследващият орган или прокурорът уведомява съответния началник, който е длъжен да съдейства за нейното изпълнение.

Разпределение на делата във военното досъдебно производство между разследващите органи

Чл. 405. (1) Разследването се провежда от военни следователи по дела за престъпления:

1. посочени в чл. 194, ал. 1, т. 1;

2. извършени от офицери;

3. (нова - ДВ, бр. 71 от 2013 г.) с фактическа и правна сложност, възложени им от административния ръководител на съответната военно-окръжна прокуратура.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 69 от 2008 г.) Извън случаите по ал. 1 разследването се извършва от военни разследващи полицаи.

(3) За образуваното досъдебно производство незабавно се съобщава на съответния началник.

Чл. 406. (Отм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.).

Оглед и освидетелстване

Чл. 407. Оглед и освидетелстване в района на поделението или обекта се извършват в присъствието на най-близко намиращия се командир или началник или упълномощено от него лице. В този случай за поемни лица се поканват военнослужещи.

Разделяне на дела

Чл. 408. (1) Когато са извършени няколко престъпления и за най-тежкото от тях е направено разследване, а за разследването на по-леките е необходимо продължително време, военният разследващ орган приключва разследването за най-тежкото престъпление и изпраща делото на военния прокурор, като продължава разследването за по-леките престъпления в отделно дело.

(2) Алинея 1 се прилага и когато престъплението е извършено от няколко лица. В този случай делото се разделя, ако това не затруднява разкриването на обективната истина.

Ограничаване на публичността на съдебното заседание

Чл. 409. (1) Съдът може да поиска от защитниците и поверениците, от свидетелите и от други присъстващи в съдебната зала да декларират, че няма да разгласяват обстоятелствата, които ще бъдат изнесени в съдебното заседание, ако те съставляват класифицирана информация.

(2) При разглеждане на дела срещу офицери в съдебната зала не се допускат като слушатели сержанти и войници.

Осигуряване на изпълнението на присъдите

Чл. 410. Изпълнението на присъдите срещу лица от офицерския, сержантския и войнишкия състав, които не са уволнени, се подпомага от съответния командир или началник.

Прилагане на общите правила

Чл. 411. Доколкото в тази глава няма особени правила, прилагат се общите правила.

Глава тридесет и първа "а"

(Нова - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.; отм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г., нова, бр. 48 от 2023 г.)

ОСОБЕНИ ПРАВИЛА ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛА ЗА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ОТ ОБЩ ХАРАКТЕР, ИЗВЪРШЕНИ ОТ ГЛАВНИЯ ПРОКУРОР ИЛИ ОТ НЕГОВ ЗАМЕСТНИК

(Загл. изм. – ДВ, бр. 48 от 2023 г.)

Ред за разследване на престъпления от общ характер, извършени от главния прокурор

Чл. 411а. (Нов - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.; изм. с Решение № 10 на КС на РБ - бр. 93 от 2011 г.; изм. и доп., бр. 19 от 2012 г., в сила от 6.03.2012 г., изм., бр. 42 от 2015 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 101 от 2017 г., изм., бр. 7 от 2018 г., доп., бр. 83 от 2019 г., бр. 103 от 2020 г., бр. 16 от 2021 г., изм. с Решение № 7 на КС на РБ в частта "както и делата от компетентност на прокурора по разследването срещу главния прокурор или негов заместник" - бр. 41 от 2021 г.; отм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г., нов, бр. 48 от 2023 г.) (1) При наличие на законен повод за започване на разследване срещу главния прокурор, както и в случаите на чл. 212, ал. 2 се уведомява ръководителят на наказателната колегия на Върховния касационен съд.

(2) Когато съобщението по чл. 209 не съдържа данни за извършено престъпление или данните са явно необосновани, ръководителят на наказателната колегия на Върховния касационен съд изпраща съобщението на Софийската градска прокуратура за произнасяне по общия ред.

(3) Преписката по ал. 1 се разпределя на принципа на случайния подбор при спазване на изискванията на чл. 360б от Закона за съдебната власт на съдия, определен по реда на чл. 112, ал. 6 от Закона за съдебната власт, който се назначава за прокурор във Върховната касационна прокуратура за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, при условията и по реда на същия закон.

(4) Прокурорът за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, ръководи досъдебното производство и участва в съдебното производство.

(5) В случай че в 6-месечен срок от съобщението по ал. 1 възникнат и други законни поводи за образуване на досъдебно производство за извършено престъпление от главния прокурор или случаи по чл. 212, ал. 2, те се разглеждат от прокурора по ал. 4. Ако в този срок е отказано образуване на досъдебно производство, не са налице други законни поводи или е прекратено образуваното наказателно производство, след изтичането на този срок прокурорът за разследването на престъпления, извършени от главния прокурор, се възстановява на заеманата преди това длъжност като съдия.

(6) При наличие на данни за обстоятелства по чл. 129, ал. 3, т. 5 от Конституцията на Република България, които не съставляват престъпления, прокурорът за разследването на престъпления, извършени от главния прокурор, изпраща събраните материали на министъра на правосъдието.

Отказ от образуване на досъдебно производство

Чл. 411б. (Нов - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.; отм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г., нов, бр. 48 от 2023 г.) (1) Препис от постановлението за отказ от образуване на досъдебно производство се изпраща на пострадалия или на неговите наследници, на ощетеното юридическо лице или на лицето, направило съобщението по чл. 209. Те могат да го обжалват пред Софийския градски съд в 7-дневен срок от получаване на преписа.

(2) Съдът разглежда делото еднолично в закрито заседание не по-късно от един месец от постъпването на материалите по преписката, като се произнася по обосноваността и законосъобразността на постановлението за отказ да се образува досъдебно производство с определение.

(3) Определението на Софийския градски съд, с което се потвърждава постановлението, подлежи на обжалване в 7-дневен срок от получаване на преписа пред Софийския апелативен съд. Съдът се произнася в закрито заседание в 7-дневен срок в състав от трима съдии с определение, което е окончателно.

(4) При отмяна на постановлението съдът връща преписката на прокурора със задължителни указания относно прилагането на закона.

(5) Потвърждаването на постановлението от съда не е пречка за образуване на досъдебно производство, ако се установят нови обстоятелства.

Разследващи органи

Чл. 411в. (Нов - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.; изм. и доп., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., доп., бр. 52 от 2013 г., в сила от 14.06.2013 г., изм., бр. 14 от 2015 г., доп., бр. 103 от 2020 г., бр. 16 от 2021 г., отм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г., нов, бр. 48 от 2023 г.) Разследващи органи по дела за престъпления, извършени от главния прокурор, са служителите от Министерството на вътрешните работи, назначени на длъжност "разследващ полицай" и определени с мотивирана заповед на министъра на вътрешните работи, и служителите от Агенция "Митници", назначени на длъжност "разследващ митнически инспектор" и определени с мотивирана заповед на министъра на финансите по предложение на директора на Агенция "Митници".

Контрол върху действията на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор

Чл. 411г. (Нов - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.; отм., бр. 42 от 2015 г., нов, бр. 48 от 2023 г.) (1) След привличане на главния прокурор като обвиняем, както и в случаите по чл. 411д прокурорът за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, уведомява ръководителя на наказателната колегия на Върховния касационен съд за започване на процедура по назначаване на прокурор, осъществяващ контрол върху действията на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, по реда на чл. 173а, ал. 4 от Закона за съдебната власт. (2) Постановленията на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, които не подлежат на съдебен контрол, могат да се обжалват пред прокурора, осъществяващ контрол върху действията на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, чието постановление не подлежи на обжалване. (3) Прокурорът, осъществяващ контрол върху действията на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, може служебно писмено да отмени или да измени постановление на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, което не е било разгледано по съдебен ред. Неговите писмени и мотивирани указания са задължителни за прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор. В тези случаи той може и сам да извърши необходимите действия по разследването и други процесуални действия.

Отмяна на постановление за прекратяване на наказателното производство, което не е било обжалвано пред съд

Чл. 411д. (Нов - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.; изм. с Решение № 10 на КС на РБ - бр. 93 от 2011 г.; изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., отм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г., нов, бр. 48 от 2023 г.) (1) Когато не са налице основанията за прекратяване на наказателното производство по чл. 243, ал. 1, постановлението на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, за прекратяване на наказателното производство, което не е било обжалвано пред съд, може служебно да бъде отменено по реда на чл. 243а от прокурора, осъществяващ контрол върху действията на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор.

(2) Когато са налице обстоятелствата, предвидени в чл. 243а, се уведомява наказателната колегия на Върховния касационен съд за започване на процедурата по назначаване на прокурор, осъществяващ контрол върху действията на прокурора за разследването срещу главния прокурор, по реда на чл. 173а, ал. 4 от Закона за съдебна власт.

Основания и ред за отвеждане

Чл. 411е. (Нов - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.; отм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г., нов, бр. 48 от 2023 г.) (1) Разпоредбите на чл. 47, ал. 1 – 3 се прилагат и по отношение на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, и на прокурора, осъществяващ контрол върху действията на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор.

(2) По основателността на отвода и самоотвода на прокурора за разследване на престъпления, извършени от главния прокурор, и на прокурора, осъществяващ контрол върху действията на прокурора по разследване срещу главния прокурор, в досъдебното производство се произнася съдия от Софийския градски съд в закрито съдебно заседание с определение, което не подлежи на обжалване, а в съдебното производство – съдът, който разглежда делото.

Подсъдност

Чл. 411ж. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Делата за престъпления от общ характер, извършени от главния прокурор, са подсъдни като първа инстанция на Софийския градски съд.

Разглеждане на дела за престъпления от общ характер, извършени от заместник на главния прокурор

Чл. 411з. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) (1) Разпоредбите на тази глава се прилагат за престъпления от общ характер, извършени от заместник на главния прокурор.

(2) Разпоредбите на тази глава се прилагат и за престъпления, извършени от други лица в съучастие с главния прокурор или с негов заместник.

Прилагане на общите правила

Чл. 411и. (Нов – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Доколкото в тази глава няма особени правила, прилагат се общите правила.

ЧАСТ ШЕСТА

ПРИВЕЖДАНЕ В ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ВЛЕЗЛИТЕ В СИЛА АКТОВЕ НА СЪДА.

ВЪЗОБНОВЯВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА

Глава тридесет и втора

ПРИВЕЖДАНЕ В ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ВЛЕЗЛИТЕ В СИЛА АКТОВЕ НА СЪДА

Актове на съда, които подлежат на изпълнение

Чл. 412. (1) Присъдите, решенията, определенията и разпорежданията се привеждат в изпълнение след влизането им в сила.

(2) Присъдите, решенията, определенията и разпорежданията влизат в сила от:

1. момента на постановяването им, когато не подлежат на проверка по жалба или протест;
2. момента на постановяване на решението на касационната инстанция, когато жалбите и протестите са оставени без разглеждане или без уважение или присъдата е изменена;
3. изтичане на срока за обжалването им, когато не е подадена жалба или протест.

Задължителна сила на актовете на съда

Чл. 413. (1) Влезлите в сила присъди, решения, определения и разпореждания са задължителни за всички учреждения, юридически лица, длъжностни лица и граждани.

(2) Влезлите в сила присъди и решения са задължителни за гражданския съд по въпросите:

1. извършено ли е деянието;
2. виновен ли е деецът;
3. наказуемо ли е деянието.

(3) Разпоредбите на ал. 2 се прилагат и за актовете на районния съд по глави двадесет и осма и двадесет и девета.

Решение на съда във връзка с привеждане в изпълнение на присъдите и определенията

Чл. 414. (1) Съдът, който е постановил влязлата в сила присъда или определение, се произнася по:

1. всички затруднения и съмнения, свързани с тълкуването им;
2. (отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.);
3. освобождаване от изтърпяване на наказание, наложено за престъпление, което се преследва по тълба на пострадалия, когато преди започване на неговото изпълнение частният тължител е поискал това.

(2) Въпросите, посочени в ал. 1, се разглеждат в съдебно заседание с призоваване на осъдения, а в случаите по ал. 1, т. 3 - и на тължителя.

(3) Участието на прокурора е задължително.

Отлагане на изпълнението на наказанията

Чл. 415. Окрължният прокурор или районният прокурор с постановление може да отложи изпълнението на наказанията лишаване от свобода и пробация:

1. при тежко заболяване, което пречи да се изтърпи наказанието - до шест месеца; след изтичане на този срок изпълнението на наказанието може да бъде отлагано за същия срок въз основа на ново медицинско освидетелстване;
2. при бременност на осъдената или раждане - до шест месеца преди и една година след раждането;
3. когато поради особени обстоятелства като пожар, стихийно бедствие, тежка болест, смърт на единствения трудоспособен член от семейството и други незабавното изпълнение на присъдата може да доведе до тежки последици за осъдения или за неговото семейство - до три месеца;
4. спрямо особено необходими специалисти в предприятия, учреждения или организации - до три месеца;

5. за завършване на текуща учебна година или започнатия курс за квалификация - до два месеца.

Действия по привеждане в изпълнение на присъдите и определенията

Чл. 416. (1) Препис от присъдата, с която подсъдимият е оправдан или освободен от наказателна отговорност или от изтърпяване на наказанието, както и препис от определението за прекратяване на наказателното производство, се изпраща на съответните органи за връщане на изетите документи, ценности и други предмети, както и за снемане на полицейската регистрация. Когато е отменена мярка за обезпечаване, препис от присъдата или определението се изпраща на съответните органи.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Препис от присъдата, с която подсъдимият е осъден да изтърпи съответно наказание, се изпраща на прокурора за изпълнение. Прокурорът уведомява съда, постановил решението, с което присъдата е влязла в сила, за предприетите действия по привеждане в изпълнение на наложеното наказание.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 12 от 2009 г., в сила от 1.01.2010 г. - изм., бр. 32 от 2009 г.) Когато с присъдата е постановена конфискация на определени вещи или отнемане на вещи на основание чл. 53 от Наказателния кодекс, съдът изпраща препис от присъдата на Националната агенция за приходите за изпълнение. За изземването на отнетите и конфискувани вещи Националната агенция за приходите уведомява съда в седемдневен срок.

(4) Когато с присъдата е наложена глоба или са присъдени в полза на държавата обезщетения, съдебни разноски и такси, съдът издава изпълнителен лист и го изпраща на съответния орган за изпълнение.

(5) (Нова – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Изпълнението на вземания от съдебни разноски и такси по ал. 4 може да се насочи и върху внесените като гаранция пари и ценни книжа.

(6) (Предишна ал. 5 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Действията по ал. 1 - 4 се извършват в седемдневен срок от влизане в сила на присъдата.

(7) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Решението, с което присъдата по ал. 2 е влязла в сила, се публикува на интернет страницата на съответния съд след получаване на уведомление от прокурора за предприети действия по привеждане в изпълнение на наложеното наказание.

(8) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Съдът, който е постановил влязлата в сила присъда или определение, се произнася по жалба на осъдения, че присъдата или определението са приведени в изпълнение без правно основание. Жалбата не спира изпълнението, освен ако съдът разпорежи друго. Ако намери искането за допустимо, съдът го разглежда в 7-дневен срок в открито съдебно заседание с участието на прокурор и с призоваване на осъдения и се произнася с определение, което е окончателно. Когато намери искането за основателно, съдът освобождава осъдения.

Приспадане времето на задържането и лишаването от права

Чл. 417. (1) (Предишен текст на чл. 417 – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Когато чл. 59 от Наказателния кодекс не е приложен от съда, той се прилага от прокурора с постановление.

(2) (Нова – ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Препис от постановлението на прокурора се изпраща на осъдения, който може да го обжалва в 7-дневен срок от получаването му пред съдия от съда, постановил влязлата в сила присъда. Съдът разглежда незабавно жалбата в закрито заседание и се произнася с определение, което е окончателно.

Информирание на пострадалия със специфични нужди от защита за освобождаването на осъдения

Чл. 417а. (Нов – ДВ, бр. 16 от 2019 г.) В случаите на чл. 415 или 417 съответният прокурор незабавно уведомява пострадалия със специфични нужди от защита.

Органи, които задържат осъдения

Чл. 418. (Доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.) Задържането на осъдения и отвеждането му до мястото за изпълнение на наказанието се извършва от службите на Министерството на правосъдието, които могат да ползват съдействието на съответните органи на Министерството на вътрешните работи.

Глава тридесет и трета

ВЪЗБНОВЯВАНЕ НА НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА

Актове, които подлежат на проверка

Чл. 419. (1) (Доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) На проверка по реда на тази глава подлежат влезлите в сила присъди и решения. На проверка по реда на тази глава подлежат и определенията по чл. 112, ал. 3, чл. 243, ал. 6, т. 1 и 2, чл. 382, ал. 7, както и определенията и разпорежданията по чл. 341, ал. 1.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., нова, бр. 71 от 2013 г., отм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.).

Лица, които могат да направят искане за възобновяване

Чл. 420. (1) (Доп. - ДВ, бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г., доп., бр. 103 от 2020 г., изм., бр. 32 от 2022 г., в сила от 28.07.2022 г.) Искане за възобновяване на наказателно дело по чл. 422, ал. 1, т. 1 - 3 може да направи окръжният, съответно военният прокурор, а по чл. 422, ал. 1, т. 4 - 6 - главният прокурор. Искане за възобновяване на наказателно дело от компетентност на Европейската прокуратура по чл. 422, ал. 1 може да направи европейският делегиран прокурор.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 7 от 2019 г.) Осъденият за престъпление от общ характер, който не е бил освободен от наказателна отговорност с налагане на административно наказание на основание чл. 78а от Наказателния кодекс, може сам да направи искане за възобновяване на наказателното дело в случаите на чл. 422, ал. 1, т. 4 - 6.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Искането за възобновяване не спира изпълнението на присъдата, освен ако прокурорът или съдът, компетентен да разгледа искането, постанови друго.

(4) В случаите на чл. 422, ал. 1, т. 4, когато решението на Европейския съд по правата на човека е в интерес на осъдения, както и в случаите на чл. 422, ал. 1, т. 6, спирането на изпълнението е задължително.

Срок за искане

Чл. 421. (1) Искането за възобновяване на наказателно дело, завършило с оправдателна присъда или с определение или разпореждане за прекратяване, както и искане, с което се иска да се увеличи наказанието или да се приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление, може да се направи не по-късно от шест месеца от влизането в сила на съответния акт по чл. 422, ал. 1, т. 5 и ал. 2 или от разкриването на новите обстоятелства.

(2) Главният прокурор е длъжен да направи искането по чл. 422, ал. 1, т. 4 в едномесечен срок от узнаването на решението, а по чл. 422, ал. 1, т. 6 - в едноседмичен срок от узнаването за допусната екстрадиция.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., изм., бр. 7 от 2019 г.) Осъденият може да направи искането по чл. 422, ал. 1, т. 4 - 6 в шестмесечен срок от уведомяването за решението по чл. 422, ал. 1, т. 4, от влизането в сила на съответния акт по чл. 422, ал. 1, т. 5 или от фактическото предаване в случаите по чл. 422, ал. 1, т. 6. За задочно осъдения срокът започва да тече от датата, на която е узнал, че присъдата е влязла в сила.

(4) Наказателното дело може да бъде възобновено и след смъртта на осъдения.

Основание за възобновяване

Чл. 422. (1) Наказателното дело се възобновява, когато:

1. някои от доказателствата, върху които се основава присъдата, решението, определението или разпореждането, се окажат неистински;
 2. (изм. - ДВ, бр. 69 от 2008 г., бр. 93 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г.) съдия, съдебен заседател, прокурор или разследващ орган е извършил престъпление във връзка с участието си в наказателното производство;
 3. чрез разследване се разкрият обстоятелства или доказателства, които не са били известни на съда, постановил присъдата, решението, определението или разпореждането, и имат съществено значение за делото;
 4. с решение на Европейския съд по правата на човека е установено нарушение на Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, което има съществено значение за делото;
 5. (изм. - ДВ, бр. 93 от 2011 г.) са допуснати съществени нарушения по чл. 348, ал. 1, т. 1 - 3 по съдебни актове по чл. 354, ал. 2, т. 2 и ал. 5, както и по присъди, решения и определения, непроверени по касационен ред по жалба или протест на страната, в чийто интерес се предлага отмяната;
 6. е допусната екстрадиция в случай на задочно осъждане при дадена гаранция от българската държава за възобновяване на наказателното дело - за престъплението, за което екстрадицията е допусната.
- (2) Обстоятелствата по ал. 1, т. 1 и 2 се установяват с влязла в сила присъда, а когато не може да се постанови присъда - чрез разследване.

Възобновяване на наказателното дело по искане на задочно осъден поради неучастието му в наказателното производство
(Загл. изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.)

Чл. 423. (1) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., бр. 93 от 2011 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 7 от 2019 г., изм., бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) В шестмесечен срок от узнаване на влязлата в сила присъда или от фактическото предаване от друга държава на Република България задочно осъденият може да направи искане за възобновяване на наказателното дело поради неучастието му в наказателното производство. Искането се уважава, освен ако осъденият след предявяване на обвинението в досъдебното производство се е укрил, поради което процедурата по чл. 247в, ал. 1 не може да бъде изпълнена или след като е изпълнена, не се е явил в съдебно заседание без уважителна причина.

(2) Искането не спира изпълнението на присъдата, освен ако съдът постанови друго.

(3) Производството за възобновяване на наказателното дело се прекратява, ако задочно осъденият не се яви в съдебно заседание без уважителни причини.

(4) Когато задочно осъденият е задържан в изпълнение на влязлата в сила присъда и съдът възобнови наказателното производство, с решението си той се произнася и по мярката за неотклонение.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., доп., бр. 7 от 2019 г.) Когато искането е направено от задочно осъден, предаден от друга държава на Република България след допуснатата екстрадиция, при предоставени гаранции за възобновяване на делото, съдът го възобновява, без да преценява дали лицето е знаело за съдебното производство срещу него.

Съд, който разглежда искането

Чл. 424. (1) (Изм. - ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Искането за възобновяване на наказателно дело на основание чл. 422, ал. 1, т. 5 се разглежда от съответния апелативен съд, когато актът по чл. 419 е постановен от районен съд или от окръжен съд като въззивна инстанция, с изключение на новите присъди.

(2) (Нова - ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Извън случаите по ал. 1, искането за възобновяване на наказателното дело се разглежда от Върховния касационен съд.

(3) (Предишна ал. 2, изм. – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Искането се подава чрез съответния първоинстанционен съд, който незабавно връчва препис от него на прокурора, осъдения или оправдания, а делото изпраща на съответния апелативен съд или на Върховния касационен съд.

(4) (Предишна ал. 3 – ДВ, бр. 42 от 2015 г.) Делото се разглежда в открито заседание.

Правомощия на съда

Чл. 425. (1) Когато намери искането за възобновяване за основателно, съдът може да:

1. отмени присъдата, решението, определението или разпореждането и да върне делото за ново разглеждане, като посочи стадия, от който трябва да започне новото разглеждане на делото;
 2. отмени присъдата, решението или определението и да прекрати или да спре наказателното производство, а в случая на чл. 24, ал. 1, т. 1 - да оправдае подсъдимия в рамките на фактическите положения по влязлата в сила присъда;
 3. (нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) отмени присъдата или решението, да признае подсъдимия за невинен и да му наложи административно наказание, когато деянието се наказва по административен ред в предвидените от особената част на Наказателния кодекс случаи или съставлява административно нарушение, предвидено в закон или указ;
 4. (предишна т. 3 – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) измени присъдата, въззивното решение или новата присъда в случаите, когато основанията за това са в полза на осъдения.
- (2) В случаите на чл. 423, ал. 1 производството се възобновява и делото се връща в стадия, когато е започнало задочното производство.

Прилагане правилата за касационното производство

Чл. 426. Доколкото в тази глава няма особени правила, прилагат се правилата за касационното производство.

ЧАСТ СЕДМА

ОСОБЕНИ ПРОИЗВОДСТВА

Глава тридесет и четвърта

ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНУДИТЕЛНИ МЕДИЦИНСКИ

МЕРКИ. РЕАБИЛИТАЦИЯ

Раздел I

Прилагане на принудителни медицински мерки (*)

(*) Бел. ред. - Относно прилагането на принудителните медицински мерки виж РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав) от 19 септември 2019 година по дело С-467/18 (Районна прокуратура Лом срещу ЕР)

Предложение за прилагане на принудителни медицински мерки

Чл. 427. (1) (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Предложение за прилагане на принудителни медицински мерки по

чл. 89 и следващите от Наказателния кодекс прави прокурор в районна прокуратура, а в случаите на прекъсване на изпълнението на наказанието лишаване от свобода или пробация - окръжният прокурор.

(2) Преди да направи предложението прокурорът назначава експертиза и възлага на разследващ орган да изясни поведението на лицето преди и след извършване на деянието и представлява ли това лице опасност за обществото.

(3) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) В случаи на прекъсване на изпълнение на наказанието окръжният прокурор назначава експертиза за изясняване психическото състояние на осъдения.

Съд, който разглежда предложението

Чл. 428. (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Предложението за прилагане на принудителни медицински мерки се разглежда от районния съд по местоживеенето на лицето, а в случаите на прекъсване на изпълнението на наказанието лишаване от свобода или пробация - от окръжния съд по местоизтърпяване на наказанието.

Закрито заседание

Чл. 429. (1) След образуване на делото се определя съдия-докладчик.

(2) Съдията-докладчик преценява дали са всички условия за разглеждане на делото и насрочва съдебно заседание в тридневен срок от постъпване на предложението.

Съдебно заседание

Чл. 430. (1) За съдебното заседание се призовават чрез прокурора лицето, спрямо което се иска прилагането на принудителни медицински мерки, неговите родители, настойникът или попечителят му и пострадалият.

(2) Участието на прокурор, както и на защитник на лицето, спрямо което се иска прилагането на принудителни медицински мерки, е задължително.

(3) Присъствието на лицето, спрямо което се иска прилагане на принудителни медицински мерки, не е задължително, когато неговото здравословно състояние е пречка за това.

(4) Във всички случаи съдът изслушва заключението на вещо лице - психиатър.

Определение на съда

Чл. 431. (1) Съдът се произнася еднолично с определение.

(2) Определението по ал. 1 може да се обжалва или протестира в седемдневен срок от постановяването му по реда на глава двадесет и първа.

(3) Ако отмени определението, въззивната инстанция решава делото.

Продължаване, замяна или прекратяване на принудителните медицински мерки

Чл. 432. (1) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) След изтичане на шест месеца от настаняването на принудително лечение съдът по местонахождение на лечебното заведение, в което е настанено лицето, служебно се произнася за продължаване, замяна или прекратяване на принудителното лечение.

(2) Преди изтичане на шестмесечния срок от настаняването на принудително лечение, както и в случаите по чл. 89, буква "а" от Наказателния кодекс, съдът може да замени или да прекрати принудителното лечение по предложение на прокурора.

(3) Съдът се произнася по продължаването, замяната или прекратяването на принудителните медицински мерки в съдебно заседание, след като вземе мнението на съответното лечебно заведение и заключението на вещо лице - психиатър.

Раздел II

Реабилитация

Съд, който може да постанови реабилитация

Чл. 433. (1) Реабилитация може да постанови съдът, който е постановил присъдата като първа инстанция.

(2) Когато лицето е осъдено с няколко присъди от различни съдилища, компетентен е съдът, който е наложил най-тежкото наказание, а когато наказанията са еднакво тежки - съдът, който е постановил последната присъда.

Молба за реабилитация

Чл. 434. (1) Производството за реабилитация започва по писмена молба на осъдения.

(2) Към молбата за реабилитация се прилагат:

1. препис от присъдата, а когато делото е унищожено - препис от бюлетина за съдимост;
2. доказателства, че са налице условията по чл. 87 от Наказателния кодекс.

Разглеждане на молбата

Чл. 435. (1) Молбата за реабилитация се разглежда от съда в съдебно заседание с призоваване на молителя.

(2) Участието на прокурора е задължително.

Определение на съда

Чл. 436. (1) Съдът се произнася с определение.

(2) Срещу определението може да се подава жалба и протест в седемдневен срок от постановяването му, които се разглеждат по реда на глава двадесет и първа.

(3) Ако отмени определението, въззивната инстанция решава делото.

(4) Ако молбата не бъде уважена, нова молба може да се подаде не по-рано от една година от постановяване на определението.

Глава тридесет и пета

ПРОИЗВОДСТВА ВЪВ ВРЪЗКА С ИЗПЪЛНЕНИЕ НА

НАКАЗАНИЯТА

Раздел I

Предсрочно освобождаване

Предложение или молба за предсрочно освобождаване

(Загл. изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.)

Чл. 437. (1) Предложения за предсрочно освобождаване по чл. 70 и 71 от Наказателния кодекс могат да правят:

1. окръжният прокурор, съответно военният прокурор по местоизпълнение на наказанието;
2. (изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) началникът на затвора;
3. (отм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г.).

(2) (Нова – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г., доп., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Осъденият може и сам да подаде молба за предсрочно освобождаване по чл. 70 и 71 от Наказателния кодекс. Молбата се подава чрез началника на затвора, който задължително дава становище по молбата.

(3) (Отм. - ДВ, бр. 109 от 2008 г., предишна ал. 2, изм. и доп., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Към предложението или молбата се прилагат личното досие на лицето, другите писмени материали от значение за правилното решаване на делото и списъкът на лицата, които трябва да бъдат призовани.

Съд, който разглежда предложението или молбата
(Загл. изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.)

Чл. 438. (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Предложението или молбата по чл. 437, ал. 1 или 2 се разглежда от окръжния, съответно военния съд по местоизпълнение на наказанието.

Ред за разглеждане на предложението или молбата
(Загл. доп. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.)

Чл. 439. (1) (Доп. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Съдът разглежда предложението или молбата еднолично в съдебно заседание.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 109 от 2008 г., бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Участието на прокурора, началника на затвора или негов представител и на осъдения е задължително.

(3) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Осъденият има право на защитник. Съдът назначава служебен защитник само когато осъденият не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има защитник и интересите на правосъдието изискват това.

(4) (Нова – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) Когато това няма да попречи за упражняване на правото на защита, с негово съгласие осъденият може да участва в делото чрез видеоконференция, като в този случай самоличността му се проверява от началника на затвора или определен от него служител.

(5) (Отм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г., предишна ал. 4, бр. 98 от 2020 г.) След като завърши събирането и проверката на доказателствата, съдът дава думата на началника на затвора и на прокурора.

(6) Осъденият се изказва последен.

Доказателства за поправяне на осъдения

Чл. 439а. (Нов – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) (1) Доказателства за поправянето са всички обстоятелства, които сочат за положителната промяна у осъдения по време на изтърпяване на наказанието, като доброто поведение, участието в трудови, образователни, обучителни, квалификационни или спортни дейности, в специализирани програми за въздействие, общественнополезни прояви.

(2) Доказателствата за поправянето се установяват от оценката за осъдения по чл. 155 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, работата по индивидуалния план за изпълнение на присъдата по чл. 156 от същия закон, както и от всички други източници на информация за поведението на осъдения по време на изтърпяване на наказанието.

(3) Неприлагането на мерки за поощрение, неучастието в програми и дейности по ал. 1, когато такива не са били достъпни за осъдения, или размерът на неизтърпяната част от наказанието не могат да бъдат единствени основания за отказ от постановяване на условно предсрочно освобождаване, без да се изследва цялостно поведението на осъдения по време на изтърпяване на наказанието.

Определение на съда

Чл. 440. (1) Съдът се произнася с мотивирано определение.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Определението на съда подлежи на обжалване от осъдения и от началника на затвора и на протест от прокурора по реда на глава двадесет и втора. Определението се изпълнява незабавно след изтичането на срока за обжалване, освен ако е подаден частен протест или жалба, които не са в интерес на осъдения.

Ново предложение или нова молба

Чл. 441. (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Когато предложението или молбата по чл. 437 не бъдат уважени от съда, ново предложение или молба може да се направят не по-рано от шест месеца от деня на влизането в сила на определението.

Съд, който се произнася по изтърпяване на остатъка от наказанието

Чл. 442. Когато условно предсрочно освободеният извърши ново престъпление в изпитателния срок, въпросите по чл. 70, ал. 7 и 8 от Наказателния кодекс се решават от съда, на който е подсъдно делото за новото престъпление.

Раздел II

Отмяна на зачитането на работните дни

Предложение за отмяна

Чл. 443. Предложение за отмяна на зачитането на работни дни при лишаване от свобода по чл. 41, ал. 4 от Наказателния кодекс могат да правят:

1. окръжният прокурор по местоизпълнението на наказанието;
2. началникът на затвора.

Разглеждане на предложението

Чл. 444. (1) Предложението се разглежда от окръжния съд по местоизпълнение на наказанието лишаване от свобода в състав от един съдия и двама съдебни заседатели.

(2) Определението на съда може да се обжалва в седемдневен срок от постановяването му по реда на глава двадесет и втора.

(3) Ако отмени определението, въззивната инстанция решава делото.

(4) Доколкото в този раздел няма особени правила, прилагат се правилата на раздел I от тази глава.

Раздел III

Замяна на режима за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода с по-тежък

Предложение за замяна

Чл. 445. Предложения за замяна на режима за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода с по-тежък от определения от съда могат да правят:

1. окръжният прокурор по местоизпълнение на наказанието;
2. (изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) началникът на затвора;
3. наблюдателната комисия по местоизпълнение на наказанието.

Ред за разглеждане на предложението

Чл. 446. (1) Предложението се разглежда от окръжния съд по местоизпълнение на наказанието в състав от един съдия и двама съдебни заседатели.

(2) Определението на съда може да се обжалва в седемдневен срок от постановяването му по реда на глава двадесет и втора.

(3) Ако отмени определението, въззивната инстанция решава делото.

(4) Доколкото в този раздел няма особени правила, прилагат се правилата на раздел I от тази глава.

Раздел IV

Прекъсване на изпълнението на наказанието лишаване от

свобода или пробация

(Загл. доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.)

Основания за прекъсване на изпълнението

Чл. 447. (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Изпълнението на наказанието лишаване от свобода или пробация може да бъде прекъснато:

1. (изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) когато осъдената роди по време на изпълнение на наказанието - докато детето навърши една година;
2. при изключителни причини от семеен или обществен характер - за не повече от три месеца;
3. при тежко заболяване на осъдения - до оздравяването му;
4. за явяване на изпит в учебно заведение - до десет дни;
5. (нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) при временна екстрадиция на осъдения в друга държава и при временно предаване на исканото лице с Европейска заповед за арест на издаващата държава - членка на Европейския съюз - до изтичане на срока, определен с писмено споразумение между двете държави.

Орган, който прекъсва изпълнението

Чл. 448. (1) Изпълнението на наказанието се прекъсва от окръжния прокурор по местоизтърпяването му.

(2) (Изм. – ДВ, бр. 32 от 2016 г.) Предложение за прекъсване може да прави и началникът на затвора.

Раздел V

Замяна на наказанието доживотен затвор с наказание лишаване от свобода

Предложение или молба за замяна

Чл. 449. (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Предложението за замяна на наказанието доживотен затвор с наказание лишаване от свобода може да прави окръжният прокурор по местоизпълнението на наказанието или началникът на затвора. Осъденият може да подаде молба за замяна.

Ред за разглеждане на предложението или молбата

(Загл. изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.)

Чл. 450. (1) (Доп. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Предложението или молбата се разглежда от окръжния съд по местоизпълнението на наказанието в състав от двама съдии и трима съдебни заседатели.

(2) Участието на прокурора, на началника на затвора и на осъдения е задължително.

(3) (Изм. и доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Съдът се произнася с мотивирано определение. Определението на съда подлежи на обжалване от осъдения и от началника на затвора, както и на протест на прокурора по реда на глава двадесет и втора. Определението се изпълнява незабавно след изтичане на срока за обжалване, освен ако е подаден частен протест или жалба, които не са в интерес на осъдения.

(4) (Изм. – ДВ, бр. 13 от 2017 г., в сила от 7.02.2017 г.) Ако предложението или молбата по чл. 449 не бъдат уважени, ново предложение или нова молба може да се направи, съответно подаде не по-рано от две години от произнасянето на определението.

Раздел VI

Замяна на наказанието пробация с наказание лишаване от свобода

Предложение за замяна

Чл. 451. Предложение за замяна на наказанието пробация с наказание лишаване от свобода до съда може да прави:

1. окръжният прокурор по местоизпълнение на наказанието;
2. председателят на пробационния съвет по местоизпълнение на наказанието.

Ред за разглеждане на предложението

Чл. 452. (1) (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Предложението се разглежда от окръжния съд по местоизпълнение на пробацията в състав от един съдия и двама съдебни заседатели. Съдът се произнася с определение, което може да се обжалва и протестира в седемдневен срок от постановяването му по реда на глава двадесет и първа.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Участието на прокурора, на председателя на пробационния съвет и на осъдения е задължително, освен в случаите по чл. 269, ал. 3.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Разпоредбите на ал. 1 и 2 се прилагат и при налагане на друга пробационна мярка, както и при замяната на една пробационна мярка с друга. Съдът се произнася с определение, което може да се обжалва и протестира в седемдневен срок от постановяването му по реда на глава двадесет и втора.

(4) Доколкото в този раздел няма особени правила, прилагат се разпоредбите на раздел I от тази глава.

Глава тридесет и шеста

ПРОИЗВОДСТВА ВЪВ ВРЪЗКА С

МЕЖДУНАРОДНОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО ПО

НАКАЗАТЕЛНИ ДЕЛА

Раздел I

Трансфер на осъдени лица

Компетентен орган

Чл. 453. (1) Трансферът на лица, осъдени от съд на Република България, за изтърпяване на наказанието в държавата, чиито граждани са, и трансферът на български граждани, осъдени от чуждестранен съд за изтърпяване на наказанието в Република България, се решава от главния прокурор по споразумение с компетентния орган на другата държава, при наличие на писмено съгласие на осъденото лице.

(2) Решението за трансфера на осъдения може да се вземе и след като изпълнението на наказанието е започнало.

Трансфер без съгласие на лицето

Чл. 454. (1) За трансфер не се изисква съгласието на осъден от чуждестранен съд български гражданин или на осъден от български съд чужд гражданин, когато:

1. присъдата или последващото административно решение на осъдилата държава включва заповед за експулсиране (депортиране) или друг акт, по силата на който лицето след

освобождаването му от мястото за лишаване от свобода не може да остане на територията на осъдилата го държава;

2. преди да изтърпи присъдата, осъденото лице е избягало от осъдилата го държава на територията на държавата, чийто гражданин е.

(2) В случаите по ал. 1, т. 1, преди постановяване на решението за трансфер, се взема предвид мнението на осъденото лице.

Определяне на мястото, времето и реда за предаване и приемане на осъдения

Чл. 455. Мястото, времето и редът за предаването и приемането на осъдения се определят по споразумение между главния прокурор и компетентния орган на другата държава.

Искане за задържане

Чл. 456. (1) Когато има сведения, че осъденото от български съд лице се намира на територията на държавата, чийто гражданин е, главният прокурор може да направи искане пред чуждестранните органи за задържане на лицето, за което ще бъде направено искане за приемане изпълнението на присъдата, като уведоми, че спрямо това лице има влязла в сила присъда.

(2) При постъпило искане за задържане на български гражданин от друга държава се прилагат съответно чл. 64 и 68.

Решаване от съда на въпросите във връзка с изпълнение на присъдата

Чл. 457. (1) След като осъденият пристигне в Република България или се установи, че се намира на нейна територия, главният прокурор изпраща присъдата, приета за изпълнение, и приложените към нея материали на Софийския градски съд с предложение за решаване на въпросите, свързани с изпълнението ѝ.

(2) Съдът се произнася по предложението с определение в съдебно заседание с участието на прокурор и с призоваване на осъдения.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 27 от 2009 г., в сила от 1.06.2009 г., изм., бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) В определението се посочват номерът и датата на приетата за изпълнение присъда, делото, по което е постановена, текстът от закона на Република България, предвиждащ отговорност за извършеното престъпление, срокът на наложеното от чуждестранния съд наказание лишаване от свобода и се определя първоначалният режим на изтърпяване на наказанието.

(4) Когато по закона на Република България максималният срок на лишаване от свобода за извършеното престъпление е по-малък от определения с присъдата, съдът намалява наложеното наказание до този срок. Когато по закона на Република България за извършеното престъпление не се предвижда лишаване от свобода, съдът определя наказание, което най-пълно съответства на наложеното с присъдата.

(5) Предварителното задържане и изтърпяното наказание в държавата, в която е постановена присъдата, се приспада, а когато наказанията са различни, се взема предвид при определяне срока на наказанието.

(6) Допълнителните наказания, наложени с присъдата, подлежат на изпълнение, ако такива са предвидени в съответния текст от законодателството на Република България и не са изпълнени в държавата, в която е постановена присъдата.

(7) Определението на съда подлежи на обжалване пред Софийския апелативен съд.

Изпълнение на решение на чуждестранен съд за отмяна или изменение на присъдата

Чл. 458. (1) Решението за изменение на присъдата, постановено от съда на другата държава след трансфера на осъдения, се приема за изпълнение по реда на чл. 457.

- (2) Решението за отмяна на присъдата, постановено от съда на другата държава след трансфера на осъдения, се изпълнява незабавно по нареждане на главния прокурор.
- (3) Когато присъдата на чуждестранния съд е отменена и е постановено ново разследване или разглеждане на делото, въпросът за образуване на наказателно производство по отношение на лицето, предадено за изтърпяване на наказанието, се решава от главния прокурор в съответствие със законите на Република България.

Проверка на присъдата

- Чл. 459.** (1) Присъдата по отношение на лице, предадено или прието по реда на този раздел за изтърпяване на наказанието, подлежи на проверка само от компетентните органи на държавата, в която е постановена.
- (2) Когато присъдата по отношение на лице, предадено за изтърпяване на наказанието в друга държава, бъде отменена или изменена, Върховната касационна прокуратура изпраща препис от съдебното решение на компетентния орган на тази държава. Ако е постановено ново разследване или разглеждане на делото, изпращат се и необходимите за това материали.

Прекратяване изпълнението на наказанието при амнистия

- Чл. 460.** (1) При амнистия в Република България изпълнението на наказанието по приета за изпълнение чуждестранна присъда се прекратява по общия ред.
- (2) При амнистия в държавата, в която е постановена приетата за изпълнение присъда, изпълнението на наказанието се прекратява незабавно по нареждане на главния прокурор.
- (3) При амнистия в Република България главният прокурор уведомява незабавно компетентния орган на държавата, на която лицето е предадено за изтърпяване на наказанието.

Сила и действие на присъдата

- Чл. 461.** Присъдата, както и решенията за нейното изменение или отмяна, приети за изпълнение по реда на този раздел, имат сила и действие на присъда и решения, постановени от съд на Република България.

Прилагане разпоредбите на раздела

- Чл. 462.** Разпоредбите на този раздел се прилагат доколкото с международен договор, в който участва Република България, не е уговорено друго.

Раздел II

Признаване и изпълнение на присъда на чуждестранен съд

Условия за признаване и изпълнение на присъда на чуждестранен съд

- Чл. 463.** Влязла в сила присъда, постановена от чуждестранен съд, се признава и изпълнява от органите на Република България в съответствие с чл. 4, ал. 3, когато:
1. деянието, за което е направено искането, съставлява престъпление по българския закон;
 2. деецът е наказателноотговорен по българския закон;
 3. присъдата е постановена в пълно съответствие с принципите на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи и на протоколите към нея, по които Република България е страна;
 4. деецът не е осъден за престъпление, което се счита за политическо или за свързано с политическо престъпление, или за военно престъпление;
 5. по отношение на същия деец за същото престъпление Република България не е признала присъда на друг чуждестранен съд;

6. присъдата не противоречи на основните принципи на българското наказателно и наказателнопроцесуално право.

Условия за отказ за признаване и изпълнение на присъда на чуждестранен съд

Чл. 464. Искане на друга държава за признаване и изпълнение на присъда, постановена от неин съд, се отхвърля, когато:

1. наложеното наказание не може да бъде изпълнено поради изтичане на предвидената в българския Наказателен кодекс давност;
2. срещу осъденото лице по време на извършване на престъплението не е могло да бъде започнато наказателно производство в Република България;
3. спрямо същото лице за същото престъпление в Република България има незавършено наказателно производство, влязла в сила присъда, постановление или влязло в сила определение или разпореждане за прекратяване на делото;
4. има достатъчно основания да се смята, че присъдата е наложена или утежнена по расови, религиозни, национални или политически съображения;
5. изпълнението противоречи на международните задължения на Република България;
6. престъплението е извършено извън нейната територия.

Процедура за признаване

Чл. 465. (1) Искане за признаване в Република България на присъда на чуждестранен съд се отправя от компетентния орган на другата държава до Министерството на правосъдието.

(2) Министерството на правосъдието изпраща искането и приложените към него присъда и други документи на окръжния съд по местоживеенето на осъдения. Ако последният не живее в страната, компетентен да разгледа искането е Софийският градски съд.

(3) Съдът разглежда искането за признаване на присъдата на чуждестранния съд в състав от трима съдии в открито съдебно заседание с участието на прокурор, като на осъдения се назначава защитник, ако той не си е ангажирал такъв.

(4) Съдът след изслушване на прокурора, осъдения и защитата му постановява решение в десетдневен срок, с което уважава или отхвърля искането за признаване на присъдата на чуждестранния съд.

(5) Решението на съда подлежи на жалба или протест пред съответния апелативен съд в седемдневен срок от обявяването му.

(6) Жалбата и протестът се разглеждат от съответния апелативен съд в десетдневен срок от постъпването им в съда. Решението на апелативния съд е окончателно.

(7) Заверен препис от влязлото в сила решение се изпраща на Министерството на правосъдието за препращане на компетентните органи на държавата, поискала признаването на присъдата. Ако осъденият към момента на постановяване на решението изтърпява присъда лишаване от свобода в друга държава, съдът му връчва препис от решението чрез Министерството на правосъдието.

Действие на решението, с което е призната присъда на чуждестранен съд

Чл. 466. (1) Решението, с което е призната присъда на чуждестранен съд, има действието на присъда, постановена от български съд.

(2) Ако с присъдата на чуждестранния съд са наложени наказания лишаване от свобода по отношение на няколко лица, признаването има действие само по отношение на лицето, за което е поискано признаване на присъдата.

(3) Ако признатата присъда на чуждестранния съд се отнася само до отделно деяние на продължавано престъпление, извършено на територията на друга държава, признатата присъда не е пречка за наказателно преследване на осъденото лице за други деяния, включени в продължаваното престъпление, които са били извършени на територията на Република България.

Задържане под стража

Чл. 467. (1) За обезпечаване изпълнението на наложеното с присъдата на чуждестранния съд наказание лишаване от свобода компетентният съд по чл. 465, ал. 2 може по всяко време след образуването на производството по признаване и изпълнение на присъдата на чуждестранния съд до влизането в сила на решението да вземе мярка за неотклонение задържане под стража на осъдения, който е на територията на Република България.

(2) Определението, с което се взема мярка за неотклонение задържане под стража, се обжалва по общия ред.

Процедура за изпълнение

Чл. 468. (1) Компетентен да постанови изпълнение на решението, с което е призната присъда на чуждестранен съд, е окръжният съд по местоживее на осъдения, а когато той няма местоживее в страната - Софийският градски съд.

(2) Съдът по ал. 1 е компетентен да постанови и изпълнението на решението за правата над отнетото и конфискуваното имущество.

(3) Съдът по ал. 1 е компетентен по всички въпроси, свързани с процедурата за изпълнение, включително разглеждане на молбата за реабилитация по отношение на наказанието лишаване от свобода, наложено с присъдата на чуждестранния съд.

(4) Съдът решава въпроса за срока на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, като се приспада времето на задържане под стража и изтърпяното в другата държава наказание лишаване от свобода.

(5) Съдът прекратява процедурата по изпълнение на наказанието лишаване от свобода по признатата присъда, когато държавата, чийто съд я е постановил, съобщи за амнистия, помилване или друга причина, поради която по-нататъшното изпълнение на присъдата е недопустимо. Ако по силата на амнистията, помилването или по друга причина наложеното наказание се намалява, съдът решава каква част от присъдата следва да бъде изтърпяна. Решението на съда подлежи на обжалване по общия ред.

(6) Разпоредбите на този кодекс за изпълнение на наказанието се прилагат и за изпълнение на решението, с което е призната присъда на чуждестранен съд.

Признаване и изпълнение на други съдебни актове

Чл. 469. (Доп. - ДВ, бр. 15 от 2010 г., изм., бр. 25 от 2012 г., в сила от 28.04.2012 г.)

По реда на този раздел се признават и изпълняват и други актове на чуждестранен съд, с които се постановява отнемане или конфискация на средствата на престъплението и на имущество, придобито чрез престъпление, или на неговата равностойност.

Условия за искане до друга държава за признаване и изпълнение на присъда на български съд

Чл. 470. Искане до друга държава за признаване и изпълнение на присъда на български съд се прави от съответния български съд и се изпраща от Министерството на правосъдието, когато:

1. осъденото лице постоянно пребивава в другата държава;
2. изпълнението на присъдата в другата държава може да подобри възможностите за социализация на осъденото лице;
3. лицето е осъдено на лишаване от свобода и вече изтърпява или следва да изтърпи друго наказание лишаване от свобода в другата държава;
4. другата държава е държавата по произход на осъденото лице и е заявила, че желае да приеме изпълнението;
5. наказанието не може да се изпълни в Република България дори и чрез екстрадиция.

Прилагане на разпоредбите на раздела

Чл. 470а. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2012 г., в сила от 28.04.2012 г.) Разпоредбите на този раздел се прилагат, доколкото друго не е предвидено в закон или в ратифициран, обнародван и влязъл в сила за Република България международен договор.

Раздел III

Международна правна помощ по наказателни дела

Основание и съдържание на международната правна помощ

Чл. 471. (1) Международна правна помощ по наказателни дела на друга държава се оказва при условията на сключен международен договор, по който Република България е страна, или на принципа на взаимността. Международна правна помощ по наказателни дела се оказва и на международен съд, чиято юрисдикция е призната от Република България.

(2) Международната правна помощ включва:

1. връчване на документи;
2. действия по разследване;
3. събиране на доказателства;
4. предоставяне на информация;
5. други форми на правна помощ, ако са предвидени в международен договор, по който Република България е страна, или са наложени при условията на взаимност.

Отказ на международна правна помощ

Чл. 472. Международната правна помощ може да бъде отказана, ако изпълнението на молбата би могло да застраши суверенитета, националната сигурност, обществения ред или други интереси, защитени от правото.

Явяване на свидетел и вещо лице пред чуждестранен съд

Чл. 473. (1) Явяването на свидетел и вещо лице пред чужди съдебни власти се допуска само ако се получи уверение, че призованите лица, независимо от гражданството им, няма да бъдат привлечени към наказателна отговорност за извършени до призоваването им деяния. При отказ да се явят по отношение на тях не могат да се прилагат принудителни мерки.

(2) Предаване на задържани под стража лица, за да бъдат разпитани като свидетели или вещи лица, се допуска само в изключителни случаи по преценка на състав на съответния окръжен съд въз основа на представени от другата държава или международния съд книжа, ако лицето даде съгласие за предаването си и пребиваването в друга държава няма да удължи срока на задържането му под стража.

Разпит на лица чрез видеоконференция или телефонна конференция

Чл. 474. (1) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Съдебен орган на друга държава може да проведе чрез видеоконференция или телефонна конференция разпит на лице, което е свидетел или вещо лице в наказателно производство и се намира в Република България, както и разпит с участието на обвиняем само ако това не противоречи на основните принципи на българското право. Разпит чрез видеоконференция с участие на обвиняем може да се проведе само с негово съгласие и след като участващите български съдебни органи и съдебните органи на другата държава договорят начина на провеждане на видеоконференцията.

(2) В молбата за разпит на съдебния орган на другата държава трябва да са посочени:

1. причината, поради която личното явяване на лицето е нежелателно или невъзможно;
2. наименованието на съдебния орган на другата държава;
3. данните за лицата, които ще проведат разпита;

4. съгласието на лицето, което ще се разпитва като свидетел или вещо лице чрез телефонна конференция;

5. съгласието на обвиняемия, който ще участва в заседание за разпит чрез видеоконференция.

(3) (Доп. – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Българските компетентни органи в наказателното производство изпълняват молби за разпит чрез видеоконференция или телефонна конференция. За нуждите на досъдебно производство молба за разпит чрез видеоконференция или телефонна конференция се изпълнява от Националната следствена служба. За нуждите на съдебно производство молба за разпит чрез телефонна конференция се изпълнява от съдия от равен по степен съд по местоживее на лицето, а за разпит чрез видеоконференция - от съдия от апелативния съд по местоживее на лицето. Компетентният български орган може да изиска молещата държава да осигури техническите средства за разпит.

(4) Разпитът се извършва пряко от съдебния орган на молещата държава или под негово ръководство в съответствие с нейното законодателство.

(5) Преди разпита българският компетентен орган установява самоличността на лицето, което трябва да бъде разпитано. След разпита се съставя протокол, в който се отразяват:

1. датата и мястото на провеждането му;
2. данните за разпитания и неговото съгласие, ако такова се изисква;
3. данните за участвалите от българска страна лица;
4. изпълнението на други условия, приети от българска страна.

(6) Лице, което се намира в чужбина, може да бъде разпитано от компетентен български орган или под негово ръководство чрез видеоконференция или телефонна конференция, когато законодателството на другата държава допуска това. Разпитът се провежда в съответствие с българското законодателство и с разпоредбите на международните договори, по които Република България е страна, регламентиращи посочените способности за разпит.

(7) Разпит чрез видеоконференция или телефонна конференция по ал. 6 в досъдебното производство се извършва от следовател от Националната следствена служба, а в съдебното производство - от съда.

(8) Разпоредбите на ал. 1 - 5 се прилагат съответно и за разпита на лицата по ал. 6.

Ред за подаване на поръчка за друга държава или международен съд

Чл. 475. (1) Поръчката за международна правна помощ съдържа данни за: органа, който я прави; предмета и мотива на искането; имената и гражданството на лицето, за което се отнася искането; името и адреса на лицето, на което трябва да се връчат книжа; при необходимост - обвинението и кратко изложение на фактите по него.

(2) Поръчката за международна правна помощ се изпраща до Министерството на правосъдието, освен ако с международен договор, по който Република България е страна, е предвиден друг ред.

Изпълнение на поръчка на друга държава или международен съд

Чл. 476. (1) Поръчката за международна правна помощ се изпълнява по реда, предвиден в българските закони, или по ред, предвиден в международен договор, по който Република България е страна. Поръчката може да се изпълни и по реда, предвиден в закона на другата държава или в статута на международния съд, ако това е поискано и не противоречи на българските закони. Другата държава или международният съд се уведомява за времето и мястото на изпълнението на поръчката, ако това е поискано.

(2) Молбата за правна помощ и всички други съобщения от компетентните органи на друга държава, изпратени и получени чрез факс и електронна поща, се приемат и изпълняват от българските компетентни органи по същия процесуален ред както тези, изпратени по обикновена поща. Българските органи могат да поискат удостоверяване на автентичността на изпратените материали, както и да получат оригиналите с експресна поща.

(3) Върховната касационна прокуратура създава с други държави съвместни екипи за разследване, в които участват и български прокурори и разследващи органи. За дейността, срока и състава на съвместния екип за разследване се сключва споразумение с компетентните органи на участващите държави. На територията на Република България съвместният екип за разследване спазва разпоредбите на международните договори, условията на споразумението и българското законодателство.

(4) Върховната касационна прокуратура подава молби до други държави за разследване чрез служител под прикритие, чрез контролирана доставка и трансгранично наблюдение и се произнася по такива молби на други държави.

(5) При условията на взаимност чуждестранният орган, който извършва разследване чрез служител под прикритие на територията на Република България, може да събира доказателства съобразно националното си законодателство.

(6) При спешни случаи на преминаване на държавната граница за трансгранично наблюдение на територията на Република България се уведомява незабавно Върховната касационна прокуратура. Тя взема решение за продължаване или прекратяване на трансграничното наблюдение при условията и по реда на Закона за специалните разузнавателни средства.

(7) Изпълнението на молби на други държави за контролирана доставка и трансгранично наблюдение се извършва от компетентния разследващ орган. Той може да иска съдействие от полицейските, митническите и други административни органи.

Разноски по изпълнението на поръчката

Чл. 477. Разноските по изпълнението на поръчката се разпределят между страните в съответствие с международните договори, по които Република България е страна, или на принципа на взаимността.

Раздел IV

Трансфер на наказателно производство

Трансфер на наказателно производство от друга държава

Чл. 478. (1) Молба за трансфер на наказателно производство от друга държава се изпраща на:

1. Върховната касационна прокуратура - за досъдебното производство;
2. Министерството на правосъдието - за съдебното производство.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Органите по ал. 1 незабавно препращат молбата за трансфер на наказателно производство от друга държава на компетентния орган на наказателното производство съгласно разпоредбите на този кодекс, а когато подсъдността не може да се определи по правилата на чл. 37 - на софийските съдилища. Молбата за трансфер на наказателно производство от друга държава се приема от органа на наказателното производство, когато са налице няколко от следните основания:

1. деянието, за което е направено искането, съставлява престъпление по българския закон;
2. деецът е наказателноотговорен по българския закон;
3. деецът е постоянно пребиваващ на територията на Република България;
4. деецът е гражданин на Република България;
5. престъплението, за което е направено искането, не се счита за политическо или за свързано с политическо престъпление или за военно престъпление;
6. искането не цели преследване или наказване на лицето поради неговата раса, религия, гражданство, етническа принадлежност, пол, гражданско състояние или политически убеждения;
7. срещу дееца е започнало наказателно производство в Република България за същото или за друго престъпление;

8. трансферът на производството е в интерес на установяване на истината и най-важните доказателства се намират на територията на Република България;
 9. изпълнението на присъдата, ако такава бъде постановена, ще подобри възможностите на осъденото лице за социализация;
 10. личното присъствие на дееца може да бъде осигурено в производството в Република България;
 11. присъдата, ако такава бъде постановена, може да бъде изпълнена в Република България;
 12. искането не противоречи на международните задължения на Република България;
 13. искането не противоречи на основните принципи на българското наказателно и наказателнопроцесуално право.
- (3) (Отм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.).
- (4) Всяко процесуално действие, извършено от орган на молящата държава в съответствие с националното ѝ законодателство, се ползва в Република България със същата доказателствена сила, с която би се ползвало, ако е извършено от български орган.

Трансфер на наказателно производство в друга държава

Чл. 479. (1) Ако лицето, срещу което е образувано наказателно производство в Република България, е гражданин на друга държава или постоянно пребивава в друга държава, органите по ал. 2 могат да изпратят молба за трансфер на наказателното производство в тази държава.

(2) Молба за трансфер на наказателно производство в друга държава по предложение на компетентния български орган на наказателното производство се изпраща от:

1. Върховната касационна прокуратура - за досъдебното производство;
2. Министерството на правосъдието - за съдебното производство.

(3) Молба за трансфер на наказателно производство в друга държава може да се направи, когато:

1. екстрадицията от замолената държава на лицето, извършило престъплението, не е възможна, не е разрешена или не е поискана по друга причина;
2. за установяване на фактите, за определяне на наказанието или за изпълнение на присъдата е целесъобразно наказателното производство да се проведе в замолената държава;
3. лицето, извършило престъплението, е или ще бъде екстрадирано в замолената държава или по друга причина е възможно личното му явяване в наказателното производство в тази държава;
4. екстрадицията на лице, осъдено от български съд с влязла в сила присъда на лишаване от свобода, не е възможна или не е разрешена от замолената държава или изпълнението на присъдата в тази държава не е възможно.

(4) Ако замолената държава допусне трансфера на наказателното производство, то не може да продължи на територията на Република България срещу лицето, извършило престъплението, а наложената присъда по ал. 3, т. 4 относно престъплението, във връзка с което е извършен трансфер на наказателното производство, не се изпълнява.

(5) Органите на досъдебното производство или съдът продължават наказателното производство или изпращат присъдата за привеждане в изпълнение, ако замолената държава:

1. след като е приела молбата за трансфер, не образува наказателно производство;
2. впоследствие отмени решението си за трансфер на наказателното производство;
3. не продължи производството.

Раздел V

(Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Решение по субсидиарна компетентност. Паралелни наказателни производства

Решение по субсидиарна компетентност

Чл. 480. При получаване на информация от орган на друга държава за образувано наказателно производство или за производство, което предстои да бъде образувано във връзка с престъпление, извършено в тази държава, съответният прокурор по чл. 37 решава дали българските органи да упражнят правомощието си по чл. 4, ал. 1 за образуване на наказателно производство за същото престъпление.

Информация при паралелни наказателни производства

Чл. 481. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) При паралелни наказателни производства в Република България и други държави – членки на Европейския съюз, компетентните органи си предоставят взаимно информацията относно:

1. фактите и обстоятелствата, които са предмет на наказателното производство;
2. данни за самоличността на извършителя и за пострадалите от престъплението лица;
3. извършените процесуални действия;
4. наложени мерки за процесуална принуда;
5. наименование, адрес, телефон, факс и електронен адрес на компетентния орган;
6. друга информация.

Обмен на информация

Чл. 482. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Обменът на информацията може да се осъществи чрез:

1. звената за контакт на Европейската съдебна мрежа;
2. Евроджъст (Eurojust);
3. поща, електронна поща или факс;
4. всеки друг надлежно защитен начин, при който може да се установи автентичността ѝ.

(2) Информацията се предоставя от българския компетентен орган на компетентния орган на другата държава – членка на Европейския съюз, в посочения срок, заедно с превод на официалния език на държавата членка, която е отправила искането, или на друг официален език на институциите на Европейския съюз, който тя е приела чрез декларация, депозирана при Генералния секретариат на Съвета.

(3) Информация, изпратена до компетентен орган в Република България, се придружава с превод на български език.

Консултации

Чл. 483. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Решение за провеждане на наказателно производство в Република България или в друга държава – членка на Европейския съюз, се взема след преки консултации и писмено съгласие между съответните компетентни органи.

(2) (Нова - ДВ, бр. 103 от 2020 г.) При вземане на решението по ал. 1 компетентният орган взема предвид обстоятелствата, които са предмет на наказателното производство, включително:

1. територията на държавата членка, където е извършено престъплението;
2. гражданството или постоянното пребиваване на извършителя;
3. гражданството или постоянното пребиваване на пострадалия;
4. територията на държавата членка, където е открит извършителят.

(3) (Предишна ал. 2 – ДВ, бр. 103 от 2020 г.) Компетентни да предоставят информация и да участват при вземане на решение по ал. 1 са наблюдаващият прокурор – за досъдебното производство, и съдът, който разглежда делото.

Последици от постигането на съгласие

Чл. 484. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) При постигнато съгласие за провеждане на наказателното производство в друга държава – членка на Европейския съюз, образуваното в Република България се прекратява на основание чл. 24, ал. 1, т. 6.

(2) При съгласие за провеждане на наказателното производство в Република България компетентният български орган уведомява органа на другата държава членка за резултата.

Глава тридесет и седма

(Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

ПРЕЮДИЦИАЛНИ ЗАПИТВАНИЯ ПО НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ ВЪПРОСИ

Компетентност на националния съд

Чл. 485. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Когато тълкуването на разпоредба от правото на Европейския съюз в областта на полицейското и съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси или произнасянето по валидността и тълкуването на актовете на институциите, органите, службите или агенциите на Европейския съюз по такива въпроси е от значение за правилното решаване на делото, съдът, пред който делото е висящо, отправя преюдициално запитване до Съда на Европейския съюз.

Отпращане на запитване

Чл. 486. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Запитването се отправя от съда служебно или по искане на някоя от страните.

(2) Съдът, чиято присъда или решение подлежи на обжалване, може да не уважи искане за преюдициално запитване, освен ако сам не намери основанията по ал. 4. Определението не подлежи на обжалване и протестиране.

(3) Съдът, чиято присъда или решение не подлежи на обжалване, отправя запитване, освен когато отговорът на въпроса произтича ясно и недвусмислено от предишно решение на Съда на Европейския съюз или значението и смисълът на разпоредбата или акта са толкова ясни, че не будят никакво съмнение.

(4) Съдът винаги отправя запитване, когато има съмнение за валидността на акт по чл. 485.

(5) При отправяне на преюдициално запитване съдът изпраща копие от него до звеното, осъществяващо процесуалното представителство на Република България пред Съда на Европейския съюз.

Съдържание на запитването

Чл. 487. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) Преюдициалното запитване съдържа:

1. релевантните факти и обстоятелства по делото и предмета на спора;
2. приложимото национално право и съдебна практика;
3. разпоредбата или акта, чието тълкуване се иска;
4. причините, поради които съдът приема, че преюдициалното заключение е от значение за правилното решаване на делото;
5. кратко изложение на релевантните становища на страните;
6. конкретните преюдициални въпроси;
7. изложение на фактите и обстоятелствата, които обосновават необходимост от разглеждане на преюдициалното запитване по реда на спешното производство, ако такава необходимост съществува;
8. електронна поща или факс за осъществяване на директен контакт.

- (2) Съдът може да запази в тайна самоличността на един или няколко участници или страни в производството.
- (3) Преюдициалното запитване се изпраща заедно със заверени преписи от относимите документи по делото.

Спиране и възобновяване на производството пред националния съд

Чл. 488. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) С отправяне на запитването съдът спира производството по делото. Определението за спиране не подлежи на обжалване и протестиране.

(2) Производството по делото се възобновява незабавно след получаването на съдебния акт по преюдициалното производство.

(3) Съдът може да възобнови производството по делото и преди получаването на съдебния акт по преюдициалното производство, ако е необходимо провеждане на процесуални действия като единствена възможност за събиране и запазване на доказателства. При установяване на нови факти от значение за преюдициалното запитване съдът незабавно уведомява Съда на Европейския съюз.

Мерки за процесуална принуда при спиране на производството

Чл. 489. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) (1) При спиране на наказателното производство по реда на чл. 488, ал. 1 съдът се произнася по мерките за процесуална принуда.

(2) (*) Страните могат да правят искания за изменение или отмяна на мерките за процесуална принуда и при спряно производство.

(3) Определенията по ал. 1 подлежат на обжалване и протестиране по реда на глава двадесет и втора с частна жалба или частен протест.

(*) Бел. ред. - Относно прилагането на чл. 489, ал. 2 НПК виж Определение на Съда (първи състав) от 12 февруари 2019 г. (преюдициално запитване от Специализиран наказателен съд — България) — наказателно производство срещу RH.

Изпращане на препис

Чл. 490. (Нов – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) Съдът изпраща на Съда на Европейския съюз препис от влезлия в сила акт по делото, във връзка с което е било отправено преюдициалното запитване.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

(Загл. изм. - ДВ, бр. 7 от 2019 г.)

§ 1. (1) "Близки роднини" по смисъла на този кодекс са възходящите, низходящите (включително осиновените, доведените и заварените), роднините по съребрена линия до четвърта степен, както и роднините по сватовство до трета степен.

(2) (Отм. – ДВ, бр. 24 от 2015 г., в сила от 31.03.2015 г.).

(3) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.) "Паралелни производства" по смисъла на този кодекс са наказателни производства, които се провеждат в две или повече държави – членки на Европейския съюз, по отношение на едни и същи факти спрямо едно и също лице.

(4) (Нова – ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г., доп., бр. 48 от 2023 г., в сила от 1.09.2023 г.) "Специфични нужди от защита" по смисъла на този кодекс са налице, когато е необходимо прилагане на допълнителни средства за защита от вторично и повторно

виктимизирани, сплашване и отмъщение, емоционално или психическо страдание, включително за запазване на достойнството на пострадалите по време на разпит. Специфичните нужди от защита се определят по реда на този кодекс и по реда на Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления.

(5) (Нова – ДВ, бр. 98 от 2020 г.) "Видеоконференция" по смисъла на този кодекс е комуникационна връзка чрез техническо средство за едновременно предаване и приемане на образ и звук между участници в процеса, намиращи се на различни места, позволяваща записване и съхраняване на информацията на електронен носител.

(6) (Нова – ДВ, бр. 110 от 2020 г., в сила от 30.06.2021 г.) "Електронен адрес" по смисъла на този кодекс е персонализирано пространство в единния портал за електронно правосъдие, чрез което лицата получават електронни изявления, съобщения, призовки и книжа от съдилищата, адрес на квалифицирана електронна поща, както и адрес на електронна поща.

§ 1а. (Нов – ДВ, бр. 7 от 2019 г.) (1) (Предишен текст на § 1а – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Кодексът въвежда изискванията на Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 г. относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане (ОВ, L 294/1 от 6 ноември 2013 г.). Обединеното кралство, Ирландия и Дания не са обвързани от директивата и от нейното прилагане.

(2) (Нова – ДВ, бр. 18 от 2024 г.) Кодексът въвежда изискванията на Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 г. относно правото на информация в наказателното производство (ОВ, L 142/1 от 1 юни 2012 г.).

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. Отменя се Наказателно-процесуалният кодекс (обн., ДВ, бр. 89 от 1974 г.; попр., бр. 99 от 1974 г.; бр. 10 от 1975 г.; изм., бр. 84 от 1977 г., бр. 52 от 1980 г., бр. 28 от 1982 г.; попр., бр. 38 от 1982 г.; изм., бр. 89 от 1986 г., бр. 31 от 1990 г.; попр., бр. 32 и 35 от 1990 г.; изм., бр. 39, 109 и 110 от 1993 г., бр. 84 от 1994 г., бр. 50 от 1995 г., бр. 107 и 110 от 1996 г., бр. 64 от 1997 г.; попр., бр. 65 от 1997 г.; изм., бр. 95 от 1997 г., бр. 21 от 1998 г., бр. 45 от 1998 г. - Решение № 9 на Конституционния съд от 1998 г.; изм., бр. 70 от 1999 г., бр. 88 от 1999 г. - Решение № 14 на Конституционния съд от 1999 г.; изм., бр. 42 от 2001 г., бр. 74 от 2002 г., бр. 50 и 57 от 2003 г., бр. 26, 38, 89 и 103 от 2004 г., бр. 46 от 2005 г.).

§ 3. (1) Неприклучените наказателни дела, чиято подсъдност се променя с този кодекс, се разглеждат от съдилищата, в които са били образувани.

(2) Неприклучените досъдебни производства се довършват от органите, пред които са висящи.

§ 4. Относно сроковете, започнали да текат преди влизането в сила на този кодекс, се прилагат разпоредбите, които са били в сила преди това, ако в тях е предвиден по-дълъг срок.

§ 5. В Наказателния кодекс (обн., ДВ, бр. 26 от 1968 г.; попр., бр. 29 от 1968 г.; изм., бр. 92 от 1969 г., бр. 26 и 27 от 1973 г., бр. 89 от 1974 г., бр. 95 от 1975 г., бр. 3 от 1977 г., бр. 54 от 1978 г., бр. 89 от 1979 г., бр. 28 от 1982 г.; попр., бр. 31 от 1982 г.; изм., бр. 44 от 1984 г., бр. 41 и 79 от 1985 г.; попр., бр. 80 от 1985 г.; изм., бр. 89 от 1986 г.; попр., бр. 90 от 1986 г.; изм., бр. 37, 91 и 99 от 1989 г., бр. 10, 31 и 81 от 1990 г., бр. 1 и 86 от 1991 г.; попр., бр. 90 от 1991 г.; изм., бр. 105 от 1991 г., бр. 54 от 1992 г., бр. 10 от 1993 г., бр. 50 от 1995 г., бр. 97 от 1995 г. - Решение № 19 на Конституционния съд от 1995 г.; изм., бр. 102 от 1995 г., бр. 107 от 1996 г., бр. 62 и 85 от 1997 г., бр. 120 от 1997 г. - Решение № 19 на Конституционния съд от 1997 г.; изм., бр. 83, 85, 132, 133 и 153 от 1998 г., бр. 7, 51 и 81 от 1999 г., бр. 21 и 51 от

2000 г., бр. 98 от 2000 г. - Решение № 14 на Конституционния съд от 2000 г.; изм., бр. 41 и 101 от 2001 г., бр. 45 и 92 от 2002 г., бр. 26 и 103 от 2004 г., бр. 24, 43 и 76 от 2005 г.) се правят следните изменения и допълнения:

1. В чл. 78а:

а) в ал. 1, буква "а" думите "до две години" се заменят с "до три години", а думите "до три години" - с "до пет години";

б) създава се ал. 6:

"(6) Когато са налице основанията по ал. 1 и деянието е извършено от непълнолетно лице, съдът го освобождава от наказателна отговорност. В този случай съдът налага на дееца административно наказание обществено порицание, ако е навършил 16 години, или възпитателна мярка, ако не е навършил 16 години."

2. В чл. 343, ал. 2 думите "деецът не се наказва" се заменят с "наказателното производство се прекратява".

3. В чл. 343а, ал. 2 думите "деецът не се наказва" се заменят с "наказателното производство се прекратява".

4. В чл. 406 ал. 3 и 4 се отменят.

5. В чл. 424:

а) алинея 6 се изменя така:

"(6) По отношение на военнослужещите, както и офицерите и сержантите и редовия състав от други ведомства административните наказания, предвидени в този кодекс, се налагат от съответните командири и началници, имащи право да им налагат дисциплинарни наказания. В този случай жалбите срещу наказателните постановления се разглеждат от военен съд.";

б) алинея 7 се отменя.

6. В преходните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ДВ, бр. 26 от 2004 г.) в § 90 думите "чл. 304" се заменят с "чл. 306".

7. В Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ДВ, бр. 103 от 2004 г.) в § 44 думите "чл. 304" се заменят с "чл. 306".

§ 6. В Гражданския процесуален кодекс (обн., Изв., бр. 12 от 1952 г.; изм., бр. 92 от 1952 г., бр. 89 от 1953 г., бр. 90 от 1955 г., бр. 90 от 1956 г., бр. 90 от 1958 г., бр. 50 и 90 от 1961 г.; попр., бр. 99 от 1961 г.; изм., ДВ, бр. 1 от 1963 г., бр. 23 от 1968 г., бр. 27 от 1973 г., бр. 89 от 1976 г., бр. 36 от 1979 г., бр. 28 от 1983 г., бр. 41 от 1985 г., бр. 27 от 1986 г., бр. 55 от 1987 г., бр. 60 от 1988 г., бр. 31 и 38 от 1989 г., бр. 31 от 1990 г., бр. 62 от 1991 г., бр. 55 от 1992 г., бр. 61 и 93 от 1993 г., бр. 87 от 1995 г., бр. 12 и 26 от 1996 г., бр. 37, 44 и 104 от 1996 г., бр. 43, 55 и 124 от 1997 г., бр. 21, 59, 70 и 73 от 1998 г., бр. 64 и 103 от 1999 г., бр. 36, 85 и 92 от 2000 г., бр. 25 от 2001 г., бр. 105 и 113 от 2002 г., бр. 58 и 84 от 2003 г. и бр. 28 и 36 от 2004 г., бр. 38, 42, 43 и 79 от 2005 г.) се правят следните изменения и допълнения:

1. В чл. 63, ал. 1:

а) в буква "б" съюзът "и" след думата "разноските" се заличава;

б) създава се буква "д":

"д) от ищеца по искове за вреди от непозволено увреждане от престъпление, за което има влязла в сила присъда."

2. В чл. 65, ал. 2 накрая се добавя "освен в случаите по чл. 63, ал. 1, буква "д".

3. В чл. 97, ал. 4 думите "чл. 21, ал. 1, т. 2 - 5" се заменят с "чл. 24, ал. 1, т. 2 - 5", а думите "чл. 22, т. 2 и чл. 22а" се заменят с "чл. 25, т. 2 и чл. 26".

4. В чл. 126а:

а) в ал. 1 се създава буква "с":

"с) по искове за вреди от непозволено увреждане от престъпление, за което има влязла в сила присъда.";

б) в ал. 2 думите "буква "м", и изменението" се заменят с "букви "м" и "с", и при изменение".

§ 7. В Данъчния процесуален кодекс (обн., ДВ, бр. 103 от 1999 г.; бр. 29 от 2000 г. - Решение № 2 на Конституционния съд от 2000 г.; изм., бр. 63 от 2000 г., бр. 109 от 2001 г.,

бр. 45 и 112 от 2002 г., бр. 42, 112 и 114 от 2003 г., бр. 36, 38, 53 и 89 от 2004 г., бр. 19, 39, 43 и 79 от 2005 г.) в чл. 91 думите "чл. 97а" се заменят с "чл. 123".

§ 8. В Закона за специалните разузнавателни средства (обн., ДВ, бр. 95 от 1997 г.; изм., бр. 70 от 1999 г., бр. 49 от 2000 г. и бр. 17 от 2003 г.) се правят следните допълнения:

1. В чл. 2, ал. 3 след думата "информация" се поставя запетая и се добавя "контролираната доставка, доверителната сделка и разследването чрез служител под прикритие".

2. Създават се чл. 10а, 10б и 10в:

"Чл. 10а. Контролираната доставка се прилага от разузнавателния орган и се използва от разследващия орган в кръга на компетентността му при непрекъснат контрол на територията на Република България или друга държава в рамките на международното сътрудничество и се изразява във внасяне, изнасяне, пренасяне или транзитно превозване през територията на Република България от контролираното лице на вещ - предмет на престъпление, за да се разкрият участниците в трансгранично престъпление.

Чл. 10б. Доверителната сделка се използва от служителя под прикритие и се изразява в сключването на привидна продажба или друг вид сделка с вещ с цел да се спечели доверието на другата страна, която участва в сделката.

Чл. 10в. Служителят под прикритие е служител от компетентните служби по Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за отбраната и въоръжените сили или от Националната разузнавателна служба, оправомощен да установи или поддържа контакти с контролирано лице, за да получи или разкрие информация за извършването на тежко умишлено престъпление и за организацията на престъпната дейност."

§ 9. В Закона за изпълнение на наказанията (обн., ДВ, бр. 30 от 1969 г.; изм., бр. 34 от 1974 г., бр. 84 от 1977 г., бр. 36 от 1979 г., бр. 28 от 1982 г., бр. 27 и 89 от 1986 г., бр. 26 от 1988, бр. 21 от 1990 г., бр. 109 от 1993 г., бр. 50 от 1995 г., бр. 12 и 13 от 1997 г., бр. 73 и 153 от 1998 г., бр. 49 от 2000 г., бр. 62 и 120 от 2002 г., бр. 61, 66, 70 и 103 от 2004 г.) се правят следните изменения:

1. В чл. 100, буква "е" думите "чл. 361, ал. 2" се заменят с "чл. 420, ал. 3", а думите "чл. 362а, ал. 2" се заменят с "чл. 423, ал. 2".

2. В преходните и заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията (ДВ, бр. 103 от 2004 г.) в § 54 думите "чл. 304" се заменят с "чл. 306".

§ 10. В Закона за екстрадицията и Европейската заповед за арест (ДВ, бр. 46 от 2005 г.) се правят следните изменения:

1. В чл. 13:

а) в ал. 7 думите "чл. 152а, ал. 5 и 8" се заменят с "чл. 64, ал. 3 и 5";

б) в ал. 10 думите "чл. 152б" се заменят с "чл. 65".

2. В чл. 15, ал. 1 думите "чл. 152а, ал. 5 и 8" се заменят с "чл. 64, ал. 3 и 5".

3. В чл. 43:

а) в ал. 2 думите "чл. 152а" се заменят с "чл. 64";

б) в ал. 4 думите "чл. 152б" се заменят с "чл. 65".

§ 11. В Закона за Министерството на вътрешните работи (обн., ДВ, бр. 122 от 1997 г., бр. 29 от 1998 г. - Решение № 3 на Конституционния съд от 1998 г.; изм., бр. 70, 73 и 153 от 1998 г., бр. 30 и 110 от 1999 г., бр. 1 и 29 от 2000 г., бр. 28 от 2001 г., бр. 45 и 119 от 2002 г., бр. 17, 26, 95, 103, 112 и 114 от 2003 г., бр. 15, 70 и 89 от 2004 г., бр. 11, 19 и 27 от 2005 г.) се правят следните изменения:

1. В чл. 181а, ал. 2, т. 2 думите "чл. 21, ал. 3" се заменят с "чл. 24, ал. 3".

2. В чл. 259 думите "чл. 154 и чл. 392" се заменят с "чл. 69 и 403".

§ 12. В Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност (ДВ, бр. 19 от 2005 г.) в чл. 3, ал. 2, т. 3 думите "чл. 22" се заменят с "чл. 25".

§ 13. В Закона за борба с трафика на хора (ДВ, бр. 46 от 2003 г.) в чл. 31 думите "чл. 97а" се заменят с "чл. 123".

§ 14. В Закона за българските документи за самоличност (обн., ДВ, бр. 93 от 1998 г.; изм., бр. 53, 67, 70 и 113 от 1999 г., бр. 108 от 2000 г., бр. 42 от 2001 г., бр. 45 и 54 от 2002 г., бр. 29 и 63 от 2003 г., бр. 96, 103 и 111 от 2004 г., бр. 43 и 71 от 2005 г.) в чл. 75, т. 3 думите "чл. 153а" се заменят с "чл. 68".

§ 15. В Закона за съдебната власт (обн., ДВ, бр. 59 от 1994 г., бр. 78 от 1994 г. - Решение № 8 на Конституционния съд от 1994 г., бр. 87 от 1994 г. - Решение № 9 на Конституционния съд от 1994 г., бр. 93 от 1995 г. - Решение № 17 на Конституционния съд от 1995 г.; изм., бр. 64 от 1996 г., бр. 96 от 1996 г. - Решение № 19 на Конституционния съд от 1996 г.; изм., бр. 104 и 110 от 1996 г., бр. 58, 122 и 124 от 1997 г., бр. 11 и 133 от 1998 г., бр. 6 от 1999 г. - Решение № 1 на Конституционния съд от 1999 г.; изм., бр. 34, 38 и 84 от 2000 г., бр. 25 от 2001 г., бр. 74 от 2002 г., бр. 110 от 2002 г. - Решение № 11 на Конституционния съд от 2002 г., бр. 118 от 2002 г. - Решение № 13 на Конституционния съд от 2002 г.; изм., бр. 61 и 112 от 2003 г., бр. 29, 36 и 70 от 2004 г., бр. 93 от 2004 г. - Решение № 4 на Конституционния съд от 2004 г., бр. 37 от 2005 г. - Решение № 4 на Конституционния съд от 2005 г.; изм., бр. 43 от 2005 г.) се правят следните допълнения:

1. Създава се чл. 118а:

"Чл. 118а. (1) В изпълнение на функцията по чл. 118, т. 1 прокурорът ръководи разследването и осъществява постоянен надзор за законосъобразното му провеждане като наблюдаващ прокурор.

(2) Когато участието на наблюдаващия прокурор при разглеждане на делото в съдебно заседание е невъзможно поради уважителни причини, по-горестоящият прокурор определя друг прокурор, който да го замести."

2. В чл. 168, ал. 1 след думите "както и" се добавя "за системно нарушаване на сроковете, предвидени в процесуалните закони, за извършване на действия, които неоправдано забавят производството и".

3. Създава се чл. 188ф:

"Чл. 188ф. (1) Когато е възможно, всички актове и документи по делата се изготвят и на електронен носител.

(2) Когато висящо дело или преписка следва да се приложи към друго дело, се прави пълно заснемане на материалите, които се заверяват от органа, пред който производството е висящо, и копие се изпраща за прилагане."

§ 16. В Закона за митниците (обн., ДВ, бр. 15 от 1998 г.; изм., бр. 89 и 153 от 1998 г., бр. 30 и 83 от 1999 г., бр. 63 от 2000 г., бр. 110 от 2001 г., бр. 76 от 2002 г., бр. 37 и 95 от 2003 г., бр. 38 от 2004 г., бр. 45 от 2005 г.) в чл. 15, ал. 2 т. 9 се отменя.

§ 17. Изпълнението на кодекса се възлага на министъра на правосъдието и министъра на вътрешните работи.

§ 18. Кодексът влиза в сила шест месеца след обнародването му в "Държавен вестник".

Кодексът е приет от 40-то Народно събрание на 14 октомври 2005 г. и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 109 от 2008 г.)

§ 37. (1) Неприклучените наказателни дела, чиято подсъдност се променя, се разглеждат от съдилищата, в които са образувани.

(2) Неприклучените досъдебни производства се довършват от органите, пред които са висящи.

(3) Изтеклият до влизането в сила на този закон срок по чл. 112, ал. 3 се зачита.

.....

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс
(ДВ, бр. 27 от 2009 г.)

§ 64. В Наказателно-процесуалния кодекс (обн., ДВ, бр. 86 от 2005 г.; изм., бр. 46 и 109 от 2007 г., бр. 69 и 109 от 2008 г., бр. 12 от 2009 г.) се правят следните изменения и допълнения:

.....

§ 65. По неприклучилите дела, по които съдът е взел решение за провеждане на предварително изслушване по чл. 372, ал. 4 от Наказателно-процесуалния кодекс, се прилага досегашният ред за определяне на наказанието по чл. 373, ал. 2.

.....

§ 70. Параграфи 36, 50, 51, 52, 53 и § 64, т. 1 влизат в сила от 10 април 2009 г., а § 1, 2, 3 и § 64, т. 2, 3, 4, 7 и 8 влизат в сила от 1 юни 2009 г.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.)

§ 65. Данните, получени при прилагане на специални разузнавателни средства до влизането в сила на този закон, не могат да се използват в наказателното производство при условията и по реда на чл. 177, ал. 3.

§ 66. (1) Неприклучените съдебни производства по глава двадесет и шеста се довършват по досегашния ред.

(2) Определенията на съда по отменения чл. 369, ал. 5 подлежат на проверка по реда на глава тридесет и трета и след влизането в сила на този закон. Проверката се извършва на основание чл. 422, ал. 1, т. 1 - 3, както и при допуснати съществени нарушения на процесуалните правила.

.....

§ 72. Този закон влиза в сила един месец след обнародването му в "Държавен вестник" с изключение на разпоредбата на § 5, която влиза в сила една година след обнародването на закона в "Държавен вестник".

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - изм., бр. 61 от 2011 г.,
доп., бр. 19 от 2012 г., в сила от 6.03.2012 г.)

§ 9. (1) Образуваните съдебни производства по дела, подсъдни на специализирания наказателен съд, по които не е даден ход на съдебното следствие, се прекратяват от съдията-докладчик и се изпращат на съответния прокурор.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 19 от 2012 г., в сила от 6.03.2012 г.) Неприклучените досъдебни производства се довършват от органите на досъдебното производство, пред които са висящи

преди влизането в сила на този закон. Съдебният контрол върху тези производства се осъществява от съда, който е бил компетентен до 31 декември 2011 г.

.....
§ 11. (Изм. - ДВ, бр. 61 от 2011 г.) Законът влиза в сила от 1 януари 2012 г.

ЗАКОН за изменение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 61 от 2011 г.)

.....
§ 3. В преходните и заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс (ДВ, бр. 13 от 2011 г.) в § 11 думите "6 месеца след обнародването му в "Държавен вестник" се заменят с "от 1 януари 2012 г."

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ
към Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 93 от 2011 г.)

§ 17. (В сила от 1.01.2012 г. - ДВ, бр. 93 от 2011 г.) Неприклучените досъдебни производства се довършват от органите, пред които са висящи.

§ 18. Параграфи 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 13, 14, § 15, т. 1 и § 17 влизат в сила от 1 януари 2012 г.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ
към Закона за изменение и допълнение на Закона за Държавна агенция "Национална сигурност"
(ДВ, бр. 52 от 2013 г., в сила от 14.06.2013 г.)

.....
§ 17. Неприклучилите досъдебни производства, които преди влизането в сила на този закон се разследват от разследващи полицаи в Главна дирекция "Борба с организираната престъпност" в Министерството на вътрешните работи, се възлагат от наблюдаващия прокурор на компетентен разследващ орган.

.....
ЗАКОН за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 21 от 2014 г.)

.....
Допълнителна разпоредба

§ 5. Този закон въвежда изискванията на Директива 2010/64/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 20 октомври 2010 г. относно правото на устен и писмен превод в наказателното производство (ОВ L 280/1 от 26 октомври 2010 г.).

Заключителни разпоредби

.....
§ 8. Параграф 4 относно чл. 395д влиза в сила от деня на влизане в сила на наредбата по чл. 403, ал. 2 от Закона за съдебната власт.

ЗАКОН за изменение и допълнение на Закона за защита
на лица, застрашени във връзка с наказателно производство
(ДВ, бр. 21 от 2014 г., в сила от 9.04.2014 г.)

.....
§ 22. В Наказателно-процесуалния кодекс (обн., ДВ, бр. 86 от 2005 г.; изм., бр. 46 и 109 от 2007 г., бр. 69 и 109 от 2008 г., бр. 12, 27, 32 и 33 от 2009 г., бр. 15, 32 и 101 от 2010 г., бр. 13, 33, 60, 61 и 93 от 2011 г.; Решение № 10 на Конституционния съд от 2011 г. – бр. 93 от

2011 г.; изм., бр. 19, 20, 25 и 60 от 2012 г. и бр. 17, 52, 70 и 71 от 2013 г.) се правят следните изменения и допълнения:

.....
§ 24. Законът влиза в сила един месец след обнародването му в "Държавен вестник".

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ
към Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 42 от 2015 г.)

§ 30. (1) Неприклучените наказателни дела, чиято подсъдност се променя, се разглеждат от съдилищата, в които са образувани.
(2) Неприклучените съдебни производства по глава тридесет и трета се разглеждат от Върховния касационен съд.
(3) Неприклучените досъдебни производства се довършват от органите, пред които са висящи.

.....
§ 34. (*) Параграф 6, т. 2 влиза в сила след влизане в сила на закона по чл. 68, ал. 2.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ
към Закона за изменение и допълнение на Закона за митниците
(ДВ, бр. 60 от 2015 г.)

.....
§ 46. Неприклучените до влизането в сила на този закон досъдебни производства по чл. 194, ал. 3 и 5 от Наказателно-процесуалния кодекс се довършват от органите, пред които са висящи.

.....
ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ
към Закона за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража
(ДВ, бр. 32 от 2016 г.)

.....
§ 83. В Наказателно-процесуалния кодекс (обн., ДВ, бр. 86 от 2005 г.; изм., бр. 46 и 109 от 2007 г., бр. 69 и 109 от 2008 г., бр. 12, 27, 32 и 33 от 2009 г., бр. 15, 32 и 101 от 2010 г., бр. 13, 33, 60, 61 и 93 от 2011 г.; Решение № 10 на Конституционния съд от 2011 г. – бр. 93 от 2011 г.; изм., бр. 19, 20, 25 и 60 от 2012 г., бр. 17, 52, 70 и 71 от 2013 г., бр. 21 от 2014 г. и бр. 14, 24, 41, 42, 60, 74 и 79 от 2015 г.) се правят следните изменения:

.....
§ 84. Висящите до влизането в сила на този закон производства по чл. 445 и 448 от Наказателно-процесуалния кодекс се довършват по досегашния ред.

.....
ЗАКОН
за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 63 от 2017 г., в сила от 5.11.2017 г.)

.....
Допълнителна разпоредба

§ 104. Този закон въвежда изискванията на:
1. Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на

престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (ОВ, L 315/57 от 14 ноември 2012 г.);

2. Рамково решение 2009/948/ПВР на Съвета от 30 ноември 2009 г. относно предотвратяване и уреждане на спорове за упражняване на компетентност при наказателни производства (ОВ, L 328/42 от 15 декември 2009 г.).

Преходни и заключителни разпоредби

§ 113. (1) Неприклучените до влизането в сила на този закон дела, чиято подсъдност се променя, се разглеждат от съдилищата, в които са образувани.

(2) Неприклучените до влизането в сила на този закон досъдебни производства се довършват от органите, пред които са висящи.

(3) Неприклучените до влизането в сила на този закон производства по отменената глава двадесет и пета се довършват по досегашния ред.

§ 114. Разпоредбите на параграфи 13, 15, 36 – 46, 62, 72, 76, 77 и 78 не се прилагат за неприклучените до влизането в сила на този закон съдебни производства, по които е започнато съдебното следствие.

§ 115. Постановените до влизането в сила на закона определения на съда по отменения чл. 369, ал. 5 подлежат на проверка по реда на глава тридесет и трета и след влизането в сила на този закон. Проверката се извършва на основание чл. 422, ал. 1, т. 1 – 3, както и при допуснати съществени нарушения на процесуалните правила.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс
(ДВ, бр. 7 от 2019 г.)

§ 18. Параграф 7, т. 6 влиза в сила 6 месеца след обнародването на този закон в "Държавен вестник".

ЗАКОН

за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 103 от 2020 г.)

Допълнителна разпоредба

§ 11. Този закон и чл. 253, ал. 3, т. 5 от Наказателния кодекс въвеждат изискванията на Директива (ЕС) 2018/1673 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 г. за борба с изпирането на пари по наказателноправен ред (ОВ, L 284/22 от 12 ноември 2018 г.).

Преходни и заключителни разпоредби

§ 12. По неприклучените наказателни производства за престъпления от компетентност на Европейската прокуратура, извършени след 20 ноември 2017 г., образувани от органите на Република България, могат да встъпват европейският прокурор и европейските делегирани прокурори съгласно Регламент (ЕС) 2017/1939.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

към Закона за допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 16 от 2021 г.)

§ 8. В срок до три месеца от влизането в сила на този закон Висшият съдебен съвет провежда процедурата за избор на прокурор по разследването срещу главния прокурор или негов заместник.

.....

ЗАКОН

за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс
(ДВ, бр. 48 от 2023 г., изм. и доп., бр. 69 от 2023 г., бр. 86 от 2023 г.)

.....

Допълнителна разпоредба

§ 30. (В сила от 1.09.2023 г. - ДВ, бр. 48 от 2023 г.) Този закон въвежда изискванията на Директива (ЕС) 2016/800 на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2016 г. относно процесуалните гаранции за децата, които са заподозрени или обвиняеми в рамките на наказателното производство (ОВ, L 132/1 от 21 май 2016 г.).

Преходни и заключителни разпоредби

§ 31. (1) Неприклучените до 1 септември 2023 г. наказателни производства по дела за престъпления, извършени от непълнолетни, се довършват по досегашния ред.
(2) Неприклучените производства по чл. 30, ал. 2, т. 2 и 6 от Закона за съдебната власт се довършват при условията и по реда на този закон.

.....

§ 37. В двумесечен срок от обнародването на закона в "Държавен вестник" Националният съвет за подпомагане и компенсация на пострадалите от престъпления изготвя и предоставя на министъра на правосъдието за утвърждаване образец на формуляра по чл. 76, ал. 6 от Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления.

§ 38. Министерският съвет и министърът на вътрешните работи привеждат приетите, съответно издадените от тях подзаконовни нормативни актове в съответствие с този закон в тримесечен срок от влизането му в сила.

§ 39. (1) (Предишен текст на § 39 – ДВ, бр. 69 от 2023 г.) В срок до 6 месеца от влизането в сила на този закон Висшият съдебен съвет изпраща за съгласуване всички действащи системи по реда на чл. 360б, ал. 3, т. 2 от Закона за съдебната власт.
(2) (Нова – ДВ, бр. 69 от 2023 г., изм. и доп., бр. 86 от 2023 г.) В срок до 6 месеца от влизането в сила на този закон министърът на правосъдието съгласувано с министъра на електронното управление издава наредбата по чл. 360б, ал. 6 от Закона за съдебната власт. Висшият съдебен съвет изгражда и въвежда в експлоатация система за случайно разпределение, съгласно наредбата по чл. 360б, ал. 6 от Закона за съдебната власт, в срок до 6 месеца от влизането ѝ в сила. Действащите системи за случайно разпределение по чл. 9 и чл. 112, ал. 6 от Закона за съдебната власт се прилагат до въвеждане на новата система по предходното изречение.

§ 40. (1) (Предишен текст на § 40, доп. – ДВ, бр. 69 от 2023 г.) В 14-дневен срок от влизането в сила на този закон общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд одобрява списък по чл. 112, ал. 6 от Закона за съдебната власт. Списъкът се актуализира при постъпило волеизявление за включване в него или при оттегляне на изразеното писмено съгласие и след одобрение по реда на този параграф.
(2) (Нова – ДВ, бр. 69 от 2023 г., изм., бр. 86 от 2023 г.) Изборът по чл. 173а от Закона за съдебната власт се осъществява публично чрез система за електронен случаен избор.

§ 41. (Отм. – ДВ, бр. 69 от 2023 г.).

§ 42. Параграфи 1, § 2, т. 1 относно думите "да бъде придружаван от лице, посочено от него" и т. 3, § 4, 5, § 8, т. 1 и т. 2 относно чл. 213, ал. 8, § 9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 29, 30, 34 и 35 влизат в сила от 1 септември 2023 г.